מיצ"ב תשע"ה

מדדי יעילות וצמיחה בית-ספרית

נתוני אקלים וסביבה פדגוגית
בבתי ספר דוברי עברית
לפי פיקוח ממלכתי וממלכתי-דתי
שבט תשע"ו ▪ ינואר 2016

ראמ"ה: מדידה בשירות הלמידה

בית אבגד, ז'בוטינסקי 5, רמת גן, 5252006 ▪ טלפון: 03-5205555, פקס: 03-5205509

דוא"ל: rama@education.gov.il, אתר: http://rama.education.gov.il

תוכן עניינים

פתח דבר 5

הקדמה 6

תובנות עיקריות 8

אקלים בית ספרי 14

1. שביעות רצון 14

1.1 תחושה כללית חיובית כלפי בית הספר – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע 14

1.2 שביעות הרצון של המורים מבית הספר – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע 17

2. יחסים בין-אישיים בין באי בית הספר 21

2.1 יחסים חיוביים בין מורים לתלמידים 21

2.1.1 יחסי קרבה ואכפתיות בין מורים לתלמידים – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע 21

2.1.2 פגישות ושיחות אישיות של מורים עם תלמידים – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע 24

2.2 יחסים חיוביים בין תלמידים לחבריהם לכיתה – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע 28

3. יחסים בין בית הספר לבין ההורים 33

3.1 שותפות הורים בבית הספר – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע 33

3.2 עדכון הורים על ידי מורים מחנכים – דיווחי מחנכים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע 36

3.3 מעורבות הורים בחזון הבית ספרי, בתכנית הלימודים ובתכנית החינוכית – דיווחי מחנכים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע 40

4. תחושת מוגנות וביטחון 47

4.1 היעדר תחושת מוגנות של התלמידים – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע 47

4.2 מעורבות באירועי אלימות – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע 50

4.3 אלימות מילולית – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע 53

4.4 אלימות דיגיטלית ברשתות החברתיות באינטרנט – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע 57

4.5 היבטים נוספים של אלימות – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע 59

4.6 שתיית אלכוהול 64

4.6.1 שתיית אלכוהול בקרב התלמידים– דיווחי תלמידים בחט"ע 64

4.6.2 מאמצי בית הספר להגברת המודעות לסכנות שבשתיית אלכוהול– דיווחי תלמידים בחט"ע 66

4.7 פגיעה של מורים בתלמידים – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע 67

4.8 מאמצי בית הספר לעידוד תחושת המוגנות – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע 71

4.9 היעדר תחושת מוגנות של המורים – דיווחי המורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע 74

5. משמעת והתנהגות 82

5.1 התנהגות נאותה של תלמידים בכיתה – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע 82

5.2 איחורים והיעדרויות מלימודים – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע 85

6. תשתיות וסביבה פיזית בבית הספר 91

6.1 סביבה פיזית מטופחת ונקייה בבית הספר – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע 91

6.2 תנאים לשהייה ממושכת בבית הספר – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע 94

6.3 פינת עבודה אישית בבית הספר – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע 96

6.3.1 הימצאות פינת עבודה אישית בבית הספר – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע 96

6.3.2 מציאת פינה לעבודה אישית בעת הצורך – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע 97

6.3.3 היקף ביצוע המטלות בזמן השהייה בבית הספר – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע 99

7. קידום אורח חיים בריא 103

7.1 קידום אורח חיים בריא – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע 103

7.2 קידום אורח חיים בריא – דיווחי מחנכים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע 106

7.2.1 מאמצי בית הספר לקידום אורח חיים בריא – דיווחי מחנכים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע 106

7.2.2 קידום אורח חיים בריא כחלק מן התרבות הבית ספרית – דיווחי מחנכים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע 108

סביבה פדגוגית 112

8. היבטים רגשיים-מוטיבציוניים בלמידה 112

8.1 מוטיבציה אוטונומית ללמידה בקרב התלמידים – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע 112

8.2 מסוגלות, סקרנות ועניין בלמידה – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע 115

8.3 מאמצי בית הספר לעידוד מוטיבציה וסקרנות בקרב התלמידים – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע 117

9. דרכי הוראה-למידה-הערכה 120

9.1 תפיסת ההוראה כמעניינת וברורה – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע 120

9.2 פרקטיקות הוראה-למידה-הערכה איכותיות – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע 123

9.3 מטלות כיתתיות המקדמות למידת חקר – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע 125

9.4 הוראה דיפרנציאלית – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע.....127
9.5 בית הספר כנותן מענה לצרכים ייחודיים של תלמידים – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע.....130
9.6 אסטרטגיות ללמידה עצמית – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע.....134
9.7 הערכה ומשוב 136
9.7.1 קבלת הערכה ומשוב מקדמי למידה מהמורים – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע.....136
9.7.2 מתן הערכה ומשוב מקדמי למידה לתלמידים – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע.....139
9.8 שימוש בתקשוב לצורכי למידה.....142
9.8.1 שימוש במחשב במקצועות המיצ"ב – דיווחי תלמידים ביסודי ובחט"ב.....142
9.8.2 שימוש במחשב במקצועות הבגרות – דיווחי תלמידים בחט"ע.....145
9.8.3 שימוש באתר האינטרנט של בית הספר לצורכי למידה – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע.....147
9.8.4 תקשורת דיגיטלית/סלולרית בין התלמיד למורה – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע.....150
10. תרבות בית ספרית תומכת למידה.....157
10.1 עבודת צוות בבית הספר – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע.....157
10.2 למידה שיתופית מבוססת נתונים – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע.....160
10.3 מרחב אוטונומי של המורה בעבודתו – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע.....162
10.4 פיתוח וקידום מקצועי של מורים.....164
10.4.1 פיתוח וקידום מקצועי של מורים – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע.....164
10.4.2 פיתוח וקידום מקצועי במסגרת מליאת מורים – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע.....166
10.5 הובלה פדגוגית של המנהל, מנהיגות ושיתוף – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע.....168
11. למידה מעבר לשעות הלימודים.....173
11.1 שיעורי בית כחלק מתהליך הלמידה.....173
11.1.1 תכנון ותיאום של שיעורי בית על-ידי צוות המורים – דיווחי מורים ביסודי ובחט"ב.....173
11.1.2 סוגי המטלות שניתנו לתלמידים במסגרת שיעורי הבית – דיווחי מורים ביסודי ובחט"ב.....176
11.2 היקף ההסתייעות בשיעורים פרטיים.....182
11.2.1 הסתייעות בשיעורים פרטיים במקצועות המיצ"ב – דיווחי תלמידים ביסודי ובחט"ב.....182
11.2.2 הסתייעות בשיעורים פרטיים במקצועות הבגרות – דיווחי תלמידים בחט"ע.....185
12. חשיבות תעודת הבגרות.....189
12.1 תפיסת חשיבות תעודת הבגרות – דיווחי תלמידים בחט"ע.....189
12.2 שאיפות וכוונות לקבלת תעודת בגרות – דיווחי תלמידים בחט"ע.....192
12.3 שאיפות וכוונות לסיום הלימודים – דיווחי תלמידים בחט"ע.....194
12.4 תמיכה ועידוד המורים בלימודי התלמידים לקראת בחינות הבגרות – דיווחי תלמידים בחט"ע.....196
12.5 מידת ההלימה בין כישורי התלמיד ולימודיו בבית הספר – דיווחי תלמידים בחט"ע.....198
12.5.1 מידת ההלימה בין מסלול הלימודים לבגרות לבין כישורי התלמיד.....198
12.5.2 מידת ההלימה בין היקף יחידות הלימוד לבין יכולות התלמידים.....200
12.6 תפיסת תפקיד בית הספר כמכשיר לחיים – דיווחי תלמידים בחט"ע.....202
13. חינוך חברתי-ערכי בבתי הספר.....207
13.1 מעורבות חברתית של תלמידים.....207
13.1.1 מאמצי בית הספר לעידוד למעורבות חברתית ואזרחית – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע.....207
13.1.2 מאמצי בית הספר לעידוד למעורבות חברתית ואזרחית – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע.....210
13.2 קידום סובלנות כלפי האחר והשונה.....213
13.2.1 היעדר סובלנות כלפי האחר והשונה – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע.....213
13.2.2 מאמצי בית הספר לקידום סובלנות כלפי האחר והשונה – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע.....215
13.2.3 מאמצי בית הספר לקידום סובלנות כלפי האחר והשונה – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע.....217
14. רפורמות במערכת החינוך: "אופק חדש" ו-"עוז לתמורה".....221
14.1 רפורמת "אופק חדש" – דיווחי מורים ביסודי ובחט"ב.....221
14.1.1 שביעות רצון כללית מרפורמת "אופק חדש" ורצון בהמשך הרפורמה – דיווחי מורים המשתתפים ב"אופק חדש".....222
14.1.1.1 שביעות רצון כללית מרפורמת "אופק חדש" – דיווחי מורים המשתתפים ב"אופק חדש".....222
14.1.1.2 המלצת מורים ב"אופק חדש" למערכת החינוך באשר להמשך הרפורמה או הפסקתה – דיווחי מורים המשתתפים ב"אופק חדש".....223
14.1.2 שעות פרטניות ב"אופק חדש" – דיווחי כלל המורים ביסודי ובחט"ב.....224
14.1.2.1 קיום שעות פרטניות – דיווחי כלל מורים ביסודי ובחט"ב.....224
14.1.2.2 מטרת השעות הפרטניות – דיווחי כלל המורים ביסודי ובחט"ב.....227
14.1.2.3 מטרת התגבור הלימודי שניתן במסגרת השעות הפרטניות – דיווחי כלל המורים ביסודי ובחט"ב.....227
14.1.2.4 תחומי הדעת בהם עסקו השעות הפרטניות שיועדו לתגבור לימודי – דיווחי כלל המורים ביסודי ובחט"ב.....228
14.1.3 איכות השעות הפרטניות – דיווחי כלל המורים ביסודי ובחט"ב.....230
14.1.3.1 התמחות המורים בתחום הדעת שנלמד בשעות הפרטניות – דיווחי כלל המורים ביסודי ובחט"ב.....230
14.1.3.2 מועד הקיום של השעות הפרטניות – דיווחי כלל המורים ביסודי ובחט"ב.....230
14.1.3.3 קיום השעות הפרטניות במקום שיעור אחר – דיווחי כלל מורים ביסודי ובחט"ב.....232
14.1.4 מאפייני התלמידים שהשתתפו בשעות הפרטניות – דיווחי כלל המורים ביסודי ובחט"ב.....233
14.1.5 עמדות כלפי שעות פרטניות ב"אופק חדש" – דיווחי מורים המשתתפים ב"אופק חדש".....234

14.1.6 עמדות כלפי שעות השהייה ב"אופק חדש" – דיווחי מורים המשתתפים ב"אופק חדש"....236
14.2 רפורמת "עוז לתמורה" – דיווחי מורים בחט"ע....238
14.2.1 שביעות רצון כללית מרפורמת "עוז לתמורה" ורצון בהמשך הרפורמה – דיווחי מורים המשתתפים ב"עוז לתמורה"...238
14.2.1.1 שביעות רצון כללית מרפורמת "עוז לתמורה" – דיווחי מורים המשתתפים ב"עוז לתמורה"....238
14.2.1.2 המלצת מורים ב"עוז לתמורה" למערכת החינוך באשר להמשך הרפורמה או להפסקתה – דיווחי מורים המשתתפים ב"עוז לתמורה"....239
14.2.2 שעות פרטניות ב"עוז לתמורה" – דיווחי כלל המורים בחט"ע....239
14.2.2.1 קיום שעות פרטניות – דיווחי כלל המורים בחט"ע....239
14.2.2.2 מטרת השעות הפרטניות – דיווחי כלל המורים בחט"ע....241
14.2.2.3 מטרת התגבור הלימודי שניתן במסגרת השעות הפרטניות – דיווחי כלל המורים בחט"ע....241
14.2.2.4 תחומי הדעת בהם עסקו השעות הפרטניות שיועדו לתגבור לימודי – דיווחי כלל המורים בחט"ע....243
14.2.3 איכות השעות הפרטניות – דיווחי כלל המורים בחט"ע....244
14.2.3.1 התמחות המורים בתחום הדעת שנלמד בשעות הפרטניות – דיווחי כלל המורים בחט"ע....244
14.2.3.2 מועד הקיום של השעות הפרטניות – דיווחי כלל מורים בחט"ע....244
14.2.3.3 קיום השעה הפרטנית במקום שיעור אחר – דיווחי כלל המורים בחט"ע....245
14.2.4 מאפייני התלמידים שהשתתפו בתגבור הלימודי – דיווחי כלל המורים בחט"ע....245
14.2.5 עמדות כלפי שעות פרטניות ב"עוז לתמורה" – דיווחי מורים המשתתפים ב"עוז לתמורה"....246
14.2.6 עמדות כלפי שעות תומכות הוראה ב"עוז לתמורה" – דיווחי מורים המשתתפים ב"עוז לתמורה"....248
14.2.7 השתתפות תלמידים בשעות הפרטניות ועמדותיהם כלפיהן – דיווחי תלמידים בחט"ע....250
14.2.7.1 השתתפות תלמידים בשעות הפרטניות – דיווחי תלמידים בחט"ע....250
14.2.7.2 עמדות תלמידים כלפי השעות הפרטניות – דיווחי תלמידים בחט"ע....252
14.2.7.3 כוונות ההשתתפות בשעות פרטניות – דיווחי תלמידים בחט"ע....254

פתח דבר

הרשות הארצית למדידה והערכה בחינוך (ראמ"ה) פועלת להטמעת תרבות של "מדידה בשירות הלמידה" – מדידה המיועדת לתמוך בשיפור מתמיד של הלמידה וההקשר שבה היא מתנהלת בבית הספר, תוך הלימה ליעדים הלימודיים ולחזון הבית ספרי. התפיסה המובילה של ראמ"ה היא שהמדידה אינה מטרה כשלעצמה, אלא היא כלי בשירות הלמידה.

המיצ"ב – מדדי יעילות וצמיחה בית-ספרית – הוא מערכת מדדים בית ספריים שמטרתה לספק מידע למנהל ולצוותים הפדגוגיים בבתי הספר על תפקוד בית-ספרם במגוון של נושאים. לפיכך, מודל המיצ"ב בנוי כך שהוא כולל מבחני הישגים שמשקפים את התוצרים הקוגניטיביים של הלמידה וסקרי אקלים וסביבה פדגוגית שמשקפים את ההיבטים החברתיים-רגשיים-פדגוגיים בבית הספר. מידע רחב זה (לצד מידע ממקורות נוספים) נועד לסייע לבתי הספר לבצע ניטור של התהליך הלימודי הבית ספרי במקצועות ליבה, ושל האקלים הבית ספרי הרגשי-חברתי שבו מתרחשת הלמידה.

החל משנה"ל תשע"ה המיצ"ב מתקיים במתכונת מעודכנת. בשנת הלימודים התשע"ה חולקו בתי הספר לשלוש קבוצות אשר החליפו את ארבעת "אשכולות המיצ"ב" שהונהגו בשנים עברו. בהתאם לכך, בתי הספר בכל קבוצה ישתתפו במיצ"ב החיצוני אחת לשלוש שנים. כל קבוצה מהווה מדגם מייצג של כלל בתי הספר בארץ. פרטים נוספים על מתכונת המיצ"ב המעודכנת אפשר למצוא באתר ראמ"ה http://rama.education.gov.il ובחוזר מנכ"ל תשע"ה/1, בסעיף 4.1-2.

סקרי האקלים והסביבה הפדגוגית במיצ"ב נועדו לספק תמונת מצב מפורטת בנוגע להיבטים שונים של האקלים החברתי והתהליכים הפדגוגיים בבתי הספר. בחירת ההיבטים הנבדקים בשאלונים התבססה על כמה מקורות: קבוצות מיקוד עם מורים ומנהלים, דיונים עם גורמים מוסמכים במטה משרד החינוך, היוועצות עם חוקרים מהאקדמיה וסקירה של ספרות עדכנית. הסקרים עוסקים בטווח רחב של נושאים מחיי בית הספר המשקפים את מגוון התהליכים החינוכיים והלימודיים החיוניים לעשייה חינוכית איכותית. החל משנה"ל תשע"ה עודכנו והורחבו הסקרים והם עוסקים גם בהיבטים נוספים של התהליכים החינוכיים כמו, הטמעת פרקטיקות הוראה-למידה-הערכה (הל"ה), מוטיבציה וסקרנות של התלמידים בלמידה, מאמצי בית הספר לקידום סובלנות כלפי האחר והשונה ועוד. פרטים נוספים על סקרי האקלים והסביבה הפדגוגית אפשר למצוא באתר ראמ"ה.

הדוח הנוכחי כולל נתונים המתייחסים לאקלים הבית ספרי ולסביבה הפדגוגית **בבתי ספר דוברי עברית** ובחלוקה לפיקוח ממלכתי וממלכתי-דתי. הנתונים הופקו משאלונים שמולאו על-ידי תלמידים ומראיונות טלפוניים שנערכו עם מורים מקצועיים ומחנכים במהלך החודשים ינואר-מרץ 2015, בבתי ספר יסודיים, בחטיבות ביניים ובחטיבות עליונות.

תודות – דוחות המיצ"ב הבית ספריים והדוחות המערכתיים לשנת תשע"ה הם פרי עבודה מקצועית, מאומצת וקפדנית של צוות ראמ"ה ועִמו שותפים רבים: הגורמים המוסמכים במשרד החינוך; חברות זכייניות – טלדור (תפעול הסקרים), מטח (פיתוח המבחנים), המרכז הארצי לבחינות ולהערכה (עיבוד הנתונים), ויועצים ממאגר המומחים של ראמ"ה.

לסיכום, אנו מקווים שהתובנות שעולות מדוח זה, יוכלו לסייע למערכת החינוך לקדם את החינוך וליישם טוב יותר עקרונות של תרבות בית ספרית התומכת בתהליכי הוראה ולמידה איכותיים ומעמיקים, ובכך לאפשר לכל ילדי ישראל למצות את מיטב יכולתם.

בברכה,

חגית גליקמן

ד"ר חגית גליקמן

מנכ"לית ראמ"ה

נתוני אקלים וסביבה פדגוגית

הקדמה

בדוח זה מוצגת תמונת המצב הכללית של האקלים והסביבה הפדגוגית בישראל **בבתי ספר דוברי עברית** ובחלוקה לפי סוג פיקוח (ממלכתי וממלכתי-דתי) בשנת הלימודים תשע"ה, כפי שהם נתפסים ומדֻוחים על ידי תלמידים ומורים. דוח זה נכתב בהמשך לדוח האקלים הארצי – תשע"ה, המציג את התמונה הכלל ארצית של האקלים הסביבה והפדגוגית בישראל בחלוקה לפי שלב חינוך ומגזר שפה (דוברי עברית ודוברי ערבית).

המידע המובא כאן מתבסס על שאלונים שהועברו במהלך החודשים ינואר-מרץ 2015 ל- 102,632 תלמידי כיתות ה'-ט' (90% השבה) בבתי ספר דוברי עברית, המשתייכים לפיקוח הממלכתי (90% השבה) והממלכתי-דתי (90% השבה), ועל ראיונות טלפוניים עם 9,240 מחנכים ומורים המלמדים את מקצועות המיצ"ב בכיתות א'-ט' בבתי ספר דוברי עברית (87% השבה), המשתייכים לפיקוח הממלכתי (88% השבה) ולממלכתי-דתי (85% השבה). נוסף על כך הועברו בתשע"ה שאלוני אקלים וסביבה פדגוגית ל-37,221 תלמידי כיתות י'-י"א דוברי עברית (86% השבה בקרב דוברי עברית; 87% השבה בפיקוח הממלכתי; 82% השבה בפיקוח הממלכתי-דתי) ול- 6,239 מורים בחט"ע דוברי עברית (77% השבה בקרב דוברי עברית; 77% השבה בפיקוח הממלכתי; 77% השבה בפיקוח הממלכתי-דתי). בסך הכול השתתפו בסקרים תלמידים ומורים מ- 435 בתי ספר יסודיים דוברי עברית (293 בתי ספר ממלכתיים ו- 142 בתי ספר ממ"ד) ומ- 151 חטיבות ביניים דוברות עברית (98 חט"ב ממלכתיות ו- 53 חט"ב ממ"ד) וכן תלמידים ומורים מ- 213 חטיבות עליונות דוברות עברית (121 חט"ע ממלכתיות ו- 92 חט"ע ממ"ד) .

בתי הספר שהשתתפו מהווים מדגם מייצג של כלל בתי הספר דוברי העברית בפיקוח הממלכתי והממלכתי-דתי (גודל המדגם הוא כשליש מבתי הספר). השאלונים והסקרים פותחו על ידי הרשות הארצית למדידה והערכה בחינוך (ראמ"ה).

שאלוני האקלים והסביבה הפדגוגית עוסקים בנושאים שונים. בכל אחד מנושאים אלו הוצגו למשיבים כמה היגדים המתארים היבטים שונים של אותו נושא. בדרך כלל התבקשו המשיבים לציין באיזו מידה הם מסכימים עם הנאמר בהיגד, וזאת על סולם בן חמש דרגות הנע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (4 או 5) כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים).

בעבור מרבית הנושאים המדווחים חושב מדד מסכם אחד לכל נושא. המדד מתאר את התמונה העולה מדיווחי התלמידים או המורים באותו נושא, והוא חושב כממוצע של אחוזי המסכימים עם ההיגדים השונים המתארים את הנושא. בהתאמה, ערכי המדד נעים בין 0 ל-100. בחלק מן המקרים הוצג למשיבים סולם תשובות אחר, דוגמת סולם תדירות (אף פעם, פעם אחת, פעמיים וכו') או שאלות שהתשובות עליהן הן "כן" או "לא". כמו כן, במקרים אחרים הוצגו למשיבים היגדים המתארים היבטים "שליליים" של הנושא הנבדק. לצורכי הדיווח בדוח הם נוסחו מחדש, כך שערך גבוה יותר בהיגד ישקף מצב רצוי, בדומה ליתר ההיגדים. לשם נוחות הקריאה מובא מתחת ללוחות ההיגדים בדוח נוסח ההיגדים המקוריים בשאלון (במקרים והם נוסחו מחדש). כמו כן מוצג פירוט של אפשרויות התשובה בסולמות השונים ומתואר אופן חישוב המדד המסכם. בטבלאות מסוימות המתארות התפלגות של אפשרויות תשובה שונות שנתנו למשיבים, פירוט האחוזים אינו מסתכם ל- 100%, בשל עיגול ספרות אחרי הנקודה העשרונית.

בעבור מרבית הנושאים המפורטים במסמך מוצגת תחילה השוואה בין נתוני תשע"ה לנתוני שבע השנים הקודמות: תשס"ח-תשע"ד[1]. הנתונים מוצגים לפי שלבי חינוך: יסודי (כיתות ה'-ו'), חט"ב (כיתות ז'-ט') וחט"ע (כיתות י'-י"א), עבור כלל בתי הספר ובחלוקה לפי פיקוח ממלכתי וממלכתי-דתי.

בעבור תלמידי החט"ע, שנתוניהם החלו נאספים בתש"ע מוצגת השוואה לשנים תש"ע-תשע"ה בלבד, ובעבור מורי החט"ע, שנתוניהם החלו נאספים לראשונה בתשע"ב מוצגת השוואה לשנים תשע"ב-תשע"ה בלבד. כמו כן, עבור מדדים מסכמים או היגדים שאיסוף הנתונים עבורם החל בשנים מאוחרות יותר, ההשוואות הרב-שנתיות כוללות פחות מחזורי שנים בהתאם. בנוסף, עבור מדדים חדשים שנבדקו לראשונה בשנה"ל תשע"ה או עבור מדדים שהרכבם או אופן בדיקתם השתנה, לא מוצגות השוואות לאורך שנים.

דיווחי התלמידים והמורים מוצגים בשני חלקים – אקלים וסביבה פדגוגית. כל אחד מחלקים אלו מחולק לפרקים ולתתי פרקים. חלק האקלים כולל פרקים העוסקים בשביעות רצון מבית הספר, ביחסים בין אישיים בין באי בתי הספר, ביחסים בין בית הספר לבין ההורים, בתחושת מוגנות וביטחון, במשמעת והתנהגות, בתשתיות וסביבה פיזית ובקידום אורח חיים בריא.

חלק הסביבה הפדגוגית כולל פרקים העוסקים בהיבטים רגשיים-מוטיבציוניים בלמידה, בדרכי הוראה-למידה-הערכה, בתרבות בית ספרית תומכת למידה, בלמידה מעבר לשעות הלימודים, בחשיבות תעודת הבגרות בעיני התלמידים, בחינוך חברתי-ערכי בבית הספר וברפורמות במערכת החינוך. בכל אחד מן הפרקים ותתי הפרקים מוצגים דיווחי התלמידים והמורים בנוגע לשאלות שונות שהוצגו לפניהם בנושא הנידון.

תחילה מוצגים דיווחי התלמידים והמורים על המדדים המסכמים שנבדקו לאורך שנים. לאחר מכן מוצגים נתוני ההיגדים הנכללים בנושא הנתון, ולצדם נתוני המדד המסכם שחושב על בסיסם. המדד המסכם מציג תמונה כללית של הנושא. המלצתנו היא לא להסתפק רק בתמונה הכוללת העולה מתוך המדד המסכם את התחום, אלא לבחון גם את הנתונים של ההיגדים הספציפיים המרכיבים אותו. בסוף כל פרק מובא סיכום של עיקרי הדברים ולבסוף תובנות העולות מן הממצאים.

את הדוח הארצי מלווה קובץ נספחים שמוצג בנפרד באתר ראמ"ה. הנספח כולל שיעורי הסכמה עם ההיגדים ועם המדדים מסכמים לאורך שנים, בפילוח לפי בתי ספר דוברי עברית ממלכתיים וממלכתיים-דתיים.

בעת קריאת הנתונים חשוב לזכור כי הם מייצגים תפיסות ועמדות **סובייקטיביות** של הנשאלים, וכי חשוב לבחון אותם באופן השוואתי (למשל לעומת שנים קודמות) על מנת לעמוד על מלוא משמעותם. זאת ועוד, ידוע כי לקבוצות משיבים שונות, הנבדלות זו מזו מבחינת רקע תרבותי או שכבת גיל יש נטייה לפרש היגדים באופנים מעט שונים ולהשיב באופן שונה על שאלות הסקרים, ועל כן יש לפרש הבדלים כאלה בזהירות הראויה.

[1] החל בשנת הלימודים תשע"א חל שינוי באופן העברת שאלוני האקלים הבית ספרי והסביבה הפדגוגית בקרב התלמידים והם מועברים החל משנה זו באופן אנונימי. בבדיקות שנערכו לא נמצא הבדל משמעותי בנתונים בין העברה האנונימית להעברה המזוהה והחסויה.

תובנות עיקריות

בדוח זה מוצגת תמונת המצב הכללית של האקלים והסביבה הפדגוגית בישראל **בבתי ספר דוברי עברית** ובחלוקה לפי סוג פיקוח (ממלכתי וממלכתי-דתי) בשנת הלימודים תשע"ה, כפי שהם נתפסים ומדֻוחים על ידי תלמידים ומורים. דוח זה נכתב בהמשך לדוח האקלים הארצי – תשע"ה, המציג את התמונה הכלל ארצית של האקלים הסביבה והפדגוגית בישראל בחלוקה לפי שלב חינוך ומגזר שפה (דוברי עברית ודוברי ערבית).

אקלים בית ספרי

להלן יוצגו תובנות שעלו מדיווחי תלמידים ומורים באשר להיבטים שונים של האווירה, התשתיות והיחסים בין באי בית הספר:

תחושה כללית חיובית כלפי בית הספר

- באופן כללי, מרבית התלמידים (כ-70%) דיווחו על תחושה כללית חיובית כלפי בית הספר. תחושה זו מאפיינת את שלושת שלבי החינוך ואת שני סוגי הפיקוח. לאורך השנים נרשמה עלייה מתונה בשיעורי הדיווח, שהתייצבה בשלוש השנים האחרונות.
- גם בקרב המורים בשני סוגי הפיקוח נרשמו שיעורי שביעות רצון גבוהים מבית הספר (כ-70%). לאורך השנים נרשמה יציבות בשיעורי הדיווח, עם עלייה בחט"ב בבתי ספר בפיקוח הממלכתי.

יחסים בין-אישיים בין באי בית הספר

- ממבט על נראה, כי בסך הכול התלמידים בשני סוגי הפיקוח דיווחו על יחסים חיוביים בין מורים לתלמידים (כ-60% מתלמידי ה'-ו', וכ-40% מתלמידי ז'-ט', ו- י'-י"א), ובין התלמידים לבין עצמם (כ-70% מן התלמידים בבתי ספר יסודיים וכ-60% מן התלמידים בחט"ב ובחט"ע) בשיעור גבוה יותר בפיקוח הממ"ד וללא שינוי בשנים האחרונות. יחד עם זאת כדאי לשים לב למגמת הירידה בשנה האחרונה, בעיקר בבתי ספר יסודיים בכל הנוגע ליחסים בין המורים לתלמידים.
- לצד זאת, מרבית המורים (כ-80%) בשני סוגי הפיקוח דיווחו שהם מקיימים פגישות ושיחות אישיות עם התלמידים באופן שיטתי ומובנה במערכת השעות (יותר בקרב תלמידי יסודי ופחות בחט"ב ובחט"ע: 85%, 81% ו- 74% בהתאמה). כאשר בעיקר בתשע"ה ניכרת מגמת עלייה. גם בשיעורי הדיווח של מורים בחט"ב על קיום שעות המיועדות לפגישות אישיות עם תלמידים נרשמה עלייה משמעותית בשנתיים האחרונות בשני סוגי הפיקוח וחל צמצום משמעותי של הפער מול שיעורי הדיווח של מורים ביסודי. מפגשים אלו עשויים בהמשך לשפר את היחסים הבינאישיים בין באי בית הספר.

יחסים בין בית הספר לבין ההורים

- ממבט על ניתן לראות, כי רוב המורים בשני סוגי הפיקוח (כ-80%) דיווחו על שיתוף ההורים בחיי בית הספר (יותר בבתי ספר יסודיים באופן משמעותי מאשר בחט"ב ובחט"ע). עם זאת, באשר לעדכון ההורים על מצבו הלימודי והחברתי של התלמיד תמונת המצב בפיקוח הממלכתי חיובית יותר. זאת ועוד – כמחצית מהמחנכים דיווחו כי ההורים מעורבים בחזון בית הספר ובתכנית החינוכית החברתית, וכרבע דיווחו על מעורבות ההורים בתכנית הלימודים. גם כאן תמונת המצב בבתי ספר בפיקוח הממלכתי חיובית יותר מאשר בבתי ספר בפיקוח הממ"ד. ניכרת מגמת עליה משמעותית בהיגדים אלה בהשוואה לשנה שעברה.

תחושת מוגנות וביטחון

- שיעורים נמוכים יחסית של תלמידים (5%-10%) בכל שלבי החינוך ובשני סוגי הפיקוח דיווחו על היעדר תחושת מוגנות בבית הספר, על מעורבות באירועי אלימות, ועל אלימות דיגיטלית ברשתות החברתיות. ביטויי האלימות השכיחים ביותר בבתי הספר הם קללות, אמירות פוגעניות, או עלבונות.
- שיעורים גבוהים יותר של תלמידים (כ-40%) דיווחו כי בחודש שקדם להעברת השאלונים תלמידים שברו או הרסו ציוד של ביה"ס (בשיעור גבוה יותר בקרב תלמידים בפיקוח ממלכתי) וכי נגנב להם ציוד אישי (כ-16%, בשיעורים דומים בין שני סוגי הפיקוח). כחמישית מהתלמידים דיווחו על תופעה של חבורות של תלמידים המתנהגים באלימות (בשיעור גבוה יותר בקרב תלמידים בפיקוח הממלכתי).
- כ-44% מבין התלמידים בחט"ע בפיקוח הממלכתי דיווחו על היבטים שונים של שתיית אלכוהול בהשוואה לתלמידים בפיקוח הממ"ד (14%). בהתאמה, בבתי ספר ממלכתיים 69% מהתלמידים דיווחו כי מסבירים להם על הסכנות בשתיית אלכוהול בהשוואה ל-38% מהתלמידים בבתי ספר בפיקוח ממ"ד.

- כ-18% מהתלמידים דיווחו על פגיעה מילולית מצד מורים (בשיעור דומה בין שני סוגי הפיקוח). כ-4% מהתלמידים דיווחו על פגיעה פיזית (בשיעור גבוה יותר בקרב תלמידים בפיקוח ממ"ד בבתי ספר יסודיים).
- הרוב הגדול (80%) של תלמידי כיתות ה'-ו' דיווחו כי בית הספר עושה מאמצים כדי למנוע אלימות ולהגביר את תחושת המוגנות לעומת 57% בחט"ב ו-48% בחט"ע (בשיעור גבוה יותר בבתי ספר בפיקוח ממלכתי בשלוש שכבות הגיל).
- לאורך השנים נרשמה מגמת ירידה בשיעורי הדיווח על גילויי אלימות על סוגיה השונים, בעיקר בשלב חינוך יסודי וחט"ב. בחט"ע נרשמה בדרך כלל יציבות. עם זאת, יש לשים לב כי בהיבט של ונדליזם וגניבת חפצים נרשם בשנה האחרונה שינוי מגמה מדאיג של גידול בשיעורי הדיווח בבתי ספר דוברי עברית בכל שלבי החינוך לאחר 6 שנים של ירידה בשיעורי הדיווח.

משמעת והתנהגות

- באופן כללי, כ- 35% מבין התלמידים דיווחו כי הלימודים בכיתות מתאפיינים בהתנהגות נאותה של תלמידים (כאשר שיעורי הדיווח ביסודי הם הגבוהים ביותר ובחט"ב הם הנמוכים ביותר). בבתי ספר בפיקוח ממ"ד שיעורי הדיווח עולים על אלו של תלמידים בפיקוח ממלכתי בכל שכבות הגיל. לאורך השנים אפשר לזהות עלייה בשיעורי ההסכמה עם המדד בבתי ספר בשני סוגי הפיקוח, המתייצבת בשנים האחרונות.
- איחורים והיעדרויות נבדקו באמצעות דיווחי תלמידים על איחורים לשיעורים, היעדרויות מימי לימודים והיעדרויות משיעורים בחודש האחרון. מבין השלושה, שיעורי הדיווח על היעדרויות משני ימי לימודים או יותר הם הגבוהים ביותר (מעל מחצית מן התלמידים בשכבת גיל ה'-ו' וכשני שליש מהתלמידים בשכבות גיל ז'-י"א דיווחו על ההיגד) ואילו שיעורי הדיווח על היעדרויות משני שיעורים או יותר ללא סיבה מוצדקת הם הנמוכים ביותר.
- בכל שלושת ההיבטים, עם העלייה בשכבת הגיל של התלמידים נרשמה עלייה בשיעורי הדיווח של התלמידים על איחורים והיעדרויות. בהשוואה בין סוגי הפיקוח, תופעת האיחורים וההיעדרויות משיעורים ללא סיבה מוצדקת בולטת יותר בקרב תלמידים בפיקוח הממ"ד.
- במבט כללי לאורך השנים, בקרב תלמידי יסודי וחט"ב בבתי ספר ממ"ד נרשמה עלייה בשיעורי התלמידים המדווחים על איחורים ואילו בקרב תלמידי חט"ב וחט"ע בבתי ספר ממלכתיים נרשמה מגמת ירידה, עם התייצבות בשלוש השנים האחרונות. בשיעורי הדיווח על היעדרויות משני ימי לימודים נרשמה בשני סוגי הפיקוח עלייה עם תנודתית, כאשר בשכבת גיל ז'-ט' נרשמה עלייה ניכרת בשני סוגי הפיקוח.

תשתיות וסביבה פיזית

- מרבית התלמידים והמורים בשני סוגי הפיקוח דיווחו על סביבה פיזית נאותה ועל תנאים מספקים לשהייה ממושכת. נרשמו שיעורי דיווח גבוהים יותר בשלב חינוך יסודי, לאחר מכן בחט"ע ואילו בחט"ב נרשמו שיעורי דיווח הנמוכים ביותר באופן יחסי. כמו כן, במרבית ההיבטים שנבדקו לאורך השנים ניכרת מגמת עלייה בשיעורי הדיווח על תשתיות וסביבה פיזית בבית הספר. למרות כל זאת, שיעורי הדיווח על תקינות ועל ניקיון שירותי התלמידים הם הנמוכים ביותר מכלל ההיבטים שנבדקו ויש לתת את הדעת על סוגיה זו. גם שיעורי הדיווח על קיומה של פינת עבודת אישית בקרב מורים ביסודי ובחט"ב הוא נמוך יחסית. כ- 20% מן המורים דיווחו כי הם מצליחים לבצע את כל המטלות או את מרביתן בזמן שהותם בבית הספר.

קידום אורח חיים בריא

- הן לפי דיווחי התלמידים והן לפי דיווחי המחנכים, בתי הספר עושים מאמצים לקידום אורח חיים בריא בקרב תלמידיהם באמצעות שיחות לגבי חשיבות התזונה הנכונה, הנחיות באשר לקיום פעילות גופנית ומתן הנחיות לתלמידים בנושאים רבים נוספים (מניעת התנהגות מסכנת, בטיחות ומניעת תאונות ועוד). כמו כן, בכמחצית מבתי הספר היסודיים, בכ-40% מהחט"ב ובכשליש מהחט"ע קיימת תכנית לקידום בריאות.
- יחד עם זאת הקניית אורח חיים בריא נפוצה הרבה יותר, באופן משמעותי, בבתי הספר היסודיים מאשר בחט"ב ובחט"ע, ובקרב בתי ספר בפיקוח הממלכתי יותר מאשר בבתי ספר בפיקוח הממ"ד.

סביבה פדגוגית

להלן מוצגות תובנות שעלו מדיווחי תלמידים ומורים באשר לתהליכים פדגוגיים המתרחשים בבית הספר ומחוצה לו:

היבטים רגשיים מוטיבציוניים בלמידה

- באופן כללי, כ-70% מתלמידי ה'-ו' וכ-60% מתלמידי ז'-י"א דיווחו על מוטיבציה אוטונומית (פנימית) ללמידה. כמו כן, 71% מבין התלמידים בשכבת גיל ה'-ו', 53% מבין תלמידי ז'-ט' ו- 47% מבין תלמידי י'-י"א דיווחו על מסוגלות, סקרנות ועניין בלמידה. בשני המדדים עם העלייה בשכבת הגיל נרשמה ירידה ברמת העניין

והסקרנות בלמידה. כמו כן, בשני המדדים, שיעורים גבוהים יותר של תלמידים דיווחו על למידה מתוך חשיבות הלמידה בהשוואה ללמידה מתוך עניין וסקרנות, ללא הבדלים בין שני סוגי הפיקוח.

- בנוסף, כ-80% מבין התלמידים בשכבת הגיל ה'-ו' וכ-60% מבין התלמידים בשכבות הגיל ז'-י"א בשני סוגי הפיקוח דיווחו, כי בבית הספר נעשים מאמצים כדי לעודד מוטיבציה וסקרנות בקרב התלמידים. דהיינו, תלמידים בשכבות הגיל הנמוכות יותר דיווחו על מוטיבציה גבוהה יותר ללמידה וגם על מאמצים שבית הספר משקיע בעידוד מוטיבציה וסקרנות ללמידה, זאת בהשוואה לתלמידים בשכבות הגיל הבוגרות יותר.

דרכי הוראה-למידה-הערכה

- תלמידים נשאלו על תפיסותיהם באשר למידה בה מוריהם מלמדים באופן מעניין וברור תוך שימוש בפרקטיקות הוראה-למידה איכותיות. באופן כללי, נרשמו הבדלים ניכרים בין תלמידים ביסודי לבין חבריהם בחט"ב ובחט"ע בשיעורי ההסכמה עם המדדים (כ-70% ביסודי לעומת כ-45% בלבד בחט"ב ובחט"ע). בעיקר בולטת לעין הביקורתיות הרבה של תלמידים בחט"ע כלפי המידה בה מורים מעודדים אותם לחשוב ולהתעמק בחומר (פחות מ-30% סבורים כך). הדעת נותנת שבין הגורמים הבולטים לכך היא העובדה שככל שעולים בשלבי הגיל – כך מורים נוטים פחות להשתמש בפרקטיקות של פדגוגיה "אחרת" ואיכותית, כדוגמת למידת חקר, עבודות צוות, ביצוע תצפיות, למידה בין-תחומית וכד'.
- ככל שעולים בשלבי הגיל כך גם שיעורים נמוכים יותר של מורים דיווחו על הוראה דיפרנציאלית, המותאמת לכל תלמיד ותלמיד (אם כי שיעורי המדווחים בחט"ב ובחט"ע דומים למדי בשני סוגי הפיקוח). עם זאת, בהסתכלות לאורך שנים ניכרת עלייה בשיעורי המורים שדיווחו כך (ביסודי ובחט"ב. בחט"ע הנתונים נאספו לראשונה בתשע"ה). עוד בעניין זה – רוב גדול של המורים בכל שלבי החינוך דיווחו כי ביה"ס נותן מענה הן לתלמידים מצטיינים והן לתלמידים מתקשים, ובהחלט ייתכן שהשעות הפרטניות במסגרת "אופק חדש" ו"עוז לתמורה" תורמות לכך, כמו גם תכניות שונות הפועלות בבתיה"ס. עם זאת, יש לציין, כי מורים בבתי ספר בפיקוח ממלכתי דיווחו בשיעורים גבוהים יותר בהשוואה למקביליהם בבתי ספר בפיקוח ממ"ד על סיפוק מענה לצרכים של תלמידים מצטיינים בשלוש שכבות הגיל. הפער הגדול ביותר נרשם בשלב חינוך חט"ב – 85% לעומת 67% בהתאמה.
- יש לציין עוד כי בפיקוח הממלכתי נרשמו שיעורי דיווח גבוהים יותר על קיום מטלות מסוג עבודת חקר בשכבות הגיל ה'-ט', ואילו באשר להשתתפות בשיעורים מחוץ לכיתה – בהיגד זה נרשמו שיעורי הסכמה גבוהים יותר בשכבות הגיל ז'-י"א בבתי ספר בפיקוח הממ"ד בהשוואה לממלכתי.
- תלמידים אשר נשאלו על פרקטיקות של למידה עצמאית דיווחו בשיעורים בינוניים בשני סוגי הפיקוח (כ- 65% ביסודי וכ-50% בחט"ב ובחט"ע) שהם משתמשים בפרקטיקות של סידור חומר הלימוד והתמקדות ברעיונות המרכזיים בחומר הנלמד (אם כי שיעורים גבוהים יותר דיווחו שהם יודעים לבקש סיוע כשהדבר נדרש). הנתון המדאיג העולה מכאן הוא שרק כ- 29% מתלמידי החט"ע (בשני סוגי הפיקוח) דיווחו שהם מנסים להרחיב את הידע שלהם בנושאים הנלמדים בביה"ס. נתון זה יכול להצביע על תחושה שהנושאים הנלמדים אינם רלוונטיים דיים עבורם.
- הערכה ומשוב מקדמי למידה מהווים אף הם פרקטיקה חשובה המעידה על תהליכי הוראה ולמידה מתקדמים. מתוך הממצאים עולים הבדלים בין שכבות הגיל: כ- 70% בקרב תלמידי יסודי דיווחו שהם אכן מקבלים משוב כזה, לעומת כמחצית בחט"ב ובחט"ע. בהשוואה בין סוגי הפיקוח נרשמו פערים בעיקר בשכבות הגיל ז'-י"א – שיעורי הדיווח בקרב תלמידים בפיקוח הממ"ד עומדים על כ- 54% לעומת כ- 48% בפיקוח הממלכתי. לאורך השנים מדד זה מראה עלייה מתונה, שעשויה להעיד על דגש רב יותר שבתיה"ס שמים על הנושא (יש לציין שדיווחי המורים חיוביים יותר באופן ניכר בהשוואה לאלו של התלמידים).
- בנושא שימוש בתקשוב לצרכי הוראה ולמידה הממצאים מראים על עלייה ניכרת בין השנים, כאשר נראה כי התקשוב חודר יותר ויותר אל העשייה הלימודית השוטפת של תלמידים (מורים לא נשאלו בעניין זה). בהשוואה בין סוגי הפיקוח, נרשמו שיעורי דיווח גבוהים יותר בבתי ספר בפיקוח הממלכתי בהשוואה לבתי ספר בפיקוח הממ"ד, הן ביסודי והן בחט"ב. יש לציין, כי נראה שהחט"ע די נשארות מאחור בנושא זה. כך, לדוגמא, למול עלייה ניכרת לאורך השנים בשיעורי התלמידים ביסודי ובחט"ב, המדווחים על שימוש אינטנסיבי באתר האינטרנט של ביה"ס לצרכי הוראה ולמידה (העלאת חומרים, השתתפות בדיונים וכו'), שיעורים נמוכים יותר בקרב תלמידי חט"ע דיווחו על שימוש בתקשוב בתחומי דעת שונים, בהשוואה לתלמידי יסודי וחט"ב. מאידך – דווקא שיעורים גבוהים יותר בקרב תלמידי החט"ע דיווחו כי הם מתכתבים עם מוריהם באמצעות הדואר האלקטרוני או הסלולר. גם בהיבט של תקשורת דיגיטלית בין התלמיד למורה, שיעורי הדיווח בקרב תלמידים בפיקוח הממלכתי גבוהים בהשוואה לאלו של תלמידים בפיקוח הממ"ד.

תרבות בית ספרית תומכת למידה

- התמונה המצטיירת מדיווחי המורים לגבי התרבות הבית ספרית היא חיובית למדי, כאשר כשלושה רבעים מבין המורים בכל שלבי החינוך דיווחו על קיומה של עבודת צוות איכותית, וכ- 85% על למידה שיתופית מבוססת נתונים, על אוטונומיה בעבודתם, ועל הובלה פדגוגית של המנהל, מנהיגות ושיתוף. פערים קטנים בשיעורי הדיווח נרשמו לטובת החינוך הממלכתי.
- באשר לפיתוח וקידום מקצועי של מורים, ככל שעולים בשלב החינוך כך שיעורי הדיווחים יורדים, בשני סוגי הפיקוח. שיעורים נמוכים יחסית של מורים (כשני שליש ביסודי, כמחצית בחט"ב וכ-40% בחט"ע) הסכימו עם ההיגדים שעוסקים בהצבת יעדים לשיפור, בעריכת תצפית לצורך שיפור ההוראה ובשיתוף המנהל בבניית תכנית התפתחות מקצועית של המורה. השיעור הנמוך ביותר נצפה בהיגד "נערכה תצפית על שיעור לצורך שיפור ההוראה" בשלב חינוך חט"ע בפיקוח הממ"ד (34%).
- כמו כן, כמחצית עד כשני שליש מן המורים דיווחו כי יש להם זמן לתכנן את עבודתם בראייה כוללת ולא לעסוק רק בעבודה השוטפת, ונצפתה עלייה בשיעור הדיווחים עם העלייה בשלבי החינוך, בשני סוגי הפיקוח.

למידה מעבר לשעות הלימודים

- 64% מהמורים בבתי"ס יסודיים, לעומת 45% מהמורים בחט"ב דיווחו, כי בבית הספר מתקיימים תהליכים של תכנון ותיאום של שיעורי בית על-ידי צוות המורים בשני סוגי הפיקוח. יש לשים לב, כי הפרקטיקה של תיאום מראש בין מורים באשר לשיעורי הבית איננה נפוצה במיוחד בחט"ב ועומדת על 25% מבין המורים בשני סוגי הפיקוח.
- סוג המטלה הנפוץ ביותר בשיעורי הבית הוא שינון ותרגול של חומר שנלמד בכיתה (כ- 70% מהמורים דיווחו כך) ואילו המטלה הפחות נפוצה היא מתן שיעורי בית שעניינם לימוד חומר חדש (כ-14%). ככלל, מורים בבתי"ס בפיקוח ממלכתי דיווחו בשיעורים גבוהים יותר מעמיתיהם בבתי"ס בפיקוח ממ"ד על מתן משימות ביצועיות ועל מתן מטלות מסוג חיפוש חומר במקורות מידע. ואילו מורים בפיקוח הממ"ד דיווחו בשיעורים גבוהים יותר על מתן מטלות מסוג לימוד חומר חדש ומסוג שינון ותרגול. באשר למשימות ביצועיות – בהשוואה לתשע"ד, נרשמה עלייה ניכרת בשיעורי הדיווח על מתן מטלות מסוג זה, בשני סוגי הפיקוח ובשני שלבי החינוך.
- באופן כללי, כ-40% מתלמידים בשלב חינוך יסודי וחט"ב דיווחו כי הם מסתייעים בשיעורים פרטיים, לפחות באחד ממקצועות הליבה. שיעורי המדווחים גבוהים יותר בקרב בתי"ס בפיקוח ממלכתי בהשוואה לבתי"ס בפיקוח ממ"ד. 49% מהתלמידים בחט"ע דיווחו על הסתייעות בשיעורים פרטיים (51% בפיקוח ממלכתי ו-42% בפיקוח ממ"ד). אין להשוות בין דיווחי התלמידים בכיתות ה'-ט' לאלו של תלמידי י'-י"א, בשל נוסח שונה של השאלות.
- המקצועות השכיחים ביותר בהם הסתייעו התלמידים בכל שכבות הגיל בשיעורים פרטיים הם מתמטיקה ואנגלית.

חשיבות תעודת הבגרות

- ממבט על ניתן לראות, כי רוב תלמידי החט"ע ללא הבדלים בין סוגי הפיקוח (כ-90%) דיווחו כי הם מייחסים חשיבות לתעודת הבגרות, מאמינים כי יסיימו את הלימודים בבית הספר בו הם לומדים וכי עד סוף י"ב יצליחו לקבל תעודת בגרות. עם זאת, מעניין הפער בין דיווחי התלמידים לבין שיעורי התלמידים בפועל שכן אוחזים בתעודת בגרות.
- רוב התלמידים (כ-75%) דיווחו כי הם זוכים לתמיכה ועידוד בלימודים ממוריהם וכי מוריהם מכוונים אותם למסלול לימודים שמתאים ליכולותיהם ולצבירת יחידות לימוד בהיקף מתאים. בשלושת ההיגדים המרכיבים את המדד "תמיכה ועידוד המורים לקראת בחינות הבגרות" נרשמו שיעורי הסכמה גבוהים יותר בבתי ספר בפיקוח ממ"ד. ההיגד עליו נרשמו שיעורי ההסכמה הנמוכים ביותר בשני סוגי הפיקוח הוא: "צוות בית הספר עושה מאמצים כדי לעזור לי להצליח בבחינות הבגרות", 73% מהתלמידים בבתי ספר בפיקוח ממ"ד הסכימו עם ההיגד לעומת 67% מהתלמידים בבתי ספר בפיקוח ממלכתי.
- יחד עם זאת רק כ-55% מהתלמידים חשים שבית הספר מכין אותם לחיים שאחרי בית הספר בשיעור גבוה יותר בפיקוח הממ"ד. ניכרת מגמת שיפור משמעותית בנושא זה בשנה האחרונה, בשני סוגי הפיקוח.

חינוך חברתי-ערכי בבית הספר

- ממבט על ניתן להסיק, כי הן לפי דיווחי התלמידים (50%-60%) והן לפי דיווחי המורים (כשלושה רבעים) בית הספר משקיע מאמצים לעידוד תלמידים למעורבות חברתית ואזרחית, כפי שמתבטא בעידוד מנהיגות, עידוד

פעילויות התנדבותיות וקיום פעילויות בית ספריות נוספות למען הקהילה והחברה בבית הספר ומחוצה לו. בחט"ע ניכרת מגמת עליה משמעותית בשנה האחרונה, לפי דיווחי התלמידים בשני סוגי הפיקוח.

- עוד ניתן לראות כי לפי דיווחי רוב התלמידים והמורים (כ-80%), בתי הספר עושים מאמצים לקידום סובלנות כלפי האחר והשונה. יותר בבתי ספר יסודיים, מאשר בחט"ב וחט"ע. יחד עם זאת עדיין, לפי דיווחי התלמידים, כרבע מהתלמידים דיווחו כי בכיתה מתנהלות שיחות בשפה פוגעת בגלל המראה החיצוני, כחמישית דיווחו על מקרים של שפה פוגעת בבני/בנות לאום אחר או בבעלי עמדות פוליטיות שונות. כ-14% דיווחו על מקרים של שפה פוגעת בבני/בנות מין אחר וכ-8% דיווח על שפה פוגעת בבעלי מוגבלויות. כ-9% דיווחו על שימוש בשפה שפוגעת בעולים חדשים., כל זאת בשיעור גבוה יותר בחינוך הממלכתי.

רפורמות במערכת החינוך: "אופק חדש" ו- "עוז לתמורה"

- באשר לרפורמת *"אופק חדש"*, ככלל, רק כשליש מהמורים בשני סוגי הפיקוח דיווחו כי הם שבעי רצון מרפורמת "אופק חדש" ולמרות זאת – מרביתם מעוניינים בהמשך יישומה (עם כמה שינויים).
- כחלק מהרפורמה, מרבית המורים דיווחו שהם אכן מקיימים שעות פרטניות (בפיקוח הממלכתי בשיעור גבוה יותר בהשוואה לממ"ד) ושיעור המדווחים כך אף עולה עם השנים. ככל הנראה אחד הגורמים לכך היא העובדה שהמערכת הבית ספרית מקצה לכך שעות ייעודיות במערכת וקובעת מדיניות ברורה באשר לשעות הפרטניות (אם כי בשנה האחרונה נרשמה ירידה קלה בשיעורי המדווחים שבתיה"ס מקצים שעות ייעודיות במערכת לשעות פרטניות). עוד עדות להטמעה הטובה של השעות הפרטניות בבתיה"ס היא העובדה שמרביתן מתקיימות במהלך יום הלימודים, כשהתלמידים ערניים ובעלי כוחות, ולא בסופו (בשיעור גבוה יותר בפיקוח הממ"ד בהשוואה לממלכתי – כ-78% למול כ-55% בהתאמה). עם זאת, ראוי לתת את הדעת לעובדה שברוב המקרים, התלמידים המשתתפים בשעות הפרטניות יוצאים לשם כך משיעורים, ובלמעלה משליש מהמקרים – יוצאים משיעורים בתחום דעת אחר מזה שבו עוסקת השעה הפרטנית. ראוי לבדוק האם הדבר אינו גורם לפגיעה בתלמידים בתחומי הדעת בהם אינם נוכחים, והאם לא ניתן למזער את התופעה.
- על פי רוב, השעות הפרטניות בשני סוגי הפיקוח משמשות לתגבור לימודי של תלמידים מתקשים ו/או בינוניים, ובעיקר בתחומי הליבה (מתמטיקה, שפה ואנגלית, ובפיקוח הממ"ד גם בתנ"ך) ונראה כי הן מוקדשות בעיקר לחיזוק ולתרגול של חומר אשר נלמד בכיתה. עם זאת, מעניין לציין שכרבע מהמורים בחטיבות הביניים דיווחו שהשעות הפרטניות משמשות להכנה לקראת מבחנים.
- בסופו של דבר, המורים מכירים בחשיבות ובתרומה של השעות הפרטניות לקשר שלהם עם התלמידים, להצלחתם הלימודית וכן למגוון הכלים הפדגוגיים שיש למורה עצמו. לצד זאת, כשליש מהמורים דיווחו כי הם מעוניינים בפיתוח מקצועי ייעודי לשעות הפרטניות.
- באשר לשעות השהייה בביה"ס – כאן הדעות של המורים היו פחות חיוביות. רק מיעוט מבין המורים דיווח שהשעות מפחיתות את זמן העבודה שלהם בשעות אחר הצהריים כששיעור המדווחים כך נמוך במיוחד בבתי"ס בפיקוח ממלכתי (כ-10% בלבד לעומת כ-15% בבתי"ס בפיקוח ממ"ד). בתשובותיהם הפתוחות ביקשו המורים לייעל את אופן העבודה במסגרת שעות השהייה, ולהקצות להם פינות עבודה עם מחשב שיאפשרו להם לעסוק בבדיקת בחינות, בתכנון שיעורים, במפגשים עם תלמידים, הורים וכד'. זאת ועוד, לדברי המורים לעתים קרובות השעות אינן מנוצלות ביעילות בשל הקצאתן למילוי מקום ולעבודות מנהליות ובשל עייפות של המורים בשעות המאוחרות. לפיכך גם אחרי שעות הלימודים נאלצים המורים להמשיך את עבודתם בביתם.
- באשר לרפורמת *"עוז לתמורה"*, בחינה של תשובות המורים לשאלות העוסקות ברפורמה מגלה תמונה דומה למדי לזו של "אופק חדש" בחלק מהמישורים: רק כשליש מבין המורים דיווחו על שביעות רצון גבוהה מהרפורמה, ועדיין רובם מעוניינים להמשיך ביישומה (בפיקוח הממ"ד בשיעור גבוה יותר בהשוואה לממלכתי), קיימת התארגנות בית ספרית למען שעות קבועות במערכת עבור השעות הפרטניות ויש מדיניות ברורה בנושא; השעות הפרטניות מתבצעות על-פי-רוב במהלך יום הלימודים ופחות בסיומו (בפיקוח הממ"ד בשיעור גבוה באופן ניכר בהשוואה לממלכתי – 70% למול 53% בהתאמה); הן מיועדות בעיקר לתגבור לימודי במתמטיקה ובאנגלית ובחינוך הממ"ד בחט"ב גם בתנ"ך. השעות מתאפיינות בתלמידים מתקשים ו/או בינוניים; המורים מביעים עמדות חיוביות באשר לתרומה של השעות הפרטניות.
- עם זאת, חלק מהממצאים מצביעים על הבדלים בין "אופק חדש" המיושמת ביסודיים ובחט"ב לבין "עוז לתמורה" המיושמת בעיקר בחט"ע: בחט"ע הדגש הרב יותר שניתן בשעות הפרטניות הוא להכנה למבחנים בכלל ולמבחני בגרות בפרט; בחט"ע השעות הפרטניות מבוזרות יותר בין תחומי ליבה לבין תחומי דעת אחרים והתופעה של "הוצאה משיעורים" מצומצמת יותר (אם כי עדיין מדובר בתופעה נרחבת – מעט פחות ממחצית מהמקרים). עוד חשוב לציין כי שיעורי המורים בחט"ע המדווחים כי בפועל הם מקיימים שעות פרטניות (כ-60%) הוא נמוך יותר מאשר השיעור המקביל ביסודי (87%) ובחט"ב (68%).

- ממצא מעניין נוסף הוא שבאופן יחסי העמדות של המורים בחט"ע כלפי שעות השהייה (נקראות "שעות תומכות הוראה" בחט"ע) מעט חיוביות יותר מאשר העמדות בקרב מורי יסודי וחט"ב, כאשר בקרב הראשונים 27% מדווחים ששעות השהייה מפחיתות מעומס העבודה אחה"צ (בשני סוגי הפיקוח), לעומת כ-10% בלבד ביסודיים ובחט"ב.
- מנקודת המבט של התלמידים (בחט"ע בלבד), עולה בסך הכול תמונה של עמדות חיוביות כלפי השעות הפרטניות, ומבין אלו שהשתתפו בהן (כ-60% בקרב התלמידים) מרביתם חשים שהם נתרמים גם במישור הלימודי וגם במישור של הקשר עם המורים (בשיעור גבוה יותר במקצת בפיקוח הממ"ד בהשוואה לממלכתי).

אקלים בית ספרי

בתי הספר, בצד היותם מוסדות חינוך, הם גם מוסדות חברתיים שבהם מתקיימים ממשקים ויחסי גומלין רבים ומשמעותיים בעבור כל השותפים למעשה החינוכי: תלמידים, מורים, מנהלים והורים. מכלול יחסי הגומלין הללו, והתחושות הנוצרות בקרב באי בית הספר הם שמהווים את האקלים הבית ספרי. בחלק העוסק באקלים הבית ספרי נבחנים היבטים שונים של האווירה ושל היחסים בבית הספר.

1. שביעות רצון

הפרק הראשון של חלק האקלים בדוח זה עוסק בסוגיה הבסיסית של תחושת שביעות הרצון ותחושת השייכות של תלמידים ושל מורים למוסד בו הם לומדים או עובדים. המדדים וההיגדים שיוצגו בפרק זה משרטטים בפני הקורא תמונה המציגה את התחושות הכלליות בקרב תלמידים ומוריהם: האם הם אוהבים לבוא לבית הספר? האם הם שמחים לשהות בו? האם הם חשים שנעשים מאמצים כדי שיהיה להם טוב ונעים בבית הספר?

לשביעות הרצון ולתחושות כלפי בית הספר נודעת חשיבות, אולם זוהי איננה התמונה כולה ולא בהכרח התמונה החשובה ביותר, לפיכך חשוב לבחון גם היבטים נוספים של האקלים החברתי והסביבה הפדגוגית בבית ספר נתון, כמו גם במערכת כולה (כפי שאמנם מבקש להראות הדוח הנוכחי). נתחיל אם כן, בתיאור עמדות תלמידים ומורים כלפי בית הספר.

1.1 תחושה כללית חיובית כלפי בית הספר – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

בתת-פרק זה מוצגים דיווחי התלמידים על-אודות שביעות הרצון שלהם והשתייכותם לבית הספר. כאמור, התחושות הכלליות של התלמידים הן חשובות כמובן לכשעצמן, אולם לצורך פרשנות הנתונים אין להסתפק רק בהן אלא יש לבחון את מכלול הדיווחים של התלמידים ביחס להיבטים שונים של התפיסות, החוויות והמחשבות של התלמידים, אשר יוצגו בפרקים הבאים. השאלות בהן עוסק תת-פרק זה: האם באופן כללי טוב לתלמידים בבית הספר? האם הם אוהבים/נהנים לשהות בו? האם הם היו מעוניינים לעבור לבית ספר אחר, אילו הדבר היה תלוי בהם?

נתונים אלו נאספו בקרב כלל התלמידים מכל שלבי החינוך: יסודי (כיתות ה'-ו'), חט"ב (כיתות ז'-ט') וחט"ע (כיתות י'-י"א). תחילה מוצגים נתוני המדד המסכם "תחושה כללית חיובית כלפי בית הספר" לאורך זמן בין השנים תשס"ח-תשע"ה, ולאחר מכן מוצגים נתוני תשע"ה של המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שכבות גיל, בעבור בתי ספר דוברי עברית, בתי ספר בפיקוח ממלכתי ובתי ספר בפיקוח ממ"ד.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

מדד מסכם: תחושה כללית חיובית כלפי בית הספר*
א. "אני אוהב להיות בבית הספר"
ב. "גם אילו הייתי יכול, לא הייתי עובר לבית ספר אחר"**
ג. "טוב לי בבית הספר"

* סולם התשובות להיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (מסכים או מסכים מאד) כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוזי המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד. בהתאמה, ערכי המדד נעים בין 0 ל-100.

** נוסח היגד בשאלון היה "אילו הייתי יכול, הייתי עובר לבית ספר אחר". לצורך הדיווח בדוח נוסח ההיגד מחדש, כך שערך גבוה יותר בהיגד ישקף מצב רצוי יותר, בדומה לשאר ההיגדים במדד המסכם.

השוואה בין שנים של המדד המסכם (תשס"ח-תשע"ה)

בתרשים 1 מוצגים נתוני המדד המסכם "תחושה כללית חיובית כלפי בית הספר" בשנים תשס"ח-תשע"ה (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 1: דיווחי תלמידים על תחושה כללית חיובית כלפי בית הספר: נתוני המדד המסכם בשנים תשס"ח-תשע"ה

בתי ספר דוברי עברית (תשס"ח-תשע"ה)

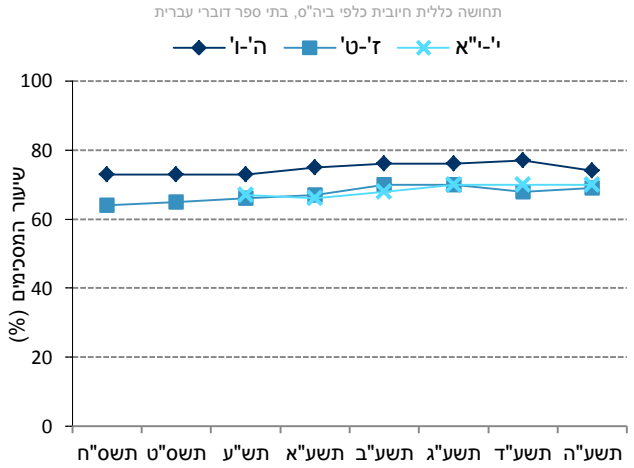

	תשס"ח	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
ה'-ו'	73%	73%	73%	75%	76%	76%	77%	74%
ז'-ט'	64%	65%	66%	67%	70%	70%	68%	69%
י'-י"א	-	-	67%	66%	68%	70%	70%	70%

בבתי ספר בפיקוח ממ"ד (תשס"ח-תשע"ה)

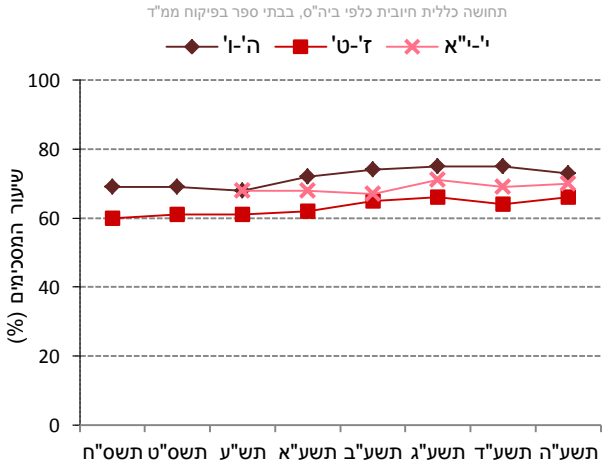

	תשס"ח	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
ה'-ו'	69%	69%	68%	72%	74%	75%	75%	73%
ז'-ט'	60%	61%	61%	62%	65%	66%	64%	66%
י'-י"א	-	-	68%	68%	67%	71%	69%	70%

בתי ספר בפיקוח ממלכתי (תשס"ח-תשע"ה)

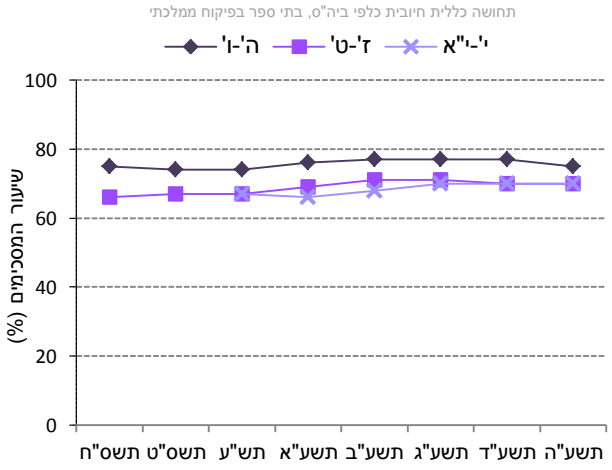

	תשס"ח	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
ה'-ו'	75%	74%	74%	76%	77%	77%	77%	75%
ז'-ט'	66%	67%	67%	69%	71%	71%	70%	70%
י'-י"א	-	-	67%	66%	68%	70%	70%	70%

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ה)

בתרשים 2 מוצגים נתוני המדד המסכם "תחושה כללית חיובית כלפי בית הספר" וההיגדים המרכיבים אותו בשנה"ל תשע"ה לפי שכבות גיל בבתי ספר דוברי עברית, בבתי ספר בפיקוח ממלכתי ובתי ספר בפיקוח ממ"ד (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 2: דיווחי התלמידים על תחושה כללית חיובית כלפי בית הספר: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי פיקוח ושכבות גיל (תשע"ה)

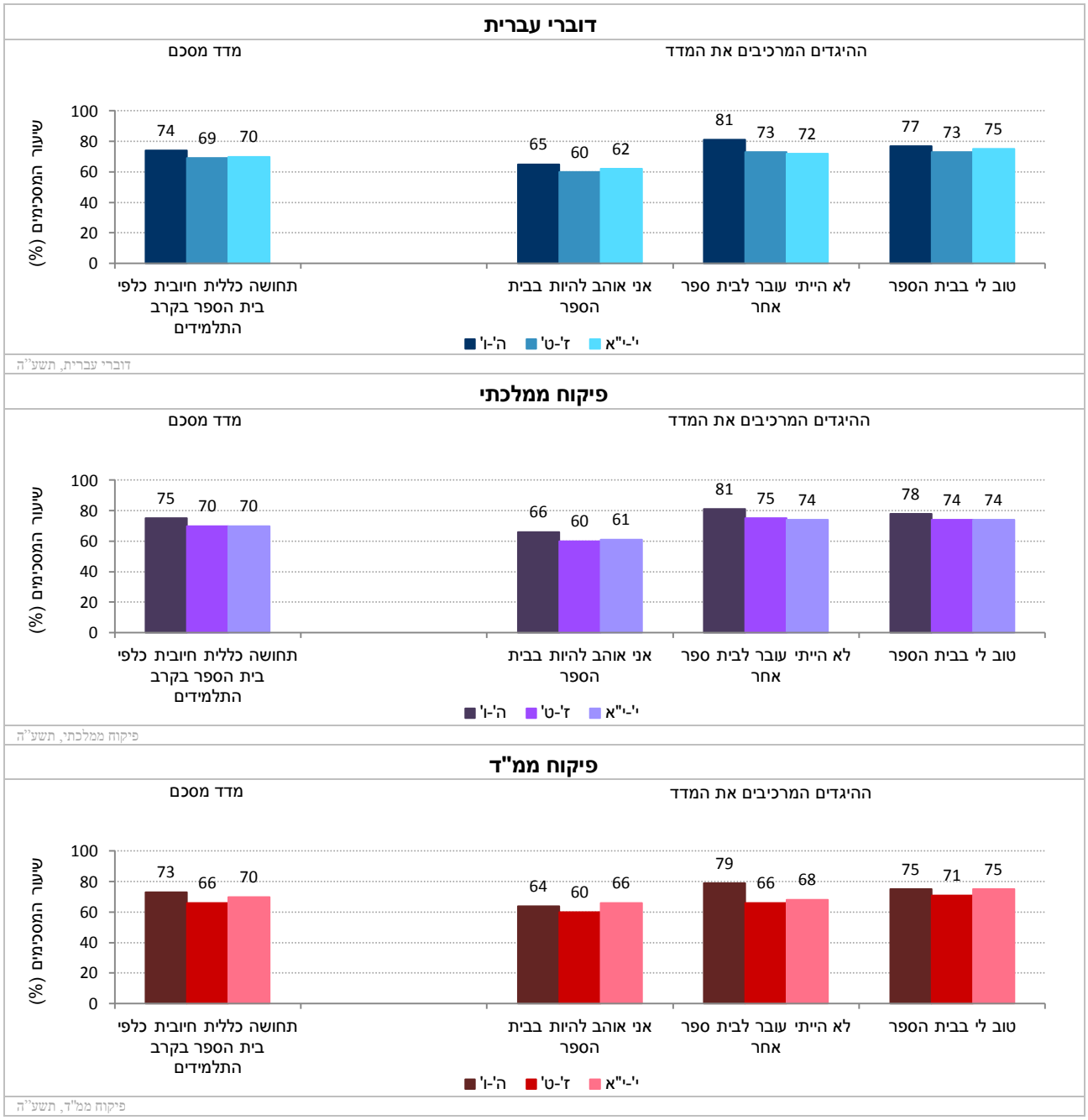

1.2 שביעות הרצון של המורים מבית הספר – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

בהמשך לדיווחי התלמידים על-אודות שביעות הרצון שלהם מבית הספר מבקש המדד "שביעות הרצון של המורים מבית הספר" לבחון את מידת שביעות רצונם של המורים מהעבודה בבית הספר ומהתנהלות בית הספר, על-פי דיווחיהם.

נתונים אלו נאספו בשנים תשס"ח-תשע"ה בקרב מורים בבתי ספר יסודיים ובחט"ב והחל מתשע"ב גם ממורים בחט"ע (י'-י"א). תחילה מוצגים נתוני המדד המסכם "שביעות הרצון של המורים מבית הספר" לאורך זמן בין השנים תשס"ח-תשע"ה, ולאחר מכן מוצגים נתוני תשע"ה של המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שלב חינוך (יסודי, חט"ב וחט"ע), בעבור בתי ספר דוברי עברית, בתי ספר בפיקוח ממלכתי ובתי ספר בפיקוח ממ"ד.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

מדד מסכם: שביעות הרצון של המורים מבית הספר*
שביעות הרצון מהעבודה בבית הספר
א. "אתה שבע רצון מעבודתך כמורה"
ב. "אתה לא חש שהתעייפת מעבודת ההוראה"**
ג. "אתה לא חש שמוטל עלייך עומס עבודה כבד מדי"**
שביעות הרצון מהתנהלות בבית הספר
ד. "אתה שבע רצון מהתנהלות בית הספר"
ה. "בבית הספר עושים פעולות רבות כדי שלתלמידים יהיה נעים לשהות בו"
ו. "בבית הספר עושים פעולות רבות כדי שלמורים יהיה נעים לשהות בו"
ז. "בבית הספר משתדלים ליצור תנאים שיאפשרו לי להצליח בעבודתי"

* סולם התשובות להיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (מסכים או מסכים מאד) כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוזי המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד. בהתאמה, ערכי המדד נעים בין 0 ל-100.

** נוסח ההיגדים בשאלון היה "אתה חש שהתעייפת מעבודת ההוראה" ו"אתה חש שמוטל עליך עומס עבודה כבד מדי". לצורך הדיווח הם נוסחו מחדש כך שערך גבוה יותר בהיגד ישקף מצב רצוי יותר, בדומה לשאר ההיגדים במדד המסכם.

השוואה בין שנים של המדד המסכם (תשס"ח-תשע"ה)

בתרשים 3 מוצגים נתוני המדד המסכם "שביעות הרצון של המורים מבית הספר" בשנים תשס"ח-תשע"ה. בקרב מורים המלמדים בחט"ע נתונים אלו נאספו החל מתשע"ב (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

תרשים 3: דיווחי המורים על שביעות רצונם מבית הספר: נתוני המדד המסכם בשנים תשס"ח-תשע"ה

בתי ספר דוברי עברית (תשס"ח-תשע"ה)

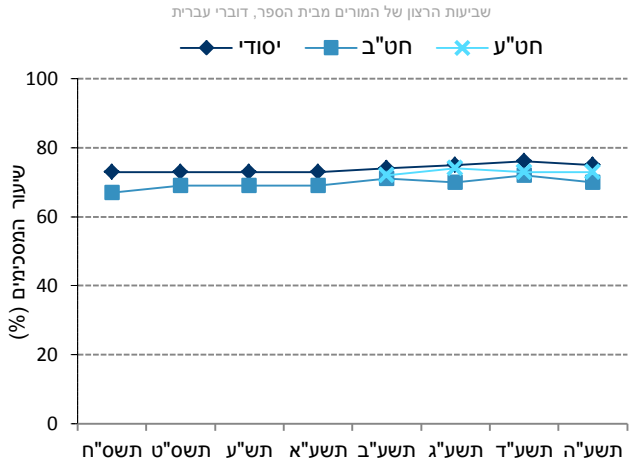

	תשס"ח	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
יסודי	73%	73%	73%	73%	74%	75%	76%	75%
חט"ב	67%	69%	69%	69%	71%	70%	72%	70%
חט"ע	-	-	-	-	72%	74%	73%	73%

בתי ספר בפיקוח ממלכתי (תשס"ח-תשע"ה)

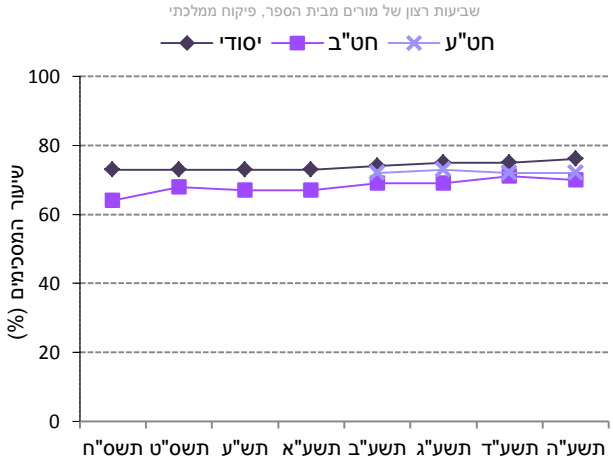

	תשס"ח	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
יסודי	73%	73%	73%	73%	74%	75%	75%	76%
חט"ב	64%	68%	67%	67%	69%	69%	71%	70%
חט"ע	-	-	-	-	72%	73%	72%	72%

בבתי ספר בפיקוח ממ"ד (תשס"ח-תשע"ה)

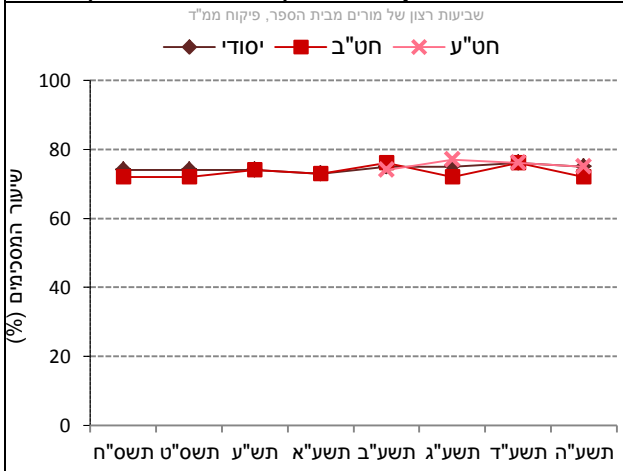

	תשס"ח	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
יסודי	74%	74%	74%	73%	75%	75%	76%	75%
חט"ב	72%	72%	74%	73%	76%	72%	76%	72%
חט"ע	-	-	-	-	74%	77%	76%	75%

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ה)

בתרשים 4 מוצגים נתוני המדד המסכם "שביעות הרצון של המורים מבית הספר" וההיגדים המרכיבים אותו בשנה"ל תשע"ה לפי שלב חינוך בבתי ספר דוברי עברית, בתי ספר בפיקוח ממלכתי ובבתי ספר בפיקוח ממ"ד (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

תרשים 4: דיווחי המורים על מידת שביעות הרצון מבית הספר: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי פיקוח ושלב חינוך (תשע"ה)

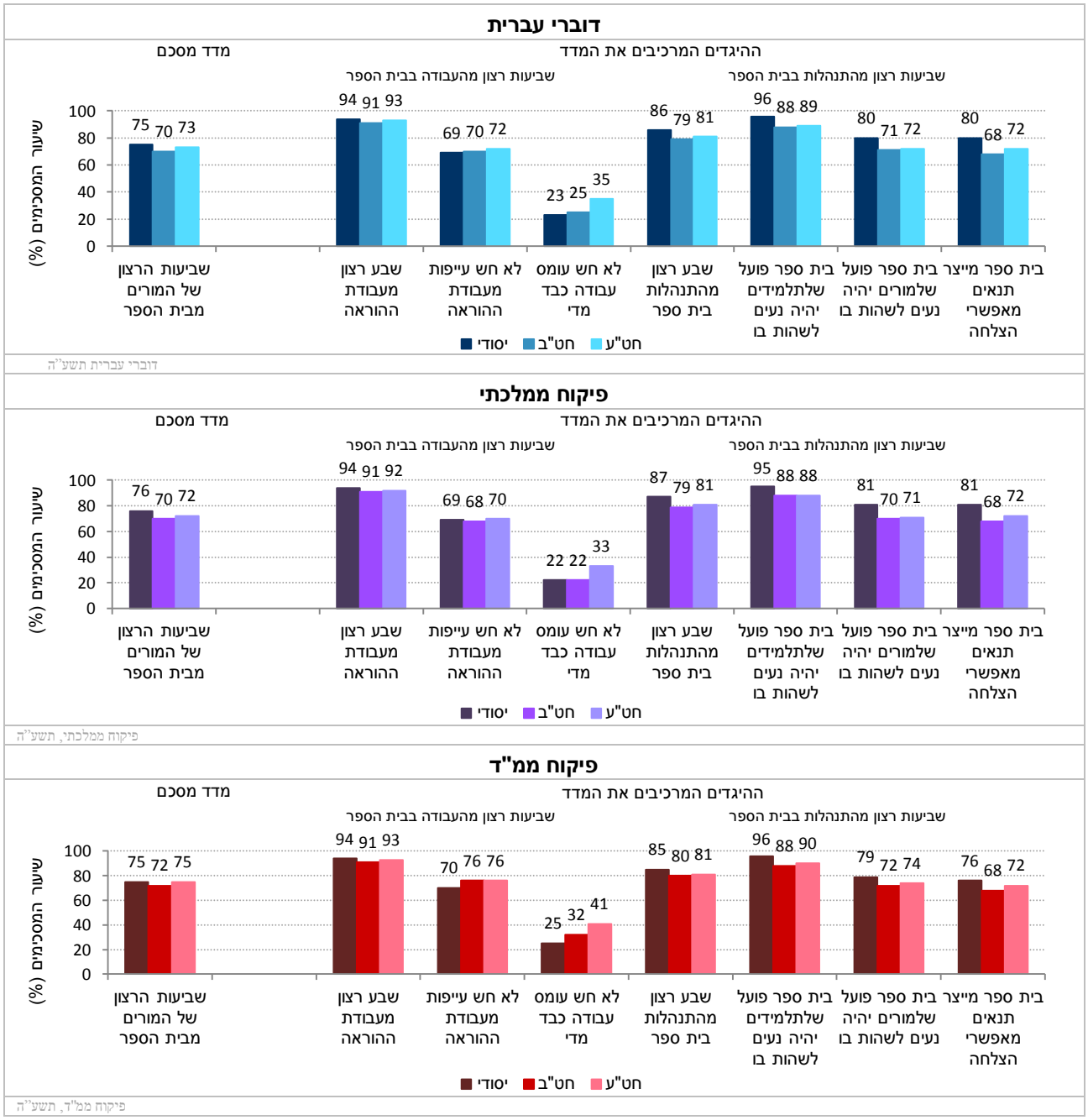

פרק 1: ממצאים עיקריים

תחושה כללית חיובית כלפי בית הספר לפי דיווחי תלמידים (יסודי, חט"ב וחט"ע)

- מבט כללי בנתונים מגלה כי מרבית התלמידים (כ-70%) דיווחו על תחושה כללית חיובית כלפי בית הספר. שיעורי התלמידים שדיווחו על תחושה חיובית גבוה יותר בקרב תלמידי כיתות ה'-ו' בהשוואה לתלמידי ז'-ט' ולתלמידי י'-י"א.
- לאורך השנים תשס"ח-תשע"ה חלה עלייה מתונה בשיעורי הדיווח אשר התייצבה בשלוש השנים האחרונות בשכבת גיל ז'-ט' ו-י'-י"א. בשכבת הגיל ה'-ו' נרשמה עלייה מתונה בשיעורי הדיווח עד תשע"ד, וירידה בתשע"ה.
- ככלל, שיעורי המדווחים על תחושה כללית חיובית גבוהים יותר במקצת בבתי"ס בפיקוח הממלכתי בהשוואה לפיקוח הממ"ד, בשכבות ה'-ו' ו-ז'-ט'. בקרב תלמידי שכבות י'-י"א לא נרשם הבדל בין שני סוגי הפיקוח.
- מהתבוננות בהיגדים המרכיבים את המדד המסכם עולה, כי הרוב הגדול של התלמידים מדווחים שטוב להם בביה"ס, שהם לא היו רוצים לעבור לבי"ס אחר וכי הם אוהבים להיות בביה"ס (אם כי שיעור המדווחים כי הם מסכימים עם ההיגד האחרון – מעט נמוך יותר מהשניים הראשונים).

שביעות הרצון של המורים לפי דיווחי מורים (יסודי, חט"ב וחט"ע):

- עיון כללי בתרשימים מגלה כי מרבית המורים (מעל 70%) דיווחו כי הם שבעי רצון: מעבודתם כמורים, מעבודתם בביה"ס ומהתנהלות ביה"ס.
- שיעורי המורים שדיווחו כי הם שבעי רצון גבוהים במקצת בבתי"ס יסודיים ובחט"ע בהשוואה לחט"ב.
- שיעורי המורים בשלב חינוך יסודי שדיווחו כי הם שבעי רצון דומים למדי בין שני סוגי הפיקוח (כ- 75% בשני סוגי הפיקוח). בשכבות הגיל חט"ב וחט"ע נרשמו שיעורי הסכמה גבוהים יותר במקצת בבתי ספר בפיקוח ממ"ד בהשוואה לממלכתי (72% לעומת 70% בחט"ב בהתאמה ו- 75% לעומת 72% בחט"ע, בהתאמה).
- לאורך השנים נרשמה עלייה בשיעורי הדיווח בקרב מורים המשתייכים לפיקוח הממלכתי בשלב חינוך יסודי וחט"ב. בקרב מורים המשתייכים לפיקוח הממ"ד נרשמה יציבות עם תנודתיות בשלב חינוך יסודי וחט"ב. בשלב חינוך חט"ע בשני סוגי הפיקוח נרשמה יציבות.
- מהתבוננות מעמיקה יותר בנתוני ההיגדים המרכיבים את המדד (נתוני תשע"ה) עולה, כי באופן כללי מרבית המורים הביעו שביעות רצון מעבודת ההוראה (מעל 90%), מהאופן בו בית הספר פועל כך שלתלמידים יהיה נעים לשהות בו (כ- 90%) ומהתנהלות בית הספר (כ- 80%). לעומת זאת, רק כרבע מהמורים (23% ביסודי, 25% בחט"ב ו- 35% בחט"ע) דיווחו שאינם חשים עומס רב בעבודה.
- עוד מהתבוננות בנתוני ההיגדים, בהשוואה עפ"י שלב חינוך עולה, כי מורים המלמדים בבתי"ס יסודיים דיווחו בשיעורים גבוהים יותר ממורים בחט"ב ובחט"ע על שביעות רצון מהתנהלות ביה"ס ומהמאמצים המושקעים ביצירת תנאים מתאימים להוראה וללמידה. בכל הנוגע לתחושת עומס ועייפות: פחות מורים בחט"ע דיווחו על עומס ועייפות בהשוואה למורים ביסודי ובחט"ע.

לסיכום,

- באופן כללי, מרבית התלמידים (כ-70%) דיווחו על תחושה כללית חיובית כלפי בית הספר. תחושה זו מאפיינת את שלושת שלבי החינוך ואת שני סוגי הפיקוח. לאורך השנים נרשמה עלייה מתונה בשיעורי הדיווח, שהתייצבה בשלוש השנים האחרונות.

  גם בקרב המורים נרשמו שיעורי שביעות רצון גבוהים מבית הספר (כ-70%). לאורך השנים נרשמה יציבות בשיעורי הדיווח, עם עלייה בחט"ב בבתי ספר בפיקוח הממלכתי.

2. יחסים בין-אישיים בין באי בית הספר

בהמשך לבחינת תחושות כלליות של שביעות רצון מבית הספר בקרב מורים ותלמידים, נעסוק בפרק זה ביחסים הבין-אישיים בין באי בית הספר: המורים והתלמידים (הפרק הבא יעסוק ביחסים עם ההורים). בעוד שתחושות של שביעות רצון הן חשובות אך לא בהכרח קשורות להצלחה במישור הפדגוגי ובמישור של הישגים לימודיים, הרי שיחסים בין-אישיים חיוביים במשולש שבין תלמידים, מורים והורים הם תנאי חשוב לתפקוד בית ספרי מיטבי גם במישורים אלו. לפרק זה שני תת-פרקים המציגים את מערכת היחסים בין המורים לתלמידים ובין התלמידים לבין חבריהם לכיתה.

2.1 יחסים חיוביים בין מורים לתלמידים

בתת-פרק זה מוצגים ממצאים מדיווחי תלמידים ומורים על מערכת היחסים ביניהם, יחסים אשר מהווים את התשתית עליה נבנים תהליכי ההוראה והלמידה.

תחילה מוצגים נתוני המדד המסכם "יחסי קרבה ואכפתיות בין המורים לתלמידים" לפי דיווחי תלמידים בכל שלבי החינוך: יסודי (ה'-ו'), חט"ב (ז'-ט') וחט"ע (י'-י"א). בהמשך מוצגים דיווחי המורים על-אודות "פגישות ושיחות אישיות עם תלמידים".

2.1.1 יחסי קרבה ואכפתיות בין מורים לתלמידים – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

בתת-פרק זה מוצגים ממצאים בדבר תחושות התלמידים כלפי מערכת היחסים בינם לבין המורים: האם הם חשים אכפתיות מצד צוות בית הספר? האם הם חשים שיש להם למי לפנות כאשר הם זקוקים לסיוע ולתמיכה מצוות בית הספר? האם הם מקבלים את התמיכה והסיוע גם בהקשר הלימודי וגם בהקשר האישי/הרגשי/החברתי?

נתונים אלו נאספו בקרב כלל התלמידים מכל שלבי החינוך: יסודי, חט"ב וחט"ע. תחילה מוצגים נתוני המדד המסכם "יחסי קרבה ואכפתיות בין מורים לתלמידים" לאורך זמן בין השנים תשס"ח-תשע"ה, ולאחר מכן מוצגים נתוני תשע"ה של המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שכבות גיל, בעבור בתי ספר דוברי עברית, בתי ספר בפיקוח ממלכתי ובבתי ספר בפיקוח ממ"ד.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

מדד מסכם: יחסי קרבה ואכפתיות בין מורים לתלמידים
א. "יש לי יחסים קרובים וטובים עם רוב המורים שלי"
ב. "כשעצוב לי או כשרע לי, אני מרגיש נוח לדבר על זה עם מישהו מהמורים שלי"
ג. "לרוב המורים אכפת ממני וממה שקורה לי ולא רק בקשר ללימודים"
ד. "לרוב המורים חשוב מאד לדעת איך אני מרגיש בבית הספר ובכלל"

* סולם התשובות להיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (מסכים או מסכים מאד) כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוזי המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד. בהתאמה, ערכי המדד נעים בין 0 ל-100.

השוואה בין שנים של המדד המסכם (תשס"ח-תשע"ה)

בתרשים 5 מוצגים נתוני המדד המסכם "יחסי קרבה ואכפתיות בין מורים לתלמידים" בשנים תשס"ח-תשע"ה (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 5: דיווחי התלמידים על יחסי קרבה ואכפתיות בין מורים לתלמידים: נתוני המדד המסכם בשנים תשס"ח-תשע"ה

בתי ספר דוברי עברית (תשס"ח-תשע"ה)

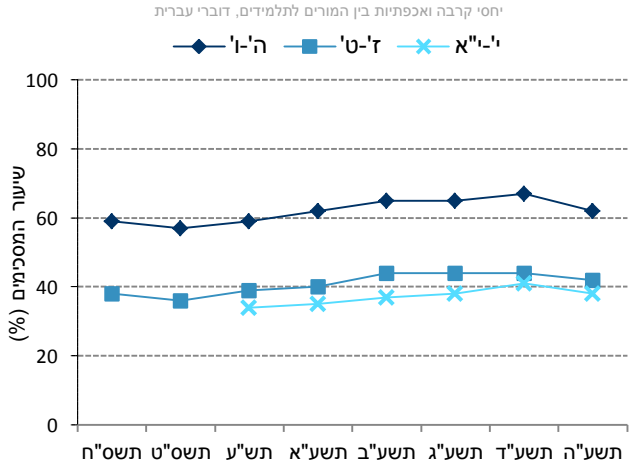

	תשס"ח	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
ה'-ו'	59%	57%	59%	62%	65%	65%	67%	62%
ז'-ט'	38%	36%	39%	40%	44%	44%	44%	42%
י'-י"א	-	-	34%	35%	37%	38%	41%	38%

בתי ספר בפיקוח ממלכתי (תשס"ח-תשע"ה)

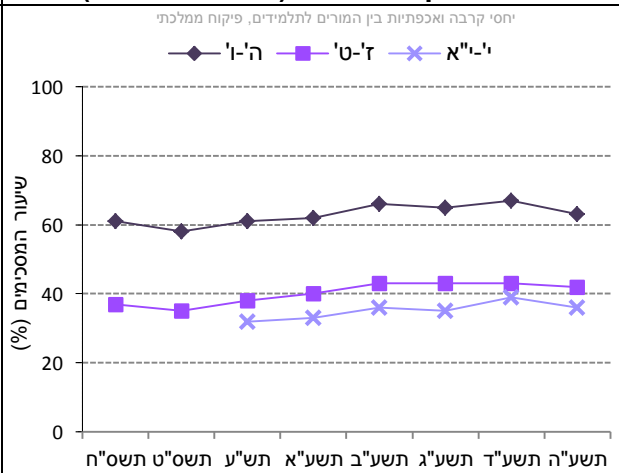

	תשס"ח	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
ה'-ו'	61%	58%	61%	62%	66%	65%	67%	63%
ז'-ט'	37%	35%	38%	40%	43%	43%	43%	42%
י'-י"א	-	-	32%	33%	36%	35%	39%	36%

בתי ספר בפיקוח ממ"ד (תשס"ח-תשע"ה)

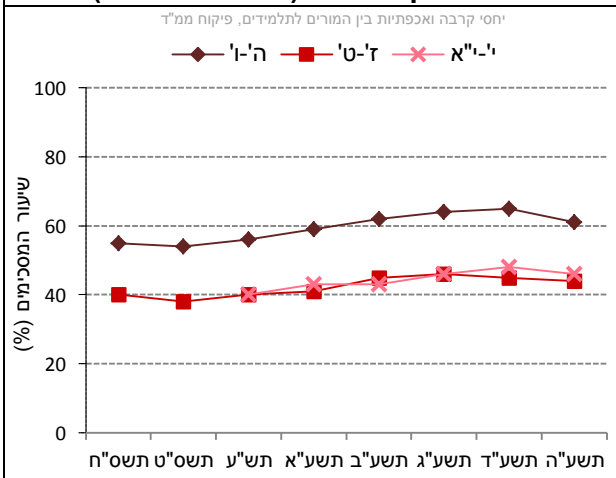

	תשס"ח	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
ה'-ו'	55%	54%	56%	59%	62%	64%	65%	61%
ז'-ט'	40%	38%	40%	41%	45%	46%	45%	44%
י'-י"א	-	-	40%	43%	43%	46%	48%	46%

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ה)

בתרשים 6 מוצגים נתוני המדד המסכם "יחסי קרבה ואכפתיות בין מורים לתלמידים" וההיגדים המרכיבים אותו בשנה"ל תשע"ה לפי שכבות גיל בבתי ספר דוברי עברית, בבתי ספר בפיקוח ממלכתי ובבתי ספר בפיקוח ממ"ד (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 6: דיווחי התלמידים על יחסי קרבה ואכפתיות בין מורים לתלמידים: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי פיקוח ושכבות גיל (תשע"ה)

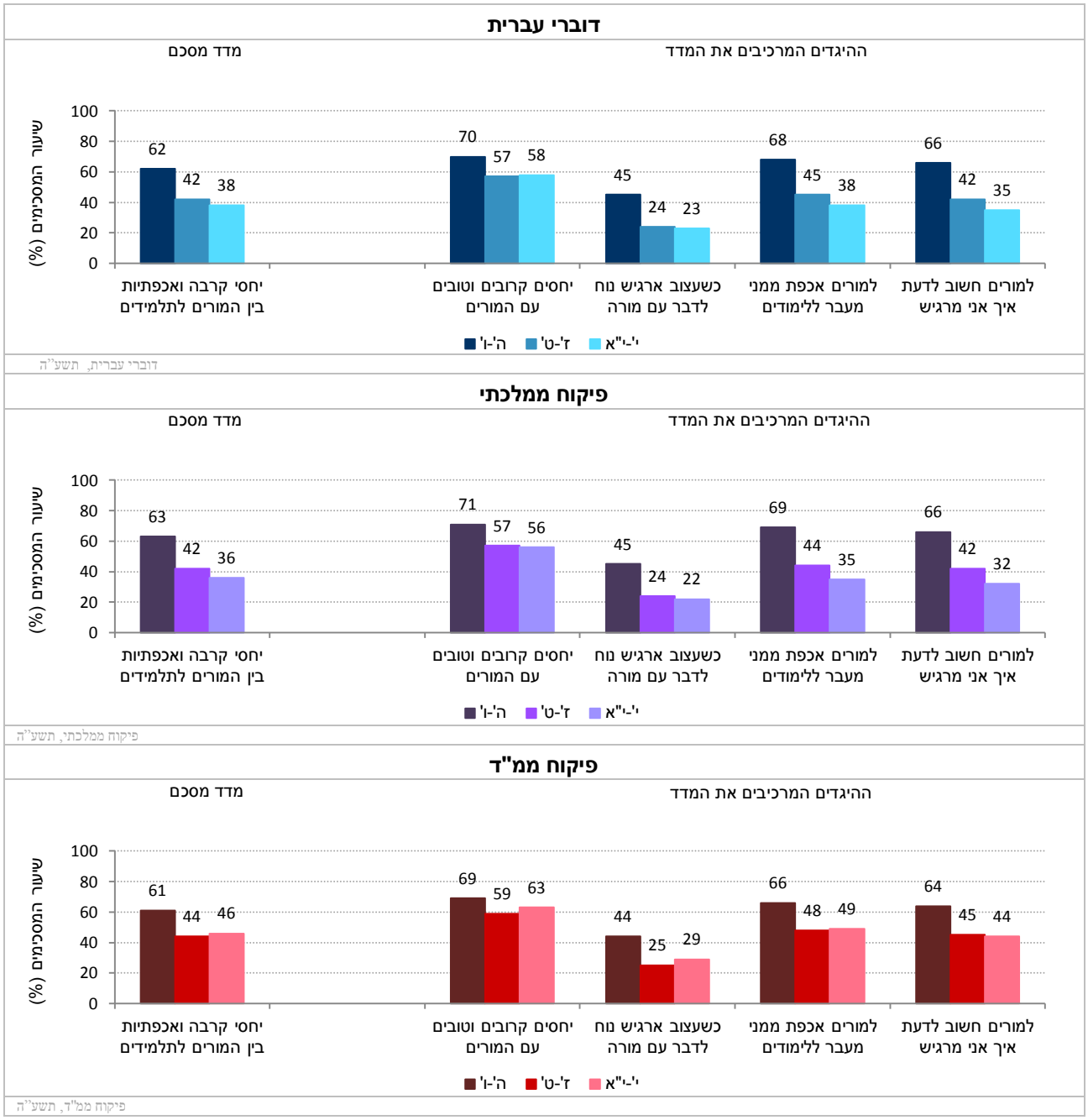

2.1.2 פגישות ושיחות אישיות של מורים עם תלמידים – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

קיומן של פגישות ושיחות אישיות בין מורים לתלמידיהם מעיד על המאמץ הרב שמשקיעים בתי הספר בקידום היחסים החיוביים בין מורים לתלמידים. בתת-פרק זה מוצגים דיווחי מורים על-אודות פגישות ושיחות אישיות עם תלמידים.

נתונים אלו נאספו בקרב מורים מכל שלבי החינוך: יסודי (ה'-ו'), חט"ב (ז'-ט') וחט"ע (י'-י"א). נתוני ההיגדים נאספו החל משנה"ל תשע"א בקרב מורים בשלב חינוך יסודי וחט"ב והחל מתשע"ה בקרב מורים בשלב חינוך חט"ע. בנושא זה לא חושב מדד מסכם והנתונים של כל אחד מן ההיגדים מוצגים בנפרד. תחילה מוצגים נתוני ההיגדים לאורך זמן בין השנים תשע"א-תשע"ה, ולאחר מכן מוצגים נתוני תשע"ה של ההיגדים. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שכבות גיל, בעבור בתי ספר דוברי עברית, בתי ספר בפיקוח ממלכתי ובתי ספר בפיקוח ממ"ד.

להלן פירוט ההיגדים כפי שהם מוצגים בשאלון:

ללא מדד מסכם: פגישות ושיחות אישיות של מורים עם תלמידים*
א. "בשבוע האחרון קיימתי פגישות אישיות עם תלמידים (לא כולל תגבור)"
ב. "במערכת השעות שלי יש שעות ייחודיות לפגישות אישיות עם תלמידים (לא כולל תגבור)"**

* סולם התשובות להיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (מסכים או מסכים מאד) כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים).

** שאלה זו הופנתה רק למורים שהשיבו בחיוב כי קיימו בשבוע האחרון פגישות אישיות עם תלמידים

השוואה בין שנים של היגדים (תשע"א-תשע"ה)

בתרשים 7 מוצגים נתוני ההיגד "בשבוע האחרון קיימתי פגישות אישיות עם תלמידים (לא כולל תגבור)" בשנים תשע"א-תשע"ה (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

תרשים 7: דיווחי המורים על ההיגד: "בשבוע האחרון קיימתי פגישות אישיות עם תלמידים (לא כולל תגבור)" בשנים תשע"א-תשע"ה

בתי ספר דוברי עברית (תשע"א-תשע"ה)

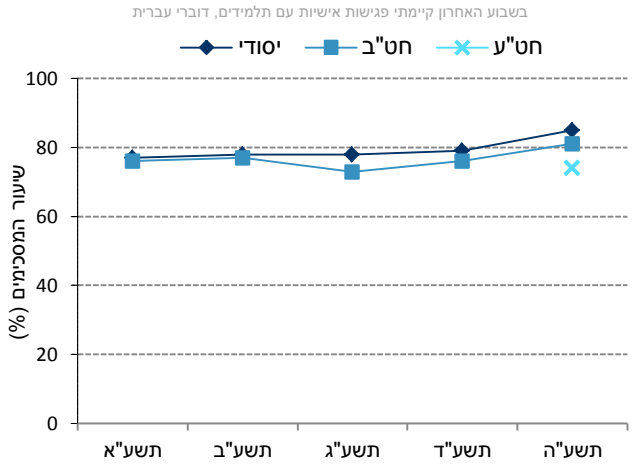

	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
יסודי	77%	78%	78%	79%	85%
חט"ב	76%	77%	73%	76%	81%
חט"ע	-	-	-	-	74%

בתי ספר בפיקוח ממלכתי (תשע"א-תשע"ה)

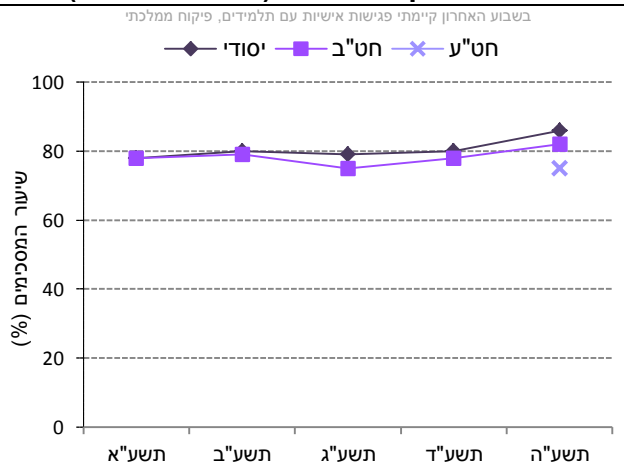

	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
יסודי	78%	80%	79%	80%	86%
חט"ב	78%	79%	75%	78%	82%
חט"ע	-	-	-	-	75%

בתי ספר בפיקוח ממ"ד (תשע"א-תשע"ה)

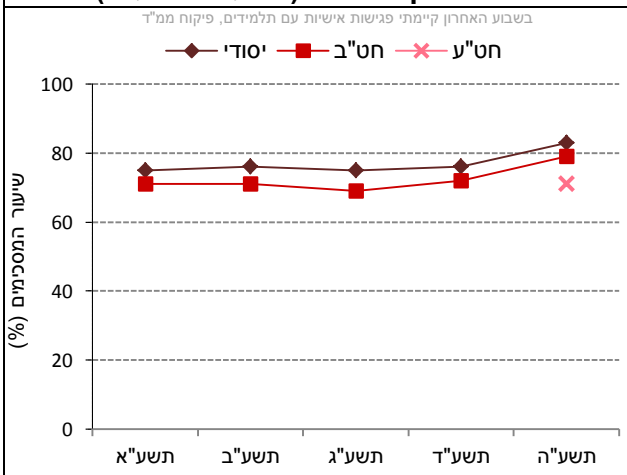

	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
יסודי	75%	76%	75%	76%	83%
חט"ב	71%	71%	69%	72%	79%
חט"ע	-	-	-	-	71%

בתרשים 8 מוצגים נתוני ההיגד "במערכת השעות שלי יש שעות ייחודיות לפגישות אישיות עם תלמידים (לא כולל תגבור)" בשנים תשע"א-תשע"ה (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

תרשים 8: דיווחי המורים על ההיגד: "במערכת השעות שלי יש שעות ייחודיות לפגישות אישיות עם תלמידים (לא כולל תגבור)" בשנים תשע"א-תשע"ה*

בתי ספר דוברי עברית (תשע"א-תשע"ה)

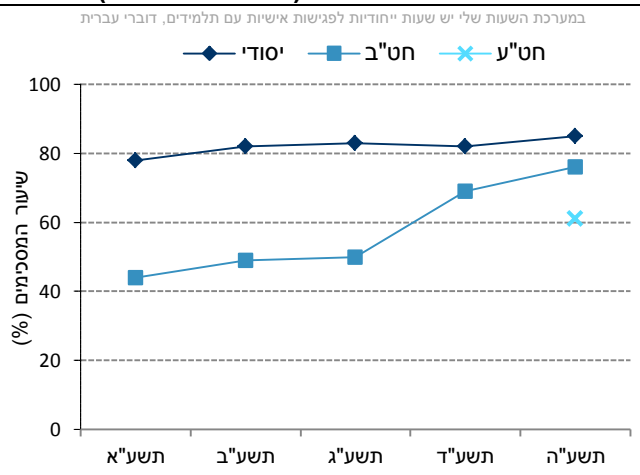

	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
יסודי	78%	82%	83%	82%	85%
חט"ב	44%	49%	50%	69%	76%
חט"ע	-	-	-	-	61%

בתי ספר בפיקוח ממלכתי (תשע"א-תשע"ה)

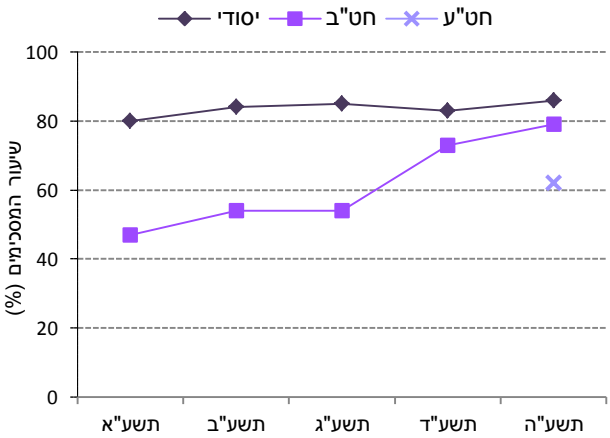

	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
יסודי	80%	84%	85%	83%	86%
חט"ב	47%	54%	54%	73%	79%
חט"ע	-	-	-	-	62%

בתי ספר בפיקוח ממ"ד (תשע"א-תשע"ה)

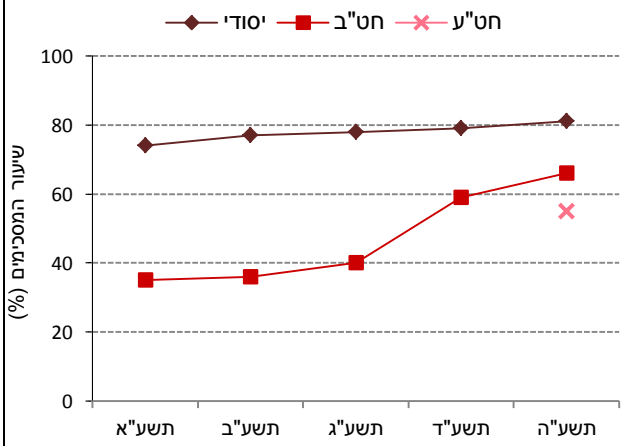

	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
יסודי	74%	77%	78%	79%	81%
חט"ב	35%	36%	40%	59%	66%
חט"ע	-	-	-	-	55%

* שאלה זו הופנתה רק למורים שהשיבו בחיוב כי בשבוע האחרון קיימו פגישות אישיות עם תלמידים (לא כולל תגבור)

נתוני ההיגדים (תשע"ה)

כדי לראות את התמונה כולה, כפי שעולה מן ההיגדים שהוצגו לעיל בנפרד, נציג להלן את נתוני ההיגדים זה לצד זה.

בתרשים 9 מוצגים נתוני ההיגדים העוסקים ב"פגישות ושיחות אישיות של מורים עם תלמידים" בשנה"ל תשע"ה, לפי שלב חינוך בבתי ספר דוברי עברית, בבתי ספר בפיקוח ממלכתי ובבתי ספר בפיקוח ממ"ד (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

תרשים 9: דיווחי המורים על פגישות ושיחות אישיות של מורים עם תלמידים: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי פיקוח ושלב חינוך (תשע"ה)

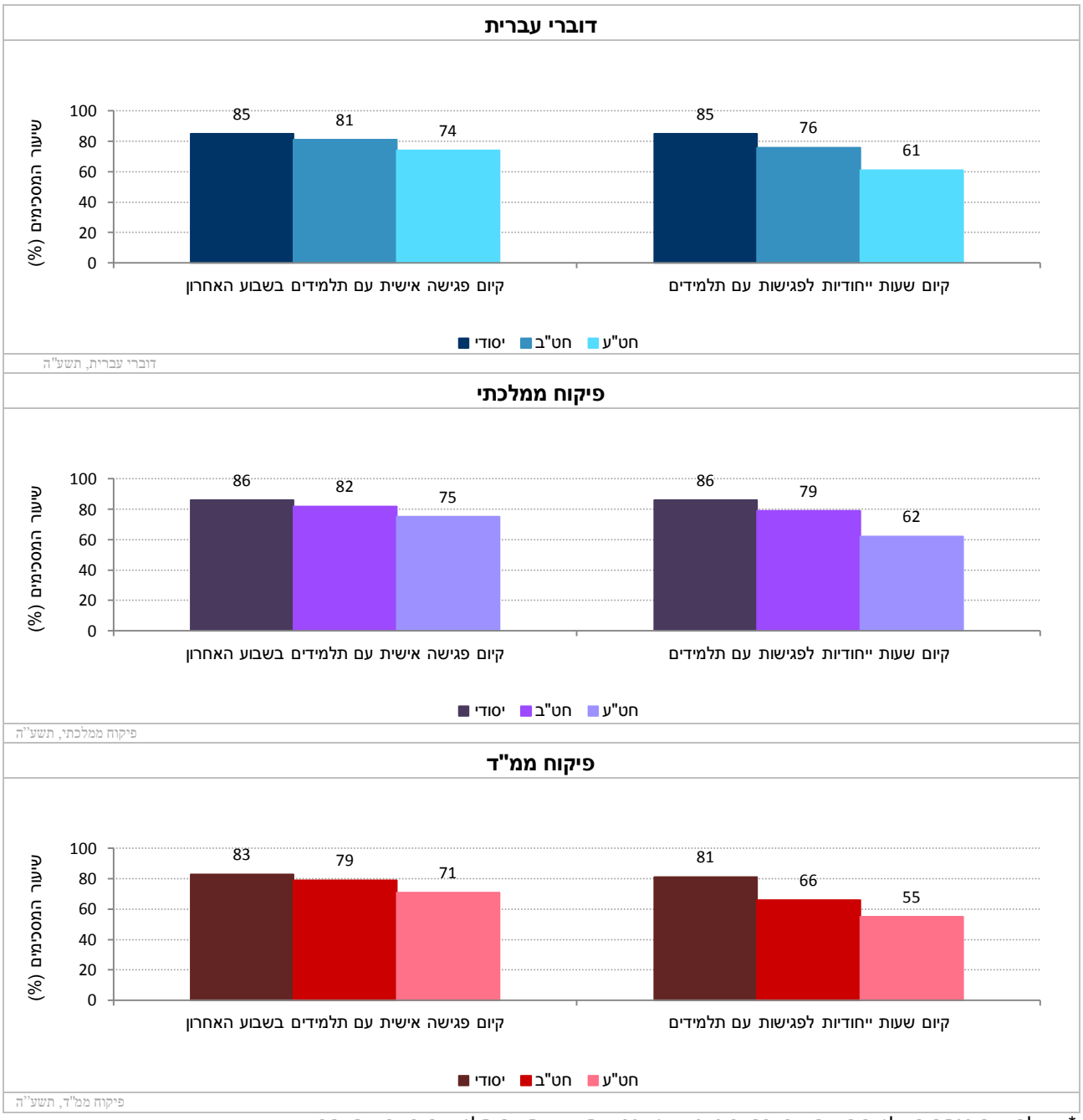

* שאלה זו הופנתה רק למורים שהשיבו בחיוב כי כי קיימו פגישות אישיות עם תלמידים בשבוע האחרון

2.2 יחסים חיוביים בין תלמידים לחבריהם לכיתה – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

בפרק הקודם הוצגו נתונים על-אודות יחסים חיוביים בין מורים לתלמידים. בעוד שיחסים בין מורים לתלמידים הם נדבך חשוב ביצירת אווירה לימודית טובה ומקדמת, הרי שגם ליחסים חיוביים בין תלמידים לחבריהם נודעת חשיבות רבה ביצירת פניות בקרב התלמידים להתמקד בלימודיהם.

המדד "יחסים חיוביים בין תלמידים לחבריהם לכיתה" מבקש לבחון את תפיסות התלמידים בדבר טיב היחסים בינם לבין חבריהם ולברר באיזו מידה יחסים אלו מתאפיינים בלכידות, בעזרה הדדית ובאכפתיות. נתונים בדבר תופעות שליליות במיוחד ביחסים בין תלמידים לחבריהם – תופעות של אלימות – יוצגו בהרחבה בהמשך הדוח, בפרק 4.

נתוני המדד נאספו בקרב תלמידים מכל שלבי החינוך: יסודי (ה'-ו'), חט"ב (ז'-ט') וחט"ע (י'-י"א). תחילה מוצגים נתוני המדד המסכם לאורך זמן בין השנים תשס"ח-תשע"ה. לאחר מכן מוצגים נתוני תשע"ה של המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו בחלוקה לפי שכבות גיל, בעבור בתי ספר דוברי עברית, בתי ספר בפיקוח ממלכתי ובתי ספר בפיקוח ממ"ד.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

מדד מסכם: יחסים חיוביים בין תלמידים לחבריהם לכיתה*
א. "הכיתה שלי מלוכדת ומגובשת"
ב. "לרוב התלמידים בכיתה שלי יש עם מי להיות בהפסקות"
ג. "לרוב התלמידים בכיתה שלי חשוב לעזור אחד לשני"
ד. "לתלמידים בכיתה אכפת זה מזה"
ה. "בכיתה שלי יש אווירה טובה בין התלמידים"

* סולם התשובות להיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (מסכים או מסכים מאד) כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוזי המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד. בהתאמה, ערכי המדד נעים בין 0 ל-100.

השוואה בין שנים של המדד המסכם (תשס"ח-תשע"ה)

בתרשים 10 מוצגים נתוני המדד המסכם "יחסים חיוביים בין תלמידים לחבריהם לכיתה" בשנים תשס"ח-תשע"ה (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 10: דיווחי התלמידים על יחסים חיוביים בין תלמידים לחבריהם לכיתה: נתוני המדד המסכם בשנים תשס"ח-תשע"ה

בתי ספר דוברי עברית (תשס"ח-תשע"ה)

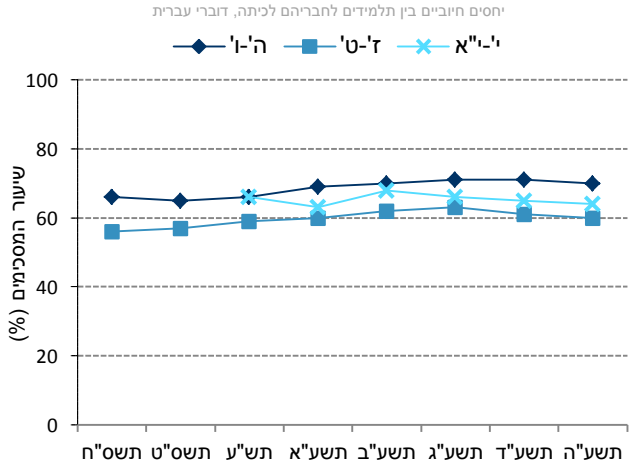

	תשס"ח	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
ה'-ו'	66%	65%	66%	69%	70%	71%	71%	70%
ז'-ט'	56%	57%	59%	60%	62%	63%	61%	60%
י'-י"א	-	-	66%	63%	68%	66%	65%	64%

בתי ספר בפיקוח ממלכתי (תשס"ח-תשע"ה)

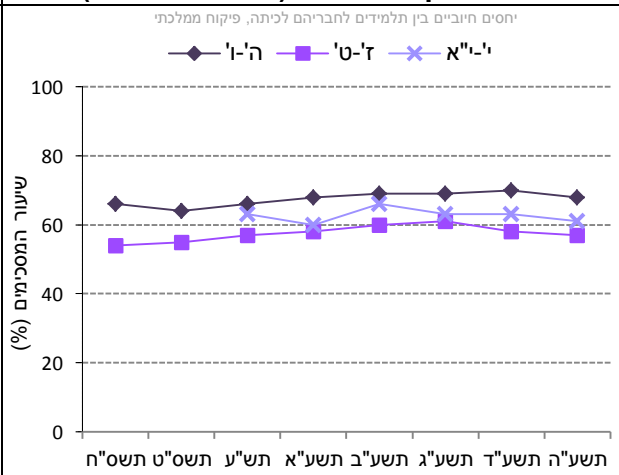

	תשס"ח	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
ה'-ו'	66%	64%	66%	68%	69%	69%	70%	68%
ז'-ט'	54%	55%	57%	58%	60%	61%	58%	57%
י'-י"א	-	-	63%	60%	66%	63%	63%	61%

בתי ספר בפיקוח ממ"ד (תשס"ח-תשע"ה)

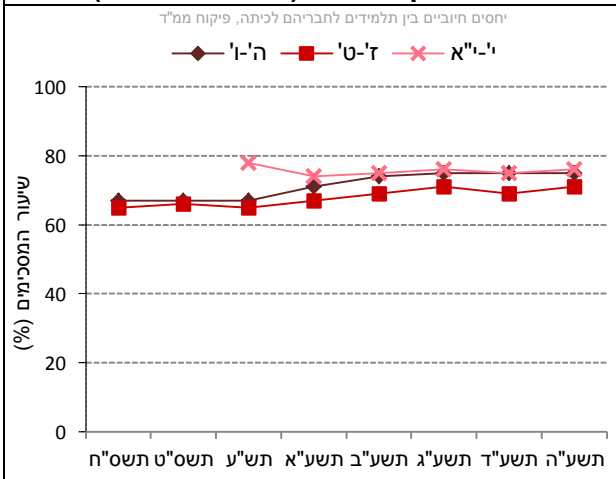

	תשס"ח	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
ה'-ו'	67%	67%	67%	71%	74%	75%	75%	75%
ז'-ט'	65%	66%	65%	67%	69%	71%	69%	71%
י'-י"א	-	-	78%	74%	75%	76%	75%	76%

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ה)

בתרשים 11 מוצגים נתוני המדד המסכם "יחסים חיוביים בין תלמידים לחבריהם לכיתה" וההיגדים המרכיבים אותו בשנה"ל תשע"ה לפי שכבות גיל בבתי ספר דוברי עברית, בבתי ספר בפיקוח ממלכתי ובבתי ספר בפיקוח ממ"ד (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 11: דיווחי התלמידים על יחסים חיוביים בין תלמידים לחבריהם לכיתה: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי פיקוח ושכבות גיל (תשע"ה)

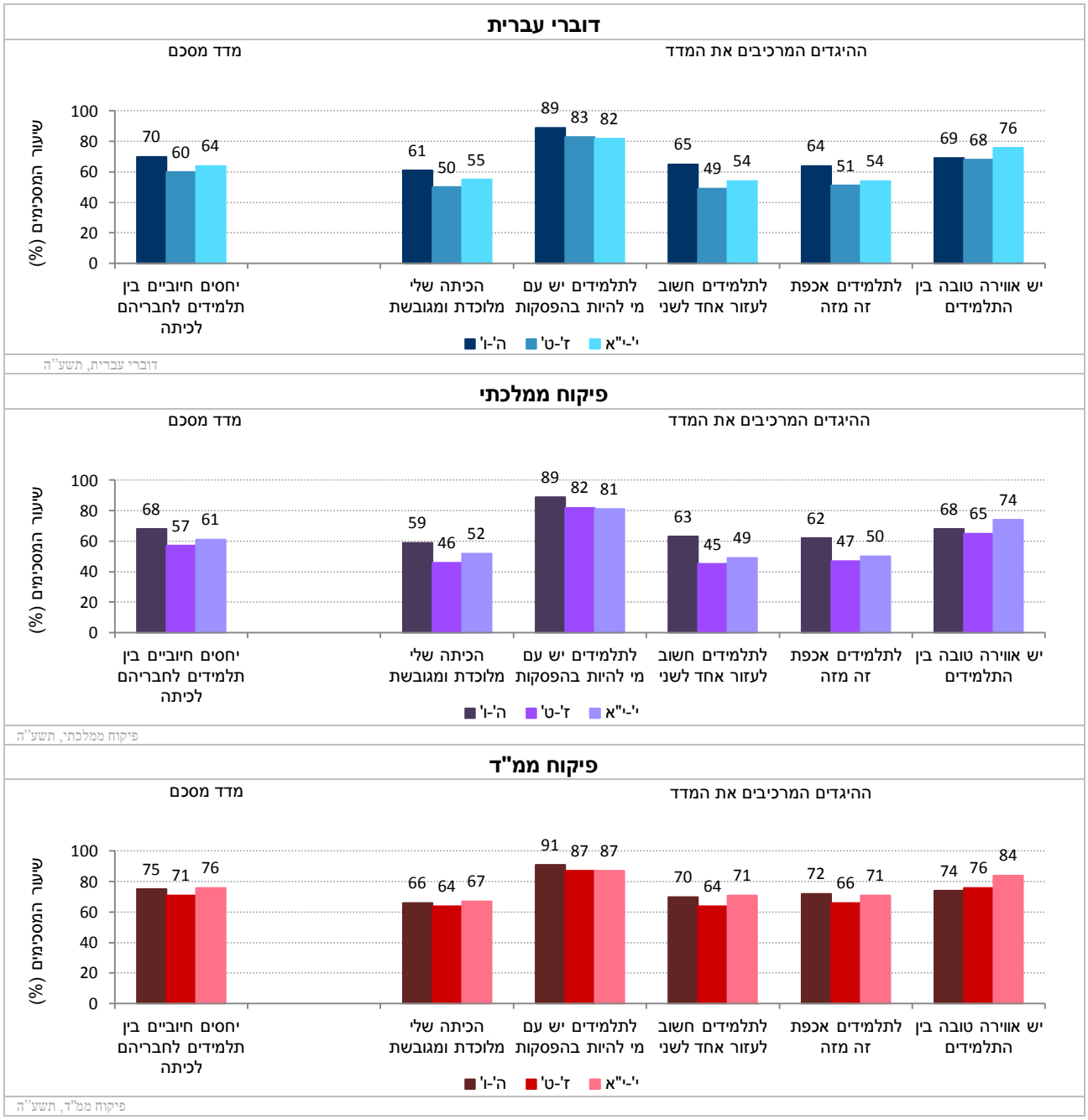

פרק 2: ממצאים עיקריים

יחסי קרבה ואכפתיות בין מורים ותלמידים לפי דיווחי תלמידים (יסודי, חט"ב וחט"ע)

- ככלל, נתוני תשע"ה של המדד המסכם "יחסי קרבה ואכפתיות בין מורים לתלמידים" מלמדים, כי שיעורים גבוהים יותר של תלמידים בשכבת הגיל ה'-ו' דיווחו על קרבה ואכפתיות מצד מוריהם (62%), לעומת תלמידי ז'-ט' (42%) ותלמידי י'-י"א (38%).
- בעוד שבשכבת הגיל ה'-ו' ו- ז'-ט' לא נרשמו הבדלים משמעותיים בשיעורי הדיווח על המדד בין שני סוגי הפיקוח, הרי שבשכבת הגיל חט"ע, בבתי ספר ממ"ד נרשמו שיעורי דיווח גבוהים יותר בהשוואה לבתי ספר ממלכתיים (46% לעומת 36% בהתאמה). לפיכך, בעוד שבבתי הספר בפיקוח הממלכתי שיעורי התלמידים שדיווחו על יחסי קרבה ואכפתיות בין מורים לתלמידים יורדים עם העלייה בשכבת הגיל – יסודי, חט"ב וחט"ע (63%, 42% ו- 36% בהתאמה) הרי שבבתי ספר בפיקוח הממ"ד השיעור הנמוך ביותר נרשם בשכבת גיל ז'-ט'.
- השוואה בין נתוני המדד המסכם לאורך השנים מצביעה על עלייה מתונה בשיעורי התלמידים שדיווחו על יחסים של קרבה ואכפתיות בינם לבין מוריהם בשנים תשס"ח-תשע"ד, בשלוש שכבות הגיל. עם זאת, בשנה"ל תשע"ה נרשמה ירידה בשיעורי הדיווח בשלוש שכבות הגיל (בעיקר בקרב תלמידי ה'-ו', בשני סוגי הפיקוח).
- מהתבוננות מעמיקה יותר בנתוני ההיגדים המרכיבים את המדד, ניתן ללמוד, כי בעוד שההערכה הכללית של היחסים בין המורים לתלמידים היא חיובית למדי ("יש לי יחסים קרובים עם המורים שלי"), הרי שבהיגדים הבודקים קשר ואכפתיות ברמה האישית/רגשית – שיעורי המסכימים נמוכים יותר. השיעור נמוך יותר במיוחד בשכבות הגיל הגבוהות; כך, לדוגמה, כ-23% בלבד מתלמידי י'-י"א ו- ז'-ט' דיווחו כי הם מסכימים עם ההיגד "כשעצוב לי או כשרע לי אני מרגיש נוח לדבר על זה עם מישהו מהמורים שלי" (בחט"ע שיעורי הסכמה נמוכים בעיקר בקרב תלמידים בפיקוח הממלכתי בהשוואה לפיקוח ממ"ד - 22% לעומת 29%, בהתאמה).

פגישות ושיחות אישיות בין מורים לתלמידים לפי דיווחי המורים (יסודי, חט"ב וחט"ע)

- התבוננות בתשובות המורים בתשע"ה להיגדים העוסקים בפגישות אישיות בין מורים לתלמידים מגלה, כי מרבית המורים (כ-80%) דיווחו כי קיימו במהלך השבוע שקדם להעברת השאלונים פגישות אישיות עם תלמידים (אין הכוונה לתגבורים). עם העלייה בשלבי החינוך, נרשמה ירידה בשיעורי ההסכמה עם ההיגדים העוסקים בפגישות אישיות בין מורים לתלמידים.
- שיעורי המורים שדיווחו על קיומן של פגישות אישיות גבוה יותר במקצת בבתי ספר בפיקוח הממלכתי בשלושת שלבי החינוך בכ- 3%.
- בשנים תשע"א-תשע"ד נרשמה יציבות בשיעורי הדיווח על קיומן של פגישות אישיות בשכבות הגיל יסודי וחט"ב ואילו בתשע"ה נרשמה עלייה של כ-6% בשלבי החינוך יסודי וחט"ב בשני סוגי הפיקוח.
- באשר לדיווחי המורים על קיומן של שעות ייעודיות לפגישות אישיות עם התלמידים הקבועות במערכת השעות של המורה (מבין המורים שציינו כי קיימו פגישות אישיות עם תלמידים בשבוע שחלף), נמצא כי בחט"ע נרשמו שיעורי הדיווח הנמוכים ביותר (61%) בהשוואה לחט"ב (76%) וליסודי (85%).
- בכל שלבי החינוך שיעורי הדיווח של מורים בפיקוח הממלכתי עולים על אלו שבפיקוח הממ"ד. אבל, בעוד שבשלב חינוך יסודי הפערים בין סוגי הפיקוח קטנים באופן יחסי (86% בממלכתי למול 81% בממ"ד) הרי שבשלבי החינוך הגבוהים יותר נרשמו פערים גדולים יותר בין הפיקוח הממלכתי לממ"ד הן בחט"ב (79% למול 66% בהתאמה) והן בחט"ע (62% למול 55% בהתאמה).
- בחינת מגמת הדיווח לאורך השנים על קיומן של שעות ייעודיות מלמדת, כי בשכבת הגיל ה'-ו' נרשמה עלייה מתונה בשני סוגי הפיקוח. בשכבת הגיל ז'-ט' נרשמה עלייה משמעותית (של כ- 25%) בין השנים תשע"ג-תשע"ה בשני סוגי הפיקוח. הגידול בשיעורי הדיווח של המורים בחט"ב תרם לצמצום משמעותי של הפער מול דיווחי המורים ביסודי, בעיקר בקרב החינוך הממלכתי.

יחסים חיוביים בין תלמידים לחבריהם לכיתה לפי דיווחי תלמידים (יסודי, חט"ב וחט"ע)

- התבוננות כללית בנתונים מגלה כי מרבית התלמידים – כ-70% מן התלמידים בבתי ספר יסודיים וכ-60% מן התלמידים בחט"ב ובחט"ע דיווחו על יחסים חיוביים בינם לבין חבריהם לכיתה. ככלל, תלמידי כיתות ה'-ו' דיווחו בשיעורים גבוהים יותר על יחסים חיוביים, בהשוואה לתלמידי כיתות ז'-ט' וכיתות י'-י"א.
- בשלוש שכבות הגיל שיעורי התלמידים שדיווחו על יחסים חיוביים גבוהים יותר בבתי"ס בפיקוח הממ"ד בהשוואה לתלמידים בבתי"ס בפיקוח הממלכתי. ככל ששלב הגיל בוגר יותר כך גדל הפער (75% לעומת 68% בה'-ו', 71% לעומת 57% בז'-ט' ו-76% לעומת 61% בי'-י"א).
- שלב חטיבת הביניים (כיתות ז'-ט') מצטייר בבתי ספר בשני סוגי הפיקוח; כשלב שבו היחסים הם הפחות

חיוביים (בהשוואה לשלבי החינוך יסודי וחט"ע). בבתי ספר בפיקוח הממלכתי בשכבת גיל י'-י"א שיעורי ההסכמה נמוכים משיעורם ביסודי, ואילו בבתי ספר בפיקוח הממ"ד אין הבדל בשיעורי הדיווח בין שכבת גיל ה'-ו' ל-י'-י"א.

- ניתוח המגמות הרב שנתיות מגלה, כי בכיתות ה'-ו' ו- ז'-ט' נרשמה מגמה של עלייה מתונה בתיה"ס בשני סוגי הפיקוח כאשר בארבע השנים האחרונות נרשמה יציבות בשיעורי הדיווח. בחט"ע נרשמה יציבות עם תנודתיות בשני סוגי הפיקוח.
- התבוננות מעמיקה יותר בהיגדים המרכיבים את המדד המסכם מלמדת על פערים בין ההיגדים שונים: בעוד שהתלמידים דיווחו בשיעורים גבוהים יותר כי לתלמידים יש עם מי להיות בהפסקות, הרי שבאופן יחסי הם דיווחו בשיעורים נמוכים יותר על אכפתיות, גיבוש בין התלמידים ועזרה הדדית. הפערים בין ההיגדים בולטים בעיקר בבתי ספר בפיקוח ממלכתי.

לסיכום,

- ממבט על נראה, כי בסך הכול התלמידים דיווחו על יחסים חיוביים בין מורים לתלמידים (כ-60% מתלמידי ה'-ו', וכ-40% מתלמידי ז'-ט', ו- י'-י"א), ובין התלמידים לבין עצמם (כ-70% מן התלמידים בבתי ספר יסודיים וכ-60% מן התלמידים בחט"ב ובחט"ע) וללא שינוי בשנים האחרונות. יחד עם זאת כדאי לשים למגמת הירידה בשנה האחרונה, בעיקר בבתי ספר יסודיים בכל הנוגע ליחסים בין המורים לתלמידים.
- לצד זאת, מרבית המורים (כ- 80%) דיווחו שהם מקיימים פגישות ושיחות אישיות עם התלמידים באופן שיטתי ומובנה במערכת השעות (יותר בקרב תלמידי יסודי ופחות בחט"ב ובחט"ע: 85%, 81% ו- 74% בהתאמה). כאשר בעיקר בתשע"ה ניכרת מגמת עלייה. גם בשיעורי הדיווח של מורים בחט"ב על קיום שעות המיועדות לפגישות אישיות עם תלמידים נרשמה עלייה משמעותית בשנתיים האחרונות בשני סוגי הפיקוח וחל צמצום משמעותי של הפער מול שיעורי הדיווח של מורים ביסודי. מפגשים אלו עשויים בהמשך לשפר את היחסים הבינאישיים בין באי בית הספר.

3. יחסים בין בית הספר לבין ההורים

בעלי העניין העיקריים במתרחש בבית הספר, מתוך הקהילה הסובבת אותו, הם הורי התלמידים. יחסים תקינים ופוריים בין בית הספר לבין ההורים הם תנאי חשוב ליצירת אווירה חיובית הן במישור הלימודי והן במישור החברתי.

נדבך מרכזי בכינון יחסים חיוביים הוא ערוץ תקשורת פתוח בין בית הספר להורים, כך שהאחרונים יהיו מעודכנים בכל הנעשה עם ילדיהם. אולם יחסים פוריים בין בית הספר לבין ההורים הם הרבה יותר מזה: יחסים כאלה מתאפיינים בשיתוף של ההורים בתכנון ובעשייה הבית ספרית, תוך בניית שותפות אמתית בין בית הספר להורים.

פרק זה, העוסק ביחסים בין בית הספר לבין ההורים, מחולק לשלושה תתי-פרקים. ראשית מוצגים נתונים על שותפות הורים בבית הספר לפי דיווחי מורים. לאחר מכן מוצגים נתונים בנוגע לעדכון הורים על ידי מורים מחנכים ובהמשך מוצגים נתונים על-אודות מעורבות הורים בבית הספר.

3.1 שותפות הורים בבית הספר – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

המדד המסכם "שותפות הורים בבית הספר" מבקש לבחון את התקשורת ואת מידת שיתוף הפעולה בין ההורים לבין בית הספר, על סמך דיווחי המורים. נתונים אלה נאספו בקרב מורים אשר מלמדים בבתי ספר יסודיים, בחט"ב ובחט"ע. מדד זה נבדק לראשונה החל בשנה"ל תשע"ד.

להלן מוצגים נתוני תשע"ה של המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שלב חינוך בעבור בתי ספר דוברי עברית, בתי ספר בפיקוח ממלכתי ובתי ספר בפיקוח ממ"ד.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

מדד מסכם: שותפות הורים בבית הספר (דיווחי מורים)* *
א. "בית הספר מיידע את ההורים באופן שוטף על הנעשה בו"
ב. "להורים יש אוזן קשבת בבית הספר בכל שאלה, בעיה או תלונה שעולה"
ג. "הורי התלמידים נמצאים בקשר קבוע טלפוני, מייל, סמס וכד', עם המחנך כדי להתעדכן במצבו של הילד שלהם"
ד. "המורים בבית הספר מתייעצים עם ההורים כיצד כדאי לשפר את ההתקדמות הלימודית של הילד שלהם"

* סולם התשובות להיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (מסכים או מסכים מאד) כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוזי המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד. בהתאמה, ערכי המדד נעים בין 0 ל-100.

** בשל עדכון הרכב המדד לא ניתן להשוות את נתוני המדד הנוכחי לנתונים שפורסמו בעבר בדוחות האקלים של המיצ"ב.

השוואה בין שנים של המדד המסכם (תשע"ד-תשע"ה)

בתרשים 12 מוצגים נתוני המדד המסכם "שותפות הורים בבית הספר" בשנים תשע"ד-תשע"ה (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

תרשים 12: דיווחי המורים על שותפות הורים בבית הספר: נתוני המדד המסכם בשנים תשע"ד-תשע"ה

בתי ספר דוברי עברית (תשע"ד-תשע"ה)

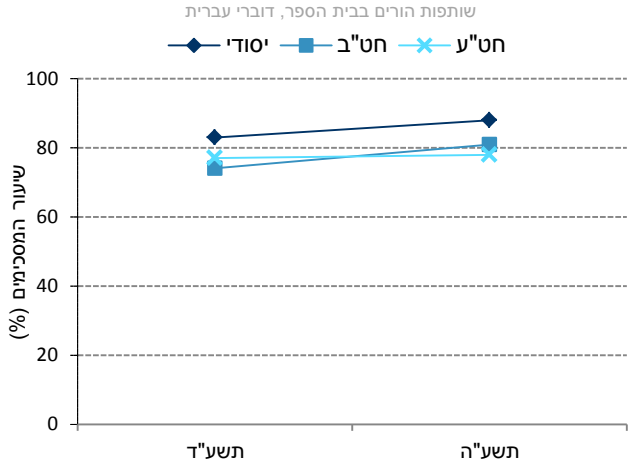

	תשע"ד	תשע"ה
יסודי	83%	88%
חט"ב	74%	81%
חט"ע	77%	78%

בתי ספר בפיקוח ממלכתי (תשע"ד-תשע"ה)

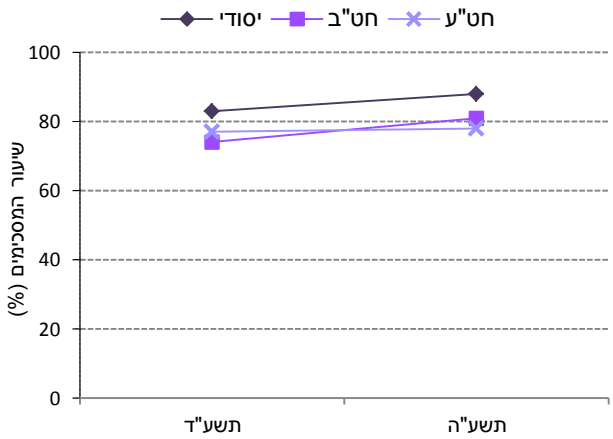

	תשע"ד	תשע"ה
יסודי	83%	88%
חט"ב	74%	81%
חט"ע	77%	78%

בתי ספר בפיקוח ממ"ד (תשע"ד-תשע"ה)

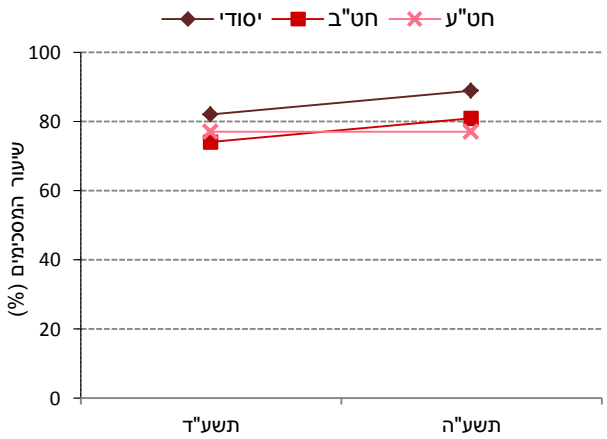

	תשע"ד	תשע"ה
יסודי	82%	89%
חט"ב	74%	81%
חט"ע	77%	77%

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ה)

בתרשים 13 מוצגים נתוני המדד המסכם "שותפות הורים בבית הספר" וההיגדים המרכיבים אותו בשנה"ל תשע"ה לפי שלב חינוך בבתי ספר דוברי עברית, בבתי ספר בפיקוח ממלכתי ובבתי ספר בפיקוח ממ"ד (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

תרשים 13: דיווחי המורים על שותפות הורים בבית הספר: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי פיקוח ושלב חינוך (תשע"ה)

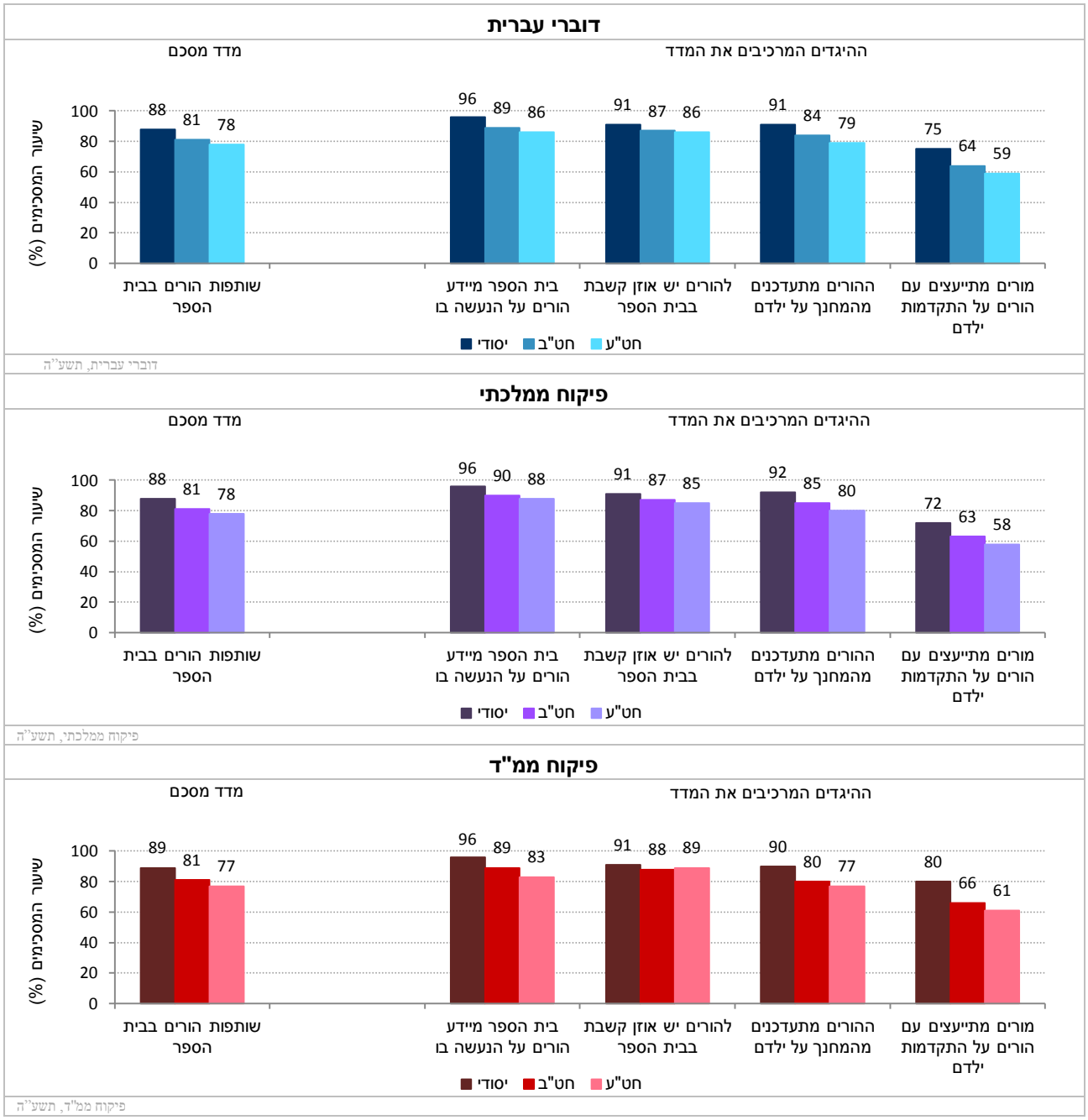

3.2 עדכון הורים על ידי מורים מחנכים – דיווחי מחנכים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

בנוסף להיגדים המרכיבים את המדד המסכם "שותפות הורים בבית הספר" התבקשו מורים מחנכים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע להשיב על שני היגדים נוספים העוסקים בעדכון ההורים (על-ידם) בהקשר למצבם הלימודי והחברתי של ילדיהם (מעבר למסגרת יום ההורים).

נתונים אלו נאספו בקרב מורים מחנכים מכל שלבי החינוך: יסודי (ה'-ו'), חט"ב (ז'-ט') וחט"ע (י'-י"א). בנושא זה לא חושב מדד מסכם והנתונים של כל אחד מן ההיגדים מוצגים בנפרד. תחילה מוצגים נתוני ההיגדים לאורך זמן בין השנים תשע"ד-תשע"ה, ולאחר מכן מוצגים נתוני תשע"ה של ההיגדים. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שכבות גיל, בעבור בתי ספר דוברי עברית, בתי ספר בפיקוח ממלכתי ובתי ספר בפיקוח ממ"ד.

להלן פירוט ההיגדים כפי שהם מוצגים בשאלון:

**ללא מדד מסכם: עדכון הורים על ידי מורים מחנכים* **
א. "אתה מעדכן באופן קבוע את ההורים בכיתה ביחס למצב הלימודי של ילדיהם (מעבר למסגרת יום ההורים)"
ב. "אתה מעדכן באופן קבוע את ההורים בכיתה ביחס למצב החברתי של ילדיהם (מעבר למסגרת יום ההורים)"

* סולם התשובות להיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (מסכים או מסכים מאד) כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים).

** בשנה"ל תשע"ד-תשע"ה הועברו היגדים אלה בקרב מחנכים בלבד, לפיכך לא ניתן להשוות את נתוני ההיגדים לנתונים שפורסמו בשנים קודמות בדוחות האקלים של המיצ"ב והתייחסו לכלל המורים.

השוואה בין שנים של ההיגדים (תשע"ד-תשע"ה)

בתרשים 14 מוצגים נתוני ההיגד "אתה מעדכן באופן קבוע את ההורים בכיתה ביחס למצב הלימודי של ילדיהם (מעבר למסגרת יום ההורים)" בשנים תשע"ד-תשע"ה (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

תרשים 14: דיווחי מחנכים על ההיגד: "אתה מעדכן באופן קבוע את ההורים בכיתה ביחס <u>למצב הלימודי</u> של ילדיהם (מעבר למסגרת יום ההורים)" בשנים תשע"ד-תשע"ה

דוברי עברית (תשע"ד-תשע"ה)

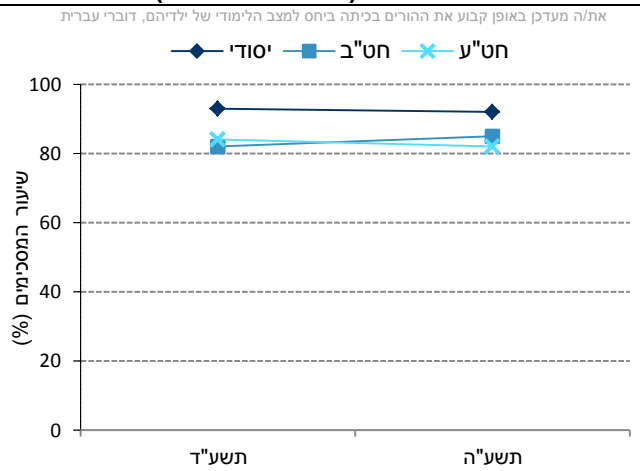

	תשע"ד	תשע"ה
יסודי	93%	92%
חט"ב	82%	85%
חט"ע	84%	82%

בתי ספר בפיקוח ממלכתי (תשע"ד-תשע"ה)

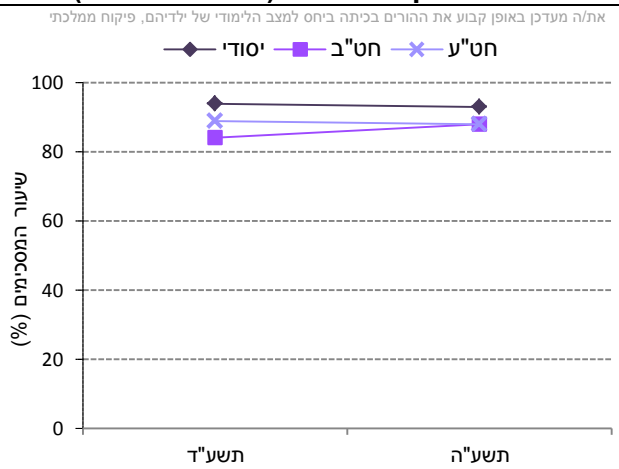

	תשע"ד	תשע"ה
יסודי	94%	93%
חט"ב	84%	88%
חט"ע	89%	88%

בתי ספר בפיקוח ממ"ד (תשע"ד-תשע"ה)

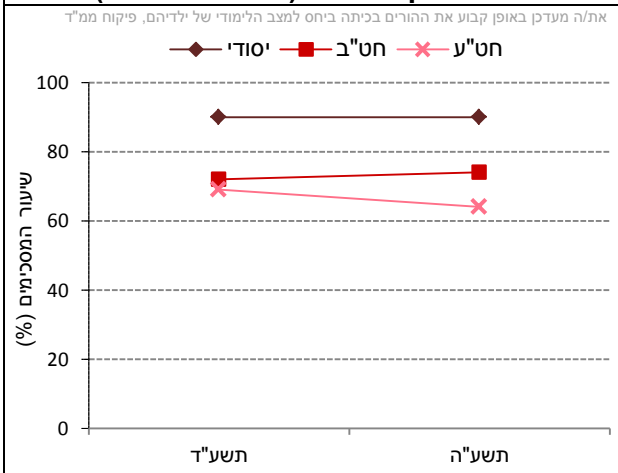

	תשע"ד	תשע"ה
יסודי	90%	90%
חט"ב	72%	74%
חט"ע	69%	64%

בתרשים 15 מוצגים נתוני ההיגד "אתה מעדכן באופן קבוע את ההורים בכיתה ביחס למצב החברתי של ילדיהם (מעבר למסגרת יום ההורים)" בשנים תשע"ד-תשע"ה (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

תרשים 15: דיווחי מחנכים על ההיגד: "אתה מעדכן באופן קבוע את ההורים בכיתה ביחס למצב החברתי של ילדיהם (מעבר למסגרת יום ההורים)" בשנים תשע"ד-תשע"ה

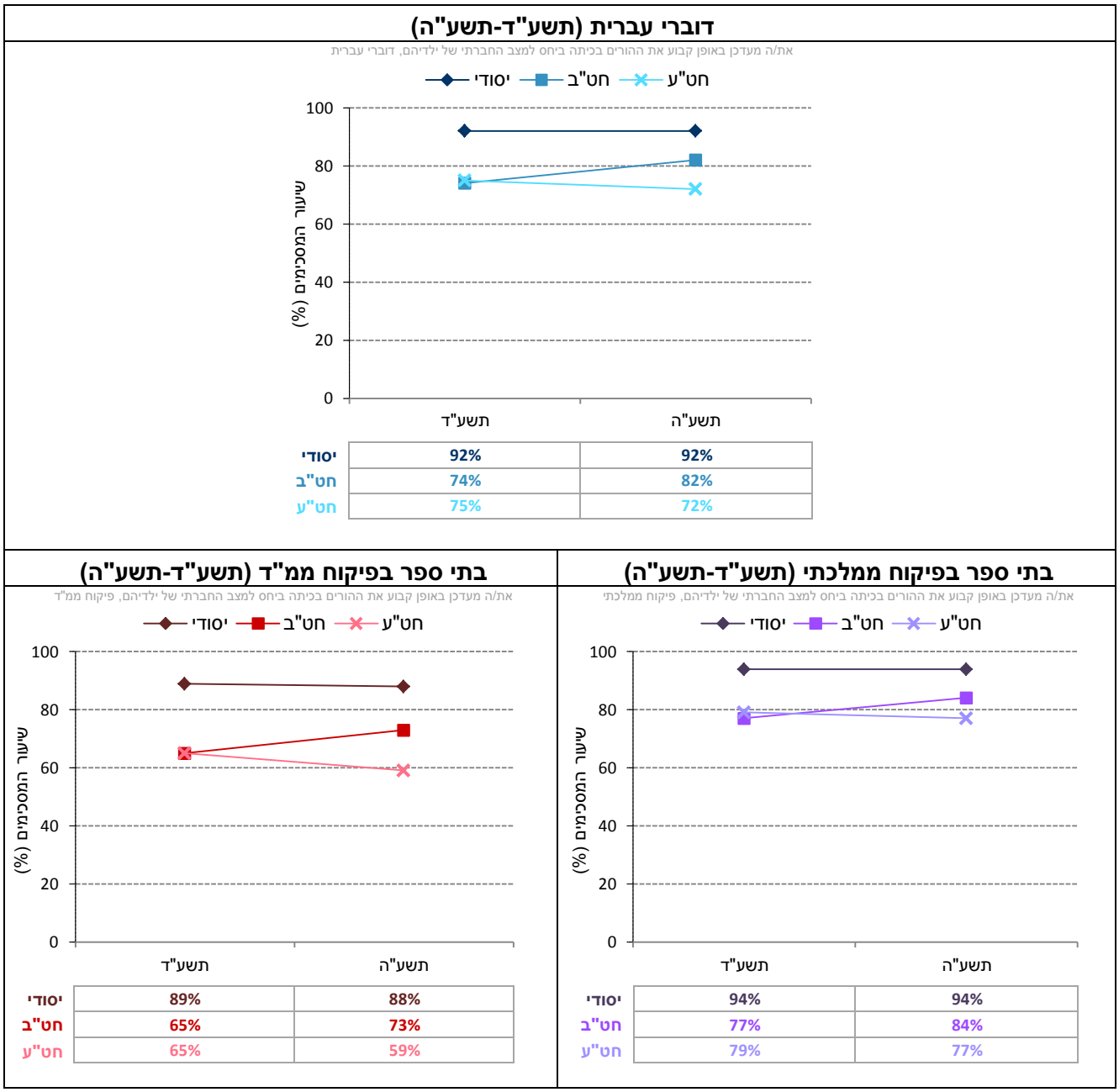

נתוני ההיגדים (תשע"ה)

כדי לראות את התמונה כולה, כפי שעולה מן ההיגדים שהוצגו לעיל בנפרד, נציג להלן את נתוני ההיגדים זה לצד זה.

בתרשים 16 מוצגים נתוני ההיגדים העוסקים ב"עדכון הורים על ידי מורים מחנכים" בשנה"ל תשע"ה, לפי שלב חינוך בבתי ספר דוברי עברית, בבתי ספר בפיקוח ממלכתי ובבתי ספר בפיקוח ממ"ד (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

תרשים 16: דיווחי מחנכים על עדכון הורים על ידי מורים מחנכים: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי פיקוח ושלב חינוך (תשע"ה)

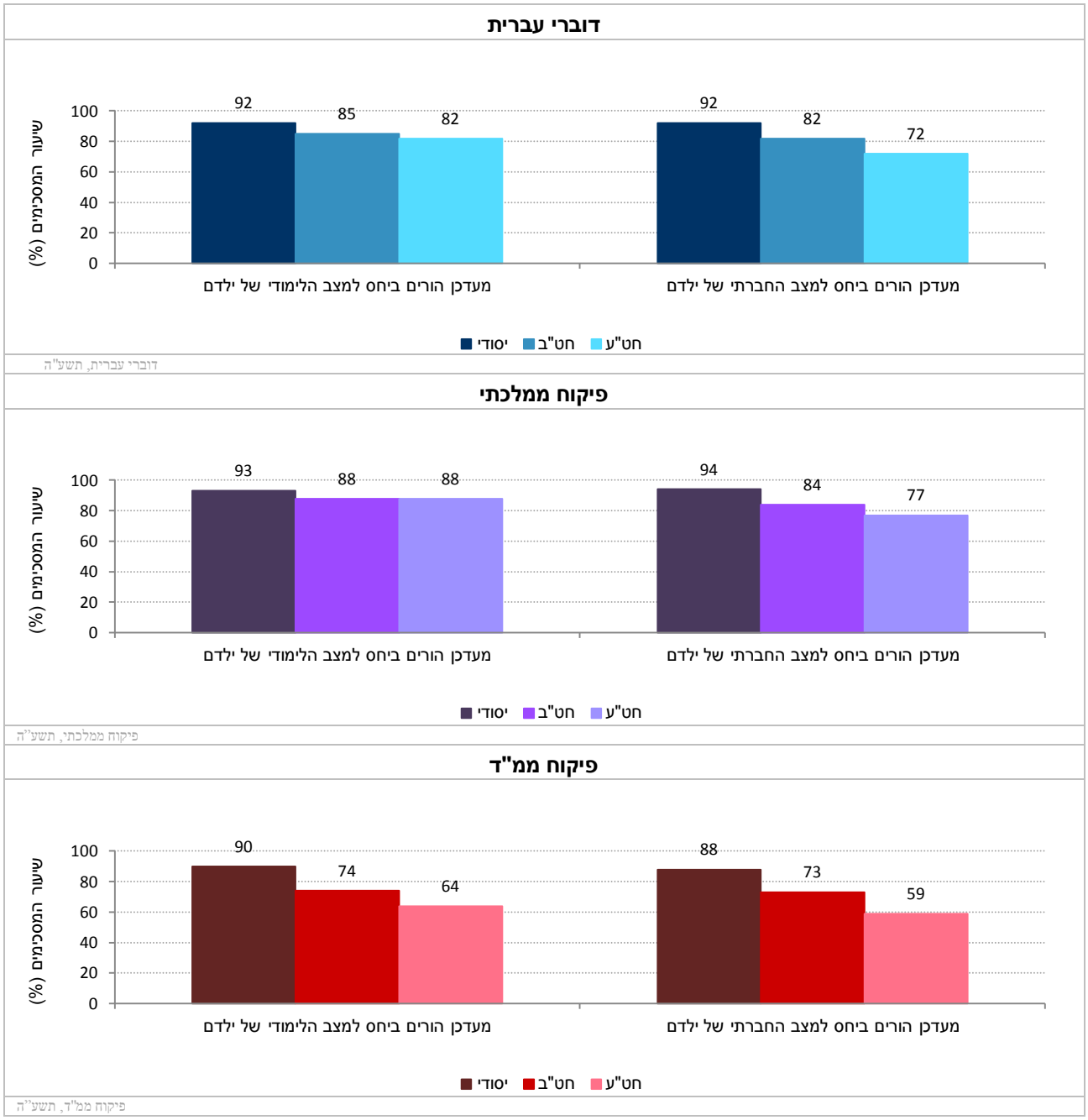

3.3 מעורבות הורים בחזון הבית ספרי, בתכנית הלימודים ובתכנית החינוכית – דיווחי מחנכים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

מורים מחנכים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע התבקשו להשיב על שלושה היגדים העוסקים במידת המעורבות של ההורים בחזון הבית ספרי, בתכנית הלימודים ובתכנית החינוכית-חברתית בבית הספר.

נתונים אלה נאספו בקרב מורים מחנכים מכל שלבי החינוך: יסודי (ה'-ו'), חט"ב (ז'-ט') וחט"ע (י'-י"א). בנושא זה לא חושב מדד מסכם והנתונים של כל אחד מן ההיגדים מוצגים בנפרד. תחילה מוצגים נתוני ההיגדים לאורך זמן בין השנים תשע"ד-תשע"ה, ולאחר מכן מוצגים נתוני תשע"ה של ההיגדים. ההיגדים מוצגים בחלוקה לפי שכבות גיל, בעבור בתי ספר דוברי עברית, בתי ספר בפיקוח ממלכתי ובתי ספר בפיקוח ממ"ד.

להלן פירוט ההיגדים כפי שהם מוצגים בשאלון:

ללא מדד מסכם: מעורבות הורים בחזון הבית ספרי, בתכנית הלימודים ובתכנית החינוכית*
א. "הורים של תלמידים בבית הספר מעורבים בחזון בית הספר"
ב. "הורים של תלמידים בבית הספר מעורבים בתכנית הלימודים"
ג. "הורים של תלמידים בבית הספר מעורבים בתכנית החינוכית-חברתית (בתכנית הטיולים, בטקסים, בייזום פעילויות חברתיות וכד')"

* סולם התשובות להיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"במידה רבה מאוד" (5) ועד "במידה מועטה מאוד" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (במידה רבה או רבה מאוד) כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים).

השוואה בין שנים של ההיגדים (תשע"ד-תשע"ה)

בתרשים 17 מוצגים נתוני ההיגד "הורים של תלמידים בבית הספר מעורבים בחזון בית הספר" בשנים תשע"ד-תשע"ה (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

תרשים 17: דיווחי מחנכים על ההיגד: "הורים של תלמידים בבית הספר מעורבים בחזון בית הספר" בשנים תשע"ד-תשע"ה

בתי ספר דוברי עברית (תשע"ד-תשע"ה)

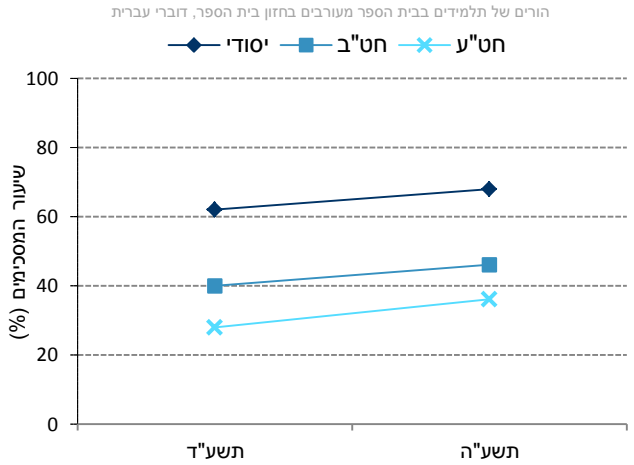

	תשע"ד	תשע"ה
יסודי	62%	68%
חט"ב	40%	46%
חט"ע	28%	36%

בתי ספר בפיקוח ממלכתי (תשע"ד-תשע"ה)

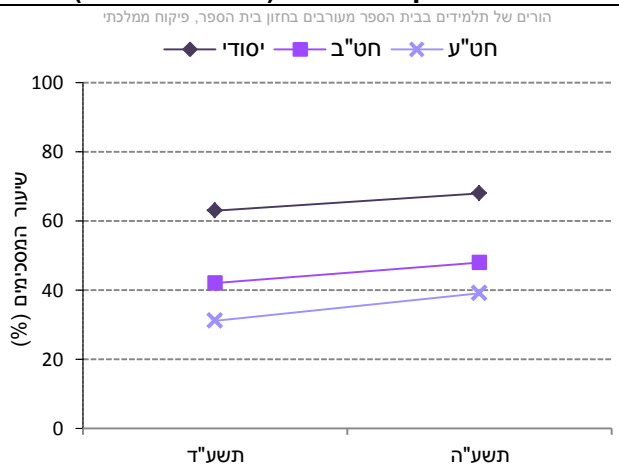

	תשע"ד	תשע"ה
יסודי	63%	68%
חט"ב	42%	48%
חט"ע	31%	39%

בתי ספר בפיקוח ממ"ד (תשע"ד-תשע"ה)

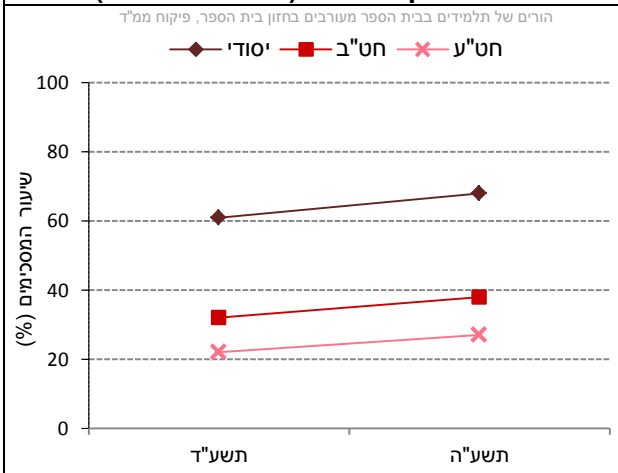

	תשע"ד	תשע"ה
יסודי	61%	68%
חט"ב	32%	38%
חט"ע	22%	27%

בתרשים 18 מוצגים נתוני ההיגד "הורים של תלמידים בבית הספר מעורבים בתכנית הלימודים" בשנים תשע"ד-תשע"ה (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

תרשים 18: דיווחי מחנכים על ההיגד: "הורים של תלמידים בבית הספר מעורבים בתכנית הלימודים" בשנים תשע"ד-תשע"ה

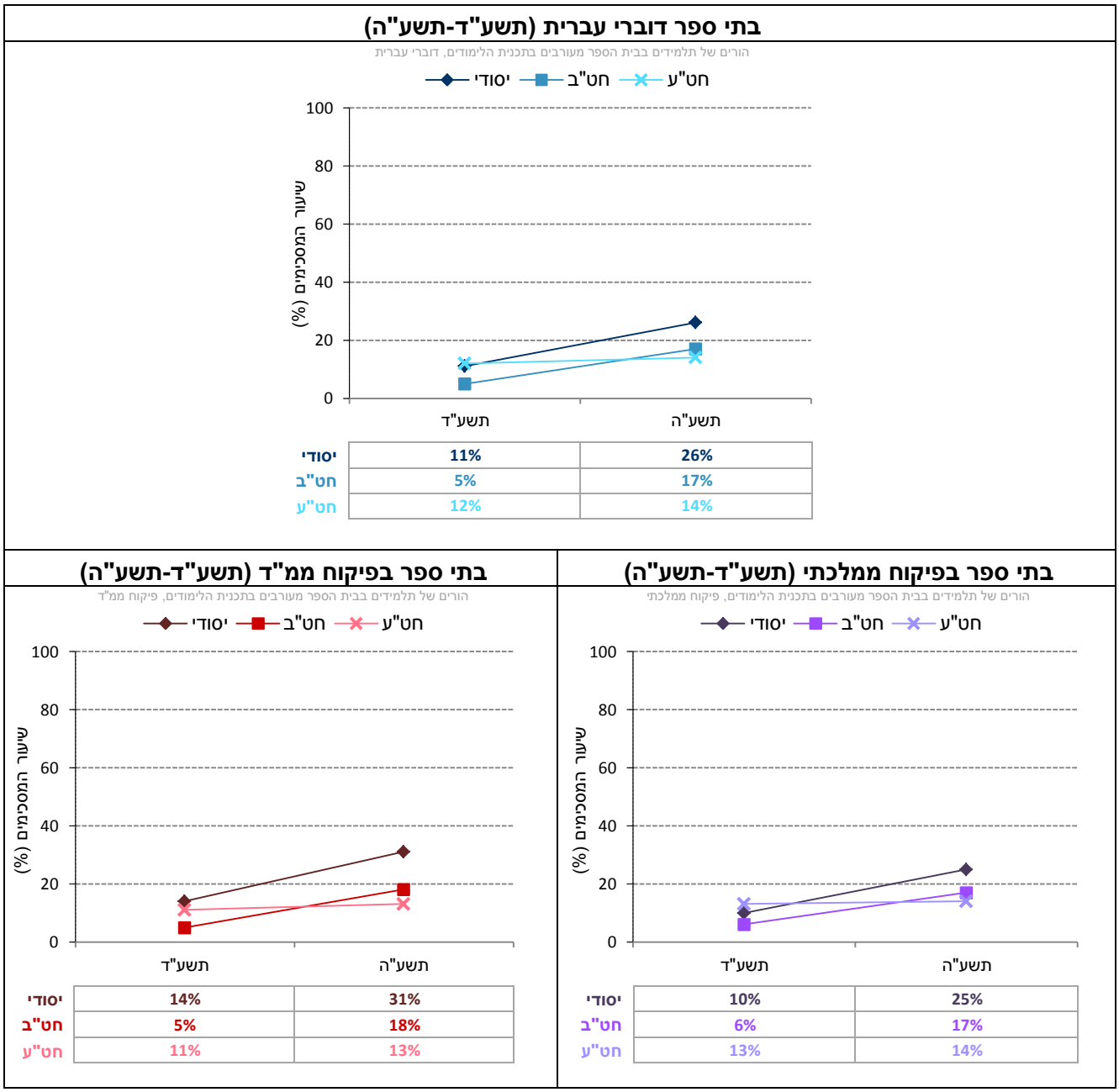

בתרשים 19 מוצגים נתוני ההיגד "הורים של תלמידים בבית הספר מעורבים בתכנית החינוכית-חברתית" בשנים תשע"ד-תשע"ה (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

תרשים 19: דיווחי מחנכים על ההיגד: "הורים של תלמידים בבית הספר מעורבים בתכנית החינוכית-חברתית" בשנים תשע"ד-תשע"ה

בתי ספר דוברי עברית (תשע"ד-תשע"ה)

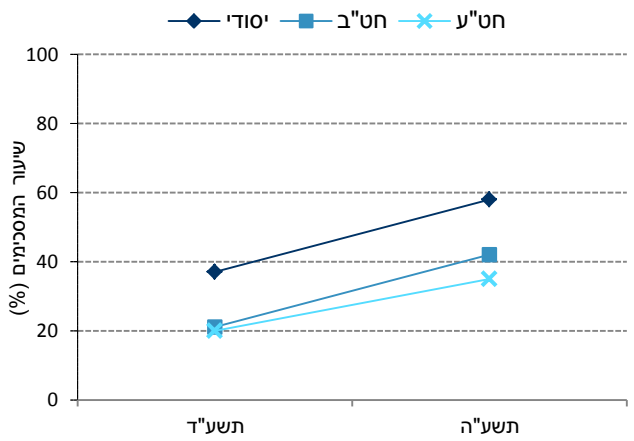

	תשע"ד	תשע"ה
יסודי	37%	58%
חט"ב	21%	42%
חט"ע	20%	35%

בתי ספר בפיקוח ממלכתי (תשע"ד-תשע"ה)

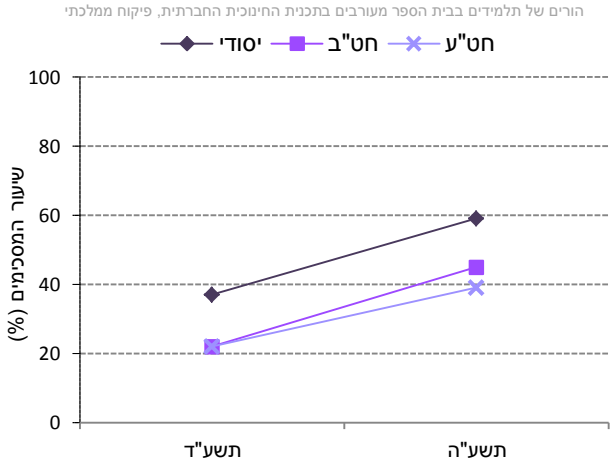

	תשע"ד	תשע"ה
יסודי	37%	59%
חט"ב	22%	45%
חט"ע	22%	39%

בתי ספר בפיקוח ממ"ד (תשע"ד-תשע"ה)

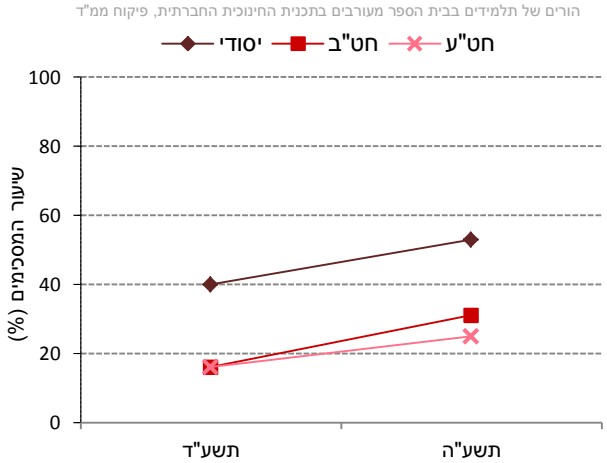

	תשע"ד	תשע"ה
יסודי	40%	53%
חט"ב	16%	31%
חט"ע	16%	25%

נתוני ההיגדים (תשע"ה)

כדי לראות את התמונה כולה, כפי שעולה מן ההיגדים שהוצגו לעיל בנפרד, נציג להלן את נתוני ההיגדים זה לצד זה.

בתרשים 20: מוצגים נתוני ההיגדים העוסקים במעורבות הורים ב"חזון הבית ספרי", ב"תכנית הלימודים" ו"בתכנית החינוכית" בשנה"ל תשע"ה, לפי שלב חינוך בבתי ספר דוברי עברית, בבתי ספר בפיקוח ממלכתי ובבתי ספר בפיקוח ממ"ד (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

תרשים 20: דיווחי מחנכים על מעורבות הורים בחזון הבית ספרי, בתכנית הלימודים ובתכנית החינוכית: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי פיקוח ושלב חינוך (תשע"ה)

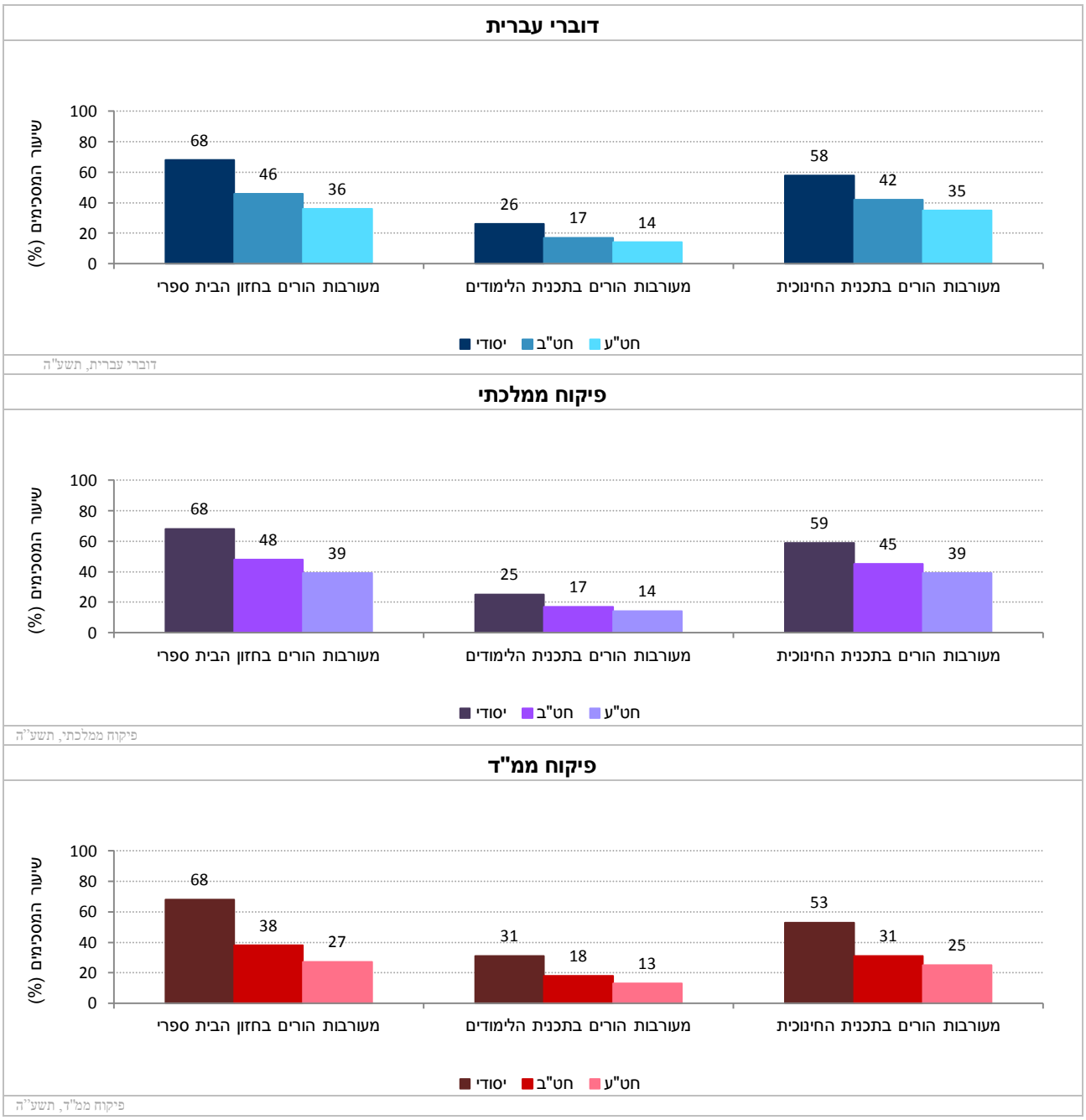

פרק 3: ממצאים עיקריים

שותפות הורים בבית הספר לפי דיווחי מורים (יסודי, חט"ב וחט"ע)

- באופן כללי כ-80% מהמורים דיווחו על שיתוף ההורים בחיי בית הספר. שיעורי הסכמה גבוהים יחסית נרשמו בבתי ספר יסודיים (88%) לעומת חט"ב (81%) וחט"ע (78%).
- לא נרשמו הבדלים בשיעורי הדיווח של המורים בשני סוגי הפיקוח.
- בין תשע"ד לתשע"ה נרשמה עלייה בשיעורי הדיווח על המדד בשני סוגי הפיקוח בשלבי חינוך יסודי וחט"ב. בשלב חינוך חט"ע לא נרשמו הבדלים בין תשע"ד לתשע"ה. עם זאת, בשל היותו של המדד חדש יחסית, יש להמשיך ולעקוב אחר מגמות הדיווח על שותפות הורים בבית הספר.
- התבוננות מעמיקה יותר בהיגדים המרכיבים את המדד המסכם מלמדת על פערים בין ההיגדים השונים – שיעורי ההסכמה הגבוהים ביותר נרשמו בהיגד העוסק ביידוע ההורים על הנעשה בבית הספר ושיעורי ההסכמה הנמוכים ביותר נרשמו בהיגד העוסק בהתייעצות עם ההורים על התקדמות ילדם.

עדכון הורים על ידי מורים מחנכים לפי דיווחי המורים (יסודי, חט"ב וחט"ע)

- בנוסף להיגדים המרכיבים את המדד המסכם "שותפות הורים בבית הספר" התבקשו מורים מחנכים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע להשיב על שני היגדים נוספים העוסקים בעדכון ההורים על-ידם בהקשר למצבם הלימודי והחברתי של ילדיהם (מעבר למסגרת יום ההורים).
- כ-85% מהמורים דיווחו כי הם מעדכנים את ההורים ביחס למצבם הלימודי של ילדם. בהשוואה בין סוגי הפיקוח עולה, כי בעוד שבשלב חינוך יסודי לא נרשמו הבדלים משמעותיים בין סוגי הפיקוח בשיעורי הדיווח של המורים (כ- 92%), הרי שבשלב חינוך חט"ב וחט"ע שיעורי הדיווח בקרב מורים בפיקוח הממלכתי עולים על אלו שבפיקוח הממ"ד (חט"ב – 88% מול 74% בהתאמה, 88% מול 64% בהתאמה).
- בבתי ספר בפיקוח הממ"ד ככל ששלב החינוך גבוה יותר כך שיעורי ההסכמה נמוכים יותר (90% ביסודי, 74% בחט"ב ו-64% בחט"ע). בבתי ספר בפיקוח הממלכתי אמנם שיעורי ההסכמה בשלב חינוך יסודי הם הגבוהים ביותר (93%) אך הפער מול חט"ב וחט"ע הוא יחסית קטן ולא נרשם פער בין שלב חינוך חט"ב וחט"ע (88%).
- בין תשע"ד לתשע"ה נרשמה יציבות בשיעורי הדיווח של המורים בשלב חינוך יסודי בשני סוגי הפיקוח. בחט"ב בפיקוח הממלכתי נרשמה עלייה ובממ"ד יציבות. בחט"ע בפיקוח הממלכתי נרשמה יציבות ואילו בממ"ד – ירידה.
- באשר להיגד השני, כ-82% מהמורים דיווחו כי הם מעדכנים את ההורים על מצבם החברתי של ילדם. שיעורי הסכמה גבוהים בהרבה נרשמו בשלב חינוך יסודי (92%) לעומת חט"ב (82%) וחט"ע (72%).
- בהשוואה בין סוגי הפיקוח עולה, כי בכל שלבי החינוך, שיעורי הדיווח בפיקוח הממלכתי עולים על אלו שבפיקוח הממ"ד (יסודי- 94% מול 88% בהתאמה, חט"ב – 84% מול 73% בהתאמה, 77% מול 59% בהתאמה). זאת ועוד, עם העלייה בשלבי החינוך נצפית ירידה בשיעורי הדיווח על עדכון הורים על מצבם החברתי של ילדיהם. עם זאת, בפיקוח הממלכתי הפערים בין שלושת שלבי החינוך קטנים בהשוואה לאלו שבחינוך הממ"ד.
- בין תשע"ד לתשע"ה נרשמה יציבות בשיעורי הדיווח של המורים בשלב חינוך יסודי בשני סוגי הפיקוח. בחט"ב נרשמה עלייה משמעותית בשיעורי הדיווח בשני סוגי הפיקוח ואילו בחט"ע נרשמה יציבות בפיקוח הממלכתי וירידה בפיקוח הממ"ד.

מעורבות הורים בחזון הבית ספרי, בתכנית הלימודים ובתכנית החינוכית-חברתית לפי דיווחי מחנכים (יסודי, חט"ב וחט"ע)

- מורים מחנכים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע התבקשו להשיב על שלושה היגדים העוסקים במידת המעורבות של ההורים בחזון הבית ספרי, בתכנית הלימודים ובתכנית החינוכית-חברתית בבית הספר.
- שיעורי הדיווח הגבוהים ביותר בכל שלבי החינוך נרשמו לגבי מעורבות הורים בחזון הבית ספרי, לאחר מכן בתכנית החינוכית-חברתית ולבסוף בתכנית הלימודים. באופן כללי 68% מהמחנכים ביסודי, 46% בחט"ב ו-36% בחט"ע דיווח על מעורבות הורים של תלמידים בחזון בית הספר. 58% מבין המחנכים ביסודי, 42% בחט"ב ו- 35% בחט"ע דיווחו על מעורבות הורים בתכנית החינוכית-חברתית. 26% מבין המחנכים ביסודי, 17% בחט"ב ו- 14% בחט"ע דיווחו על מעורבות הורים בתכנית הלימודים.
- מורים בבתי ספר בפיקוח ממלכתי בשלב חינוך חט"ב וחט"ע דיווחו על מעורבות של הורים בחזון הבית ספרי בשיעור גבוה בכ-10% ממורים בבתי ספר בפיקוח ממ"ד. בשלב חינוך יסודי לא נרשמו הבדלים.
- מורים בבתי ספר בפיקוח ממ"ד בשלב חינוך יסודי דיווחו בשיעור גבוה יותר ממורים בבתי ספר בפיקוח ממלכתי על מעורבות בתוכנית הלימודים (31% לעומת 25%). בשלב חינוך חט"ב וחט"ע לא נרשמו הבדלים

בין שני סוגי הפיקוח.

- באשר למעורבות בתוכנית החינוכית חברתית - מורים בבתי ספר בפיקוח ממלכתי בכל שלבי החינוך דיווחו בשיעורים גבוהים יותר ממורים בפיקוח ממ"ד. ככל ששלב החינוך גבוה יותר כך גם גדל הפער בין שיעור המדווחים (59% לעומת 53% ביסודי, 45% לעומת 31% בחט"ב ו-39% לעומת 25% בחט"ע).
- השוואת שיעורי הדיווח לתשע"ד מצביעה על עלייה חדה בשיעורי הדיווח בשלושת ההיגדים בכל שלבי החינוך ובשני סוגי הפיקוח.

לסיכום,

- ממבט על ניתן לראות, כי רוב המורים (כ-80%) דיווחו על שיתוף ההורים בחיי בית הספר (יותר בבתי ספר יסודיים באופן משמעותי מאשר בחט"ב ובחט"ע), כפי שמתבטא ביידוע ההורים על הנעשה בבית הספר ועל מצבו של הלימודי והחברתי של התלמיד. לפי מרבית המורים להורים יש אוזן קשבת בבית הספר. זאת ועוד – כמחצית מהמחנכים דיווחו כי ההורים מעורבים בחזון בית הספר ובתכנית החינוכית החברתית, וכרבע דיווחו על מעורבות ההורים בתכנית הלימודים. תמונת המצב בבתי ספר בפיקוח הממלכתי חיובית יותר מאשר בבתי ספר בפיקוח הממ"ד. ניכרת מגמת עליה משמעותית בהיגדים אלה בהשוואה לשנה שעברה.

4. תחושת מוגנות וביטחון

נושא האלימות בבתי הספר הוא אחד הנושאים החשובים העומד על סדר יומה של מערכת החינוך ונמצא במרכז השיח הציבורי בישראל בשנים האחרונות. גם בית ספר המתאפיין במוטיבציה גבוהה של תלמידים ובהשקעה רבה של הצוות עלול להיכשל בהשגת יעדיו, אם באי בית הספר סובלים מאלימות ופועלים באווירה של פחד והיעדר מוגנות.

פרק זה הורחב השנה ועוסק בכמה היבטים של אלימות: היעדר תחושת מוגנות של תלמידים, מעורבות באירועי אלימות, אלימות מילולית, אלימות דיגיטלית, שתיית אלכוהול, ופגיעת מורים בתלמידים. בנוסף נבדקה גם תפיסת התלמידים את מאמצי בית הספר לעידוד תחושת המוגנות בקרבם וכן דיווחי מורים על היעדר תחושת המוגנות שלהם.

לתשומת לב: בעוד שבפרקים הקודמים ערכים גבוהים יותר במדדים המסכמים ובהיגדים הצביעו על תמונת מצב חיובית יותר, הרי שבפרק זה בחלק מהנושאים (היעדר תחושת מוגנות של התלמידים; מעורבות באירועי אלימות; אלימות מילולית; היבטים נוספים של אלימות; אלימות דיגיטלית; שתיית אלכוהול; פגיעה של מורים בתלמידים; והיעדר תחושת מוגנות של מורים) ערכים גבוהים יותר מצביעים דווקא על רמות גבוהות יותר של אלימות ושל תופעות שליליות אחרות.

4.1 היעדר תחושת מוגנות של התלמידים – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

המדד המסכם "היעדר תחושת מוגנות של התלמידים" משקף את המידה שבה תלמידים חשים חוסר ביטחון אישי בבית הספר, דהיינו היעדר מוגנות וביטחון מפני אלימות ומפני הצקות (תלמידים אלימים, מריבות בכיתה, חשש לחפציהם). נתונים אלה נאספו בקרב כלל התלמידים מכל שלבי החינוך: יסודי (ה'-ו'), חט"ב (ז'-ט') וחט"ע (י'-י"א).

תחילה מוצגים נתוני המדד המסכם לאורך זמן בין השנים תשס"ח-תשע"ה, ולאחר מכן מוצגים נתוני תשע"ה של המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שכבות גיל, בעבור בתי ספר דוברי עברית, בתי ספר בפיקוח ממלכתי ובתי ספר בפיקוח ממ"ד.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

מדד מסכם: היעדר תחושת מוגנות של התלמידים*
א. "לפעמים אני פוחד ללכת לבית הספר, כי יש בו תלמידים שמתנהגים באלימות"
ב. "לפעמים אני מעדיף להישאר בהפסקות בכיתה, כי אני חושש שיפגעו בי"
ג. "יש בבית הספר מקומות שאני פוחד להסתובב בהם"

* סולם התשובות להיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (מסכים או מסכים מאד) כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוזי המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד. בהתאמה, ערכי המדד נעים בין 0 ל-100.

השוואה בין שנים של המדד המסכם (תשס"ח-תשע"ה)

בתרשים 21 מוצגים נתוני המדד המסכם "היעדר תחושת מוגנות של התלמידים" בשנים תשס"ח-תשע"ה (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 21: דיווחי תלמידים על היעדר תחושת מוגנות של התלמידים: נתוני המדד המסכם בשנים תשס"ח-תשע"ה*

בתי ספר דוברי עברית (תשס"ח-תשע"ה)

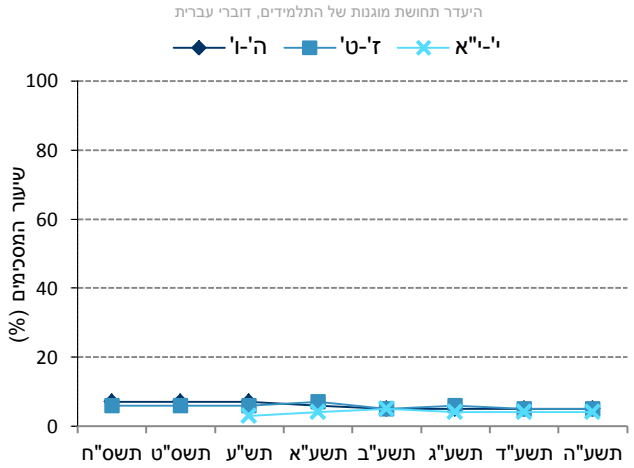

	תשס"ח	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
ה'-ו'	7%	7%	7%	6%	5%	5%	5%	5%
ז'-ט'	6%	6%	6%	7%	5%	6%	5%	5%
י'-י"א	-	-	3%	4%	5%	4%	4%	4%

בתי ספר בפיקוח ממלכתי (תשס"ח-תשע"ה)

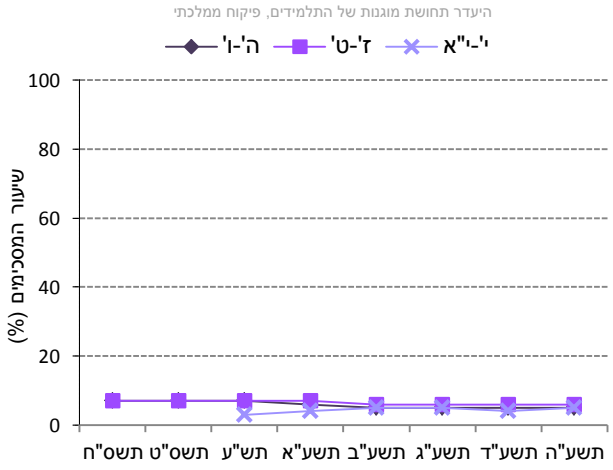

	תשס"ח	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
ה'-ו'	7%	7%	7%	6%	5%	5%	5%	5%
ז'-ט'	7%	7%	7%	7%	6%	6%	6%	6%
י'-י"א	-	-	3%	4%	5%	5%	4%	5%

בתי ספר בפיקוח ממ"ד (תשס"ח-תשע"ה)

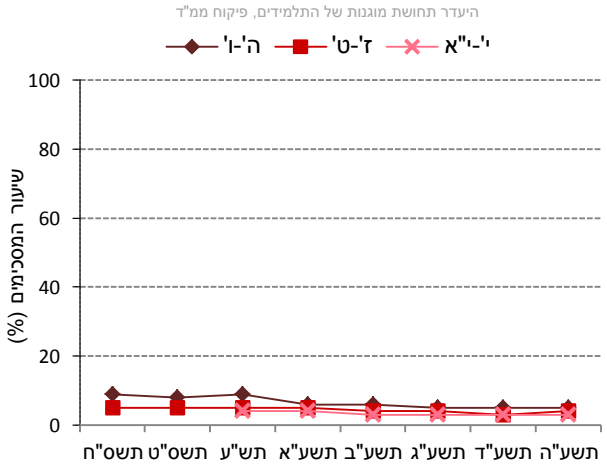

	תשס"ח	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
ה'-ו'	9%	8%	9%	6%	6%	5%	5%	5%
ז'-ט'	5%	5%	5%	5%	4%	4%	3%	4%
י'-י"א	-	-	4%	4%	3%	3%	3%	3%

* במדד זה ערכים נמוכים מצביעים על רמות נמוכות יותר של אלימות ושל תופעות שליליות אחרות.

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ה)

בתרשים 22 מוצגים נתוני המדד המסכם "היעדר תחושת מוגנות של התלמידים" וההיגדים המרכיבים אותו בשנה"ל תשע"ה לפי שכבות גיל בבתי ספר דוברי עברית, בבתי ספר בפיקוח ממלכתי ובבתי ספר בפיקוח ממ"ד. (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 22: דיווחי התלמידים על היעדר תחושת מוגנות: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי פיקוח ושכבות גיל (תשע"ה)

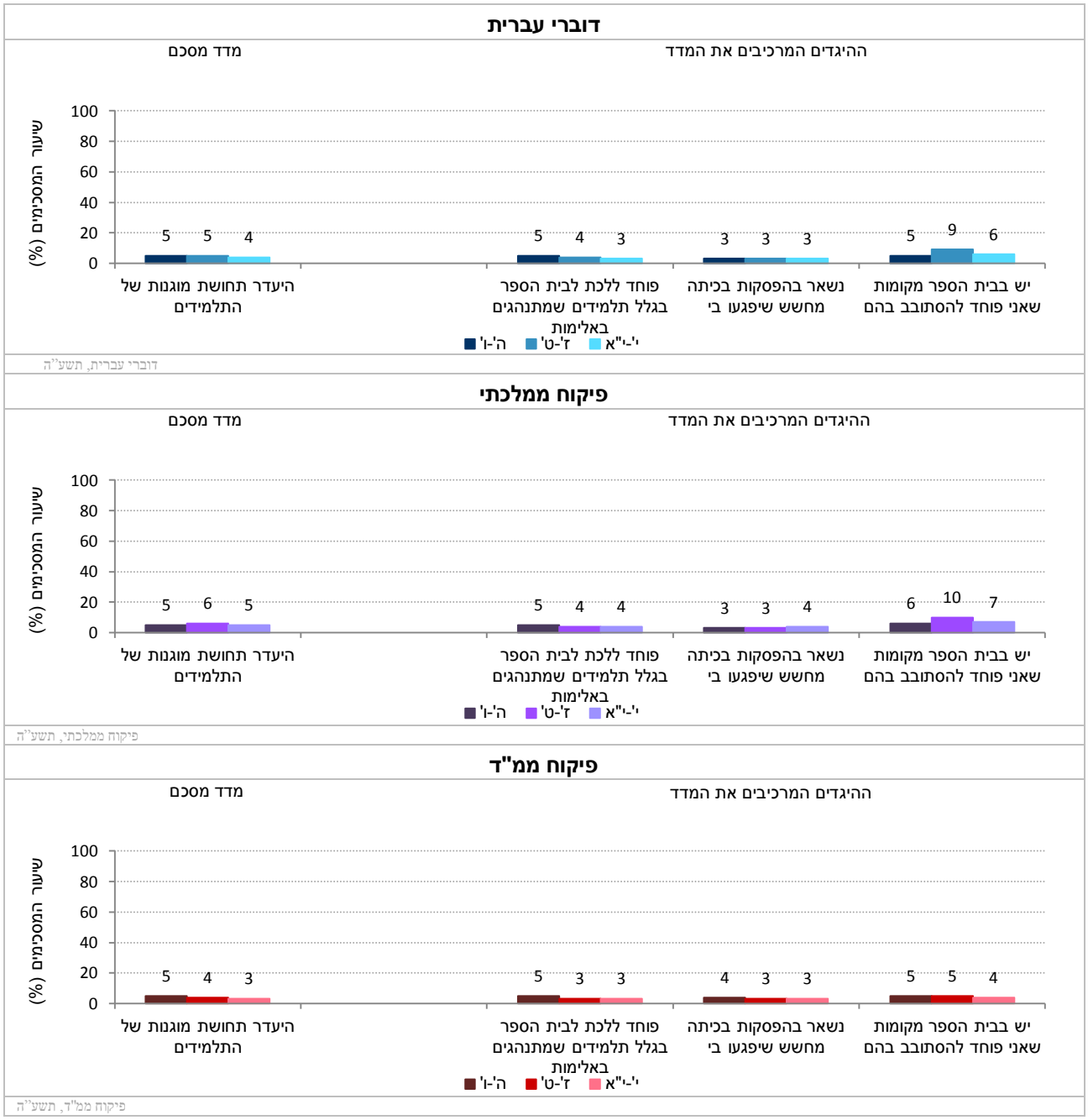

4.2 מעורבות באירועי אלימות – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

המדד המסכם "מעורבות באירועי אלימות" מבקש לבחון את דיווחי התלמידים על מעורבותם (הפאסיבית) באירועים אלימים בבית הספר במהלך החודש שקדם להעברת השאלונים. התלמידים התבקשו לדווח על טווח רחב של אירועים אלימים, מסוגים שונים ובדרגות חומרה שונות, החל מדחיפות ואיומים, דרך הפצת שמועות, חרמות ונידויים, וכלה בפגיעות שכללו שימוש בחפצים או באגרופים[2].

נתונים אלה נאספו בקרב כלל התלמידים מכל שלבי החינוך: יסודי (ה'-ו'), חט"ב (ז'-ט') וחט"ע (י'-י"א). תחילה מוצגים נתוני המדד המסכם לאורך זמן בין השנים תשס"ח-תשע"ה, ולאחר מכן מוצגים נתוני תשע"ה של המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שכבות גיל, בעבור בתי ספר דוברי עברית, בתי ספר בפיקוח ממלכתי ובתי ספר בפיקוח ממ"ד.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

מדד מסכם: מעורבות באירועי אלימות*
אלימות
א. "בחודש האחרון מישהו מהתלמידים דחף אותי"
ב. "בחודש האחרון קיבלתי מכה או בעיטה או אגרוף מאחד התלמידים שרצה לפגוע בי"
אלימות חמורה
ג. "בחודש האחרון אחד התלמידים השתמש במקל, באבן, בכיסא או בחפץ אחר כדי לפגוע בי"
ד. "בחודש האחרון מישהו מהתלמידים נתן לי מכות חזקות"
ה. "בחודש האחרון אחד התלמידים איים שיפגע בי בבית הספר או אחרי הלימודים"
ו. "בחודש האחרון מישהו מהתלמידים סחט ממני באיומים כסף, אוכל או דברי ערך"
אלימות עקיפה
ז. "בחודש האחרון אחד התלמידים ניסה לשכנע תלמידים אחרים לא לדבר איתי או לא להיות חברים שלי"
ח. "בחודש האחרון אחד התלמידים הפיץ עליי שמועות לא נכונות כדי לפגוע בי (למשל באינטרנט או ברכילות מאחורי הגב)"
ט. "בחודש האחרון הטילו עלי 'חרם': קבוצת תלמידים לא רצתה לדבר או לשחק איתי"

* בהיגדים אלו התבקשו התלמידים לדווח באיזו שכיחות התרחשו, בחודש שקדם למילוי השאלון, גילויי אלימות שונים המתוארים בהיגדים. בנוגע לכל היגד התבקשו התלמידים לבחור מתוך שלוש אפשרויות תשובה: (1) אף פעם, (2) פעם או פעמיים, (3) שלוש פעמים או יותר. לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (פעם/פעמיים או שלוש פעמים) כמדווחים על האירוע. המדד המסכם "מעורבות באירועי אלימות" הוא הממוצע של שיעורי המדווחים על ההיגדים השונים בנושא, והוא נע בין 0 ל-100.

[2] בנושא זה הסתייענו בליווי מקצועי של פרופ' רמי בנבנישתי ובשימוש בכלי המחקר שלו ושל ד"ר מונא חורי-כסאברי ופרופסור רון אסטור. לפירוט נוסף על נושא זה ראו בנבנישתי, ר'., חורי-כסאברי, מ'. ואסטור, ר'. (2005). אלימות במערכת החינוך - דוח מחקר. בית הספר לעבודה סוציאלית ולרווחה חברתית, האוניברסיטה העברית בירושלים.

השוואה בין שנים של המדד המסכם (תשס"ח-תשע"ה)

בתרשים 23 מוצגים נתוני המדד המסכם "מעורבות באירועי אלימות" בקרב התלמידים בשנים תשס"ח-תשע"ה (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 23: דיווחי התלמידים על מעורבות באירועי אלימות: נתוני המדד המסכם בשנים תשס"ח-תשע"ה*

בתי ספר דוברי עברית (תשס"ח-תשע"ה)

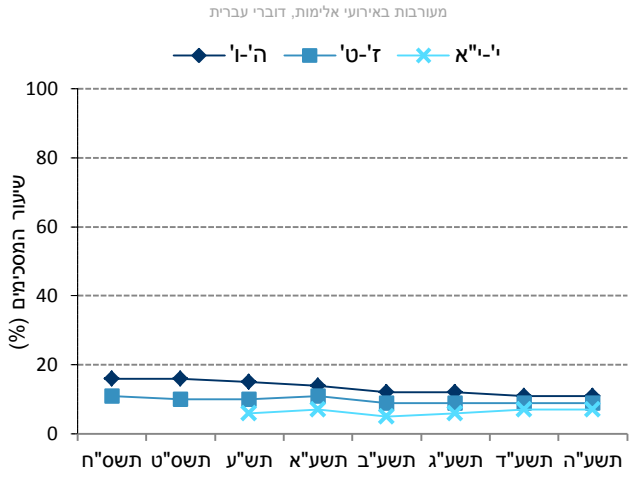

	תשס"ח	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
ה'-ו'	16%	16%	15%	14%	12%	12%	11%	11%
ז'-ט'	11%	10%	10%	11%	9%	9%	9%	9%
י'-י"א	-	-	6%	7%	5%	6%	7%	7%

בתי ספר בפיקוח ממלכתי (תשס"ח-תשע"ה)

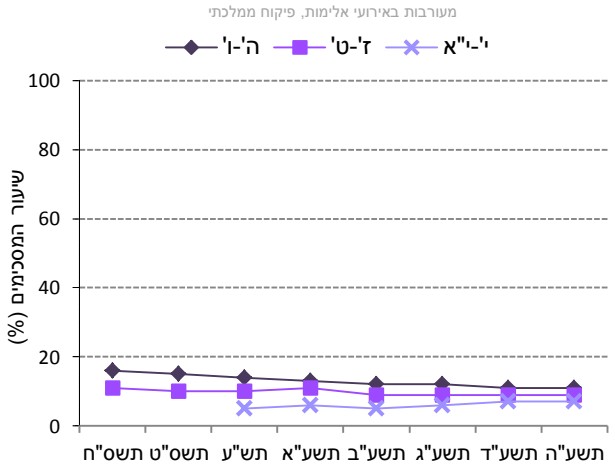

	תשס"ח	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
ה'-ו'	16%	15%	14%	13%	12%	12%	11%	11%
ז'-ט'	11%	10%	10%	11%	9%	9%	9%	9%
י'-י"א	-	-	5%	6%	5%	6%	7%	7%

בתי ספר בפיקוח ממ"ד (תשס"ח-תשע"ה)

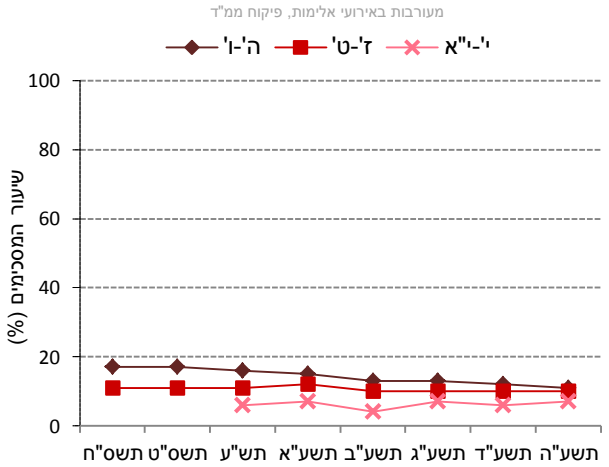

	תשס"ח	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
ה'-ו'	17%	17%	16%	15%	13%	13%	12%	11%
ז'-ט'	11%	11%	11%	12%	10%	10%	10%	10%
י'-י"א	-	-	6%	7%	4%	7%	6%	7%

* במדד זה ערכים נמוכים מצביעים על רמות נמוכות יותר של אלימות ושל תופעות שליליות אחרות.

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ה)

בתרשים 24 מוצגים נתוני המדד המסכם "מעורבות באירועי אלימות" וההיגדים המרכיבים אותו בשנה"ל תשע"ה לפי שכבות גיל בבתי ספר דוברי עברית, בבתי ספר בפיקוח ממלכתי ובבתי ספר בפיקוח ממ"ד (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 24: דיווחי התלמידים על מעורבות באירועי אלימות: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי פיקוח ושכבות גיל (תשע"ה)

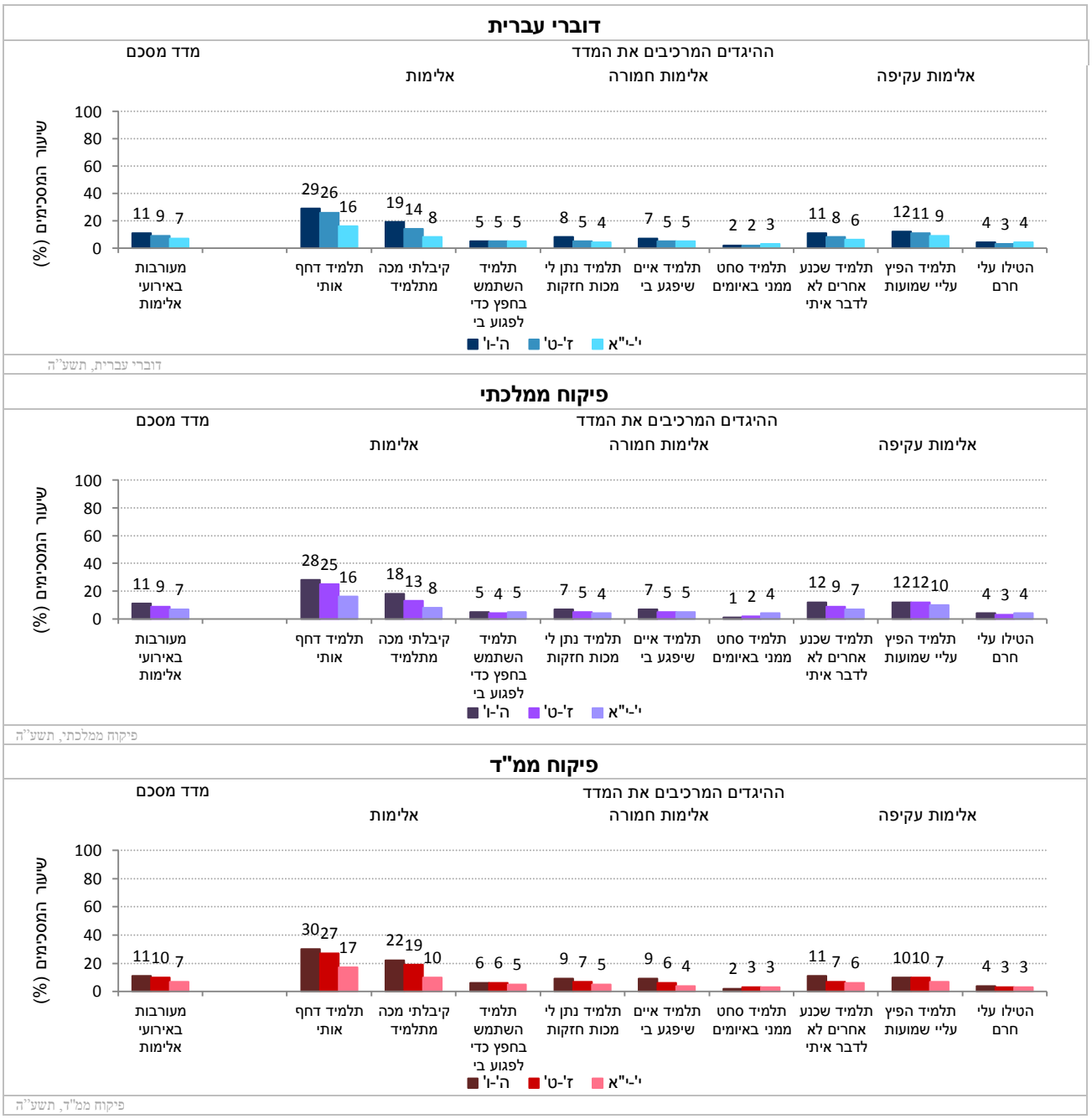

4.3 אלימות מילולית – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

עד כה הוצגו נתונים העוסקים בהיעדר תחושת מוגנות ובמעורבות באירועי אלימות. בפרק זה מוצגים נתונים המבקשים לבחון באיזו מידה התלמידים חווים פגיעה מילולית על ידי תלמידים אחרים.

נתוני ההיגדים נאספו בקרב תלמידים מכל שלבי החינוך: יסודי (ה'-ו'), חט"ב (ז'-ט') וחט"ע (י'-י"א). בנושא זה לא חושב מדד מסכם והנתונים של כל אחד מן ההיגדים מוצגים בנפרד. תחילה מוצגים נתוני ההיגדים לאורך זמן בין השנים תשס"ט-תשע"ה. לאחר מכן מוצגים נתוני תשע"ה של ההיגדים בחלוקה לפי שכבות גיל, בעבור בתי ספר דוברי עברית, בתי ספר בפיקוח ממלכתי ובתי ספר בפיקוח ממ"ד.

להלן פירוט ההיגדים כפי שהם מוצגים בשאלון:

ללא מדד מסכם: היגדים בנושא אלימות מילולית*
א. "בחודש האחרון מישהו מהתלמידים קילל אותי בכוונה לפגוע בי"
ב. "בחודש האחרון מישהו מהתלמידים לעג לי בגלל צבע העור, המוצא או הדת שלי"

* בהיגדים אלו התבקשו התלמידים לדווח באיזו שכיחות התרחשו, בחודש שקדם למילוי השאלון, גילויי אלימות שונים המתוארים בהיגדים. בנוגע לכל היגד התבקשו התלמידים לבחור מתוך שלוש אפשרויות תשובה: (1) אף פעם, (2) פעם או פעמיים, (3) שלוש פעמים או יותר. לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (פעם/פעמיים או שלוש פעמים) כמדווחים על האירוע.

השוואה בין שנים של ההיגדים (תשס"ט-תשע"ה)

בתרשים 25 מוצגים נתוני ההיגד "בחודש האחרון מישהו מהתלמידים קילל אותי בכוונה לפגוע בי" בשנים תשס"ט-תשע"ה (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 25: דיווחי התלמידים על ההיגד: "בחודש האחרון מישהו מהתלמידים קילל אותי בכוונה לפגוע בי" בשנים תשס"ט-תשע"ה*

בתי ספר דוברי עברית (תשס"ט-תשע"ה)

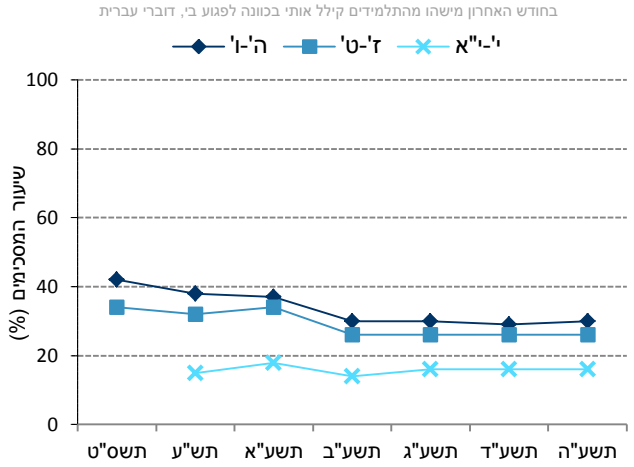

	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
ה'-ו'	42%	38%	37%	30%	30%	29%	30%
ז'-ט'	34%	32%	34%	26%	26%	26%	26%
י'-י"א	-	15%	18%	14%	16%	16%	16%

בתי ספר בפיקוח ממלכתי (תשס"ט-תשע"ה)

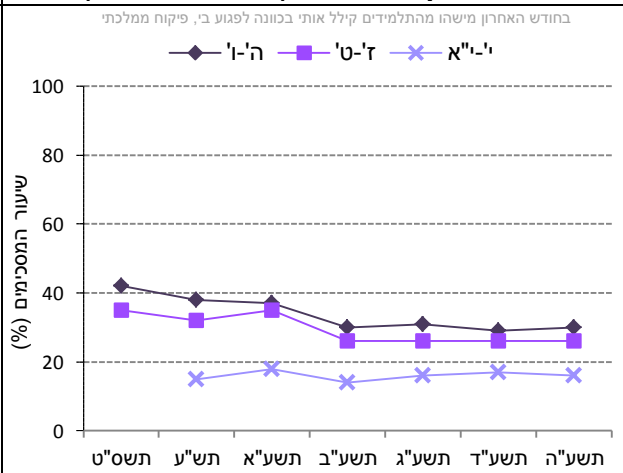

	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
ה'-ו'	42%	38%	37%	30%	31%	29%	30%
ז'-ט'	35%	32%	35%	26%	26%	26%	26%
י'-י"א	-	15%	18%	14%	16%	17%	16%

בתי ספר בפיקוח ממ"ד (תשס"ט-תשע"ה)

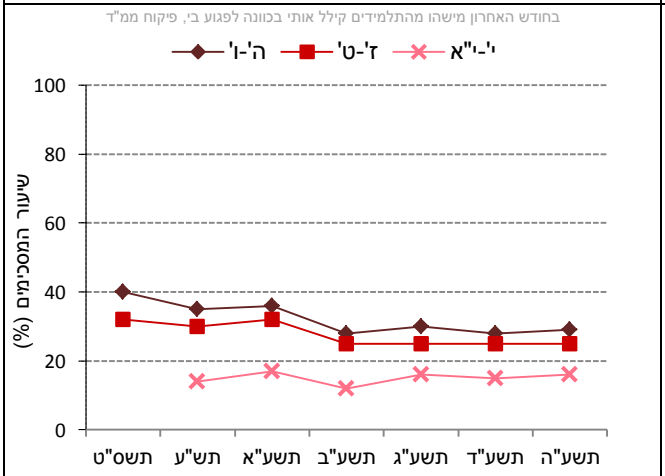

	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
ה'-ו'	40%	35%	36%	28%	30%	28%	29%
ז'-ט'	32%	30%	32%	25%	25%	25%	25%
י'-י"א	-	14%	17%	12%	16%	15%	16%

* בהיגד זה ערכים נמוכים מצביעים על רמות נמוכות יותר של אלימות ושל תופעות שליליות אחרות.

בתרשים 26 מוצגים נתוני ההיגד "בחודש האחרון מישהו מהתלמידים לעג לי בגלל צבע העור, המוצא או הדת שלי" בשנים תשס"ט-תשע"ה (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 26: דיווחי התלמידים על ההיגד: "בחודש האחרון מישהו מהתלמידים לעג לי בגלל צבע העור, המוצא או הדת שלי" בשנים תשס"ט-תשע"ה*

בתי ספר דוברי עברית (תשס"ט-תשע"ה)

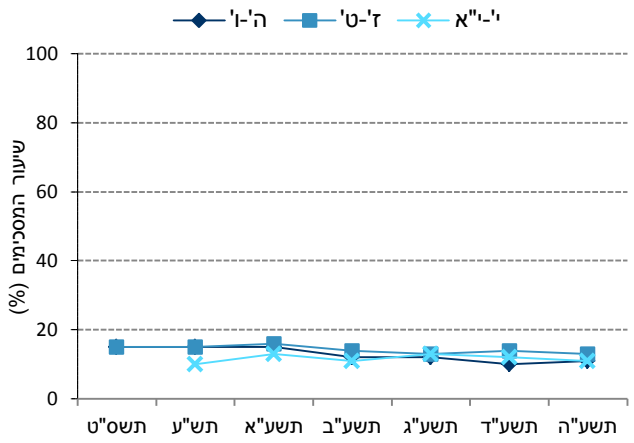

	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
ה'-ו'	15%	15%	15%	12%	12%	10%	11%
ז'-ט'	15%	15%	16%	14%	13%	14%	13%
י'-י"א	-	10%	13%	11%	13%	12%	11%

בתי ספר בפיקוח ממלכתי (תשס"ט-תשע"ה)

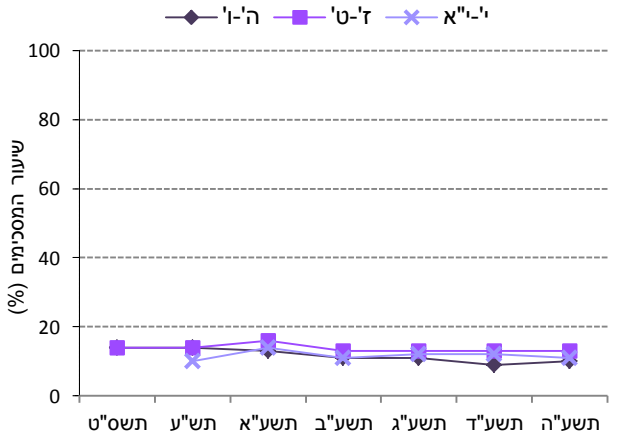

	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
ה'-ו'	14%	14%	13%	11%	11%	9%	10%
ז'-ט'	14%	14%	16%	13%	13%	13%	13%
י'-י"א	-	10%	14%	11%	12%	12%	11%

בתי ספר בפיקוח ממ"ד (תשס"ט-תשע"ה)

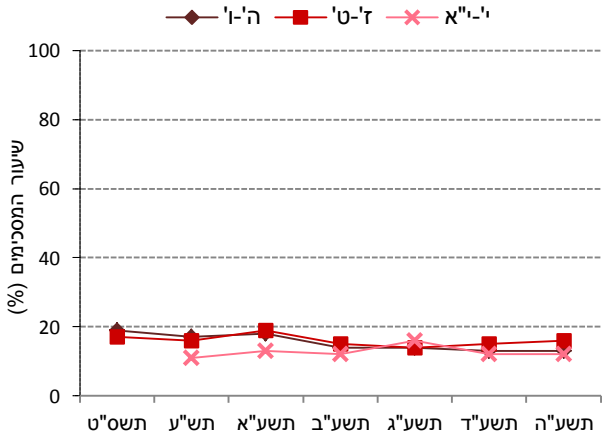

	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
ה'-ו'	19%	17%	18%	14%	14%	13%	13%
ז'-ט'	17%	16%	19%	15%	14%	15%	16%
י'-י"א	-	11%	13%	12%	16%	12%	12%

* בהיגד זה ערכים נמוכים מצביעים על רמות נמוכות יותר של אלימות ושל תופעות שליליות אחרות.

נתוני ההיגדים (תשע"ה)

כדי לראות את התמונה כולה, כפי שעולה מן ההיגדים שהוצגו לעיל בנפרד, נציג להלן את נתוני ההיגדים זה לצד זה.

בתרשים 27: מוצגים ההיגדים העוסקים ב"אלימות מילולית" בשנה"ל תשע"ה, לפי שכבות גיל בבתי ספר דוברי עברית, בבתי ספר בפיקוח ממלכתי ובבתי ספר בפיקוח ממ"ד (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 27: דיווחי תלמידים על אלימות מילולית: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי פיקוח ושכבות גיל (תשע"ה)

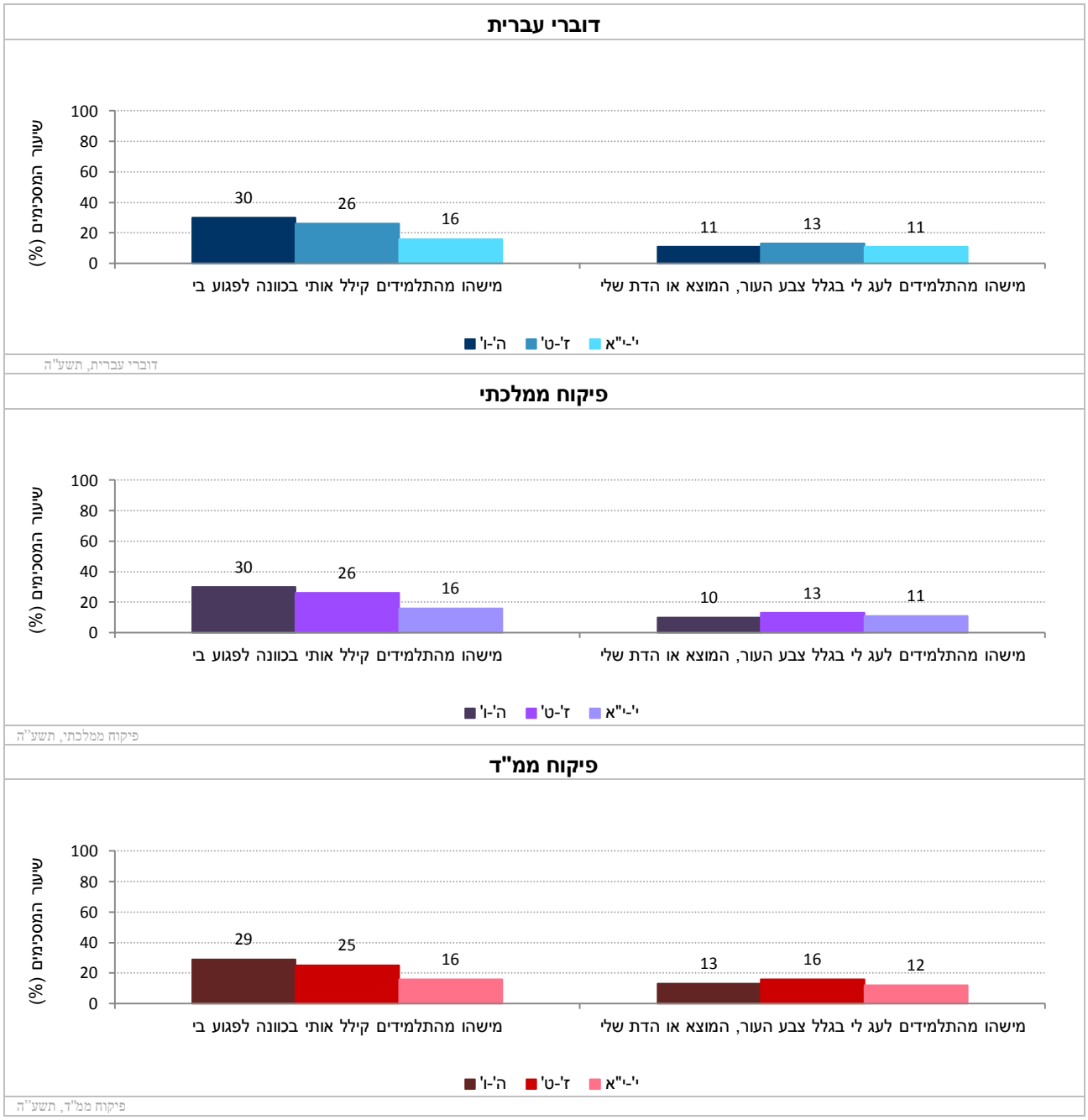

4.4 אלימות דיגיטלית ברשתות החברתיות באינטרנט – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

בעשור האחרון חל שינוי דרמטי בדפוס ובהיקף השימוש ברשת האינטרנט בכלל וברשתות החברתיות בפרט בקרב ילדים ובני נוער. ילדים ובני נוער מוצאים באינטרנט וברשתות החברתיות מענה חברתי, לימודי, ומרחב לפעילויות פנאי. שינויים אלה, מחייבים לתת את הדעת על הסכנות הכרוכות בשימוש באינטרנט, כגון חשיפה לתכנים בלתי הולמים, וכן פגיעה חברתית כמו אלימות מילולית, הפצת שמועות, חרמות, ופגיעה בפרטיות. חשיפת היקף התופעה עשויה לסייע בהגברת מודעות של הורים, מורים ותלמידים לשימוש נכון באינטרנט ובהטמעת החשיבות של גלישה בטוחה.

המדד המסכם "אלימות דיגיטלית ברשתות החברתיות באינטרנט" מבקש לבחון באיזו מידה תלמידים נפגעו בשל הפצת תמונות, פרסום קללות/עלבונות, שמועות או קריאות לחרם ברשתות החברתיות באינטרנט. נתונים על-אודות מדד זה נאספו לראשונה בשנה"ל תשע"ה והם מוצגים לראשונה בדוח זה.

נתונים אלה נאספו בקרב כלל התלמידים מכל שלבי החינוך: יסודי (ה'-ו'), חט"ב (ז'-ט') וחט"ע (י'-י"א). להלן מוצגים נתוני תשע"ה של המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שכבות גיל, בעבור בתי ספר דוברי עברית, בתי ספר בפיקוח ממלכתי ובתי ספר בפיקוח ממ"ד.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

מדד מסכם: אלימות דיגיטלית ברשתות החברתיות באינטרנט*
א. "בחודש האחרון מישהו מהתלמידים הפיץ תמונה שלי ברשתות החברתיות באינטרנט או בסלולר/ סמארטפון (כגון: ווטסאפ או פייסבוק וכו') במטרה לפגוע בי"
ב. "בחודש האחרון ספגתי קללות או עלבונות ברשתות החברתיות באינטרנט או בסלולר/ סמארטפון (כגון ווטסאפ, פייסבוק וכו')"
ג. "בחודש האחרון מישהו הפיץ עלי שמועות ברשתות החברתיות באינטרנט או בסלולר/ סמארטפון (כגון ווטסאפ, פייסבוק וכו') במטרה לפגוע בי"
ד. "בחודש האחרון מישהו הפיץ ברשתות החברתיות באינטרנט או בסלולר/ סמארטפון (כגון ווטסאפ, פייסבוק וכו') קריאה להחרים אותי או לא להיות חבר שלי"

* בהיגדים אלו התבקשו התלמידים לדווח באיזו שכיחות התרחשו, בחודש שקדם למילוי השאלון, גילויי אלימות שונים המתוארים בהיגדים. בנוגע לכל היגד התבקשו התלמידים לבחור מתוך שלוש אפשרויות תשובה: (1) אף פעם, (2) פעם או פעמיים, (3) שלוש פעמים או יותר. לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (פעם/פעמיים או שלוש פעמים) כמדווחים על האירוע. המדד המסכם "מעורבות באירועי אלימות" הוא הממוצע של שיעורי המדווחים על ההיגדים השונים בנושא, והוא נע בין 0 ל-100.

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ה)

בתרשים 28 מוצגים נתוני המדד המסכם "אלימות דיגיטלית ברשתות החברתיות באינטרנט" וההיגדים המרכיבים אותו בשנה"ל תשע"ה לפי שכבות גיל בבתי ספר דוברי עברית, בבתי ספר בפיקוח ממלכתי ובבתי ספר בפיקוח ממ"ד (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 28: דיווחי התלמידים על אלימות דיגיטלית ברשתות החברתיות באינטרנט: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי פיקוח ושכבות גיל (תשע"ה)

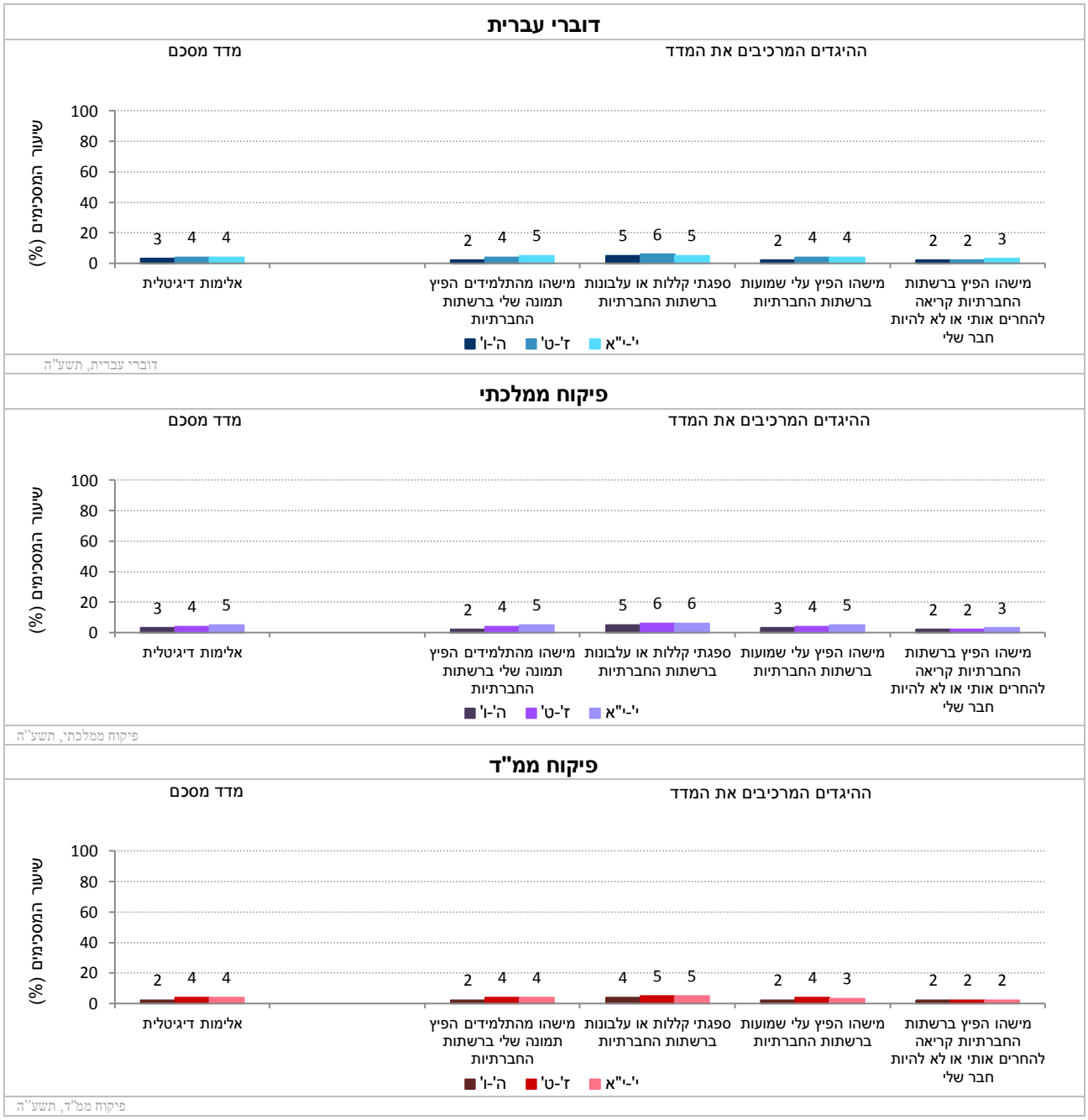

4.5 היבטים נוספים של אלימות – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

ההיגדים על-אודות היבטים נוספים של אלימות כוללים אירועים של וונדליזם, גניבות ו"חבורות" של תלמידים המתנהגים באופן אלים ופוגעני.

נתוני ההיגדים נאספו בקרב תלמידים מכל שלבי החינוך: יסודי (ה'-ו'), חט"ב (ז'-ט') וחט"ע (י'-י"א). בנושא זה לא חושב מדד מסכם והנתונים של כל אחד מן ההיגדים מוצגים בנפרד. תחילה מוצגים נתוני ההיגדים לאורך זמן בין השנים תשס"ח-תשע"ה. לאחר מכן מוצגים נתוני תשע"ה של ההיגדים בחלוקה לפי שכבות גיל, בעבור בתי ספר דוברי עברית, בתי ספר בפיקוח ממלכתי ובתי ספר בפיקוח ממ"ד.

להלן פירוט ההיגדים כפי שהם מוצגים בשאלון:

ללא מדד מסכם: היבטים נוספים של אלימות
א. "בחודש האחרון תלמידים מבית הספר שברו או הרסו ציוד של בית הספר"*
ב. "בחודש האחרון תלמידים מבית הספר גנבו לי חפצים אישיים או ציוד"*
ג. "בבית הספר יש חבורות של תלמידים אלימים המציקים לתלמידים אחרים ופוגעים בהם"**

* בהיגדים אלו התבקשו התלמידים לדווח באיזו שכיחות התרחשו, בחודש שקדם למילוי השאלון, גילויי אלימות שונים המתוארים בהיגדים. בנוגע לכל היגד התבקשו התלמידים לבחור מתוך שלוש אפשרויות תשובה: (1) אף פעם, (2) פעם או פעמיים, (3) שלוש פעמים או יותר. לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (פעם/פעמיים או שלוש פעמים) כמדווחים על האירוע.

** סולם התשובות להיגד היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (מסכים או מסכים מאד) כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים).

השוואה בין שנים של ההיגדים (תשס"ח-תשע"ה)

בתרשים 29 מוצגים נתוני ההיגד "בחודש האחרון תלמידים מבית הספר שברו או הרסו ציוד של בית הספר" בשנים תשס"ח-תשע"ה (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 29: דיווחי התלמידים על ההיגד: "בחודש האחרון תלמידים מבית הספר שברו או הרסו ציוד של בית הספר" בשנים תשס"ח-תשע"ה*

בתי ספר דוברי עברית (תשס"ח-תשע"ה)

בחודש האחרון תלמידים מבית הספר שברו או הרסו ציוד של בית הספר, דוברי עברית

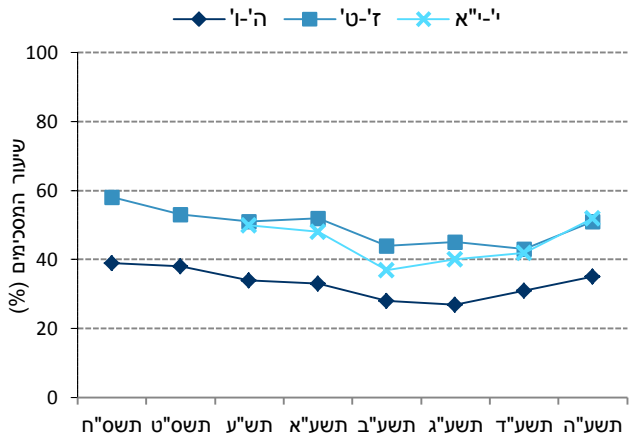

	תשס"ח	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
ה'-ו'	39%	38%	34%	33%	28%	27%	31%	35%
ז'-ט'	58%	53%	51%	52%	44%	45%	43%	51%
י'-י"א	-	-	50%	48%	37%	40%	42%	52%

בתי ספר בפיקוח ממלכתי (תשס"ח-תשע"ה)

בחודש האחרון תלמידים מבית הספר שברו או הרסו ציוד של בית הספר, פיקוח ממלכתי

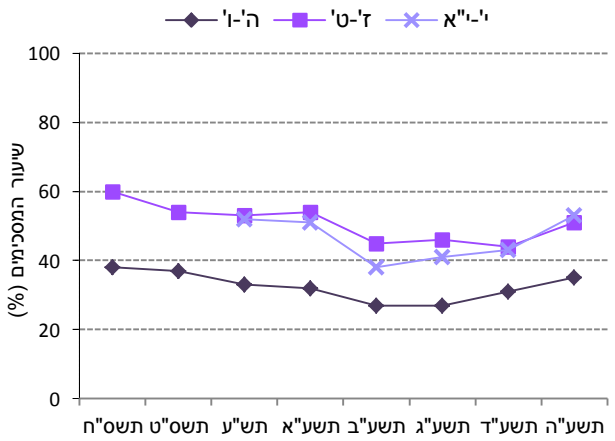

	תשס"ח	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
ה'-ו'	38%	37%	33%	32%	27%	27%	31%	35%
ז'-ט'	60%	54%	53%	54%	45%	46%	44%	51%
י'-י"א	-	-	52%	51%	38%	41%	43%	53%

בתי ספר בפיקוח ממ"ד (תשס"ח-תשע"ה)

בחודש האחרון תלמידים מבית הספר שברו או הרסו ציוד של בית הספר, פיקוח ממ"ד

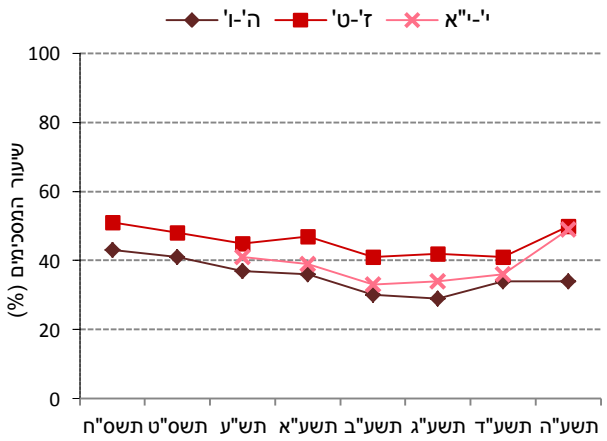

	תשס"ח	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
ה'-ו'	43%	41%	37%	36%	30%	29%	34%	34%
ז'-ט'	51%	48%	45%	47%	41%	42%	41%	50%
י'-י"א	-	-	41%	39%	33%	34%	36%	49%

* בהיגד זה ערכים נמוכים מצביעים על רמות נמוכות יותר של אלימות ושל תופעות שליליות אחרות.

בתרשים 30 מוצגים נתוני ההיגד "בחודש האחרון תלמידים מבית הספר גנבו לי חפצים אישיים או ציוד" בשנים תשס"ח-תשע"ה (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 30: דיווחי התלמידים על ההיגד: "בחודש האחרון תלמידים מבית הספר גנבו לי חפצים אישיים או ציוד" בשנים תשס"ח-תשע"ה*

בתי ספר דוברי עברית (תשס"ח-תשע"ה)

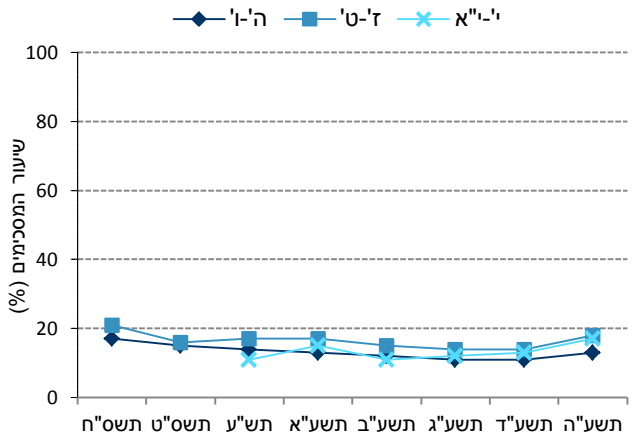

	תשס"ח	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
ה'-ו'	17%	15%	14%	13%	12%	11%	11%	13%
ז'-ט'	21%	16%	17%	17%	15%	14%	14%	18%
י'-י"א	-	-	11%	15%	11%	12%	13%	17%

בתי ספר בפיקוח ממלכתי (תשס"ח-תשע"ה)

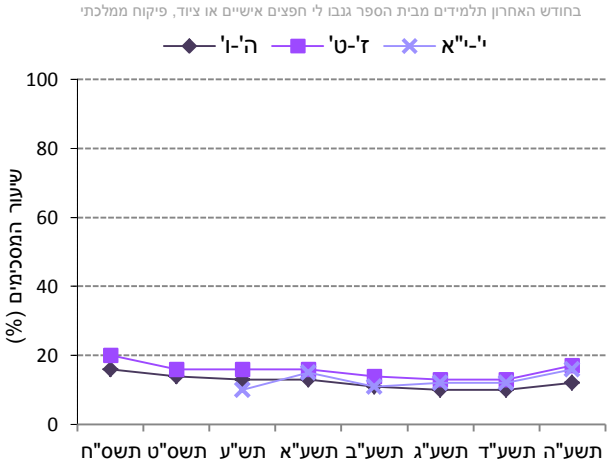

	תשס"ח	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
ה'-ו'	16%	14%	13%	13%	11%	10%	10%	12%
ז'-ט'	20%	16%	16%	16%	14%	13%	13%	17%
י'-י"א	-	-	10%	15%	11%	12%	12%	16%

בתי ספר בפיקוח ממ"ד (תשס"ח-תשע"ה)

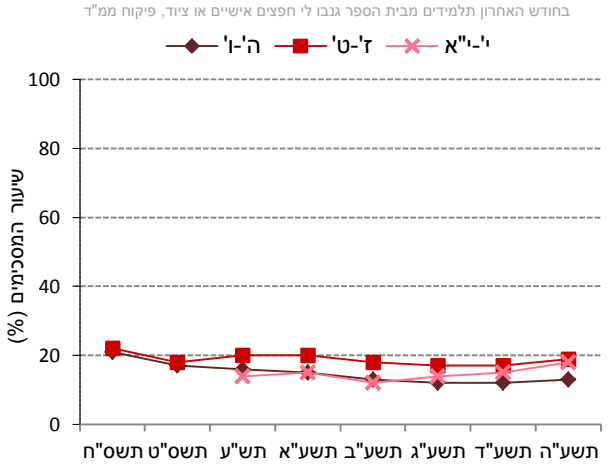

	תשס"ח	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
ה'-ו'	21%	17%	16%	15%	13%	12%	12%	13%
ז'-ט'	22%	18%	20%	20%	18%	17%	17%	19%
י'-י"א	-	-	14%	15%	12%	14%	15%	18%

* בהיגד זה ערכים נמוכים מצביעים על רמות נמוכות יותר של אלימות ושל תופעות שליליות אחרות.

בתרשים 31 מוצגים נתוני ההיגד "בבית הספר יש חבורות של תלמידים אלימים המציקים לתלמידים אחרים ופוגעים בהם" בשנים תשס"ח-תשע"ה (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 31: דיווחי התלמידים על ההיגד: "בבית הספר יש חבורות של תלמידים אלימים המציקים לתלמידים אחרים ופוגעים בהם" בשנים תשס"ח-תשע"ה*

כלל בתי דוברי עברית (תשס"ח-תשע"ה)

בבית הספר יש חבורות של תלמידים אלימים המציקים לתלמידים אחרים ופוגעים בהם, דוברי עברית

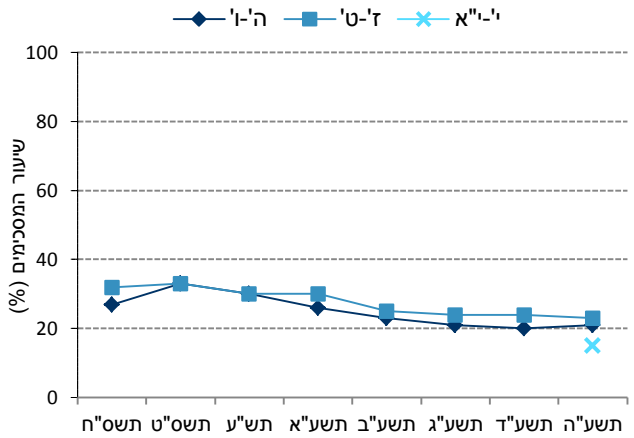

	תשס"ח	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
ה'-ו'	27%	33%	30%	26%	23%	21%	20%	21%
ז'-ט'	32%	33%	30%	30%	25%	24%	24%	23%
י'-י"א	-	-	-	-	-	-	-	15%

בתי ספר בפיקוח ממלכתי (תשס"ח-תשע"ה)

בבית הספר יש חבורות של תלמידים אלימים המציקים לתלמידים אחרים ופוגעים בהם, פיקוח ממלכתי

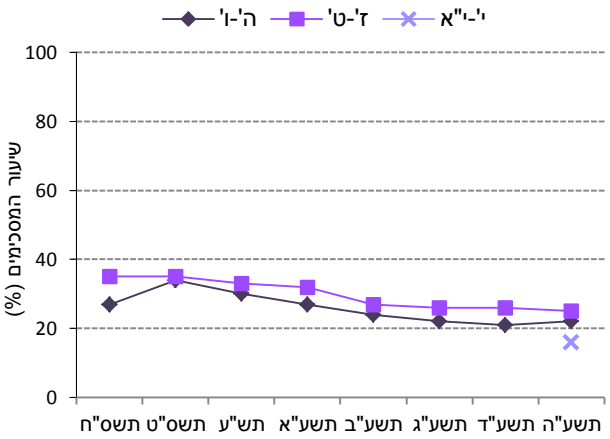

	תשס"ח	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
ה'-ו'	27%	34%	30%	27%	24%	22%	21%	22%
ז'-ט'	35%	35%	33%	32%	27%	26%	26%	25%
י'-י"א	-	-	-	-	-	-	-	16%

בתי ספר בפיקוח ממ"ד (תשס"ח-תשע"ה)

בבית הספר יש חבורות של תלמידים אלימים המציקים לתלמידים אחרים ופוגעים בהם, פיקוח ממ"ד

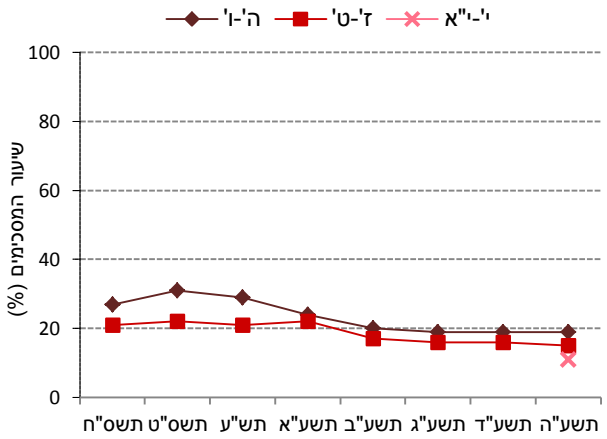

	תשס"ח	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
ה'-ו'	27%	31%	29%	24%	20%	19%	19%	19%
ז'-ט'	21%	22%	21%	22%	17%	16%	16%	15%
י'-י"א	-	-	-	-	-	-	-	11%

* בהיגד זה ערכים נמוכים מצביעים על רמות נמוכות יותר של אלימות ושל תופעות שליליות אחרות.

נתוני ההיגדים (תשע"ה)

כדי לראות את התמונה כולה, כפי שעולה מן ההיגדים שהוצגו לעיל בנפרד, נציג להלן את נתוני ההיגדים זה לצד זה.

בתרשים 32: מוצגים ההיגדים העוסקים ב"היבטים נוספים של אלימות" בשנה"ל תשע"ה, לפי שכבות גיל בבתי ספר דוברי עברית, בבתי ספר בפיקוח ממלכתי ובבתי ספר בפיקוח ממ"ד (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 32: דיווחי תלמידים על היבטים נוספים של אלימות: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי פיקוח ושכבות גיל (תשע"ה)*

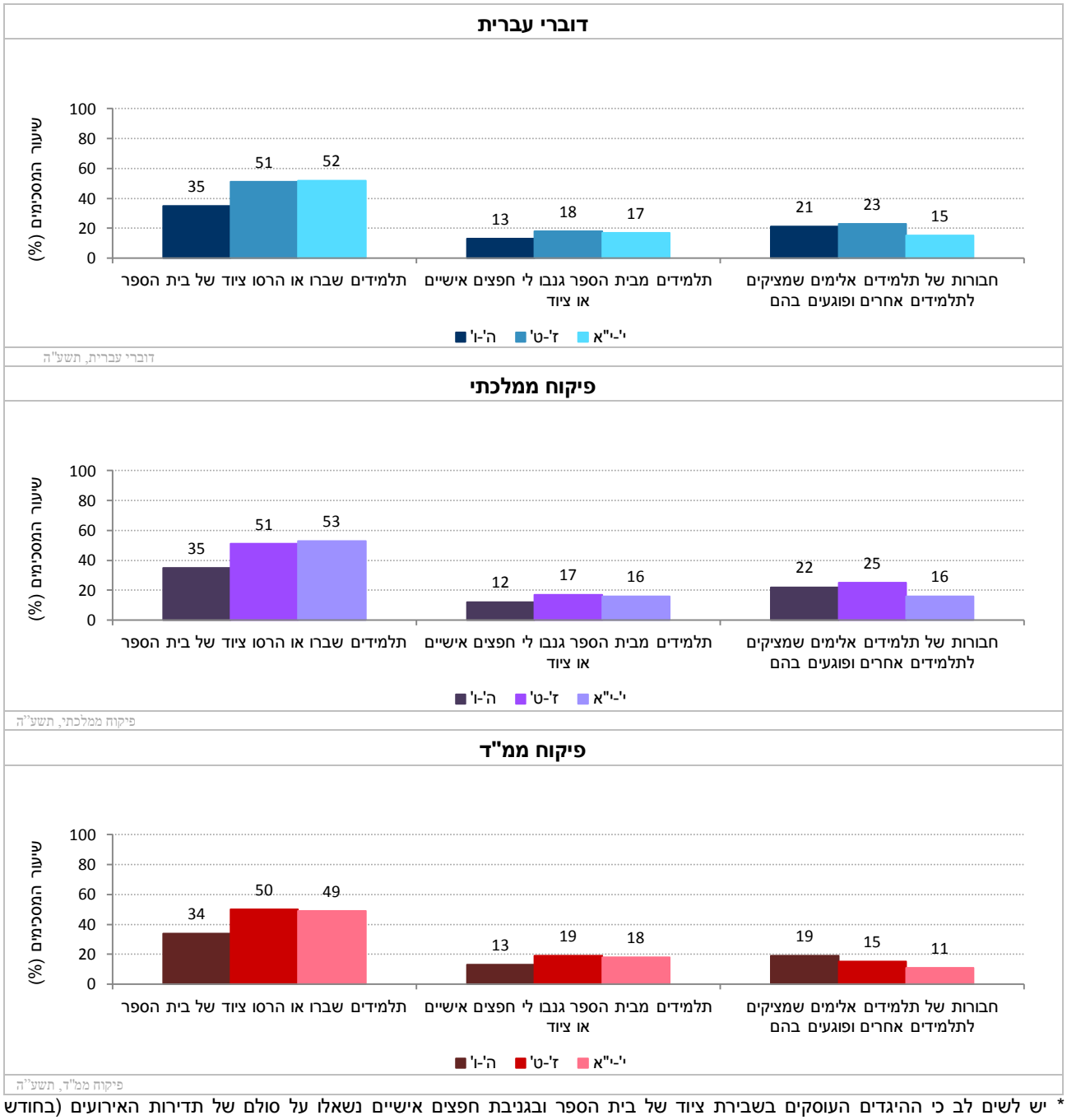

* יש לשים לב כי ההיגדים העוסקים בשבירת ציוד של בית הספר ובגניבת חפצים אישיים נשאלו על סולם של תדירות האירועים (בחודש האחרון): (1) אף פעם, (2) פעם או פעמיים, (3) שלוש פעמים או יותר. לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (פעם/פעמיים או שלוש פעמים) כמדווחים על האירוע. ואילו ההיגד העוסק בקיום של חבורות תלמידים אלימים בבית הספר נשאל על סולם בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (מסכים או מסכים מאד) כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים).

4.6 שתיית אלכוהול

בשנים האחרונות מתרבים הדיווחים על תופעה של שתיית אלכוהול בקרב בני נוער, כולל שתייה לשוכרה. לצריכה מרובה של אלכוהול עלולות להיות השלכות שליליות קשות מאד על החיים של בני הנוער ועל סביבתם. חשיפת היקף התופעה עשויה לסייע בהגברת מודעות של תלמידים, מורים והורים לנושא ובמאבק בתופעה.

לצורך בדיקת הנושא נשאלו התלמידים על שתיית אלכוהול באירועים חברתיים, על מקרים בהם תלמידים שתו לשוכרה ועל לחץ חברתי שמופעל על התלמידים לשתות משקאות אלכוהוליים. כמו כן נשאלו התלמידים על-אודות המאמצים שעושה בית הספר להגברת המודעות לסכנות שבשתיית אלכוהול.

4.6.1 שתיית אלכוהול בקרב התלמידים– דיווחי תלמידים בחט"ע

נתונים על שתיית אלכוהול נאספו לראשונה בשנה"ל תשע"ה בקרב תלמידי חט"ע (י'-י"א) בלבד. נתונים אלו מוצגים לראשונה בדוח זה. בתת-הפרק הנוכחי מוצגים נתוני תשע"ה של המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שלב חינוך בעבור בתי ספר דוברי עברית, בתי ספר בפיקוח ממלכתי ובתי ספר בפיקוח ממ"ד.

להלן פירוט ההיגדים בנושא זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

מדד מסכם: שתיית אלכוהול בקרב תלמידים*
א. "תלמידים בשכבה שלי מרבים לשתות אלכוהול באירועים חברתיים"
ב. "מאז תחילת השנה היו מקרים רבים שבהם תלמידים מהשכבה שלי השתכרו משתיית אלכוהול"
ג. "באירועים חברתיים מופעל עלי לחץ חברתי לשתות משקאות אלכוהוליים"

* סולם התשובות להיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (מסכים או מסכים מאד) כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוזי המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד. בהתאמה, ערכי המדד נעים בין 0 ל-100.

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ה)

בתרשים 33 מוצגים נתוני המדד המסכם "שתיית אלכוהול בקרב תלמידים" וההיגדים המרכיבים אותו בשנה"ל תשע"ה בחט"ע, בבתי ספר דוברי עברית, בבתי ספר בפיקוח ממלכתי ובבתי ספר בפיקוח ממ"ד (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 33: דיווחי התלמידים על שתיית אלכוהול בקרב תלמידים: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי פיקוח (תשע"ה)

4.6.2 מאמצי בית הספר להגברת המודעות לסכנות שבשתיית אלכוהול– דיווחי תלמידים בחט"ע

בהיגד נוסף נשאלו התלמידים על-אודות מאמצי בית הספר למניעת שתיית אלכוהול בקרב התלמידים. תלמידים נשאלו על המידה בה מסבירים להם על הסכנות שבשתיית אלכוהול. נתונים אלו נאספו לראשונה בשנה"ל תשע"ה בקרב תלמידים בחט"ע. נתונים אלו מוצגים לראשונה בדוח זה.

הנתונים מוצגים בחלוקה בעבור בתי ספר דוברי עברית, בתי ספר בפיקוח ממלכתי ובתי ספר בפיקוח ממ"ד.

לוח 1 מציג את דיווחי התלמידים בחטיבה העליונה על ההיגד: "בבית הספר מסבירים לנו על הסכנות שבשתיית אלכוהול".

לוח 1: דיווחי התלמידים בחטיבה העליונה על ההיגד: "בבית הספר מסבירים לנו על הסכנות שבשתיית אלכוהול" (תשע"ה)

	בתי"ס פיקוח ממלכתי	בתי"ס פיקוח ממ"ד	בתי"ס דוברי עברית
בבית הספר מסבירים לנו על הסכנות שבשתיית אלכוהול*	69%	38%	62%

* סולם התשובות להיגד היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (מסכים או מסכים מאד) כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים).

4.7 פגיעה של מורים בתלמידים – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

בעוד שבתתי-הפרקים הקודמים הוצגו תפיסות של תלמידים בדבר המידה בה המורים משמשים ככתובת לפניות במקרים של אלימות, הרי שלהלן יוצגו אותם המקרים בהם המורים עצמם הם אלו שפוגעים בתלמידים (עפ"י דיווחי התלמידים). במסגרת זו נבדק באיזו תדירות, לפי תפיסת התלמידים, התלמידים חווים פגיעה מילולית ו/או פיזית מצד מוריהם.

נתונים אלה נאספו בקרב כלל התלמידים מכל שלבי החינוך: יסודי (ה'-ו'), חט"ב (ז'-ט') וחט"ע (י'-י"א). בנושא זה לא חושב מדד מסכם והנתונים של כל אחד מן ההיגדים מוצגים בנפרד. תחילה מוצגים נתוני ההיגדים לאורך זמן בין השנים תשס"ח-תשע"ה. לאחר מכן מוצגים נתוני תשע"ה של ההיגדים בחלוקה לפי שכבות גיל, בעבור בתי ספר דוברי עברית, בתי ספר בפיקוח ממלכתי ובתי ספר בפיקוח ממ"ד.

להלן פירוט ההיגדים כפי שהם מוצגים בשאלון:

ללא מדד מסכם: פגיעה של מורים בתלמידים*
א. "בחודש האחרון מישהו מהמורים לעג לי או העליב אותי או השפיל אותי במילים"
ב. "בחודש האחרון מישהו מהמורים תפס אותי ודחף אותי או הכה אותי בכוונה"

* בהיגדים אלו התבקשו התלמידים לדווח באיזו שכיחות התרחשו, בחודש שקדם למילוי השאלון, גילויי אלימות שונים המתוארים בהיגדים. בנוגע לכל היגד התבקשו התלמידים לבחור מתוך שלוש אפשרויות תשובה: (1) אף פעם, (2) פעם או פעמיים, (3) שלוש פעמים או יותר. לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (פעם/פעמיים או שלוש פעמים) כמדווחים על האירוע.

השוואה בין שנים של ההיגדים (תשס"ח-תשע"ה)

בתרשים 34 מוצגים נתוני ההיגד "בחודש האחרון מישהו מהמורים לעג לי או העליב אותי או השפיל אותי במילים" בשנים תשס"ח-תשע"ה (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 34: דיווחי התלמידים על ההיגד: "בחודש האחרון מישהו מהמורים לעג לי או העליב אותי או השפיל אותי במילים" בשנים תשס"ח-תשע"ה*

בתי ספר דוברי עברית (תשס"ח-תשע"ה)

בחודש האחרון מישהו מהמורים לעג לי או העליב אותי או השפיל אותי במילים, דוברי עברית

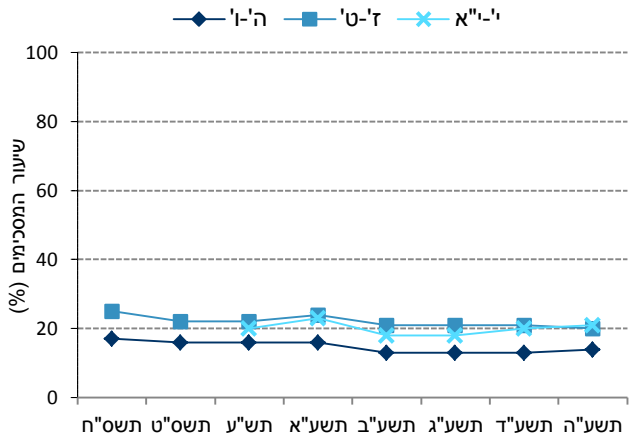

	תשס"ח	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
ה'-ו'	17%	16%	16%	16%	13%	13%	13%	14%
ז'-ט'	25%	22%	22%	24%	21%	21%	21%	20%
י'-י"א	-	-	20%	23%	18%	18%	20%	21%

בתי ספר בפיקוח ממלכתי (תשס"ח-תשע"ה)

בחודש האחרון מישהו מהמורים לעג לי או העליב אותי או השפיל אותי במילים, פיקוח ממלכתי

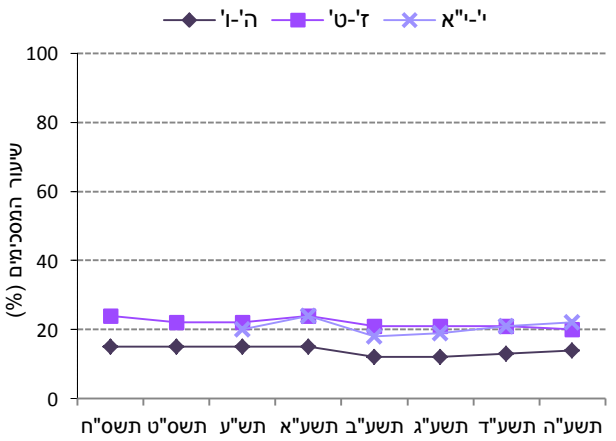

	תשס"ח	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
ה'-ו'	15%	15%	15%	15%	12%	12%	13%	14%
ז'-ט'	24%	22%	22%	24%	21%	21%	21%	20%
י'-י"א	-	-	20%	24%	18%	19%	21%	22%

בתי ספר בפיקוח ממ"ד (תשס"ח-תשע"ה)

בחודש האחרון מישהו מהמורים לעג לי או העליב אותי או השפיל אותי במילים, פיקוח ממ"ד

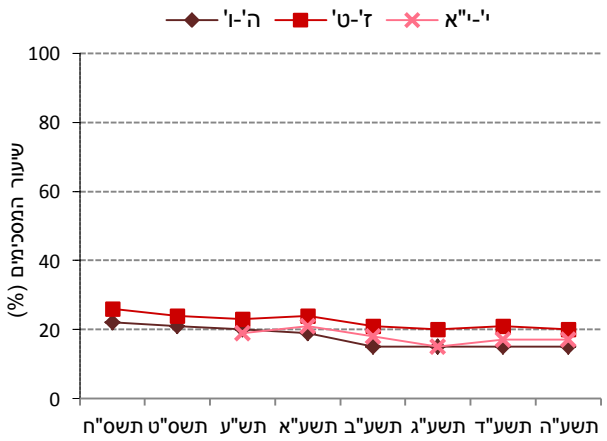

	תשס"ח	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
ה'-ו'	22%	21%	20%	19%	15%	15%	15%	15%
ז'-ט'	26%	24%	23%	24%	21%	20%	21%	20%
י'-י"א	-	-	19%	21%	18%	15%	17%	17%

* בהיגד זה ערכים נמוכים מצביעים על רמות נמוכות יותר של אלימות ושל תופעות שליליות אחרות.

בתרשים 35 מוצגים נתוני ההיגד "בחודש האחרון מישהו מהמורים תפס אותי ודחף אותי או הכה אותי בכוונה" בשנים תשס"ח-תשע"ה (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 35: דיווחי התלמידים על ההיגד "בחודש האחרון מישהו מהמורים תפס אותי ודחף אותי או הכה אותי בכוונה" בשנים תשס"ח-תשע"ה*

בתי ספר דוברי עברית (תשס"ח-תשע"ה)

בחודש האחרון מישהו מהמורים תפס אותי ודחף אותי או הכה אותי בכוונה, דוברי עברית

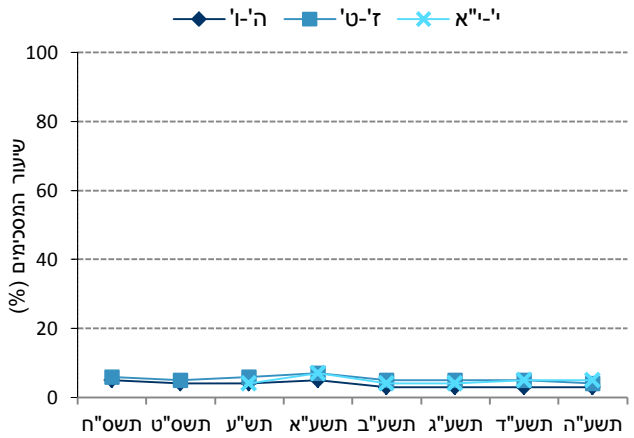

	תשס"ח	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
ה'-ו'	5%	4%	4%	5%	3%	3%	3%	3%
ז'-ט'	6%	5%	6%	7%	5%	5%	5%	4%
י'-י"א	-	-	4%	7%	4%	4%	5%	5%

בתי ספר בפיקוח ממלכתי (תשס"ח-תשע"ה)

בחודש האחרון מישהו מהמורים תפס אותי ודחף אותי או הכה אותי בכוונה, פיקוח ממלכתי

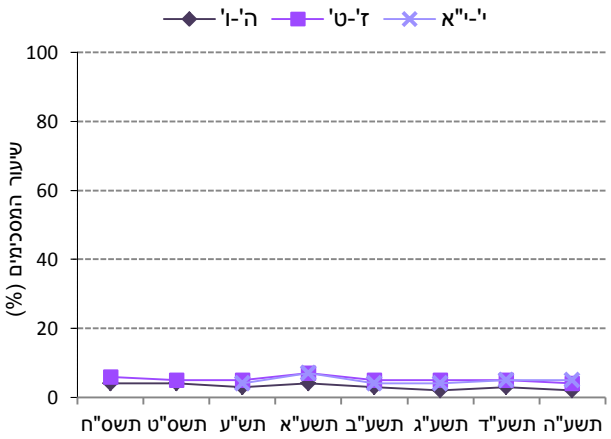

	תשס"ח	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
ה'-ו'	4%	4%	3%	4%	3%	2%	3%	2%
ז'-ט'	6%	5%	5%	7%	5%	5%	5%	4%
י'-י"א	-	-	4%	7%	4%	4%	5%	5%

בתי ספר בפיקוח ממ"ד (תשס"ח-תשע"ה)

בחודש האחרון מישהו מהמורים תפס אותי ודחף אותי או הכה אותי בכוונה, פיקוח ממ"ד

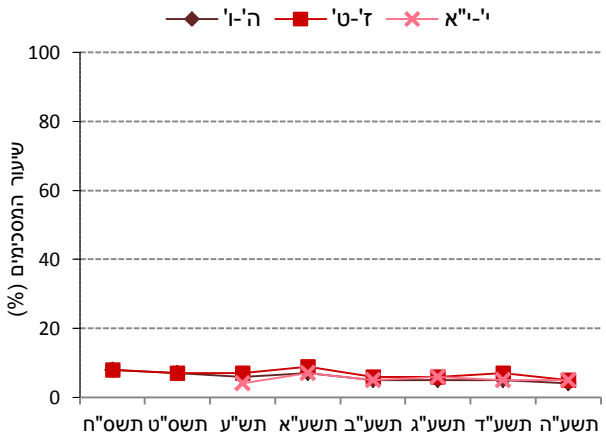

	תשס"ח	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
ה'-ו'	8%	7%	6%	7%	5%	5%	5%	4%
ז'-ט'	8%	7%	7%	9%	6%	6%	7%	5%
י'-י"א	-	-	4%	7%	5%	6%	5%	5%

* בהיגד זה ערכים נמוכים מצביעים על רמות נמוכות יותר של אלימות ושל תופעות שליליות אחרות.

נתוני ההיגדים (תשע"ה)

כדי לראות את התמונה כולה, כפי שעולה מן ההיגדים שהוצגו לעיל בנפרד, נציג להלן את נתוני ההיגדים זה לצד זה.

בתרשים 36: מוצגים ההיגדים העוסקים ב"פגיעה של מורים בתלמידים" בשנה"ל תשע"ה, לפי שכבות גיל בבתי ספר דוברי עברית, בבתי ספר בפיקוח ממלכתי ובבתי ספר בפיקוח ממ"ד (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 36: דיווחי תלמידים על פגיעה של מורים בתלמידים: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי פיקוח ושכבות גיל (תשע"ה)

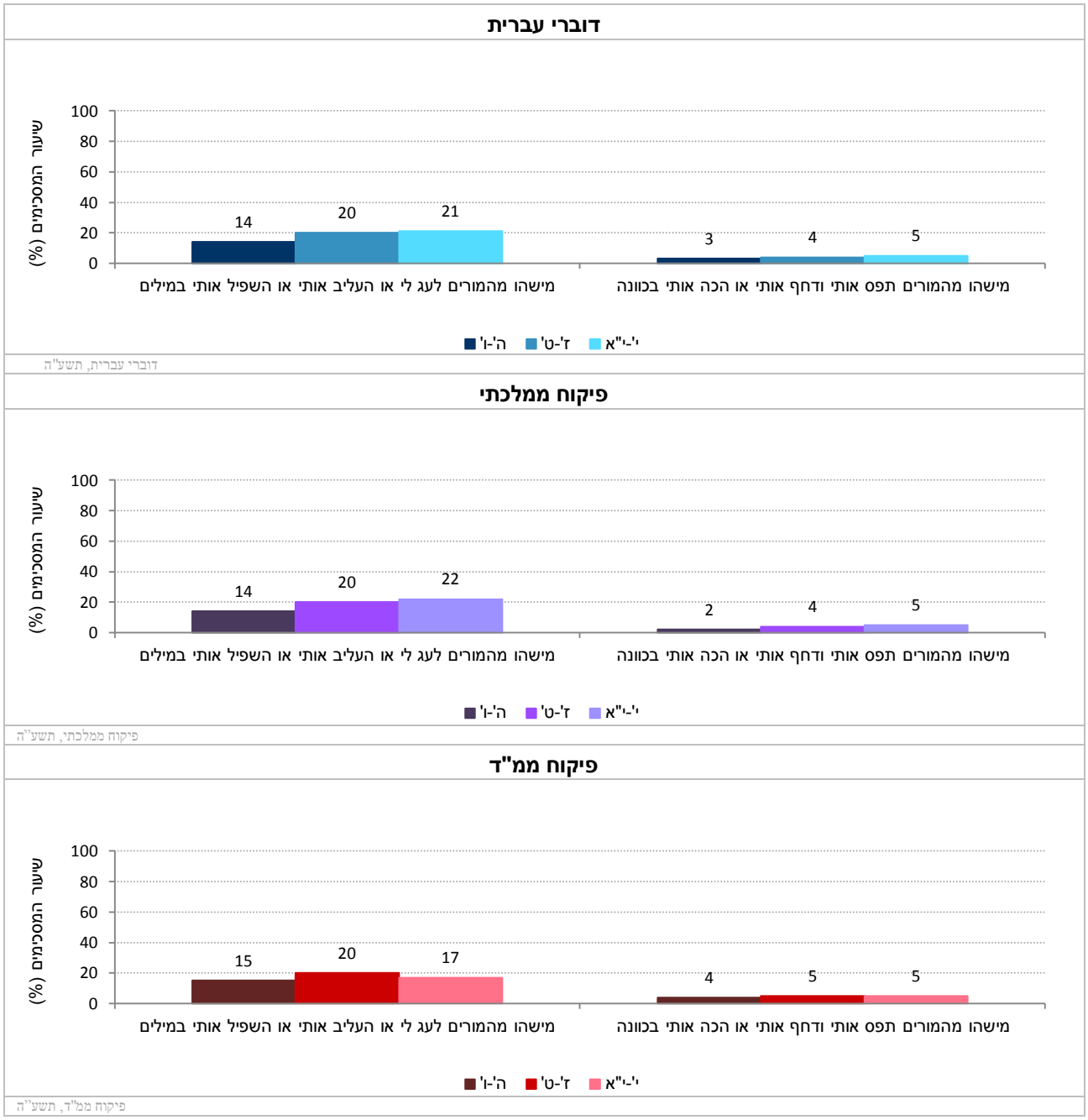

4.8 מאמצי בית הספר לעידוד תחושת המוגנות – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

לאחר שהוצגו דיווחי התלמידים על-אודות היעדר תחושת מוגנות, ועל-אודות היבטים שונים של אלימות בבית הספר, יוצגו להלן המאמצים שעושה בית הספר כדי לעודד את תחושת המוגנות והביטחון של התלמידים. המדד המסכם "מאמצי בית הספר לעידוד תחושת המוגנות" מבטא את תפיסות התלמידים בנוגע למאמצי בית הספר ליצור אווירה של מוגנות בקרב התלמידים.

נתונים אלה נאספו בקרב כלל התלמידים מכל שלבי החינוך: יסודי (ה'-ו'), חט"ב (ז'-ט') וחט"ע (י'-י"א). תחילה מוצגים נתוני המדד המסכם לאורך זמן בין השנים תשס"ח-תשע"ה, ולאחר מכן מוצגים נתוני תשע"ה של המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שכבות גיל בעבור בתי ספר דוברי עברית, בתי ספר בפיקוח ממלכתי ובתי ספר בפיקוח ממ"ד.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

מדד מסכם: מאמצי בית הספר לעידוד תחושת המוגנות*
א. "כשיש מקרי אלימות בבית הספר המורים יודעים על כך"
ב. "בבית הספר עושים פעולות רבות כדי למנוע אלימות וכדי לטפל בה"
ג. "בהפסקות יש תמיד מורה או כמה מורים בחצר שתפקידם להשגיח שלא תהיה אלימות"

* סולם התשובות להיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (מסכים או מסכים מאד) כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוזי המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד. בהתאמה, ערכי המדד נעים בין 0 ל-100.

השוואה בין שנים של המדד המסכם (תשס"ח-תשע"ה)

בתרשים 37 מוצגים נתוני המדד המסכם "מאמצי בית הספר לעידוד תחושת המוגנות" בשנים תשס"ח-תשע"ה (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 37: דיווחי התלמידים על מאמצי בית הספר לעידוד תחושת המוגנות: נתוני המדד המסכם בשנים תשס"ח-תשע"ה

בתי ספר דוברי עברית (תשס"ח-תשע"ה)

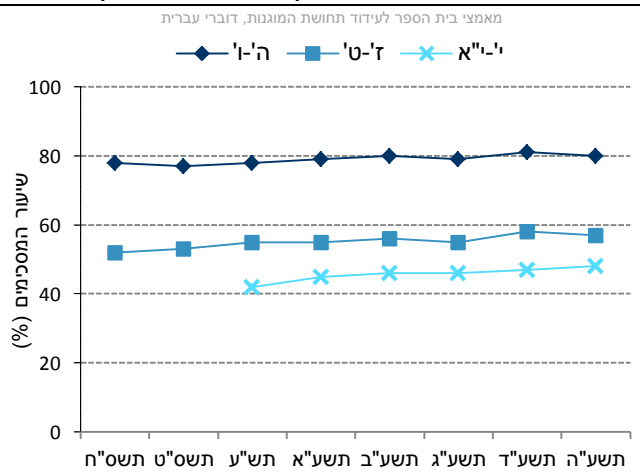

	תשס"ח	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
ה'-ו'	78%	77%	78%	79%	80%	79%	81%	80%
ז'-ט'	52%	53%	55%	55%	56%	55%	58%	57%
י'-י"א	-	-	42%	45%	46%	46%	47%	48%

בתי ספר בפיקוח ממלכתי (תשס"ח-תשע"ה)

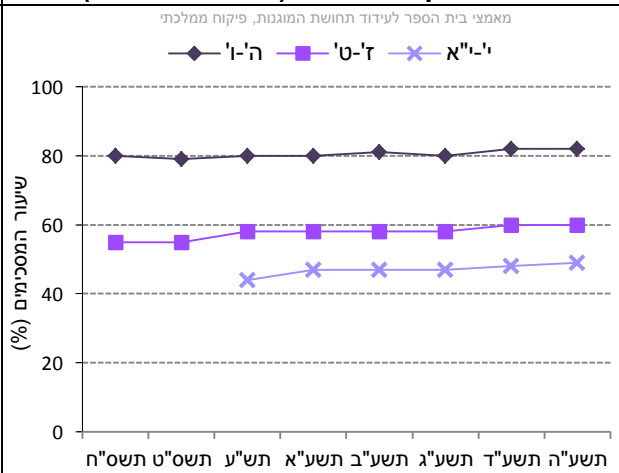

	תשס"ח	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
ה'-ו'	80%	79%	80%	80%	81%	80%	82%	82%
ז'-ט'	55%	55%	58%	58%	58%	58%	60%	60%
י'-י"א	-	-	44%	47%	47%	47%	48%	49%

בתי ספר בפיקוח ממ"ד (תשס"ח-תשע"ה)

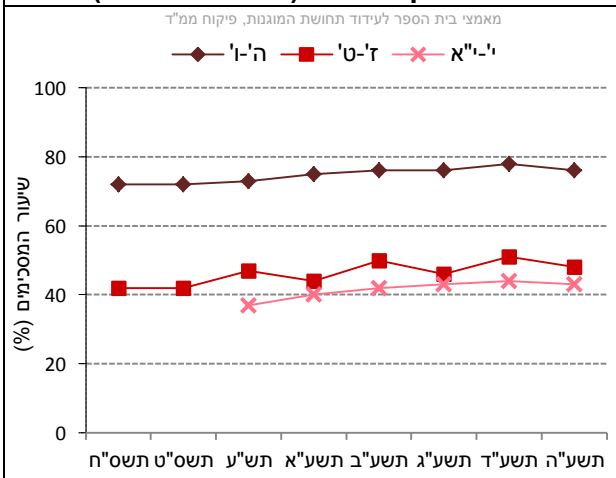

	תשס"ח	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
ה'-ו'	72%	72%	73%	75%	76%	76%	78%	76%
ז'-ט'	42%	42%	47%	44%	50%	46%	51%	48%
י'-י"א	-	-	37%	40%	42%	43%	44%	43%

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ה)

בתרשים 38 מוצגים נתוני המדד המסכם "מאמצי בית הספר לעידוד תחושת המוגנות" וההיגדים המרכיבים אותו בשנה"ל תשע"ה לפי שכבות גיל בבתי ספר דוברי עברית, בבתי ספר בפיקוח ממלכתי ובבתי ספר בפיקוח ממ"ד (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 38: דיווחי התלמידים על מאמצי בית הספר לעידוד תחושת המוגנות: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי פיקוח ושכבות גיל (תשע"ה)

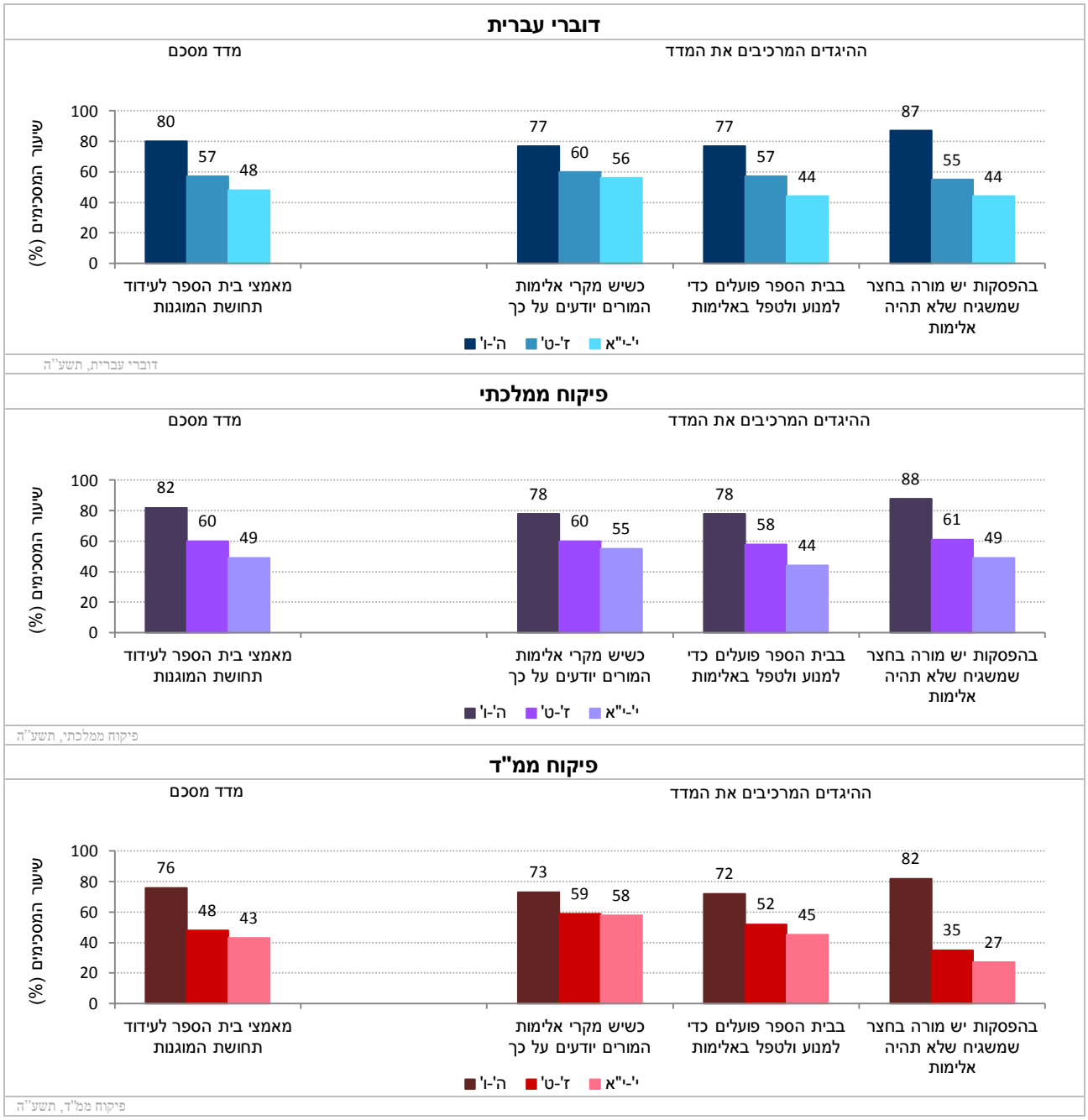

4.9 היעדר תחושת מוגנות של המורים – דיווחי המורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

בעוד שתתי-הפרקים הקודמים התמקדו בדיווחי תלמידים על תופעות של אלימות (הן מצד תלמידים והן מצד מורים), הרי שבתת-פרק זה תוצג זווית הראייה של המורים באשר לתופעות אלימות המופנות כלפיהם. תת-הפרק עוסק בהיעדר תחושת מוגנות של מורים בעת עבודתם בבית הספר. תחושה זו נבדקה באמצעות שני היגדים המשקפים את המידה שבה המורים חשים מאוימים מצד הורים ומצד תלמידים.

נתונים אלה נאספו בקרב מורים מכל שלבי החינוך: יסודי (ה'-ו'), חט"ב (ז'-ט') וחט"ע (י'-י"א). בנושא זה לא חושב מדד מסכם והנתונים של כל אחד מן ההיגדים מוצגים בנפרד. תחילה מוצגים נתוני ההיגדים לאורך זמן בין השנים תשס"ח-תשע"ה. לאחר מכן מוצגים נתוני תשע"ה של ההיגדים בחלוקה לפי שכבות גיל, בעבור בתי ספר דוברי עברית, בתי ספר בפיקוח ממלכתי ובתי ספר בפיקוח ממ"ד.

להלן פירוט ההיגדים כפי שהם מוצגים בשאלון:

ללא מדד מסכם: היגדים על היעדר תחושת מוגנות של המורים
א. "מורים בבית הספר חשים מאוימים מצד הורים, כלומר חוששים מפגיעה פיזית, פגיעה ברכוש, תלונות שווא וכו' "
ב. "מורים בבית הספר חשים מאוימים מצד תלמידים, כלומר חוששים מפגיעה פיזית, פגיעה ברכוש, תלונות שווא וכו' "

* סולם התשובות להיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (מסכים או מסכים מאד) כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים).

השוואה בין שנים של היגדים (תשס"ח-תשע"ה)

בתרשים 39 מוצגים נתוני ההיגד "מורים בבית הספר חשים מאוימים מצד הורים, כלומר חוששים מפגיעה פיזית, פגיעה ברכוש, תלונות שווא וכו'" בשנים תשס"ח-תשע"ה (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

תרשים 39: דיווחי המורים על ההיגד: "מורים בבית הספר חשים מאוימים מצד הורים, כלומר חוששים מפגיעה פיזית, פגיעה ברכוש, תלונות שווא וכו' " בשנים תשס"ח-תשע"ה*

בתי ספר דוברי עברית (תשס"ח-תשע"ה)

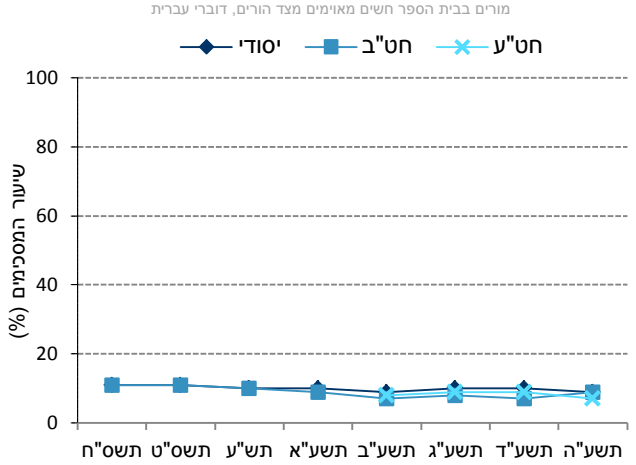

	תשס"ח	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
יסודי	11%	11%	10%	10%	9%	10%	10%	9%
חט"ב	11%	11%	10%	9%	7%	8%	7%	9%
חט"ע	-	-	-	-	8%	9%	9%	7%

בתי ספר בפיקוח ממלכתי (תשס"ח-תשע"ה)

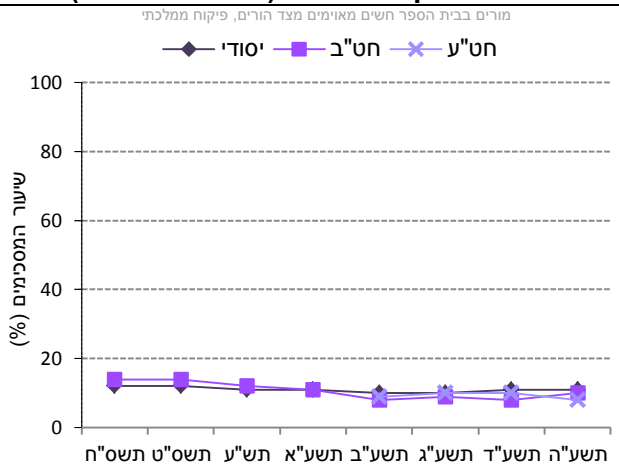

	תשס"ח	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
יסודי	12%	12%	11%	11%	10%	10%	11%	11%
חט"ב	14%	14%	12%	11%	8%	9%	8%	10%
חט"ע	-	-	-	-	9%	10%	10%	8%

בתי ספר בפיקוח ממ"ד (תשס"ח-תשע"ה)

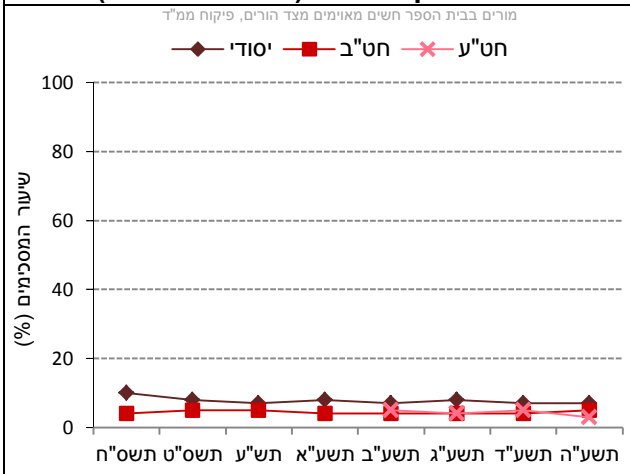

	תשס"ח	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
יסודי	10%	8%	7%	8%	7%	8%	7%	7%
חט"ב	4%	5%	5%	4%	4%	4%	4%	5%
חט"ע	-	-	-	-	5%	4%	5%	3%

* בהיגד זה ערכים נמוכים מצביעים על רמות נמוכות יותר של אלימות ושל תופעות שליליות אחרות.

בתרשים 40 מוצגים נתוני ההיגד "מורים בבית הספר חשים מאוימים מצד תלמידים, כלומר חוששים מפגיעה פיזית, פגיעה ברכוש, תלונות שווא וכו'" בשנים תשס"ח-תשע"ה (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

תרשים 40: דיווחי המורים על ההיגד "מורים בבית הספר חשים מאוימים מצד תלמידים, כלומר חוששים מפגיעה פיזית, פגיעה ברכוש, תלונות שווא וכו'" בשנים תשס"ח-תשע"ה*

בתי ספר דוברי עברית (תשס"ח-תשע"ה)

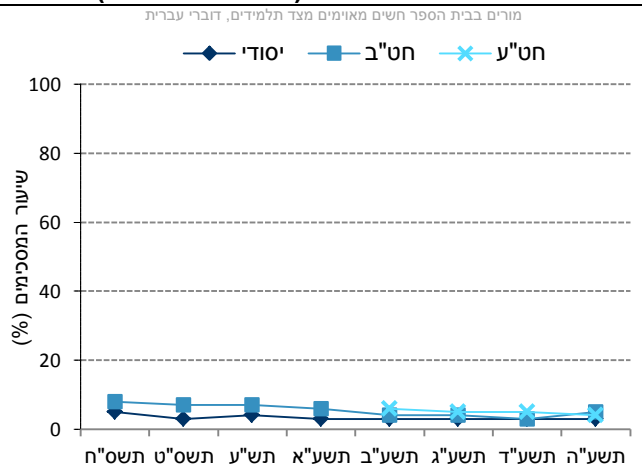

	תשס"ח	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
יסודי	5%	3%	4%	3%	3%	3%	3%	3%
חט"ב	8%	7%	7%	6%	4%	4%	3%	5%
חט"ע	-	-	-	-	6%	5%	5%	4%

בתי ספר בפיקוח ממלכתי (תשס"ח-תשע"ה)

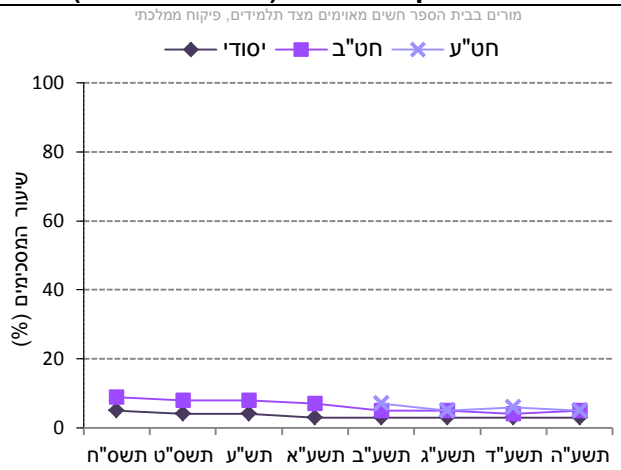

	תשס"ח	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
יסודי	5%	4%	4%	3%	3%	3%	3%	3%
חט"ב	9%	8%	8%	7%	5%	5%	4%	5%
חט"ע	-	-	-	-	7%	5%	6%	5%

בתי ספר בפיקוח ממ"ד (תשס"ח-תשע"ה)

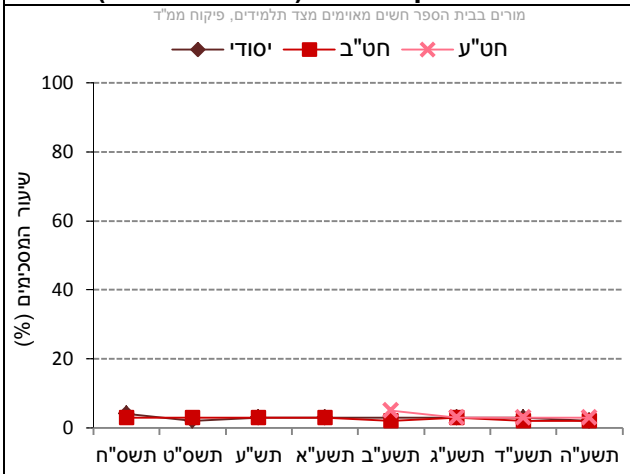

	תשס"ח	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
יסודי	4%	2%	3%	3%	3%	3%	3%	2%
חט"ב	3%	3%	3%	3%	2%	3%	2%	2%
חט"ע	-	-	-	-	5%	3%	3%	3%

* בהיגד זה ערכים נמוכים מצביעים על רמות נמוכות יותר של אלימות ושל תופעות שליליות אחרות.

נתוני ההיגדים (תשע"ה)

כדי לראות את התמונה כולה, כפי שעולה מן ההיגדים שהוצגו לעיל בנפרד, נציג להלן את נתוני ההיגדים זה לצד זה.

בתרשים 41 מוצגים ההיגדים העוסקים ב"היעדר תחושת מוגנות של המורים" בשנה"ל תשע"ה, בחלוקה לפי שלב חינוך בבתי ספר דוברי עברית, בתי ספר בפיקוח ממלכתי ובתי ספר בפיקוח ממ"ד (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

תרשים 41: דיווחי מורים על היעדר תחושת מוגנות של המורים: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי פיקוח ושלב חינוך (תשע"ה)

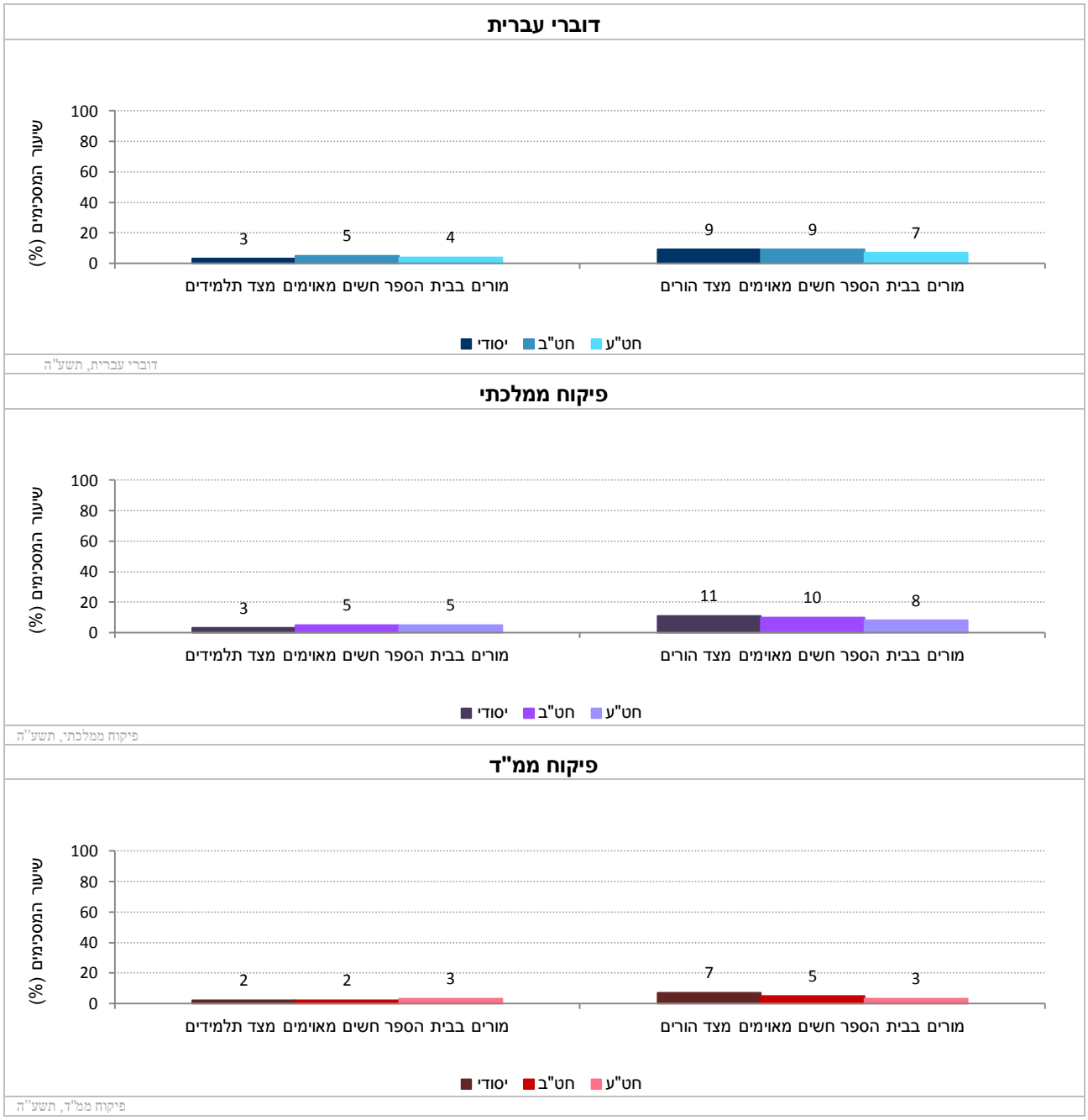

פרק 4: ממצאים עיקריים

היעדר תחושת מוגנות של התלמידים לפי דיווחי תלמידים (יסודי, חט"ב וחט"ע)

- באופן כללי, כ-5% מכלל התלמידים בכל שכבות הגיל (יסודי, חט"ב וחט"ע) דיווחו כי אינם חשים מוגנים בביה"ס.
- תלמידים בבתי"ס בפיקוח ממלכתי בשכבות גיל ז'-י"א דיווחו בשיעורים גבוהים במקצת (כ-2%) על תחושה של היעדר מוגנות, בהשוואה לתלמידים בבתי"ס בפיקוח ממ"ד. בשכבת גיל ה'-ו' לא נרשם הבדל בין שני סוגי הפיקוח.
- בבתי ספר דוברי עברית בשני סוגי הפיקוח נרשמה לאורך השנים ירידה קלה בבתי ספר יסודיים (עם יציבות בארבע השנים האחרונות) ויציבות בחט"ב. בחטיבות העליונות נרשמה יציבות עם תנודתיות קלה בשיעורי הדיווח.
- בדיקת ההיגדים המרכיבים את המדד המסכם מעלה, כי תלמידים בבתי ספר בפיקוח ממלכתי בשכבת גיל ז'-ט' דיווחו בשיעורים כפולים מתלמידים בבתי ספר בפיקוח ממ"ד (10% לעומת 5%) כי יש בבית ספר מקומות בהם הם מפחדים להסתובב. בשכבת גיל י'-י"א שיעורי הדיווח על ההיגד בבתי ספר בפיקוח הממלכתי עומדים על 7% בהשוואה ל-4% בפיקוח ממ"ד. בשאר ההיגדים לא נרשם הבדל בין שני סוגי הפיקוח.

מעורבות באירועי אלימות לפי דיווחי תלמידים (יסודי, חט"ב וחט"ע)

- באופן כללי, כ- 10% מכלל התלמידים דיווחו כי בחודש האחרון היו מעורבים באירועי אלימות, וככל שהתלמידים בוגרים יותר כך שיעורי הדיווח על מעורבות באירועי אלימות נמוכים יותר (11%, 9% ו- 7% בשכבות ה'-ו', ז'-ט' ו- י'-י"א בהתאמה).
- לא נרשמו הבדלים בשיעורי הדיווח בין תלמידים בבתי ספר בפיקוח ממלכתי לתלמידים בבתי ספר בפיקוח ממ"ד.
- לאורך השנים (תשס"ח-תשע"ה) אפשר לזהות בקרב תלמידי ה'-ו' בשני סוגי הפיקוח מגמה של ירידה עקבית בשיעורי המדווחים על מעורבות באלימות (עם התייצבות בארבע השנים האחרונות בבתי ספר ממלכתיים). בשכבת גיל חט"ב נרשמה ירידה קלה שהתייצבה בארבעת השנים האחרונות. בקרב תלמידי י'-י"א נרשמה יציבות עם מגמה מעורבת בקרב תלמידים בבתי ספר ממ"ד ועלייה קלה בבתי ספר ממלכתיים.
- בחינת ההיגדים המרכיבים את המדד המסכם מלמדת, כי מבין כל ביטויי האלימות, השכיחות הגבוהה ביותר, יחסית, הינה של דחיפות ושל מכות/אגרופים/בעיטות, וכן של אלימות חברתית (שמועות, חרמות וכד').
- כצפוי, שיעורי התלמידים שדיווחו על אלימות נמוכים יותר ככל שתופעת האלימות היא חמורה יותר; כך, לדוגמה, בעוד שכ- 15%-25% דיווחו על דחיפות, כ- 3% דיווחו על סחיטה באיומים.

אלימות מילולית לפי דיווחי תלמידים (יסודי, חט"ב וחט"ע)

- בהקשר של אלימות מילולית, הוצגו בפני התלמידים שני היגדים, האחד עוסק בתופעה של קללות (שמטרתן לפגוע/להעליב את הנמען) והשני עוסק בהעלבה על רקע צבע עור, מוצא או דת (אשר אפשר לשייך לתופעה הכללית של גזענות).
- באשר להיגד הראשון (קללות), בתשע"ה 30% מהתלמידים בשכבת גיל ה'-ו' ו-26% בשכבת גיל ז'-ט' דיווחו כי בחודש שקדם להעברת השאלונים הם ספגו קללות שמטרתן לפגוע. בשכבת גיל י'-י"א עומדים שיעורי הדיווח על 16%. לא נרשמו הבדלים בין בתי ספר משני סוגי הפיקוח.
- עוד עולה מנתוני ההיגד העוסק בקללות, כי לאורך השנים (תשס"ט-תשע"ה) ניכרת ירידה משמעותית בשיעורי הדיווח על התופעה בקרב תלמידי ה'-ו' ו- ז'-ט' בבתי ספר בשני סוגי הפיקוח (עם יציבות בארבע השנים האחרונות). בחט"ע נרשמה יציבות עם מגמה מעורבת.
- באשר להיגד השני (גזענות) בתשע"ה מעט יותר מעשירית מהתלמידים חוו בחודש שקדם להעברת השאלונים קריאות או אמירות פוגעניות על רקע שניתן להגדירו כגזעני. תופעה זו שכיחה מעט יותר בבתי"ס בפיקוח ממ"ד בהשוואה לבתי ספר בפיקוח ממלכתי ובחט"ב מעט יותר מאשר ביסודי וחט"ע.
- בניתוח הנתונים לאורך שנים (תשס"ט-תשע"ה) נרשמה ירידה מתונה עם יציבות בארבע השנים האחרונות בשיעורי התלמידים שדיווחו על התופעה ביסודי בשני סוגי הפיקוח. בחט"ב ובחט"ע נרשמה יציבות עם מגמה מעורבת בשני סוגי הפיקוח.

אלימות דיגיטלית ברשתות החברתיות באינטרנט לפי דיווחי תלמידים (יסודי, חט"ב וחט"ע)

- באופן כללי, כ-4% מכלל התלמידים דיווחו כי בחודש האחרון הם היו מעורבים באירועים של אלימות דיגיטלית. שיעורי הדיווח על מעורבות באירועי אלימות נמוכים במקצת בשכבת גיל ה'-ו' לעומת שתי שכבות הגיל האחרות (3% בשכבות ה'-ו' כנגד 4%, בשכבות ז'-ט' ו- י'-י"א).
- בהשוואה בין סוגי הפיקוח עולה, כי בבתי"ס בפיקוח הממלכתי שיעורי הדיווח על אלימות דיגיטלית גבוהים במקצת בהשוואה לבתי"ס בפיקוח הממ"ד בשכבת גיל ה'-ו' וי'-י"א. בשכבת גיל ז'-ט לא נרשם הבדל בין שני סוגי הפיקוח.
- בחינת ההיגדים המרכיבים את המדד המסכם מלמדת, כי מבין כל ביטויי האלימות הדיגיטלית, השכיחות הגבוהה ביותר, יחסית, הינה של קללות או עלבונות ברשתות החברתיות.
- מדד זה נבדק לראשונה בתשע"ה ולכן לא ניתן להשוות את נתוני תשע"ה לשנים קודמות.

היבטים נוספים של אלימות לפי דיווחי תלמידים (יסודי, חט"ב וחט"ע)

- בנוסף להיבטים של אלימות שנדונו לעיל, התבקשו התלמידים בכל שכבות הגיל להתייחס לשלוש תופעות נוספות של אלימות: ונדליזם כלפי ציוד של ביה"ס, גניבות בין תלמידים ותופעה של חבורות של תלמידים המתנהגים באלימות ומטילים מורא על חבריהם.
- ונדליזם – כ- 40% מהתלמידים דיווחו כי בחודש שקדם להעברת השאלונים תלמידים שברו או הרסו ציוד של ביה"ס. השיעורים הנמוכים ביותר נרשמו בקרב תלמידי כיתות ה'-ו' (35%) והגבוהים ביותר – בקרב תלמידי כיתות ז'-ט' ו- י'-י"א (כ-50%). שיעור המדווחים בבתי ספר בפיקוח ממלכתי בשכבת גיל י'-י"א גבוה משיעור המדווחים בבתי ספר בפיקוח ממ"ד (53% למול 49% בהתאמה). ביתר שכבות הגיל (ה'-ו' ו- ז'-ט') לא נמצאו הבדלים בשיעורי המדווחים על ונדליזם בין סוגי הפיקוח.
- בדיקת שיעורי הדיווח על ונדליזם לאורך שנים מצביעה, כי בתשע"ה נרשמה עלייה ניכרת בשיעורי הדיווח בשלוש שכבות הגיל בבתי ספר משני סוגי הפיקוח (מלבד שכבת גיל ה'-ו' בפיקוח ממ"ד שם נרשמה יציבות) לאחר מגמת ירידה בשנים תשס"ח-תשע"ג. העלייה הגדולה ביותר נרשמה בשכבת הגיל י'-י"א – 10% בבתי ספר בפיקוח ממלכתי ו- 13% בבתי ספר בפיקוח ממ"ד.
- גניבת ציוד אישי – כ- 16% מהתלמידים דיווחו כי בחודש שקדם להעברת השאלונים נגנב להם ציוד אישי. בחט"ב שיעורי הדיווח הם הגבוהים ביותר (18%) וביסודי שיעורי הדיווח הם הנמוכים ביותר (13%). שיעורי הדיווח על התופעה דומים למדי בשני סוגי הפיקוח בבתי ספר יסודיים. בחט"ב ובחט"ע שיעורי הדיווח גבוהים יותר במקצת בבתי ספר בפיקוח הממ"ד בהשוואה לפיקוח הממלכתי.
- במבט רב שנתי נרשמה ירידה בשיעורי המדווחים על גניבת ציוד אישי בכל שכבות הגיל ובשני סוגי הפיקוח, עם עלייה בין תשע"ד לתשע"ה.
- חבורות של תלמידים אלימים – 21% מהתלמידים בשכבת גיל ה'-ו', 23% מהתלמידים בשכבת גיל ז'-ט', ו-15% מהתלמידים בשכבת גיל י'-י"א בתשע"ה דיווחו כי קיימת בבית ספרם תופעה של חבורות של תלמידים המתנהגים באלימות ומציקים לתלמידים אחרים. שיעורי הדיווח בבתי ספר בפיקוח הממלכתי גבוהים בהשוואה לפיקוח הממ"ד: 22% לעומת 19% בשכבת גיל ה'-ו', 25% לעומת 15% בשכבת גיל ז'-ט' ו-16% לעומת 11% בהתאמה בשכבת גיל י'-י"א.
- לאורך השנים תשס"ח-תשע"ה נרשמה ירידה בשיעורי הדיווח על התופעה בקרב תלמידים הן ביסודי והן בחט"ב ובשני סוגי הפיקוח, עם התייצבות בשלוש השנים האחרונות. הירידה המשמעותית ביותר נרשמה בבתי ספר בפיקוח ממלכתי בשכבת גיל ז'-ט' – כ-10% לאורך השנים. בשכבת גיל י'-י"א נבדק ההיגד לראשונה בתשע"ה לכן יש להמשיך ולבדוק את מגמות הדיווח של התלמידים בשנים הבאות.

שתיית אלכוהול בקרב תלמידים לפי דיווחי תלמידים (חט"ע)

- היבט זה נבדק לראשונה בתשע"ה. באופן כללי, 38% מכלל התלמידים דיווחו על שתיית אלכוהול בקרב תלמידים.
- בהשוואה בין סוגי הפיקוח עולה, כי בבתי"ס בפיקוח ממלכתי שיעורי הדיווח גבוהים בהרבה (44%) בהשוואה לבתי"ס בפיקוח ממ"ד (14%).
- בחינת ההיגדים המרכיבים את המדד המסכם מלמדת, כי בבתי"ס בפיקוח הממלכתי כ-60% מהתלמידים דיווחו כי חבריהם שותים אלכוהול ומשתכרים לעומת כ- 18% מהתלמידים בבתי"ס בפיקוח הממ"ד. כמו כן

תלמידים בבתי ספר בפיקוח ממלכתי מדווחים באחוזים גבוהים יותר (12%) על הפעלת לחץ חברתי לשתות משקאות אלכוהוליים לעומת תלמידים בבתי ספר בפיקוח ממ"ד (7%).

- בשאלה נוספת נשאלו התלמידים על מאמצי בית הספר להגברת המודעות לסכנות שבשתיית אלכוהול. בעוד שבבתי ספר ממלכתיים 69% מהתלמידים דיווחו כי מסבירים להם על הסכנות בשתיית אלכוהול הרי שבבתי ספר בפיקוח הממ"ד השיעור המקביל עומד על 38% מהתלמידים.

פגיעה של מורים בתלמידים לפי דיווחי תלמידים (יסודי, חט"ב וחט"ע)

- בנושא של פגיעת מורים בתלמידים התבקשו התלמידים להשיב על שני היגדים, האחד העוסק בפגיעה מילולית מצד מורים והשני בפגיעה פיזית.
- באופן כללי, בשנת הלימודים תשע"ה כ-18% מהתלמידים דיווחו על פגיעה מילולית מצד מורים (14% בבתי ספר יסודיים וכ- 20% בחט"ב ובחט"ע). שיעורים דומים למדי נרשמו בבתי"ס משני סוגי הפיקוח בשכבת גיל ה'-ט'. שיעורי המדווחים על התופעה בכיתות י'-י"א גבוהים יותר בבתי ספר בפיקוח ממלכתי (22%) לעומת בתי ספר בפיקוח ממ"ד (17%).
- התבוננות במגמות הרב-שנתיות מגלה מגמה של ירידה מתונה בשיעורי הדיווח על פגיעה מילולית, בבתי ספר יסודיים ובחט"ב משני סוגי הפיקוח עם יציבות בארבע השנים האחרונות. בחט"ע בשני סוגי הפיקוח נרשמה יציבות עם תנודתיות לאורך כל השנים.
- כ-4% מהתלמידים דיווחו על פגיעה פיזית, כאשר שיעורי המדווחים על התופעה בבתי"ס בפיקוח ממ"ד בשכבת גיל ה'-ו (4%) גבוהים במקצת משיעורי המדווחים בבתי"ס בפיקוח ממלכתי (2%). לאורך השנים נרשמה ירידה מתונה בשיעורי הדיווח על ההיגד, עם התייצבות בארבע השנים האחרונות.

מאמצי בית הספר לעידוד תחושת המוגנות לפי דיווחי תלמידים (יסודי, חט"ב וחט"ע)

- התבוננות כללית בנתונים מגלה פערים ניכרים בין דיווחי התלמידים בשלבי הגיל השונים. בעוד שהרוב הגדול (80%) של תלמידי כיתות ה'-ו' דיווחו כי בית הספר עושה מאמצים כדי למנוע אלימות, הרי שבשכבת הגיל ז'-ט' השיעור המקביל עומד על 57% ובשכבת הגיל י'-י"א על 48%.
- בהשוואה בין סוגי הפיקוח עולה, כי בשכבת הגיל ה'-ו' שיעורי הדיווח בבתי ספר בפיקוח ממלכתי גבוהים מאלו שבממ"ד (82% לעומת 76% בהתאמה), כך גם בשכבת הגיל ז'-ט' (60% לעומת 48% בהתאמה) ובשכבת הגיל י'-י"א (49% לעומת 43% בהתאמה).
- לאורך השנים ניכרת מגמה של עלייה מתונה והדרגתית בנתוני המדד המסכם בכל שכבות הגיל בבתי ספר בשני סוגי הפיקוח (למעט תלמידים בבתי ספר יסודיים ממלכתיים-שם נרשמה יציבות), עם התייצבות בארבע השנים האחרונות.
- התבוננות מעמיקה יותר בהיגדים המרכיבים את המדד המסכם מגלה, שדיווחי התלמידים על נוכחות מורים בהפסקות בחצר בית הספר שונה בין שני סוגי הפיקוח: בעוד שבקרב בתי ספר בפיקוח ממלכתי 61% בשכבת גיל ז'-ט' ו- 49% בי'-י"א מהתלמידים דיווחו כי יש מורה שמשגיח שלא תהיה אלימות, הרי שרק 35% מהתלמידים בשכבת גיל ז'-ט' ו-27% בי'-י"א בבתי ספר בפיקוח ממ"ד דיווחו כך.

היעדר תחושת מוגנות של המורים לפי דיווחי מורים (יסודי, חט"ב וחט"ע)

- בנושא של היעדר תחושת המוגנות של המורים הוצגו למורים שני היגדים: "מורים בבית הספר חשים מאוימים מצד הורים" ו-"מורים בבית הספר חשים מאוימים מצד תלמידים".
- בתגובה להיגד הראשון, כ- 8% מהמורים בתשע"ה דיווחו שאכן ישנם מורים החשים מאוימים מצד הורים (שיעורים גבוהים במקצת ביסודי ובחט"ב בהשוואה לחט"ע). נרשם פער בין בתי"ס משני סוגי הפיקוח, כאשר שיעורי המדווחים על התופעה בבתי"ס בפיקוח הממלכתי גבוהים יותר בהשוואה לפיקוח הממ"ד בשלושת שלבי החינוך- 11% לעומת 7% ביסודי, 10% לעומת 5% בחט"ב ו-8% לעומת 3% בחט"ע, בהתאמה.
- לאורך השנים נרשמה ירידה בשיעורי הדיווח בקרב מורים בחט"ב המשתייכים לפיקוח הממלכתי ומורים בבתי ספר יסודיים המשתייכים לפיקוח הממ"ד. ביתר שכבות הגיל נרשמה יציבות.
- בתגובה להיגד השני, בתשע"ה כ- 4% מהמורים דיווחו על מורים החשים מאוימים מצד תלמידים. גם כאן, נרשמו פערים קטנים בין שני סוגי הפיקוח, ונראה כי גם תופעה זו נפוצה יותר בבתי"ס בפיקוח ממלכתי. במבט כללי, שיעורי המדווחים בשלבי החינוך השונים דומים למדי.
- לאורך השנים נרשמה ירידה עם יציבות בארבעת השנים האחרונות בשכבות גיל יסודי וחט"ב בשני סוגי

הפיקוח. בשכבת גיל חט"ע נרשמה תנודתיות בבתי ספר בפיקוח ממלכתי וירידה עם יציבות בשלושת השנים האחרונות בבתי ספר בפיקוח ממ"ד.

לסיכום,

- שיעורים נמוכים יחסית של תלמידים (5%-10%) מכל שלבי החינוך ובשני סוגי הפיקוח דיווחו על היעדר תחושת מוגנות בבית הספר, על מעורבות באירועי אלימות, ועל אלימות דיגיטלית ברשתות החברתיות. ביטויי האלימות השכיחים ביותר בבתי הספר הם קללות, אמירות פוגעניות, או עלבונות.
- שיעורים גבוהים יותר של תלמידים (כ-40%) דיווחו כי בחודש שקדם להעברת השאלונים תלמידים שברו או הרסו ציוד של ביה"ס (בשיעור גבוה יותר בקרב תלמידים בפיקוח ממלכתי) וכי נגנב להם ציוד אישי (כ-16%, בשיעורים דומים בין שני סוגי הפיקוח). כחמישית מהתלמידים דיווחו על תופעה של חבורות של תלמידים המתנהגים באלימות (בשיעור גבוה יותר בקרב תלמידים בפיקוח הממלכתי).
- כ-44% מבין התלמידים בחט"ע בפיקוח הממלכתי דיווחו על היבטים שונים של שתיית אלכוהול בהשוואה לתלמידים בפיקוח הממ"ד (14%). עם זאת, בעוד שבבתי ספר ממלכתיים 69% דיווחו כי מסבירים להם על הסכנות בשתיית אלכוהול רק 38% מהתלמידים בבתי ספר בפיקוח ממ"ד דיווחו כך.
- כ-18% מהתלמידים דיווחו על פגיעה מילולית מצד מורים (בשיעור דומה בין שני סוגי הפיקוח). כ-4% מהתלמידים דיווחו על פגיעה פיזית (בשיעור גבוה יותר בקרב תלמידים בפיקוח ממ"ד בבתי ספר יסודיים).
- הרוב הגדול (80%) של תלמידי כיתות ה'-ו' דיווחו כי בית הספר עושה מאמצים כדי למנוע אלימות ולהגביר את תחושת המוגנות לעומת 57% בחט"ב ו-48% בחט"ע (בשיעור גבוה יותר בבתי ספר בפיקוח ממלכתי בשלושת שכבות הגיל).
- לאורך השנים נרשמה מגמת ירידה בשיעורי הדיווח על גילויי אלימות על סוגיה השונים, בעיקר בשלב חינוך יסודי וחט"ב. בחט"ע נרשמה בדר"כ יציבות. עם זאת, יש לשים לב כי בהיבט של ונדליזם וגניבת חפצים נרשם בשנה האחרונה שינוי מגמה מדאיג של גידול בשיעורי הדיווח בבתי ספר דוברי עברית בכל שלבי החינוך לאחר 6 שנים של ירידה בשיעורי הדיווח.

5. משמעת והתנהגות

בפרק הקודם עסקנו בתופעות של אלימות ושל תחושת מוגנות בקרב באי בית הספר. בעוד שסביבה מוגנת ובטוחה היא תנאי מקדים והכרחי להתפתחות אווירה לימודית (וגם, כמובן, מהווה מטרה בזכות עצמה), הרי שבפרק זה נעסוק במישרין בהיווצרות אווירה מעודדת למידה, באמצעות בחינת דפוסי ההתנהגות של תלמידים בכיתות במהלך השיעורים ובאמצעות בחינת עמדותיהם באשר לכללי ההתנהגות בבית הספר. בנוסף, פרק זה יעסוק בשתיים מהתופעות המייצגות בצורה המובהקת ביותר את קיומה (או היעדרה) של אווירה לימודית חיובית בבית הספר – איחורים והיעדרויות של תלמידים.

5.1 התנהגות נאותה של תלמידים בכיתה – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

המדד המסכם "התנהגות נאותה של תלמידים בכיתה" מבקש לבחון את דיווחי התלמידים בדבר התנהגות תלמידים במהלך השיעורים בכיתה ולברר באיזו מידה השיעורים מתנהלים באווירה נעימה ונינוחה או מתאפיינים בחוסר שקט ובמתח שאינם מאפשרים למידה.

נתונים אלה נאספו בקרב כלל התלמידים מכל שלבי החינוך: יסודי (ה'-ו'), חט"ב (ז'-ט') וחט"ע (י'-י"א). תחילה מוצגים נתוני המדד המסכם לאורך זמן בין השנים תשס"ח-תשע"ה ולאחר מכן מוצגים נתוני תשע"ה של המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שכבות גיל, בעבור בתי ספר דוברי עברית, בתי ספר בפיקוח ממלכתי ובתי ספר בפיקוח ממ"ד.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

מדד מסכם: התנהגות נאותה של תלמידים בכיתה
א. "לעיתים רחוקות התלמידים עושים רעש ובלגן בכיתה ומפריעים ללמוד"**
ב. "בכיתה שלי אין תלמידים שמתחצפים למורים"**
ג. "התלמידים בכיתה שלי מתייחסים בכבוד למורים"
ד. "המורים לא צריכים לחכות הרבה זמן בתחילת השיעור עד שהתלמידים מפסיקים להרעיש"**

* סולם התשובות להיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (מסכים או מסכים מאד) כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוזי המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד. בהתאמה, ערכי המדד נעים בין 0 ל-100.

** נוסח ההיגדים בשאלון היה "לעיתים קרובות התלמידים עושים רעש ובלגן בכיתה ומפריעים ללמוד", "בכיתה שלי יש תלמידים שמתחצפים למורים" ו-"המורים צריכים לחכות הרבה זמן בתחילת השיעור עד שהתלמידים מפסיקים להרעיש". לצורך הדיווח נוסחו ההיגדים מחדש כך שערך גבוה יותר בהיגד ישקף מצב רצוי יותר.

השוואה בין שנים של המדד המסכם (תשס"ח-תשע"ה)

בתרשים 42 מוצגים נתוני המדד המסכם "התנהגות נאותה של תלמידים בכיתה" בשנים תשס"ח-תשע"ה (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 42: דיווחי התלמידים על התנהגות נאותה של תלמידים בכיתה: נתוני המדד המסכם בשנים תשס"ח-תשע"ה

בתי ספר דוברי עברית (תשס"ח-תשע"ה)

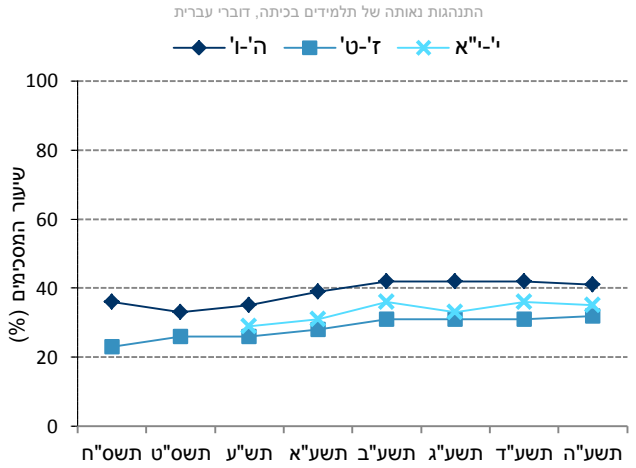

	תשס"ח	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
ה'-ו'	36%	33%	35%	39%	42%	42%	42%	41%
ז'-ט'	23%	26%	26%	28%	31%	31%	31%	32%
י'-י"א	-	-	29%	31%	36%	33%	36%	35%

בתי ספר בפיקוח ממלכתי (תשס"ח-תשע"ה)

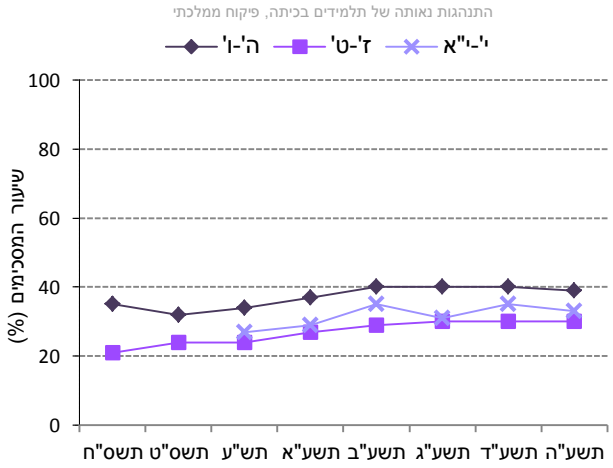

	תשס"ח	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
ה'-ו'	35%	32%	34%	37%	40%	40%	40%	39%
ז'-ט'	21%	24%	24%	27%	29%	30%	30%	30%
י'-י"א	-	-	27%	29%	35%	31%	35%	33%

בתי ספר בפיקוח ממ"ד (תשס"ח-תשע"ה)

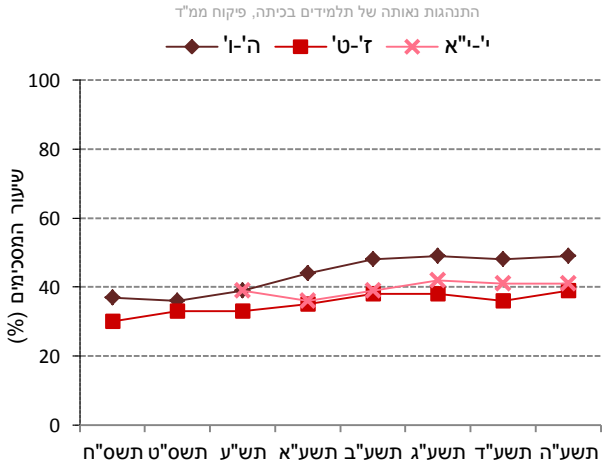

	תשס"ח	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
ה'-ו'	37%	36%	39%	44%	48%	49%	48%	49%
ז'-ט'	30%	33%	33%	35%	38%	38%	36%	39%
י'-י"א	-	-	39%	36%	39%	42%	41%	41%

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ה)

בתרשים 43 מוצגים נתוני המדד המסכם "התנהגות נאותה של תלמידים בכיתה" וההיגדים המרכיבים אותו בשנה"ל תשע"ה לפי שכבות גיל בבתי ספר דוברי עברית, בבתי ספר בפיקוח ממלכתי ובבתי ספר בפיקוח ממ"ד (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 43: דיווחי התלמידים על התנהגות נאותה של תלמידים בכיתה: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי פיקוח ושכבות גיל (תשע"ה)

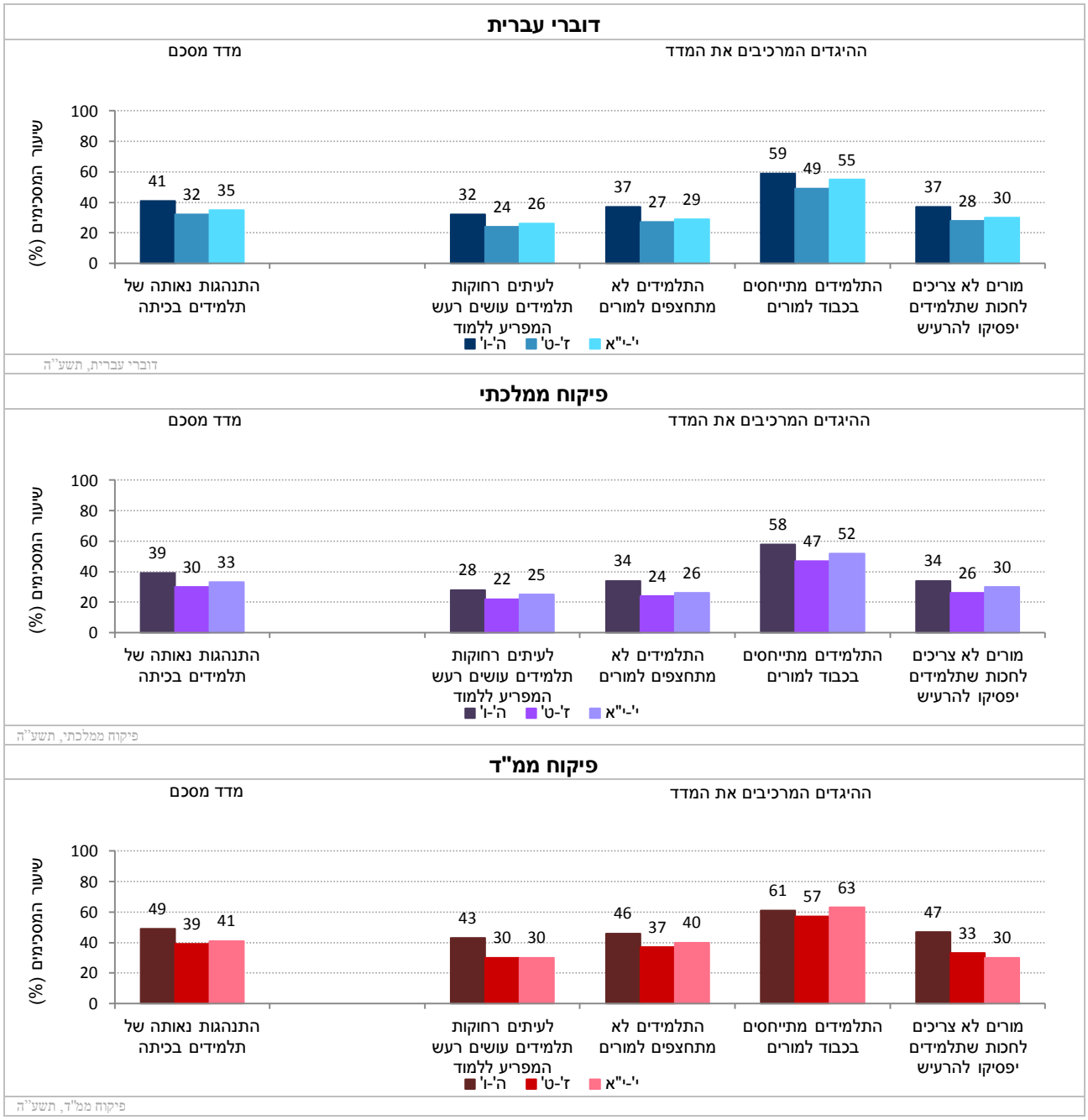

5.2 איחורים והיעדרויות מלימודים – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

תת-הפרק הנוכחי עוסק בהיקף האיחורים וההיעדרויות של התלמידים מן הלימודים על-פי דיווחיהם. היבט זה נבדק באמצעות שלושה היגדים בהם נשאלו התלמידים לכמה שיעורים הם איחרו בחודש האחרון, לכמה ימי לימודים הם לא הגיעו בחודש האחרון וכמה פעמים הם נעדרו משיעורים ללא סיבה מוצדקת. ההיגד האחרון נשאל לראשונה בשנה"ל תשע"ה ונתוניו מדווחים לראשונה בדוח זה.

נתונים אלו נאספו בקרב תלמידים מכל שלבי החינוך: יסודי (ה'-ו'), חט"ב (ז'-ט') וחט"ע (י'-י"א). בנושא זה לא חושב מדד מסכם והנתונים של כל אחד מן ההיגדים מוצגים בנפרד. תחילה מוצגים נתוני ההיגדים לאורך זמן בין השנים תשס"ט-תשע"ה, ולאחר מכן מוצגים נתוני תשע"ה של ההיגדים. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שכבות גיל, בעבור בתי ספר דוברי עברית, בתי ספר בפיקוח ממלכתי ובתי ספר בפיקוח ממ"ד.

להלן פירוט ההיגדים כפי שהם מוצגים בשאלון:

ללא מדד מסכם: איחורים והיעדרויות מלימודים*
א. "לכמה שיעורים איחרת בחודש האחרון?"
ב. "לכמה ימי לימודים לא הגעת בחודש האחרון (כולל מחלה)?"
ג. "כמה פעמים נעדרת משיעורים במהלך החודש האחרון ללא סיבה מוצדקת (כלומר "הברזת", "חתכת" וכד'?)"**

* הנתונים המדווחים להלן הם של שיעורי התלמידים אשר ציינו כי איחרו לשני שיעורים או יותר במהלך החודש האחרון, כי נעדרו משני ימי לימודים או יותר במהלך החודש האחרון וכי נעדרו משני שיעורים או יותר ללא סיבה מוצדקת במהלך החודש האחרון.

** ההיגד נשאל לראשונה בתשע"ה ולכן לא מוצגות עבורו השוואות לאחור.

השוואה בין שנים של היגדים (תשס"ט-תשע"ה)

בתרשים 44 מוצגים נתוני ההיגד שעוסק ב- "איחור לשני שיעורים או יותר" בשנים תשס"ט-תשע"ה (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 44: דיווחי התלמידים על איחורים ללימודים: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם ההיגד: "איחור לשני שיעורים או יותר" בשנים תשס"ט-תשע"ה

בתי ספר דוברי עברית (תשס"ט-תשע"ה)

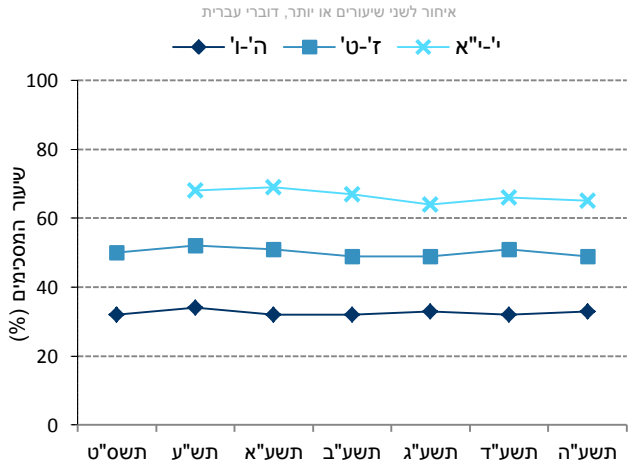

	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
ה'-ו'	32%	34%	32%	32%	33%	32%	33%
ז'-ט'	50%	52%	51%	49%	49%	51%	49%
י'-י"א	-	68%	69%	67%	64%	66%	65%

בתי ספר בפיקוח ממלכתי (תשס"ט-תשע"ה)

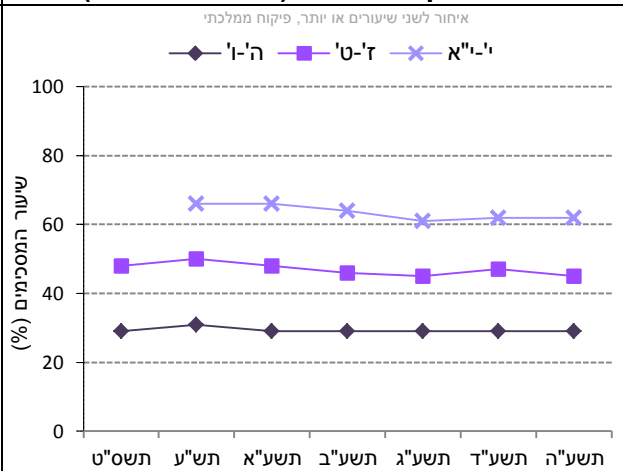

	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
ה'-ו'	29%	31%	29%	29%	29%	29%	29%
ז'-ט'	48%	50%	48%	46%	45%	47%	45%
י'-י"א	-	66%	66%	64%	61%	62%	62%

בתי ספר בפיקוח ממ"ד (תשס"ט-תשע"ה)

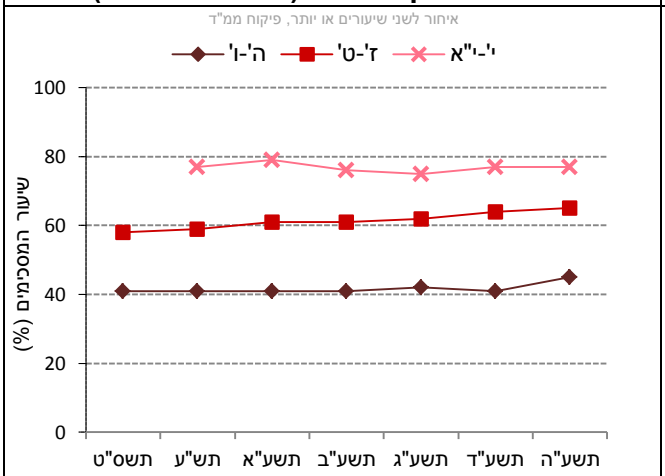

	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
ה'-ו'	41%	41%	41%	41%	42%	41%	45%
ז'-ט'	58%	59%	61%	61%	62%	64%	65%
י'-י"א	-	77%	79%	76%	75%	77%	77%

בתרשים 45 מוצגים נתוני ההיגד שעוסק ב- "היעדרות משני ימי לימודים או יותר" בשנים תשס"ט-תשע"ה (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 45: דיווחי התלמידים על היעדרויות מלימודים: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם ההיגד: "היעדרות משני ימי לימודים או יותר" בשנים תשס"ט-תשע"ה

בתי ספר דוברי עברית (תשס"ט-תשע"ה)

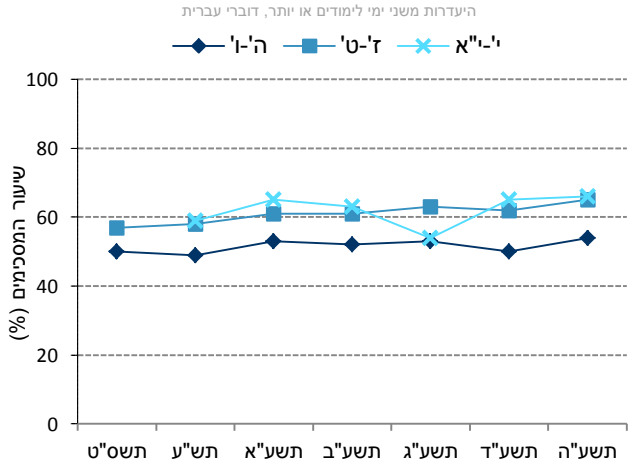

	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
ה'-ו'	50%	49%	53%	52%	53%	50%	54%
ז'-ט'	57%	58%	61%	61%	63%	62%	65%
י'-י"א	-	59%	65%	63%	54%	65%	66%

בתי ספר בפיקוח ממלכתי (תשס"ט-תשע"ה)

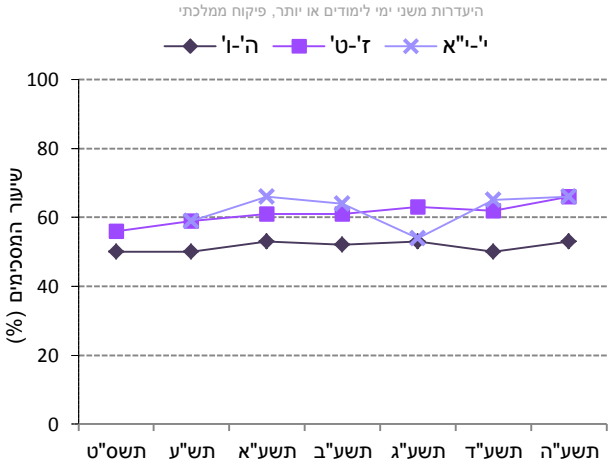

	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
ה'-ו'	50%	50%	53%	52%	53%	50%	53%
ז'-ט'	56%	59%	61%	61%	63%	62%	66%
י'-י"א	-	59%	66%	64%	54%	65%	66%

בתי ספר בפיקוח ממ"ד (תשס"ט-תשע"ה)

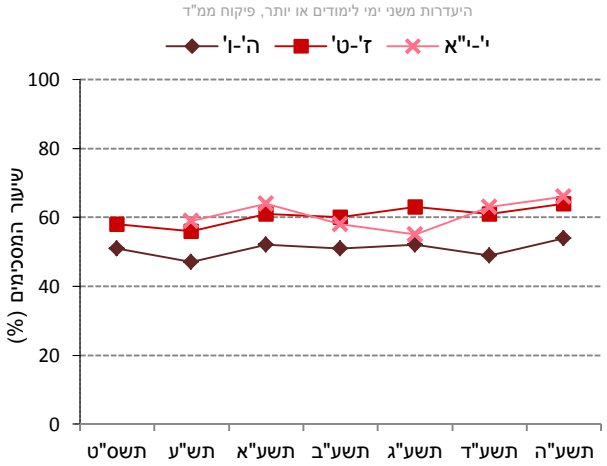

	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
ה'-ו'	51%	47%	52%	51%	52%	49%	54%
ז'-ט'	58%	56%	61%	60%	63%	61%	64%
י'-י"א	-	59%	64%	58%	55%	63%	66%

נתוני ההיגדים (תשע"ה)

כדי לראות את התמונה כולה, כפי שעולה מן ההיגדים שהוצגו לעיל בנפרד, נציג להלן את נתוני ההיגדים זה לצד זה.

בתרשים 46 מוצגים נתוני ההיגדים העוסקים ב"איחורים והיעדרויות מלימודים" בשנה"ל תשע"ה, לפי שכבות גיל בבתי ספר דוברי עברית, בבתי ספר בפיקוח ממלכתי ובבתי ספר בפיקוח ממ"ד (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 46: דיווחי תלמידים על איחורים והיעדרויות מלימודים: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי פיקוח ושכבות גיל (תשע"ה)

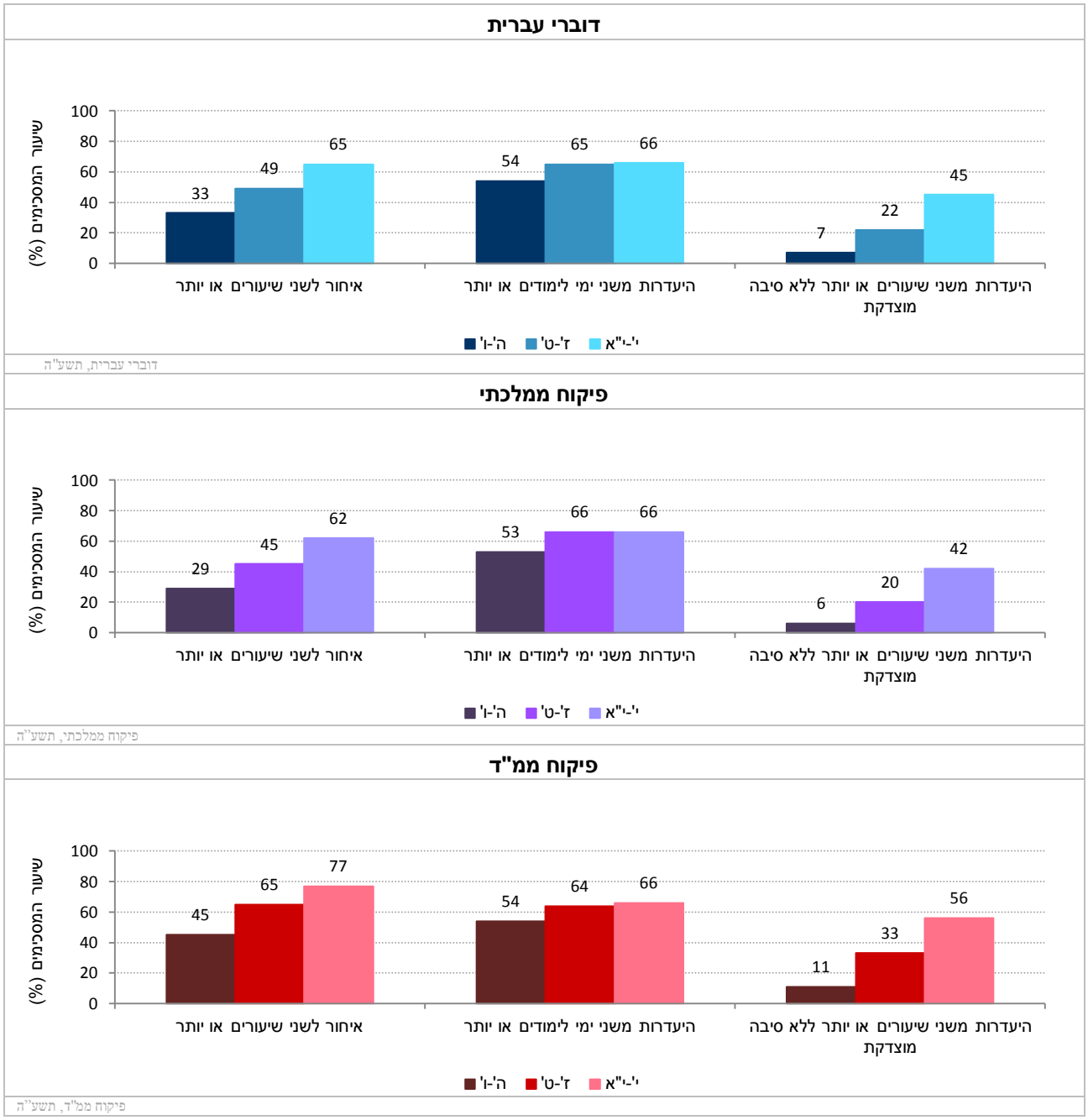

פרק 5: ממצאים עיקריים

התנהגות נאותה של תלמידים בכיתה לפי דיווחי תלמידים (יסודי, חט"ב, חט"ע)

- באופן כללי, פחות ממחצית מתלמידי ה'-ו' (41%) וכשליש מתלמידי ז'-ט' (32%) ו-י'-י"א (35%) דיווחו כי הלימודים בכיתות מתאפיינים בהתנהגות נאותה של תלמידים.
- בהשוואה בין סוגי הפיקוח עולה, כי שיעורי התלמידים בפיקוח ממ"ד המדווחים על התנהגות נאותה גבוהים יותר מאלו שפיקוח ממלכתי בשלוש שכבות הגיל בכ-10%.
- לאורך השנים אפשר לזהות מגמה, גם אם לא עקבית, של שיפור במדד. בארבע השנים האחרונות נרשמה יציבות בשכבות גיל ה'-ט' ותנודתיות בשכבת גיל י'-י"א.
- גם במבט מעמיק בהיגדים ניכר, כי שכבת הגיל ה'-ו' מתאפיינת בשיעורים גבוהים יותר של דיווחים על התנהגות נאותה של תלמידים, בהשוואה לשכבות הגיל הגבוהות יותר. ממצא זה מתבטא בכל המישורים: רעש, קושי להתחיל שיעורים, התחצפות והיעדר כבוד למורים. ההיגד עמו נרשמו שיעורי ההסכמה הגבוהים ביותר הנו "התלמידים בכיתה שלי מתייחסים בכבוד למורים".

איחורים והיעדרויות מלימודים – דיווחי תלמידים (יסודי, חט"ב, חט"ע)

איחורים לשני שיעורים או יותר

- שיעור המדווחים כי איחרו בחודש האחרון לשני שיעורים או יותר עומד על כשליש בשכבת גיל ה'-ו', על כמחצית בשכבת גיל ז'-ט' ועל כשני שליש בשכבת גיל י'-י"א. שיעור זה עולה באופן ניכר ככל ששכבת הגיל בוגרת יותר. שיעורי התלמידים המדווחים על תופעה זו נמוך באופן ניכר בכ- 15% בבתי"ס בפיקוח ממלכתי בהשוואה לפיקוח ממ"ד בכל שכבות הגיל.
- לאורך השנים שיעורי התלמידים בשכבת גיל ה'-ו' המדווחים על איחורים נותר יציב בבתי ספר בפיקוח ממלכתי ואילו בבתי ספר בפיקוח ממ"ד נרשמה עלייה של 4%. בשכבת גיל ז'-ט' בפיקוח ממלכתי נרשמה ירידה של 3% לעומת עלייה של 7% בפיקוח ממ"ד. בשכבת גיל י'-י"א בפיקוח ממלכתי, בין השנים תש"ע לתשע"ה נרשמה ירידה של 4% ובפיקוח ממ"ד נרשמה יציבות.

היעדרויות משני לימודים או יותר

- ככלל, מעט יותר ממחצית מן התלמידים בשכבת הגיל ה'-ו' וכשני שליש מהתלמידים בשכבת הגיל ז'-י"א דיווחו על היעדרות משני ימי לימודים או יותר בחודש האחרון. לא נרשם הבדל בשיעורי הדיווח של תלמידים מבתי ספר בשני סוגי הפיקוח.
- לאורך השנים נרשמה עלייה עם תנודתיות בבתי ספר משני סוגי הפיקוח ובשלוש שכבות הגיל. העלייה הגדולה ביותר (10%) נרשמה בבתי ספר בפיקוח ממלכתי בשכבת גיל ז'-ט'.

היעדרויות משני שיעורים או יותר ללא סיבה מוצדקת

- בתשע"ה נבדק לראשונה ההיגד "האם נעדרת משני שיעורים או יותר ללא סיבה מוצדקת". שיעורי הדיווח של תלמידים משכבת הגיל י'-י"א עמדו על 45% לעומת 22% ב-ז'-ט' ו-7% ב-ה'-ו'.
- השוואת שיעורי הדיווח בין שני סוגי הפיקוח מגלה כי תלמידים בבתי ספר בפיקוח ממ"ד דיווחו בשיעורים גבוהים יותר בהשוואה לתלמידי הפיקוח הממלכתי על היעדרות משני שיעורים או יותר ללא סיבה מוצדקת בשלושת שלבי הגיל: יסודי- 11% למול 6% בהתאמה, חט"ב- 33% למול 20% בהתאמה, חט"ע- 56% למול 42% בהתאמה.

לסיכום,

- באופן כללי, כ- 35% מבין התלמידים דיווחו כי הלימודים בכיתות מתאפיינים בהתנהגות נאותה של תלמידים (כאשר שיעורי הדיווח ביסודי הם הגבוהים ביותר ובחט"ב הם הנמוכים ביותר). בבתי ספר בפיקוח ממ"ד שיעורי הדיווח עולים על אלו של תלמידים בפיקוח ממלכתי בכל שכבות הגיל. לאורך השנים אפשר לזהות עלייה בשיעורי ההסכמה עם המדד בבתי ספר בשני סוגי הפיקוח, המתייצבת בשנים האחרונות.
- איחורים והיעדרויות נבדקו באמצעות דיווחי תלמידים על איחורים לשיעורים, היעדרויות מימי לימודים והיעדרויות משיעורים בחודש האחרון. מבין השלושה, שיעורי הדיווח על היעדרויות משני ימי לימודים או יותר

הם הגבוהים ביותר (מעל מחצית מן התלמידים בשכבת גיל ה'-ו' וכשני שליש מהתלמידים בשכבות גיל ז'-י"א דיווחו על ההיגד) ואילו שיעורי הדיווח על היעדרויות משני שיעורים או יותר ללא סיבה מוצדקת הם הנמוכים ביותר.

- בכל שלושת ההיבטים, עם העלייה בשכבת הגיל של התלמידים נרשמה עלייה בשיעורי הדיווח של התלמידים על איחורים והיעדרויות. בהשוואה בין סוגי הפיקוח, תופעת האיחורים וההיעדרויות ללא סיבה מוצדקת בולטת יותר בקרב תלמידים בפיקוח הממ"ד.
- במבט כללי לאורך השנים, בקרב תלמידי יסודי וחט"ב בבתי ספר ממ"ד נרשמה עלייה בשיעורי התלמידים המדווחים על איחורים ואילו בקרב תלמידי חט"ב וחט"ע בבתי ספר ממלכתיים נרשמה מגמת ירידה, עם התייצבות בשלוש השנים האחרונות. בשיעורי הדיווח על היעדרויות משני ימי לימודים נרשמה בשני סוגי הפיקוח עלייה עם תנודתית, כאשר בשכבת גיל ז'-ט' נרשמה עלייה ניכרת בשני סוגי הפיקוח.

6. תשתיות וסביבה פיזית בבית הספר

עד כה עסק פרק האקלים בהיבטים שונים של היחסים בין חברי הקהילה הבית ספרית: תלמידים, סגל בית הספר וההורים. כאשר בוחנים את האווירה בבית הספר, חשוב לזכור כי היא אינה מתרחשת בחלל ריק, אלא בתוך סביבה פיזית נתונה. לסביבה הפיזית ולתנאי השהייה השפעה רבה על התחושות שחווים התלמידים והמורים ועל היחסים הבין-אישיים בבית הספר. קיומם של תנאי שהייה מספקים ושל תשתיות מתאימות וסביבה נקייה, מטופחת, מרווחת וחופשית ממפגעים, הוא תנאי חשוב לאקלים בית-ספרי חיובי ומעצים.

פרק זה כולל שלושה תתי-פרקים: תחילה יוצגו נתונים על התשתיות והסביבה הפיזית בבית הספר לפי דיווחי תלמידים, בהמשך יוצגו דיווחי מורים על תנאים לשהייה ממושכת של מורים בבית הספר ולבסוף יוצגו נתונים על-אודות קיום פינות עבודה אישיות למורים.

6.1 סביבה פיזית מטופחת ונקייה בבית הספר – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

בתת-פרק זה מוצגים דיווחי התלמידים בנוגע למראה הסביבה הפיזית בבית הספר: הכיתה, החצר והשירותים. נתונים אלה נאספו בקרב תלמידים משלבי החינוך יסודי (ה'-ו') וחט"ב (ז'-ט') החל משנה"ל תשס"ח, ובקרב תלמידי חט"ע (י-י"א) החל משנה"ל תשע"ה. נתוני חט"ע מוצגים לראשונה בדוח זה.

תחילה מוצגים נתוני המדד המסכם לאורך זמן בין השנים תשס"ח-תשע"ה. לאחר מכן מוצגים נתוני תשע"ה של המדד וההיגדים המרכיבים אותו. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שכבות גיל, בעבור בתי ספר דוברי עברית, בתי ספר בפיקוח ממלכתי ובתי ספר בפיקוח ממ"ד.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

מדד מסכם: סביבה פיזית מטופחת ונקייה בבית הספר*
א. "חצר בית הספר יפה ומטופחת"
ב. "הכיתה שלי יפה ומטופחת"
ג. "השירותים של התלמידים נקיים ובמצב תקין"
ד. "הכיתה שלי היא מקום שנוח ללמוד בו (מבחינת מקום ישיבה, הצפיפות, התאורה, קור/חום וכו')"

* סולם התשובות להיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (מסכים או מסכים מאד) כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוזי המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד. בהתאמה, ערכי המדד נעים בין 0 ל-100.

השוואה בין שנים של המדד המסכם (תשס"ח-תשע"ה)

בתרשים 47 מוצגים נתוני המדד המסכם "סביבה פיזית מטופחת ונקייה בבית הספר" בשנים תשס"ח-תשע"ה (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 47: דיווחי התלמידים על סביבה פיזית מטופחת ונקייה בבית הספר: נתוני המדד המסכם בשנים תשס"ח-תשע"ה

בתי ספר דוברי עברית (תשס"ח-תשע"ה)

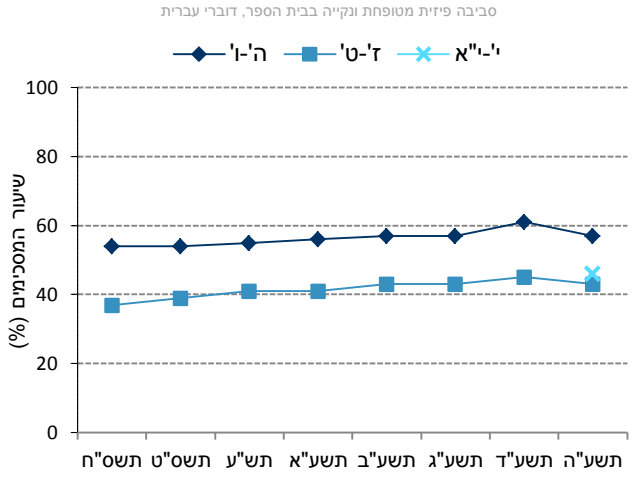

	תשס"ח	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
ה'-ו'	54%	54%	55%	56%	57%	57%	61%	57%
ז'-ט'	37%	39%	41%	41%	43%	43%	45%	43%
י'-י"א	-	-	-	-	-	-	-	46%

בתי ספר בפיקוח ממלכתי (תשס"ח-תשע"ה)

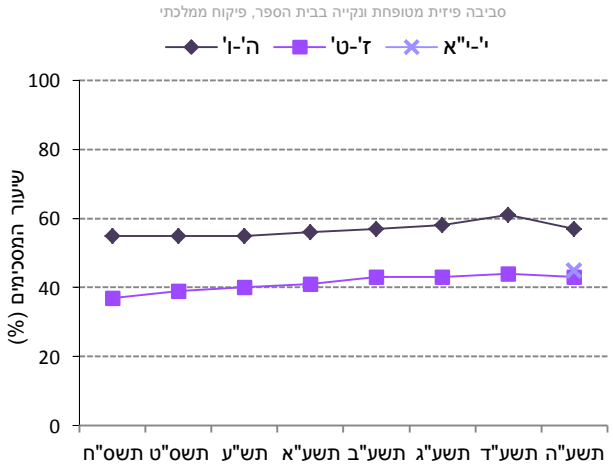

	תשס"ח	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
ה'-ו'	55%	55%	55%	56%	57%	58%	61%	57%
ז'-ט'	37%	39%	40%	41%	43%	43%	44%	43%
י'-י"א	-	-	-	-	-	-	-	45%

בתי ספר בפיקוח ממ"ד (תשס"ח-תשע"ה)

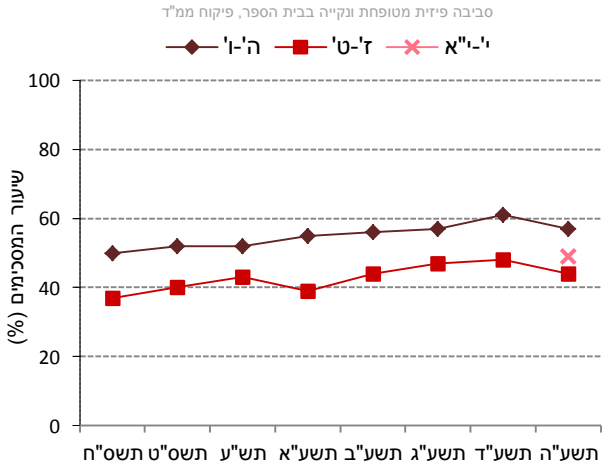

	תשס"ח	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
ה'-ו'	50%	52%	52%	55%	56%	57%	61%	57%
ז'-ט'	37%	40%	43%	39%	44%	47%	48%	44%
י'-י"א	-	-	-	-	-	-	-	49%

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ה)

בתרשים 48 מוצגים נתוני המדד המסכם "סביבה פיזית מטופחת ונקייה בבית הספר" וההיגדים המרכיבים אותו בשנה"ל תשע"ה לפי שכבות גיל בבתי ספר דוברי עברית, בתי ספר בפיקוח ממלכתי ובבתי ספר בפיקוח ממ"ד (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 48: דיווחי התלמידים על סביבה פיזית מטופחת ונקייה בבית הספר: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי פיקוח ושכבות גיל (תשע"ה)

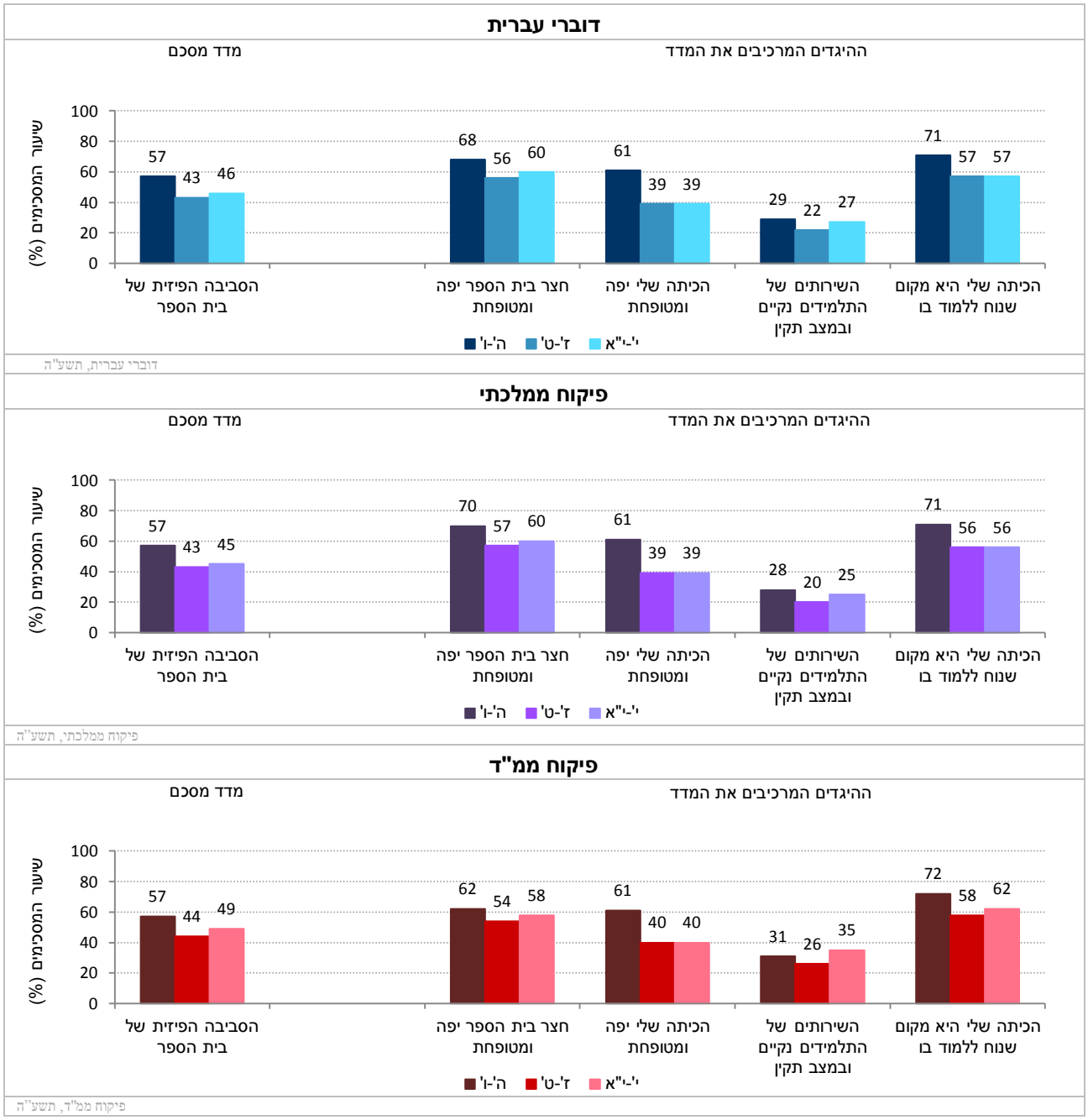

6.2 תנאים לשהייה ממושכת בבית הספר – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

תת-הפרק הקודם עסק בדיווחי תלמידים באשר לסביבה הפיזית בבית ספרם. בתת-פרק זה מוצגת זווית הראייה של המורים, אשר נשאלו באשר לקיומם של תנאים נאותים לשהייה ממושכת בבית ספרם (מחשוב ותקשוב, מקום מתאים לאכול בו, מקום לעבוד בו ועוד) והמידה בה הם מספקים את צרכיהם. לשאלות אלו חשיבות רבה, בין השאר לאור הטמעתן של רפורמות "אופק חדש" ו- "עוז לתמורה" במערכת החינוך, במסגרתן התרחבו שעות השהייה של המורים בבתי הספר.

בתת-פרק זה, אם כן, מוצגים דיווחי המורים בדבר קיומם של תנאים מספקים לשהייה ממושכת בבית הספר. בנושא זה לא חושב מדד מסכם, והנתונים של כל אחד מההיגדים מוצגים בנפרד עבור שנה"ל תשע"ה, לפי פיקוח ושלב חינוך. בנושא זה לא מוצגות בדוח השוואות לאורך שנים של נתוני היגדים, וניתן לעיין בנתונים המופיעים בנספח לדוח.

להלן פירוט ההיגדים כפי שהם מוצגים בשאלון:

ללא מדד מסכם: תנאים לשהייה ממושכת בבית הספר*
א. "התנאים בבית הספר מתאימים לשהייה ממושכת שלך כמורה מבחינת מחשוב ותקשוב"
ב. "התנאים בבית הספר מתאימים לשהייה ממושכת שלך כמורה מבחינת אחסון (ארונות, מדפים, מגירות וכו')"
ג. "התנאים בבית הספר מתאימים לשהייה ממושכת שלך כמורה מבחינת מקום מתאים לאכול בו"
ד. "התנאים בבית הספר מתאימים לשהייה ממושכת שלך כמורה מבחינת מקום מתאים לעבוד בו"
ה. "התנאים בבית הספר מתאימים לשהייה ממושכת שלך כמורה מבחינת מקום מתאים לקיום פגישות אישיות (עם תלמידים, הורים וכד')"
ו. "התנאים בבית הספר מתאימים לשהייה ממושכת שלך כמורה מבחינת מקום מתאים להוראה בקבוצות קטנות"
ז. "התנאים בבית הספר מתאימים לשהייה ממושכת שלך כמורה מבחינת מקום מתאים לישיבת צוות"

* סולם התשובות להיגדים היה (1) אין בבית הספר, (2) אינו מספק, (3) מספק באופן חלקי, (4) מספק באופן מלא. בעבור היגדים אלו מוצג בתרשים שיעור העונים מספק באופן חלקי או מלא.

נתוני ההיגדים (תשע"ה)

בתרשים 49 מוצגים ההיגדים העוסקים ב"תנאים לשהייה ממושכת בבית הספר" בשנה"ל תשע"ה, לפי שלב חינוך בבתי ספר דוברי עברית, בבתי ספר בפיקוח ממלכתי ובבתי ספר בפיקוח ממ"ד (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

תרשים 49: דיווחי המורים על תנאים לשהייה ממושכת בבית הספר: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי פיקוח ושלב חינוך (תשע"ה)

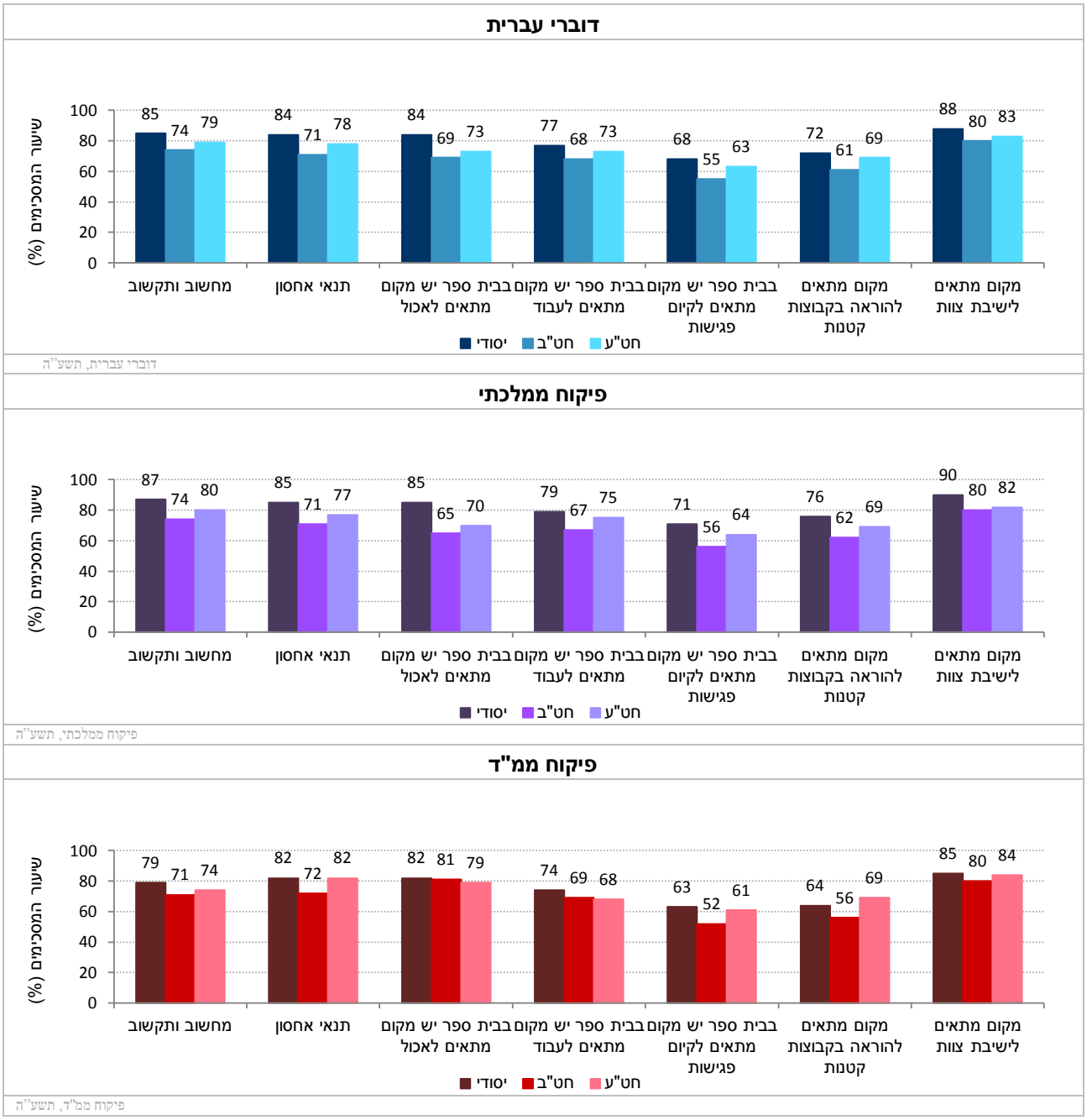

6.3 פינת עבודה אישית בבית הספר – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

בתת-הפרק הנוכחי יוצגו דיווחי מורים באשר לפינת עבודה אישית בבית הספר שבו הם מלמדים. בשאלות נוספות התבקשו המורים להשיב האם יש להם פינת עבודה אישית בבית הספר, מהי התדירות שבה הם יכולים למצוא פינה לעבודה אישית בעת הצורך ומהו שיעור המטלות שהם מבצעים בזמן שהייתם בבית הספר.

6.3.1 הימצאות פינת עבודה אישית בבית הספר – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

מורים נשאלו האם יש להם פינת עבודת אישית בבית הספר שבו הם מלמדים. הנתונים נאספו החל מתשע"א בקרב מורים אשר מלמדים בבתי ספר יסודיים ובחט"ב, והחל מתשע"ב גם בקרב המורים בחט"ע. בתרשים מוצג שיעור המשיבים בחיוב על השאלה.

השוואה בין שנים של היגדים (תשע"א-תשע"ה)

בתרשים 50 מוצגים נתוני ההיגד "הימצאות פינת עבודה אישית בבית הספר" בשנים תשע"א-תשע"ה (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

תרשים 50: דיווחי מורים על הימצאות פינת עבודה אישית בבית הספר בשנים תשע"א-תשע"ה

בתי ספר דוברי עברית (תשע"א-תשע"ה)

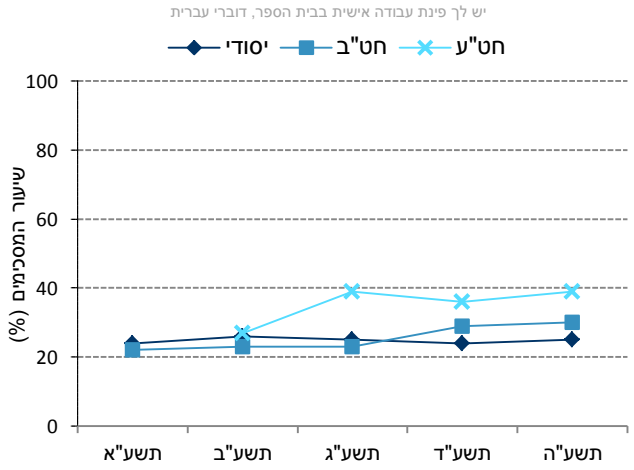

	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
יסודי	24%	26%	25%	24%	25%
חט"ב	22%	23%	23%	29%	30%
חט"ע	-	27%	39%	36%	39%

בתי ספר בפיקוח ממלכתי (תשע"א-תשע"ה)

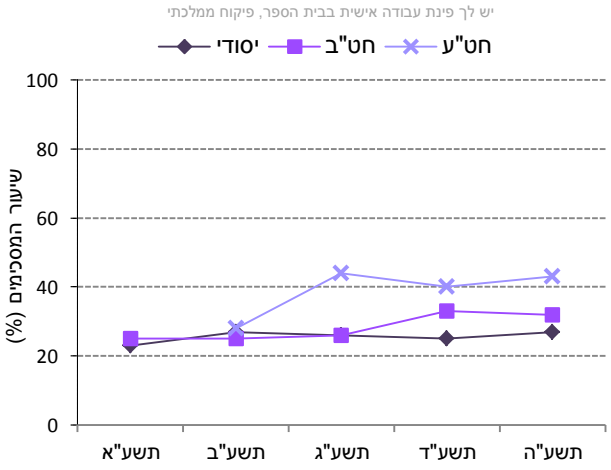

	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
יסודי	23%	27%	26%	25%	27%
חט"ב	25%	25%	26%	33%	32%
חט"ע	-	28%	44%	40%	43%

בתי ספר בפיקוח ממ"ד (תשע"א-תשע"ה)

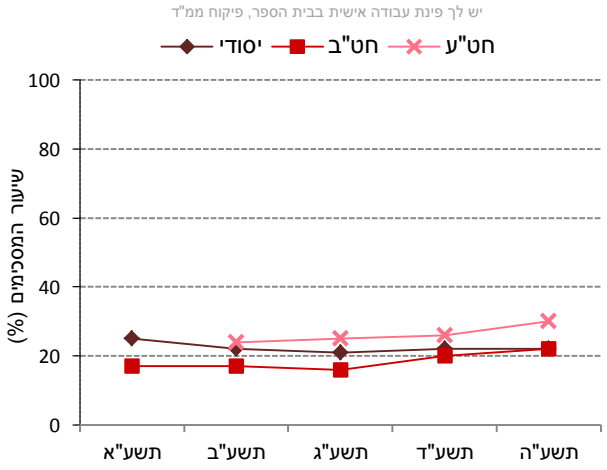

	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
יסודי	25%	22%	21%	22%	22%
חט"ב	17%	17%	16%	20%	22%
חט"ע	-	24%	25%	26%	30%

6.3.2 מציאת פינה לעבודה אישית בעת הצורך – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

בהמשך לשאלה הקודמת בדבר קיום פינת עבודת אישית בבית הספר, מורים התבקשו לציין את התדירות שבה הם יכולים למצוא פינה לעבודה אישית בעת הצורך. תחילה יוצגו שיעורי המורים אשר בחרו בתדירויות "תמיד או ברוב המקרים", בשנים תשע"א-תשע"ה. בהמשך יוצגו נתוני תשע"ה עבור כל אפשרויות התשובה לשאלה זו בחלוקה לבתי ספר דוברי עברית, בתי ספר בפיקוח ממלכתי ובתי ספר בפיקוח ממ"ד. לפירוט נוסף ראו נספח 3.

השוואה בין שנים של אפשרות תשובה (תשע"א-תשע"ה)

בתרשים 51 מוצגים נתוני אפשרות התשובה: "כשאתה צריך פינת עבודה שבה תוכל לעבוד באופן אישי אתה יכול למצוא כזו בבית הספר תמיד או ברוב המקרים" בשנים תשע"א-תשע"ה (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

תרשים 51: דיווחי מורים על מציאת פינה לעבודה אישית: שיעור המסכימים עם אפשרות התשובה "כשאתה צריך פינת עבודה שבה תוכל לעבוד באופן אישי אתה יכול למצוא כזו בבית הספר תמיד או ברוב המקרים" בשנים תשע"א-תשע"ה

בתי ספר דוברי עברית (תשע"א-תשע"ה)

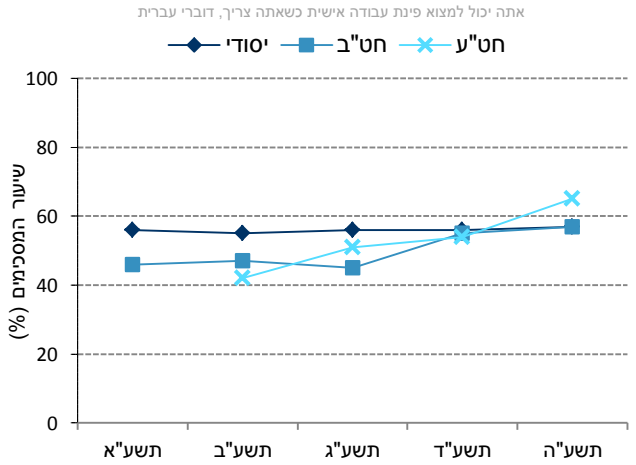

	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
יסודי	56%	55%	56%	56%	57%
חט"ב	46%	47%	45%	55%	57%
חט"ע	-	42%	51%	54%	65%

בתי ספר בפיקוח ממלכתי (תשע"א-תשע"ה)

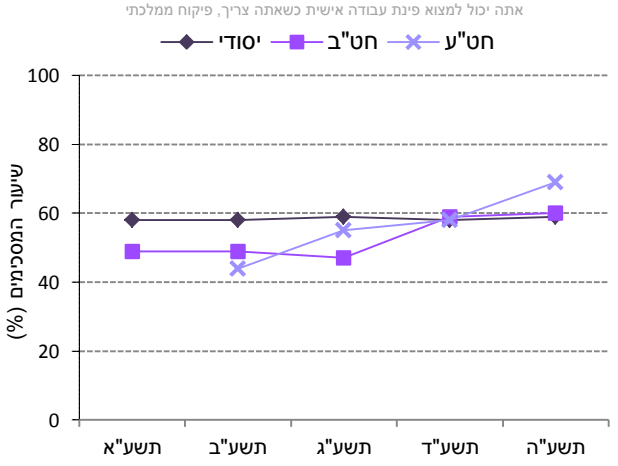

	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
יסודי	58%	58%	59%	58%	59%
חט"ב	49%	49%	47%	59%	60%
חט"ע	-	44%	55%	58%	69%

בתי ספר בפיקוח ממ"ד (תשע"א-תשע"ה)

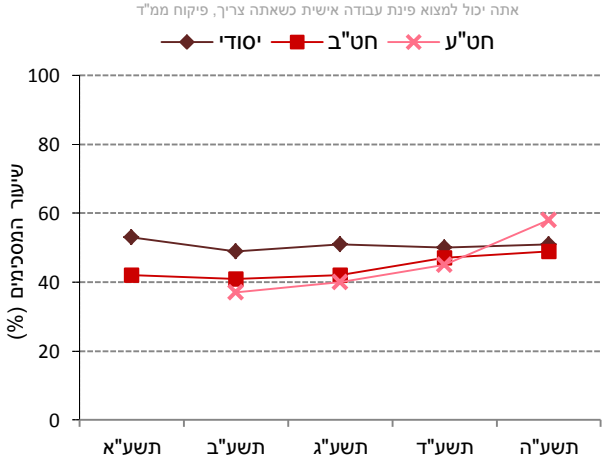

	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
יסודי	53%	49%	51%	50%	51%
חט"ב	42%	41%	42%	47%	49%
חט"ע	-	37%	40%	45%	58%

לוח 2 מציג את התפלגות דיווחי המורים על אפשרויות התשובה לשאלה: "כשאתה צריך פינת עבודה שבה תוכל לעבוד באופן אישי, באיזו תדירות אתה יכול למצוא כזו בבית הספר?"

לוח 2: דיווחי מורים על השאלה "כשאתה צריך פינת עבודה שבה תוכל לעבוד באופן אישי, באיזו תדירות אתה יכול למצוא כזו בבית הספר?" (תשע"ה)

תדירות	שלב חינוך	בתי"ס בפיקוח ממלכתי	בתי"ס בפיקוח ממ"ד	בתי"ס דוברי עברית
תמיד או ברוב המקרים	יסודי	59%	51%	57%
	חט"ב	60%	49%	57%
	חט"ע	69%	58%	65%
בכמחצית המקרים	יסודי	17%	18%	18%
	חט"ב	15%	21%	17%
	חט"ע	13%	16%	14%
במיעוט מהמקרים או אף פעם לא	יסודי	23%	31%	26%
	חט"ב	25%	30%	26%
	חט"ע	18%	27%	21%

6.3.3 היקף ביצוע המטלות בזמן השהייה בבית הספר – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

לבסוף התבקשו מורים לציין איזה חלק של המטלות, כמו בדיקת עבודות ומבחנים, בדיקת שיעורי בית וכד' הם מבצעים בזמן שהייתם בבית הספר. תחילה יוצגו שיעורי המורים אשר בחרו באפשרות התשובה "את כל המטלות או מרביתן", בשנים תשע"ב-תשע"ה. בהמשך יוצגו נתוני תשע"ה עבור כל אפשרויות התשובה לשאלה זו בחלוקה לבתי ספר דוברי עברית, בתי ספר בפיקוח ממלכתי ובתי ספר בפיקוח ממ"ד. לפירוט נוסף ראו נספח 3.

השוואה בין שנים של אפשרות התשובה (תשע"ב-תשע"ה)

בתרשים 52 מוצגים נתוני אפשרות התשובה: "בזמן שהייתי בבית הספר אני מבצע את כל המטלות שלי כמורה או את מרביתן" בשנים תשע"ב-תשע"ה (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

תרשים 52: דיווחי מורים על אפשרות התשובה "בזמן שהייתי בבית הספר אני מבצע את כל המטלות שלי כמורה או את מרביתן" בשנים תשע"ב-תשע"ה

בתי ספר דוברי עברית (תשע"ב-תשע"ה)

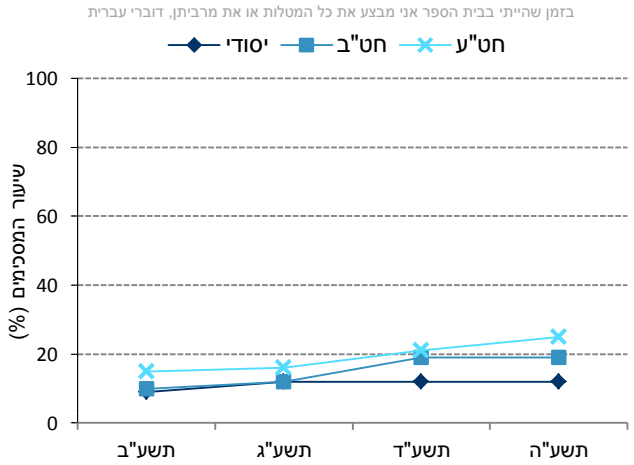

	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
יסודי	9%	12%	12%	12%
חט"ב	10%	12%	19%	19%
חט"ע	15%	16%	21%	25%

בתי ספר בפיקוח ממלכתי (תשע"ב-תשע"ה)

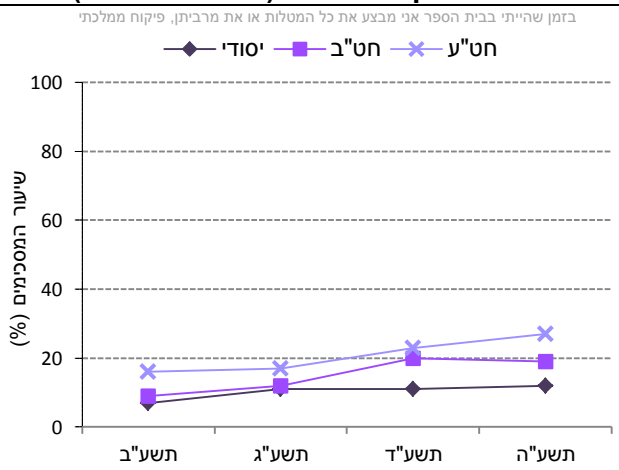

	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
יסודי	7%	11%	11%	12%
חט"ב	9%	12%	20%	19%
חט"ע	16%	17%	23%	27%

בתי ספר בפיקוח ממ"ד (תשע"ב-תשע"ה)

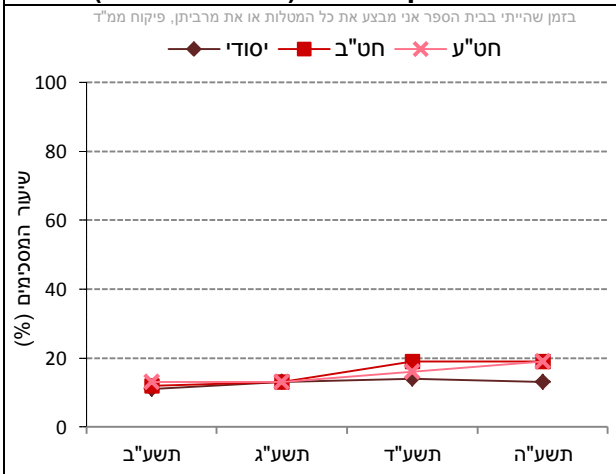

	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
יסודי	11%	13%	14%	13%
חט"ב	12%	13%	19%	19%
חט"ע	13%	13%	16%	19%

לוח 3 מציג את התפלגות דיווחי המורים על אפשרויות התשובה לשאלה: "איזה חלק מהמטלות שלך כמורה (בדיקת עבודות, מבחנים, הכנת שיעורים וכו') אתה מבצע בזמן שהייתך בבית הספר?"

לוח 3: דיווחי מורים על השאלה: "איזה חלק מהמטלות שלך כמורה (בדיקת עבודות, מבחנים, הכנת שיעורים וכו') אתה מבצע בזמן שהייתך בבית הספר"? (תשע"ה)

היקף המטלות	שלב חינוך	בתי"ס פיקוח ממלכתי	בתי"ס פיקוח ממ"ד	בתי"ס דוברי עברית
את כל המטלות או מרביתן	יסודי	12%	13%	12%
	חט"ב	19%	19%	19%
	חט"ע	27%	19%	25%
כמחצית המטלות	יסודי	18%	20%	19%
	חט"ב	19%	20%	19%
	חט"ע	18%	20%	18%
חלק קטן מן המטלות או כלל לא	יסודי	70%	67%	69%
	חט"ב	62%	61%	62%
	חט"ע	55%	61%	57%

פרק 6: ממצאים עיקריים

הסביבה הפיזית לפי דיווחי תלמידים (יסודי חט"ב וחט"ע)

- באופן כללי, בשנת תשע"ה 57% מתלמידי ה'-ו', 43% מתלמידי ז'-ט' ו- 46% מתלמידי י'-י"א דיווחו כי הסביבה הפיזית בבית ספרם נקייה, מטופחת ומתאימה ללמידה. שיעורי הדיווח דומים למדי בבתי"ס בשני סוגי הפיקוח בשכבת גיל ה'-ו' ו-ז'-ט'. בשכבת גיל י'-י"א נרשם פער של 4% לטובת בתי ספר בפיקוח ממ"ד (49% לעומת 45%).
- בהשוואה בין השנים תשס"ח-תשע"ד נצפתה מגמת עלייה עם תנודתיות בשיעורי המדווחים על סביבה פיזית נאותה בבתי ספרם בשתי שכבות הגיל ובשני סוגי הפיקוח. בתשע"ה נרשמה ירידה בשיעורי הדיווח על המדד יחסית לנתוני תשע"ד.
- עיון בהיגדים המרכיבים את המדד המסכם מעלה, כי בעוד ששיעורי הדיווח על סביבה פיזית מיטבית בכיתות הלימודים ובחצר בית הספר הם גבוהים יחסית, הרי ששיעורי הדיווח על תקינות ועל ניקיון שירותי התלמידים הם נמוכים יחסית: רק 29% מתלמידי ה'-ו', 22% מתלמידי ז'-ט' ו-27% מתלמידי י'-י"א מדווחים כך.
- תלמידים בבתי ספר בפיקוח ממ"ד דיווחו בשיעורים גבוהים יותר על נוחות הכיתה ותקינות השירותים. תלמידים בבתי ספר בפיקוח ממלכתי דיווחו בשיעורים גבוהים במקצת בשלושת שלבי הגיל על כך שחצר בית הספר יפה ומטופחת.

תנאים לשהייה ממושכת בבית הספר לפי דיווחי המורים (יסודי, חט"ב וחט"ע)

- באופן כללי, מרבית המורים דיווחו בתשע"ה כי התנאים הפיזיים בבית ספרם מספקים את צרכיהם ומאפשרים שהייה ממושכת בבית הספר. המורים גילו שביעות רצון מנגישות למחשוב ולתקשוב וממקום מתאים לישיבות צוות, ובמידה פחותה יותר, מהתאמת המקום לשם קיום פגישות ומקום להוראה בקבוצות קטנות.
- הרמות הגבוהות ביותר של שביעות רצון מהתנאים לשהייה ממושכת נרשמו בבתיה"ס היסודיים, לאחר מכן בחט"ע, ואילו בחט"ב נרשמו רמות שביעות הרצון הנמוכות ביותר באופן יחסי.
- בהשוואה בין בתי ספר משני סוגי הפיקוח עולה תמונה מורכבת – בשלב חינוך יסודי מורים בבתי ספר בפיקוח ממלכתי דיווחו באחוזים גבוהים יותר על כל ההיגדים. בשלב חינוך חט"ב מורים בבתי ספר בפיקוח ממלכתי דיווחו בשיעורים גבוהים יותר על מחשוב ותקשוב, מקום מתאים לקיום פגישות ולהוראה בקבוצות קטנות. ואילו מורים בפיקוח ממ"ד בשלב חינוך חט"ב דיווחו בשיעורים גבוהים יותר על מקום מתאים לאכול. בשלב חינוך חט"ע מורים בבתי ספר בפיקוח ממלכתי דיווחו בשיעורים גבוהים יותר על מחשוב ותקשוב, מקום מתאים לעבוד ולקיום פגישות ואילו מורים בבתי ספר בפיקוח הממ"ד דיווחו בשיעורים גבוהים יותר על תנאי אחסון, ועל מקום מתאים לאכול.

פינת עבודה אישית לפי דיווחי המורים (יסודי, חט"ב וחט"ע)

- כ-28% מהמורים בשלב חינוך יסודי וחט"ב ו-39% מהמורים בשלב חינוך חט"ע דיווחו כי יש להם פינת עבודה אישית בבית ספרם. שיעור המדווחים גבוה יותר בבתי ספר בפיקוח ממלכתי לעומת מורים בבתי ספר בפיקוח ממ"ד בשלושת שלבי החינוך. ככל ששלב הגיל גבוה יותר כך גם גדל הפער בין דיווחי המורים – 27% לעומת 22% ביסודי, 32% לעומת 22% בחט"ב ו-43% לעומת 30% בחט"ע.
- בהשוואה לאורך השנים תשע"א-תשע"ה נרשמה בשלב חינוך יסודי יציבות בבתי ספר ממ"ד ועלייה בממלכתיים, בחט"ב נרשמה עלייה בשני סוגי הפיקוח ובחט"ע עלייה בפיקוח הממלכתי (בעיקר בין תשע"ב לתשע"ג) והפיקוח הממ"ד.
- בנוסף להימצאות פינת עבודה אישית בבית הספר, נשאלו המורים האם הם יכולים למצוא פינת עבודה לעבודה אישית (לא פינת עבודה אישית) כאשר הם צריכים. כ-60% מבין המורים דיווחו שהם יכולים למצוא כזו בבית הספר תמיד או ברוב המקרים. שיעורי הדיווח גבוהים נרשמו בחט"ע בהשוואה ליסודי ולחט"ב. מורים בבתי ספר בפיקוח ממלכתי דיווחו בשיעורים גבוהים יותר בשלושת שלבי החינוך. בשלב חינוך יסודי נרשם פער של 8% ואילו בשלבי חינוך חט"ב וחט"ע נרשם פער של 11% לטובת החינוך הממלכתי.
- בהשוואה לאורך שנים נרשמה יציבות בשיעורי הדיווח בשלב חינוך יסודי בשני סוגי הפיקוח, עלייה בשלב חינוך חט"ב (עלייה גדולה יותר בבתי ספר בפיקוח ממלכתי) ועלייה ניכרת בשלב חינוך חט"ע בשני סוגי הפיקוח.

היקף ביצוע המטלות בזמן השהייה בבית ספר לפי דיווחי המורים (יסודי, חט"ב וחט"ע)

- מורים נשאלו האם הם מבצעים את כל המטלות או את מרביתן בזמן השהייה בבית הספר. 25% מהמורים בחט"ע, 19% מהמורים בחט"ב ו-12% מהמורים ביסודי דיווחו כי הם מבצעים את כל המטלות או את מרביתן בזמן שהייתם בבית הספר.
- לא נרשמו פערים בשיעורי הדיווח בין סוגי הפיקוח בשלב החינוך יסודי וחט"ב. בשלב חינוך חט"ע נרשמו שיעורי דיווח גבוהים יותר בבתי ספר בפיקוח ממלכתי בהשוואה לממ"ד (27% לעומת 19% בהתאמה).
- בהשוואה לאורך שנים נרשמה עלייה בשיעורי הדיווח באשר לביצוע כל המטלות או מרביתן בזמן השהייה בבית הספר בשני סוגי הפיקוח ובכל שלבי החינוך. העלייה הגדולה ביותר נרשמה בשלבי החינוך חט"ב וחט"ע בבתי ספר בפיקוח ממלכתי (כ-10% לאורך השנים).

לסיכום,

- מרבית התלמידים והמורים דיווחו על סביבה פיזית נאותה ועל תנאים מספקים לשהייה ממושכת. נרשמו שיעורי דיווח גבוהים יותר בשלב חינוך יסודי, לאחר מכן בחט"ע ואילו בחט"ב נרשמו שיעורי דיווח הנמוכים ביותר באופן יחסי. כמו כן, במרבית ההיבטים שנבדקו לאורך השנים ניכרת מגמת עלייה בשיעורי הדיווח על תשתיות וסביבה פיזית בבית הספר. למרות כל זאת, שיעורי הדיווח על תקינות ועל ניקיון שירותי התלמידים הם הנמוכים ביותר מכלל ההיבטים שנבדקו ויש לתת את הדעת על סוגיה זו. גם שיעורי הדיווח על קיומה של פינת עבודת אישית בקרב מורים ביסודי ובחט"ב הוא נמוך יחסית. כ- 20% מן המורים דיווחו כי הם מצליחים לבצע את כל המטלות או את מרביתן בזמן שהותם בבית הספר.

7. קידום אורח חיים בריא

קידום אורח חיים בריא בקרב תלמידים צובר תאוצה בשנים האחרונות לאור העלייה במודעות באשר לקשר בין אורח חיים בריא לבין איכות חיים גבוהה ומניעת תחלואה, ובאשר להשלכות הכלכליות של היבטים אלו. אין עוררין על כך שכדי לקדם אורח חיים בריא בקרב האוכלוסייה הבוגרת – החינוך לכך אמור להתחיל כבר בגילאי בית הספר.

קידום אורח חיים בריא בבתי ספר יכול להיות מונהג באמצעות הקניית ידע והגברת המודעות לנושא, טיפוח אחריות לבריאות, הטמעת הנושא כחלק מתרבות החיים בבתי הספר ועידוד תלמידים לאמץ התנהגויות מקדמות בריאות[3]. הפרק הנוכחי מבקש לבחון באיזו מידה וכיצד מונהג הנושא בבתי הספר לפי דיווחי תלמידים ומורים.

7.1 קידום אורח חיים בריא – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

לצורך בדיקת הנושא נשאלו התלמידים האם שוחחו אתם בבית הספר על תזונה נכונה ועל חשיבותה, האם שוחחו אתם על חשיבותה של פעילות גופנית ועל-אודות המזונות שהם נוהגים לאכול ביום רגיל בשבוע.

נתונים על קידום אורח חיים בריא בבתי הספר נאספו לראשונה בשנה"ל תשע"ה בקרב תלמידים בכל שלבי החינוך: יסודי (ה'-ו'), חט"ב (ז'-ט') וחט"ע (י'-י"א). נתונים אלו מוצגים לראשונה בדוח זה. בנושא זה לא חושב מדד מסכם והנתונים של כל אחד מן ההיגדים מוצגים בנפרד. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שכבות גיל, בעבור בתי ספר דוברי עברית, בתי ספר בפיקוח ממלכתי ובתי ספר בפיקוח ממ"ד.

להלן פירוט ההיגדים כפי שהם מוצגים בשאלון:

ללא מדד מסכם: קידום אורח חיים בריא
מאמצי בית הספר לקידום אורח חיים בריא בקרב התלמידים
א. "השנה שוחחו אתנו בבית הספר על תזונה נכונה ועל חשיבותה לבריאות"*
ב. "השנה שוחחו אתנו בבית הספר על חשיבותה של פעילות גופנית/ספורטיבית לבריאות"*
התנהגויות תלמידים המקדמות שמירה על אורח חיים בריא
ג. "המזון שאתה אוכל ביום רגיל בשבוע – כולל שילוב של חלבונים (כמו ביצים, גבינה, בשר), פחמימות (כמו לחם, אורז, תפוחי אדמה), פירות וירקות"**
ד. "ביום רגיל אתה נוהג לאכול שלושה פריטים או יותר מהמאכלים האלה: פרוסת עוגה, עוגייה, חטיף מתוק, חטיף מלוח וכו'"**

* בהיגדים אלו התבקשו התלמידים לציין האם וכמה פעמים התקיימו האירועים המתוארים בהיגדים. לתלמידים נתנו שלוש אפשרויות תשובה: (1) לא שוחחו אתנו, (2) כן, פעם אחת, (3) כן, יותר מפעם אחת. בעבור היגדים אלו מוצג בתרשים שיעור העונים "פעם אחת או יותר מפעם אחת".

** בהיגדים אלו התבקשו התלמידים לציין באיזו תדירות הם נוהגים לאכול את צירוף המזונות המתואר בהיגדים. לתלמידים נתנו ארבע אפשרויות תשובה: (1) אף פעם או כמעט אף פעם, (2) לפעמים, (3) תמיד או כמעט תמיד, (4) לא זוכר. בעבור היגדים אלו מוצג בלוח התפלגות תשובות התלמידים בכל אחת מאפשרויות התשובה.

3 משרד החינוך (2011). חוזר מנכ"ל עב/3(א), מיוחד לשנת "אורח חיים בריא ופעיל", 2-9.8.

נתוני ההיגדים (תשע"ה)

בתרשים 53 מוצגים נתוני ההיגדים העוסקים במאמצי בית הספר לקידום אורח בריא בקרב התלמידים בשנה"ל תשע"ה, לפי שכבות גיל בבתי ספר דוברי עברית, בבתי ספר בפיקוח ממלכתי ובבתי ספר בפיקוח ממ"ד (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 53: דיווחי תלמידים על מאמצי בית הספר לקידום אורח חיים בריא: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי פיקוח ושכבות גיל (תשע"ה)

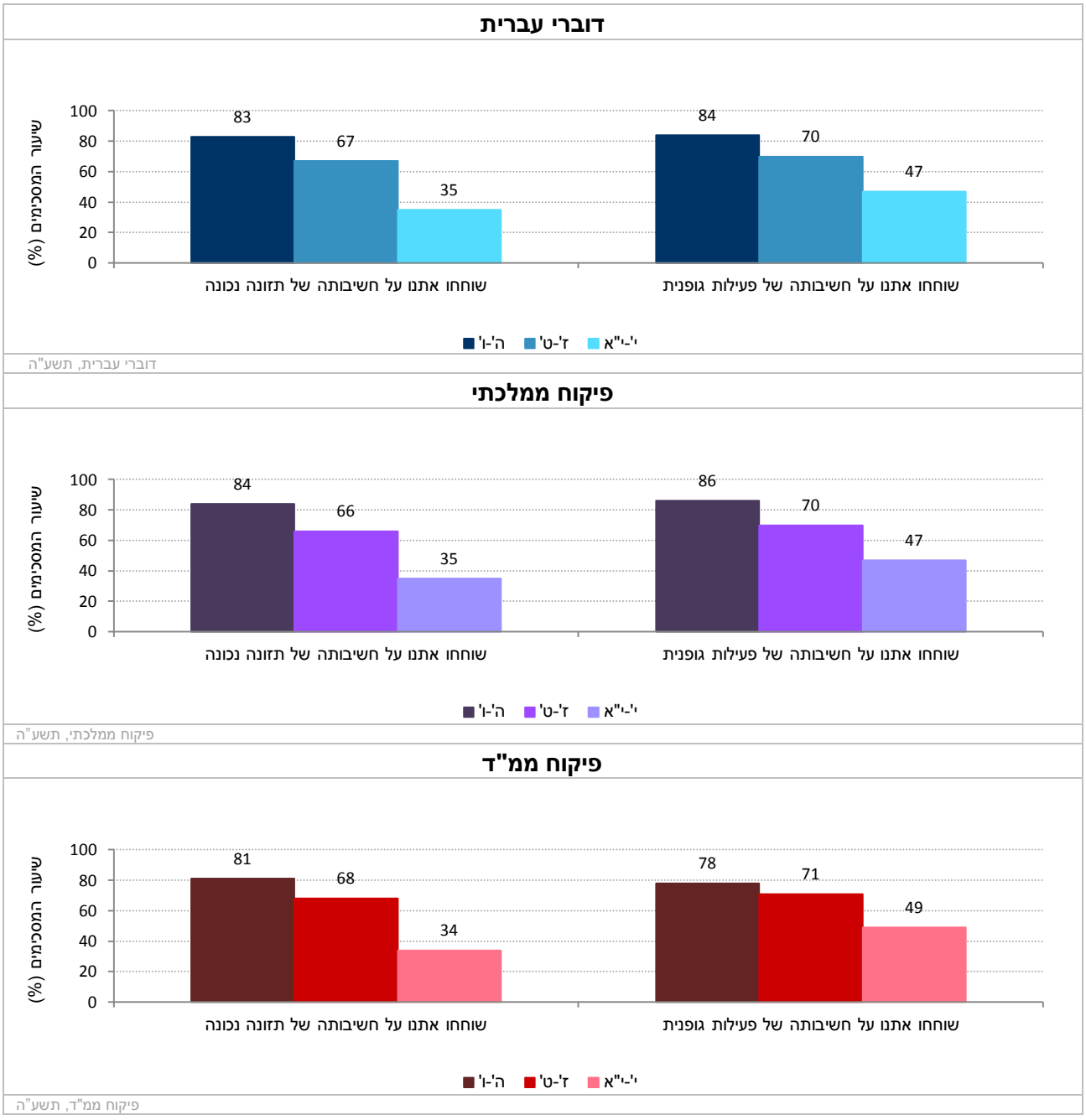

בלוח 4 ובלוח 5 מוצגים נתוני ההיגדים העוסקים בהתנהגויות תלמידים המקדמות שמירה על אורח חיים בריא בשנה"ל תשע"ה, לפי שכבות גיל בבתי ספר דוברי עברית, בבתי ספר בפיקוח ממלכתי ובבתי ספר בפיקוח ממ"ד (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

לוח 4: התפלגות דיווחי התלמידים על תדירות האכילה של צירוף המזונות חלבונים, פחמימות, פירות וירקות לפי שלב חינוך ופיקוח (תשע"ה)*

המזון שאתה אוכל ביום רגיל בשבוע – כולל שילוב של חלבונים (כמו ביצים, גבינה, בשר), פחמימות (כמו לחם, אורז, תפוחי אדמה), פירות וירקות	שלב חינוך	בתי"ס פיקוח ממלכתי	בתי"ס פיקוח ממ"ד	בתי"ס דוברי עברית
אף פעם או כמעט אף פעם	יסודי	6%	8%	7%
	חט"ב	7%	8%	7%
	חט"ע	8%	9%	8%
לפעמים	יסודי	33%	38%	34%
	חט"ב	29%	33%	29%
	חט"ע	25%	30%	26%
תמיד או כמעט תמיד	יסודי	61%	54%	59%
	חט"ב	65%	59%	64%
	חט"ע	67%	62%	66%

*"שיעור התלמידים שהשיב "לא זוכר" היה 7% ביסודי-חט"ב ו- 4% לא השיבו.
*"שיעור התלמידים שהשיב "לא זוכר" היה 6% בחט"ע ו- 3% לא השיבו.

לוח 5: התפלגות דיווחי התלמידים על תדירות האכילה של פריטי מזון כמו עוגה וחטיפים לפי שלב חינוך ופיקוח (תשע"ה)*

ביום רגיל אתה נוהג לאכול שלושה פריטים או יותר מהמאכלים האלה: פרוסת עוגה, עוגייה, חטיף מתוק, חטיף מלוח וכו'	שלב חינוך	בתי"ס פיקוח ממלכתי	בתי"ס פיקוח ממ"ד	בתי"ס דוברי עברית
אף פעם או כמעט אף פעם	יסודי	36%	27%	34%
	חט"ב	29%	23%	28%
	חט"ע	28%	24%	27%
לפעמים	יסודי	51%	55%	52%
	חט"ב	52%	55%	53%
	חט"ע	51%	54%	52%
תמיד או כמעט תמיד	יסודי	13%	18%	14%
	חט"ב	18%	21%	19%
	חט"ע	21%	22%	21%

*"שיעור התלמידים שהשיב "לא זוכר" היה 5% ביסודי-חט"ב ו- 4% לא השיבו.
*"שיעור התלמידים שהשיב "לא זוכר" היה 5% בחט"ע ו- 4% לא השיבו.

7.2 קידום אורח חיים בריא – דיווחי מחנכים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

כהשלמה לדיווחי התלמידים נשאלו גם המחנכים על-אודות קידום אורח חיים בריא בקרב התלמידים וכחלק מן התרבות הבית ספרית. בחלק זה מוצגים נתוני ההיגדים העוסקים בקידום אורח בריא לפי דיווחי מורים מחנכים. חשוב לציין כי למרות שהוצגו הן לתלמידים והן למחנכים היגדים העוסקים בקידום אורח חיים בריא, הרי שאין זה נכון להשוות באופן ישיר בין תשובות התלמידים לתשובות המחנכים, לאור הבדלים בניסוח ההיגדים והסולמות עליהם נבדקו.

7.2.1 מאמצי בית הספר לקידום אורח חיים בריא – דיווחי מחנכים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

לצורך בדיקת הנושא נשאלו המחנכים האם תלמידי כיתתם קבלו הנחיות במגוון של נושאים כגון, תזונה נכונה ומניעת השמנה, פעילות גופנית, שמירה על הבריאות ומניעת מחלות ועוד.

נתונים על קידום אורח חיים בריא בבתי הספר נאספו לראשונה בשנה"ל תשע"ה בקרב מורים מחנכים מכל שלבי החינוך: יסודי (ה'-ו'), חט"ב (ז'-ט') וחט"ע (י'-י"א). נתונים אלו מוצגים לראשונה בדוח זה. בנושא זה לא חושב מדד מסכם והנתונים של כל אחד מן ההיגדים מוצגים בנפרד. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שכבות גיל, בעבור בתי ספר דוברי עברית, בתי ספר בפיקוח ממלכתי ובתי ספר בפיקוח ממ"ד.

להלן פירוט ההיגדים כפי שהם מוצגים בשאלון:

ללא מדד מסכם: מאמצי בית הספר לקידום אורח חיים בריא*
א. "תלמידי כיתתך קיבלו השנה הנחיה בנושא: תזונה נכונה ומניעת השמנה"
ב. "תלמידי כיתתך קיבלו השנה הנחיה בנושא: פעילות גופנית"
ג. "תלמידי כיתתך קיבלו השנה הנחיה בנושא: שמירה על הבריאות ומניעת מחלות"
ד. "תלמידי כיתתך קיבלו השנה הנחיה בנושא: שמירה על היגיינה אישית"
ה. "תלמידי כיתתך קיבלו השנה הנחיה בנושא: הקפדה על סביבה נקייה ואסתטית ותרומתה לבריאות"
ו. "תלמידי כיתתך קיבלו השנה הנחיה בנושא: מניעת התנהגות מסכנת כגון צריכת אלכוהול וסמים, עישון, הפרעות אכילה וכד'"
ז. "תלמידי כיתתך קיבלו השנה הנחיה בנושא: בטיחות ומניעת תאונות אישיות בדרכים, בבית, ברחוב וכד'"

* סולם התשובות להיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (מסכים או מסכים מאד) כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים).

נתוני ההיגדים (תשע"ה)

בתרשים 54 מוצגים נתוני ההיגדים העוסקים בקידום אורח חיים בריא בקרב התלמידים בשנה"ל תשע"ה, לפי שלב חינוך בבתי ספר דוברי עברית, בבתי ספר בפיקוח ממלכתי ובבתי ספר בפיקוח ממ"ד (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

תרשים 54: דיווחי מחנכים על קידום אורח חיים בריא בקרב התלמידים: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי פיקוח ושלב חינוך (תשע"ה)

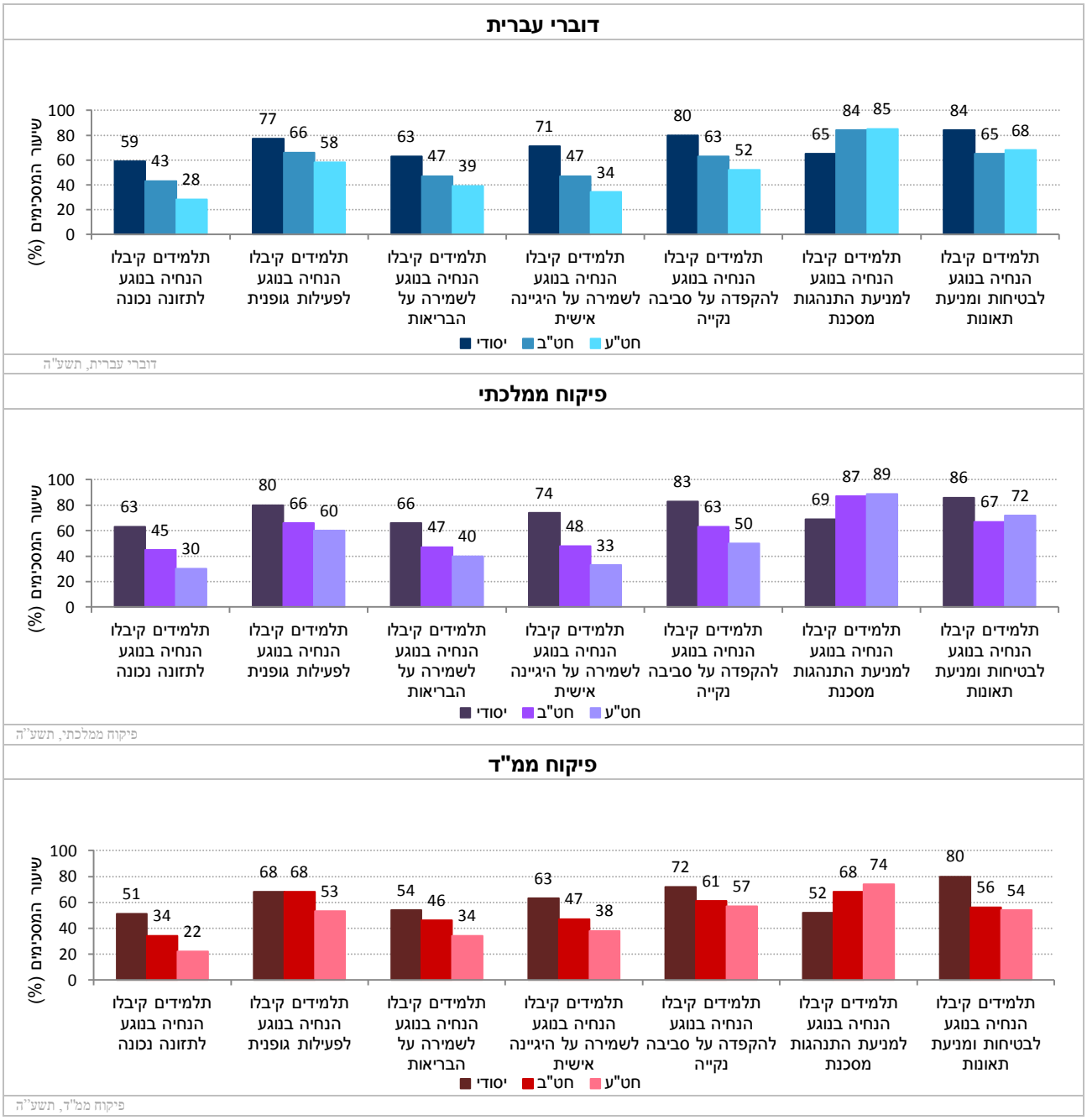

7.2.2 קידום אורח חיים בריא כחלק מן התרבות הבית ספרית – דיווחי מחנכים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

המחנכים נשאלו בנוסף גם על הטמעת אורח חיים בריא כחלק מתרבות החיים בבית הספר. המחנכים נשאלו האם בבית הספר פותחה תכנית שנתית לקידום הבריאות, האם הם קיבלו תמיכה או סיוע לצורך הטמעת הנושא, והאם הורי התלמידים היו שותפים לפעילות בקידום הבריאות הנערכת בבית הספר.

נתונים על קידום אורח חיים בריא בבתי הספר כחלק מן התרבות הבית ספרית נאספו לראשונה בשנה"ל תשע"ה בקרב מורים מחנכים מכל שלבי החינוך: יסודי (ה'-ו'), חט"ב (ז'-ט') וחט"ע (י'-י"א). נתונים אלו מוצגים לראשונה בדוח זה. בנושא זה לא חושב מדד מסכם והנתונים של כל אחד מן ההיגדים מוצגים בנפרד. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שכבות גיל, בעבור בתי ספר דוברי עברית, בתי ספר בפיקוח ממלכתי ובתי ספר בפיקוח ממ"ד.

להלן פירוט ההיגדים כפי שהם מוצגים בשאלון:

ללא מדד מסכם: קידום אורח חיים בריא כחלק מן התרבות הבית ספרית*
א. "בבית הספר פותחה תכנית שנתית לקידום הבריאות"
ב. "במהלך השנה קיבלת תמיכה שוטפת, ליווי או סיוע לצורך הכנת פעילויות בתחום אורח חיים בריא וחינוך לבריאות טובה או להפעלתן"
ג. "הורי התלמידים שותפים לפעילות בקידום הבריאות הנערכת בבית הספר"

* סולם התשובות היה "כן" או "לא". בתרשים מוצג שיעור המשיבים "כן".

בתרשים 55 מוצגים נתוני ההיגדים העוסקים בקידום אורח חיים בריא כחלק מן התרבות הבית ספרית בשנה"ל תשע"ה, לפי שלב חינוך בבתי ספר דוברי עברית, בבתי ספר בפיקוח ממלכתי ובבתי ספר בפיקוח ממ"ד (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

תרשים 55: דיווחי מחנכים על קידום אורח חיים כחלק מן התרבות הבית ספרית: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי פיקוח ושלבי חינוך (תשע"ה)

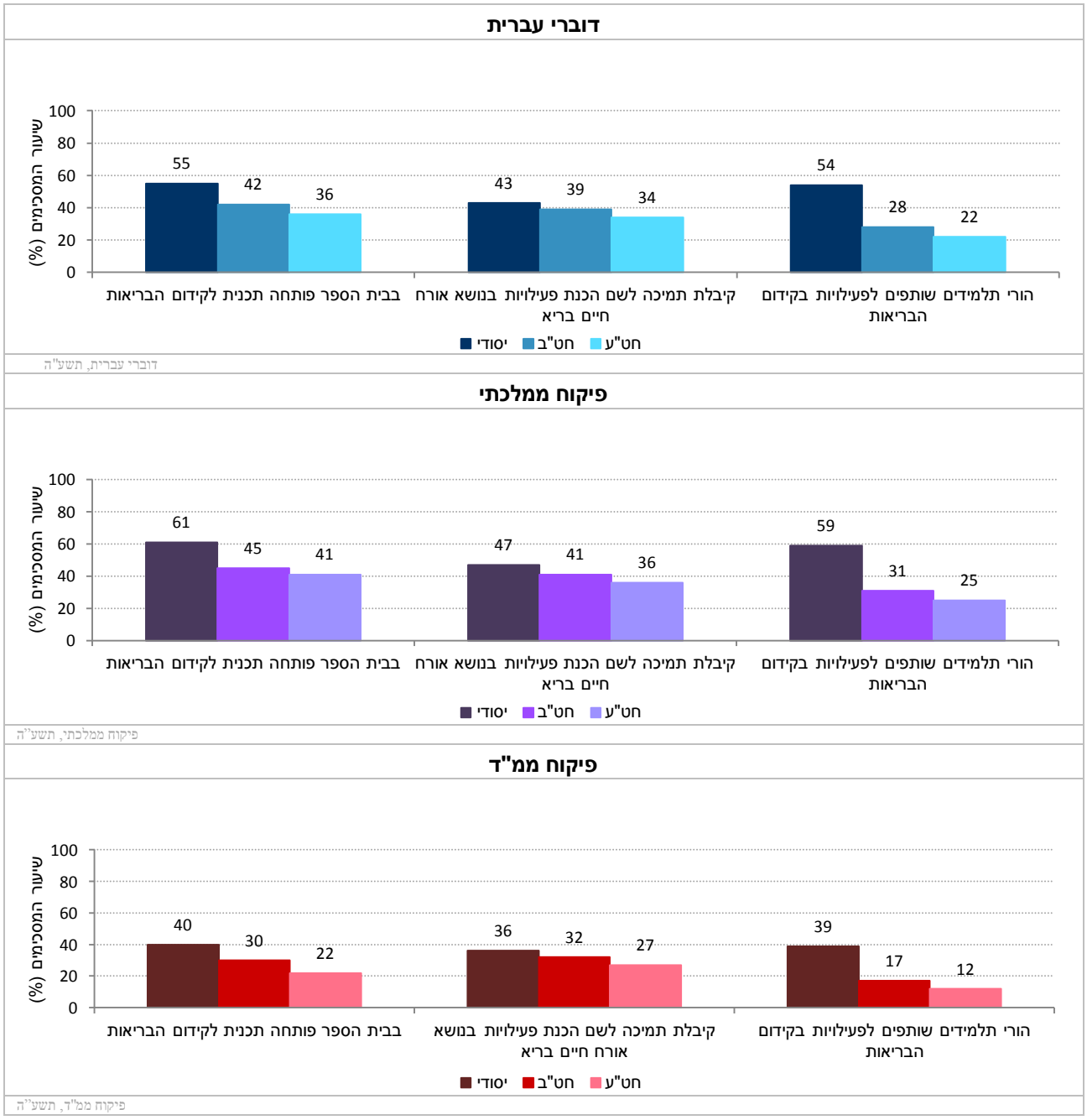

פרק 7: ממצאים עיקריים

קידום אורח חיים בריא – דיווחי תלמידים (יסודי חט"ב וחט"ע)

- תלמידים נשאלו על מאמצי בית הספר לקידום אורח חיים בריא. עם העלייה בשכבות הגיל נרשמה ירידה בשיעורי הדיווח של התלמידים על מאמצי בית הספר: בעוד שבשכבת הגיל ה'-ו' מעל 80% מהתלמידים דיווחו כי הסבירו להם על חשיבותה של תזונה נכונה ושל פעילות גופנית, בשכבת הגיל ז'-ט' כ-70% מהתלמידים דיווחו כך ובשכבת הגיל י'-י"א שיעורי הדיווח עומדים על כ-45%.
- לא נרשם הבדל בשיעורי הדיווח בין בתי ספר משני סוגי הפיקוח בשלוש שכבות הגיל בשני ההיגדים מלבד פער של 8% (86% בממלכתי לעומת 78% בממ"ד) על חשיבותה של פעילות גופנית.
- באשר להתנהגויות תלמידים המקדמות שמירה על אורח חיים בריא – כ-60% מהתלמידים בשלוש שכבות הגיל דיווחו שהם אוכלים תמיד או כמעט תמיד שילוב מזונות הכולל חלבונים, פחמימות, פירות וירקות. לא נרשמו הבדלים משמעותיים בין תלמידים מבתי ספר משני סוגי הפיקוח. בשני סוגי הפיקוח עם העלייה בשכבות הגיל נרשמה עלייה בשיעורי הדיווח של תלמידים (תלמיד או כמעט תמיד) על התנהגויות המקדמות שמירה על אורח חיים בריא.
- כ-15% מהתלמידים בשכבת הגיל ה'-ו' וכ-20% בשכבות הגיל ז'-י"א דיווחו כי הם תמיד או כמעט תמיד אוכלים פריטי מזון כמו עוגה וחטיפים. בשני סוגי הפיקוח נרשמה עלייה בשיעורי הדיווח על אכילת חטיפים עם העלייה בשכבות הגיל. בשלב חינוך יסודי נרשמו שיעורי דיווח גבוהים יותר באופן יחסי בקרב תלמידים המשתייכים לפיקוח הממ"ד בהשוואה לממלכתי (18% למול 14% בהתאמה).

קידום אורח חיים בריא – דיווחי מחנכים (יסודי חט"ב וחט"ע)

- בנוסף לתלמידים נשאלו גם מחנכים על-אודות קידום אורח חיים בריא בקרב התלמידים וכחלק מן התרבות הבית ספרית.
- באשר למאמצי בית הספר לקידום אורח חיים בריא – שיעורי ההסכמה הגבוהים ביותר נרשמו עם ההיגד "תלמידים קיבלו הנחייה בנוגע למניעת התנהגות מסכנת כגון צריכת אלכוהול וסמים, עישון, הפרעות אכילה וכד'" (65% ביסודי וכ- 85% בחט"ב ובחט"ע) והנמוכים ביותר עם ההיגד "תלמידים קיבלו הנחיה בנוגע לתזונה נכונה ומניעת השמנה" (כ- 60% ביסודי, כ- 45% בחט"ב וכ- 25% בחט"ע).
- במרבית ההיגדים, שיעורי הדיווח של המחנכים בשלב חינוך יסודי עולים על אלו של חט"ב וחט"ע. כך, מחנכים בשלב חינוך יסודי דיווחו בשיעורים גבוהים יותר בהשוואה למחנכים בשלבי החינוך חט"ב וחט"ע על הנחיית תלמידים בנוגע לתזונה נכונה, פעילות גופנית, שמירה על הבריאות, היגיינה אישית, הקפדה על הסביבה ובטיחות. עם זאת, בחט"ב ובחט"ע מחנכים דיווחו בשיעורים גבוהים יותר על הנחיית תלמידים בנוגע למניעת התנהגות מסכנת בהשוואה למחנכים בשלב חינוך יסודי.
- מחנכים בבתי ספר בפיקוח הממלכתי בשלוש שכבות הגיל דיווחו בשיעורים גבוהים יותר ממחנכים בבתי ספר בפיקוח הממ"ד על הנחיית תלמידים בכל ההיבטים של קידום אורח חיים בריא מלבד בהיגדים שעסקו בהקפדה על סביבה נקייה ושמירה על היגיינה בשלב חינוך חט"ע.
- באשר לקידום אורח חיים בריא כחלק מן התרבות הבית ספרית – ככלל, עם העלייה בשלב החינוך נרשמה ירידה בשיעורי הדיווח של המחנכים על שילוב אורח חיים בריא באקלים הבית ספרי.
- 55% מבין המחנכים ביסודי, 42% בחט"ב ו-36% בחט"ע דיווחו על פיתוח תכנית שנתית לקידום הבריאות בבית הספר (פיקוח ממלכתי בשיעורים גבוהים בהרבה בהשוואה לפיקוח ממ"ד).
- כ-42% מבין המחנכים ביסודי ובחט"ב וכשליש מבין המחנכים בחט"ע דיווחו על קבלת תמיכה וליווי שוטפים לצורך הכנת פעילויות בתחום אורח חיים בריא (פיקוח ממלכתי בשיעורים גבוהים יותר בהשוואה לפיקוח ממ"ד).
- 54% מבין המחנכים ביסודי, 28% בחט"ב ו-22% בחט"ע דיווחו על שיתוף הורי התלמידים בפעילויות לקידום אורח חיים בריא בבית הספר (פיקוח ממלכתי בשיעורים גבוהים יותר בהשוואה לפיקוח ממ"ד).

לסיכום,

- הן לפי דיווחי התלמידים והן לפי דיווחי המחנכים, בתי ספר עושים מאמצים לקידום אורח חיים בריא בקרב תלמידיהם באמצעות שיחות לגבי חשיבות התזונה הנכונה, הנחיות באשר לקיום פעילות גופנית ומתן הנחיות לתלמידים בנושאים רבים נוספים (מניעת התנהגות מסכנת, בטיחות ומניעת תאונות ועוד). כמו כן, בכמחצית מבתי הספר היסודיים, בכ-40% מהחט"ב ובכשליש מהחט"ע קיימת תכנית לקידום בריאות.
- יחד עם זאת הקניית אורח חיים בריא נפוצה הרבה יותר, באופן משמעותי, בבתי הספר היסודיים מאשר בחט"ב ובחט"ע, ובקרב בתי ספר בפיקוח הממלכתי יותר מאשר בבתי ספר בפיקוח הממ"ד.

סביבה פדגוגית

עד כה עסקנו בהיבטים שונים של האקלים הבית ספרי. נושא חשוב לא פחות הוא **הסביבה הפדגוגית** (בבית הספר או מחוצה לו) שבה מתרחשים תהליכי ההוראה-למידה של התלמידים ואשר יש בהם כדי לקדם את הידע, המיומנויות וההישגים הלימודיים של התלמידים. בכך יעסוק חלקו השני של הדוח.

החלק העוסק בסביבה הפדגוגית מציג טווח רחב של נושאים הקשורים להיבטים רגשיים-מוטיבציוניים שחווה הלומד, לדרכי הוראה-למידה-הערכה, לתרבות בית ספרית תומכת למידה, להתנהלות הארגונית של בית הספר ועוד.

8. היבטים רגשיים-מוטיבציוניים בלמידה

חלק זה עוסק בהיבטים הרגשיים-מוטיבציוניים בלמידה, תוך התמקדות ברמת הסקרנות והמוטיבציה ללמידה של התלמידים ובמאמצי בית הספר לעודד אותה, קרי, המידה שבה המורים מצפים מהתלמידים להתאמץ בלימודים, מאמינים ביכולותיהם של התלמידים ומעודדים אותם להעמיק בנושאי הלימוד. יש לציין כי היבטים אלו מקבלים בתקופה האחרונה משנה חשיבות לאור מאמצי משרד החינוך לקדם למידה פעילה, רלוונטית ובעלת ערך ללומד ולחברה.

8.1 מוטיבציה אוטונומית ללמידה בקרב התלמידים – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

"מוטיבציה" (הנעה) היא מונח שכיח בשיח הבית ספרי בפרט ובמערכת החינוך בכלל. תלמיד הפועל מתוך מוטיבציה אוטונומית (פנימית) חש סקרנות ועניין כלפי החומר הנלמד ומבין את חשיבותו להמשך חייו ולצמיחתו כאדם. הלמידה בעבורו מלֻוה בתחושה של הנאה ורצון אמיתי ללמוד, ועל כן תהליך הלמידה יימשך אצלו גם אם לא תהיה דרישה חיצונית לכך[4].

המדד המסכם "מוטיבציה אוטונומית ללמידה בקרב התלמידים" מבקש לבחון באיזו מידה התלמידים לומדים מתוך הכרה פנימית בחשיבות הלמידה. נתונים אלה נאספו החל משנה"ל תשס"ח בקרב תלמידים משלבי החינוך: יסודי (ה'-ו') וחט"ב (ז'-ט') והחל משנה"ל תשע"ה בקרב תלמידים בחט"ע. נתוני חט"ע מוצגים לראשונה בדוח.

תחילה מוצגים נתוני המדד המסכם לאורך זמן בין השנים תשס"ח-תשע"ה, לאחר מכן מוצגים נתוני תשע"ה של המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שכבות גיל בעבור בתי ספר דוברי עברית, בתי ספר בפיקוח ממלכתי ובתי ספר בפיקוח ממ"ד. להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

מדד מסכם: מוטיבציה אוטונומית ללמידה בקרב התלמידים
עניין והנאה בלמידה
א. "כשאני מכין את העבודות ואת השיעורים, זה מפני שהדבר מעניין ומסקרן אותי"
ב. "כשאני לומד ברצינות, זה מפני שהנושא מעניין אותי"
ג. "כשאני משקיע בלימודים, זה מפני שאני נהנה מזה"
חשיבות הלמידה
ד. "כשאני משקיע בלימודים, זה מפני שהלימודים חשובים לי"
ה. "כשאני מכין את העבודות ואת השיעורים, זה מפני שהדבר עוזר לי לדעת דברים חשובים"
ו. "כשאני לומד ברצינות, זה מפני שהדבר יעזור לי בעתיד"

* סולם התשובות להיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (מסכים או מסכים מאד) כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוזי המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד. בהתאמה, ערכי המדד נעים בין 0 ל-100.

[4] עשור, א'. (2001). טיפוח מוטיבציה פנימית ללמידה בבית הספר. בתוך: א', קפלן, וא', עשור (עורכים). הנעה ללמידה: תפיסות חדשות של מוטיבציה, *חינוך החשיבה, 20*, עמ' 167- 190. ירושלים: מכון ברנקו וייס.

השוואה בין שנים של המדד המסכם (תשס"ח-תשע"ה)

בתרשים 56 מוצגים נתוני המדד המסכם "מוטיבציה אוטונומית ללמידה בקרב התלמידים" בשנים תשס"ח-תשע"ה (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 56: דיווחי התלמידים על מוטיבציה אוטונומית ללמידה: נתוני המדד המסכם בשנים תשס"ח-תשע"ה

בתי ספר דוברי עברית (תשס"ח-תשע"ה)

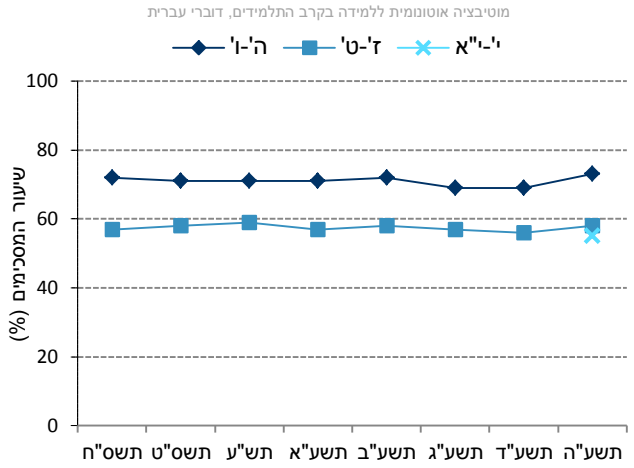

	תשס"ח	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
ה'-ו'	72%	71%	71%	71%	72%	69%	69%	73%
ז'-ט'	57%	58%	59%	57%	58%	57%	56%	58%
י'-י"א	-	-	-	-	-	-	-	55%

בתי ספר בפיקוח ממלכתי (תשס"ח-תשע"ה)

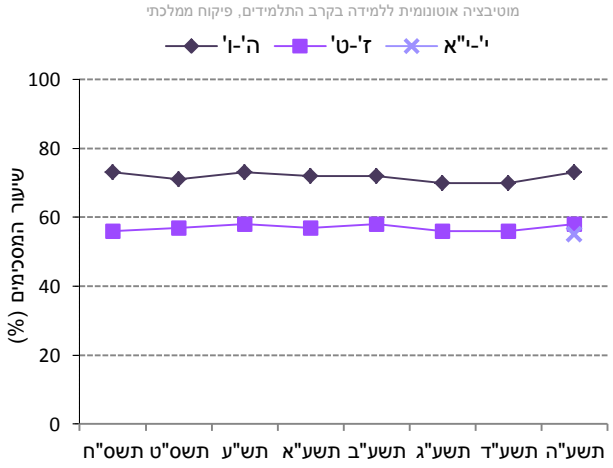

	תשס"ח	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
ה'-ו'	73%	71%	73%	72%	72%	70%	70%	73%
ז'-ט'	56%	57%	58%	57%	58%	56%	56%	58%
י'-י"א	-	-	-	-	-	-	-	55%

בתי ספר בפיקוח ממ"ד (תשס"ח-תשע"ה)

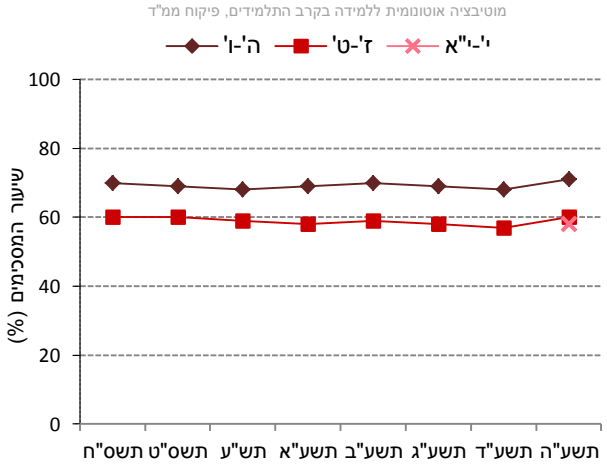

	תשס"ח	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
ה'-ו'	70%	69%	68%	69%	70%	69%	68%	71%
ז'-ט'	60%	60%	59%	58%	59%	58%	57%	60%
י'-י"א	-	-	-	-	-	-	-	58%

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ה)

בתרשים 57 מוצגים נתוני המדד המסכם "מוטיבציה אוטונומית ללמידה בקרב תלמידים" וההיגדים המרכיבים אותו בשנה"ל תשע"ה לפי שכבות גיל בבתי ספר דוברי עברית, בבתי ספר בפיקוח ממלכתי ובבתי ספר בפיקוח ממ"ד (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 57: דיווחי התלמידים על מוטיבציה אוטונומית ללמידה: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי פיקוח ושכבות גיל (תשע"ה)

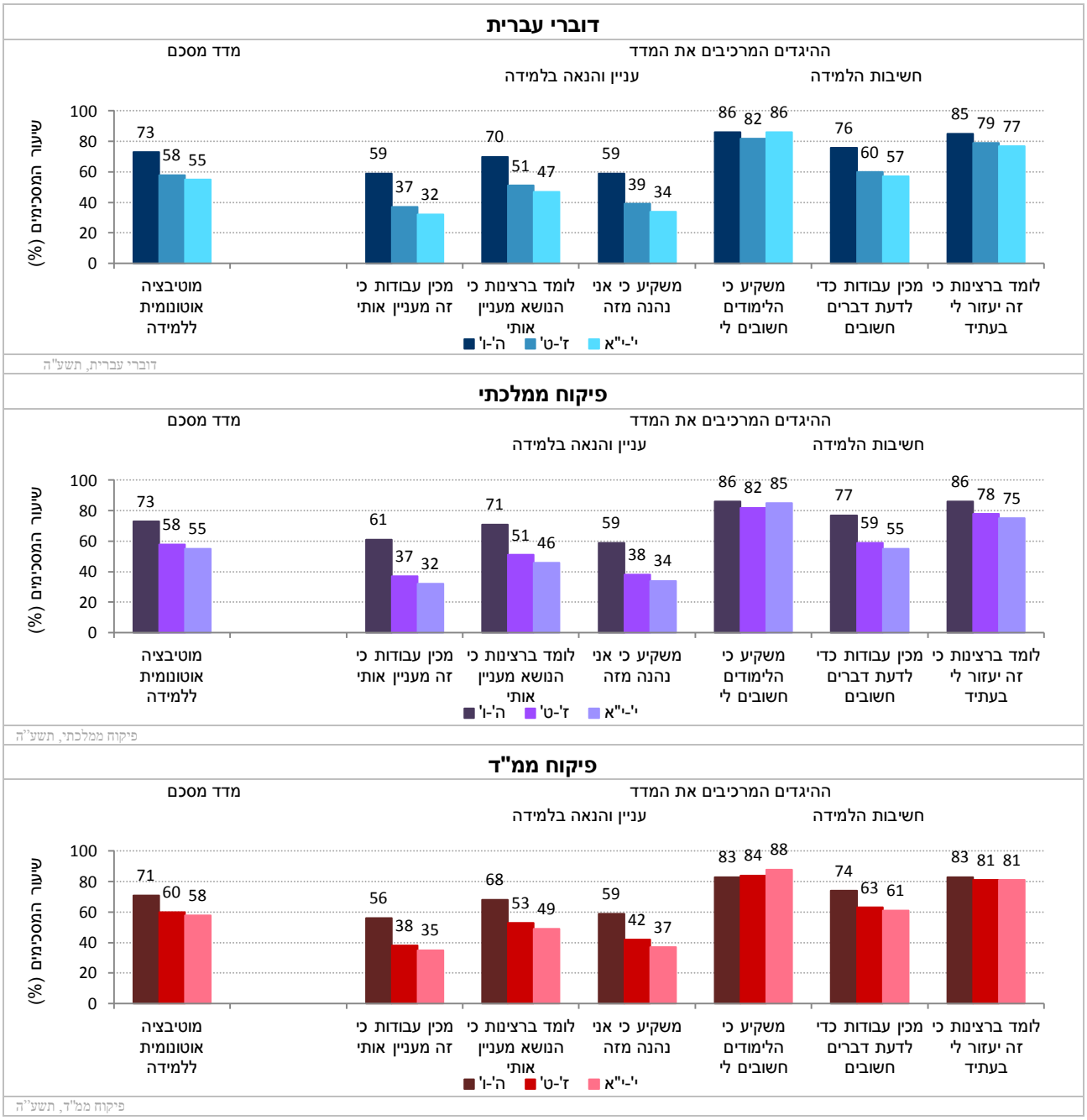

8.2 מסוגלות, סקרנות ועניין בלמידה – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

תלמידים הפועלים מתוך עניין, סקרנות והנאה מעורבים יותר בלמידה ומוכנים להתמודד עם משימות מאתגרות יותר בלמידה. המדד המסכם "מסוגלות, סקרנות ועניין בלמידה" מבקש ללמוד באיזו מידה עקרונות אלו של למידה קונים אחיזה בקרב התלמידים, דהיינו באיזו מידה התלמידים לומדים מתוך סקרנות, מגלים עניין בלימודים ומייחסים להם ערך, ועד כמה הלימודים מקנים לתלמידים תחושה של מסוגלות וביטחון ביכולותיהם.

נתונים אלה נאספו בקרב תלמידים מכל שלבי החינוך: יסודי (ה'-ו'), חט"ב (ז'-ט') וחט"ע (י'-י"א). הנתונים נאספו לראשונה בתשע"ה ומדווחים בדוח זה לראשונה. להלן מוצגים נתוני תשע"ה של המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שכבות גיל בעבור בתי ספר דוברי עברית, בתי ספר בפיקוח ממלכתי ובתי ספר בפיקוח ממ"ד.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

מדד מסכם: מסוגלות, סקרנות ועניין בלמידה
א. "אני מרגיש סקרנות ועניין כלפי הדברים שאני לומד בבית הספר"
ב. "הדברים שמלמדים בבית הספר מקנים לי ידע רב וחשוב"
ג. "אני בטוח שאוכל להצליח בלימודים גם אם המשימות יהיו קשות"
ד. "הדברים שאני לומד בבית הספר עוזרים לי גם מחוץ לשעות הלימודים"
ה. "אני נהנה מהדברים שאני לומד בבית הספר"

* סולם התשובות להיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (מסכים או מסכים מאד) כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוזי המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד. בהתאמה, ערכי המדד נעים בין 0 ל-100.

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ה)

בתרשים 58 מוצגים נתוני המדד המסכם "מסוגלות, סקרנות ועניין בלמידה" וההיגדים המרכיבים אותו בשנה"ל תשע"ה לפי שכבות גיל בבתי ספר דוברי עברית, בבתי ספר בפיקוח ממלכתי ובבתי ספר בפיקוח ממ"ד (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 58: דיווחי התלמידים על מסוגלות, סקרנות ועניין בלמידה: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי פיקוח ושכבות גיל (תשע"ה)

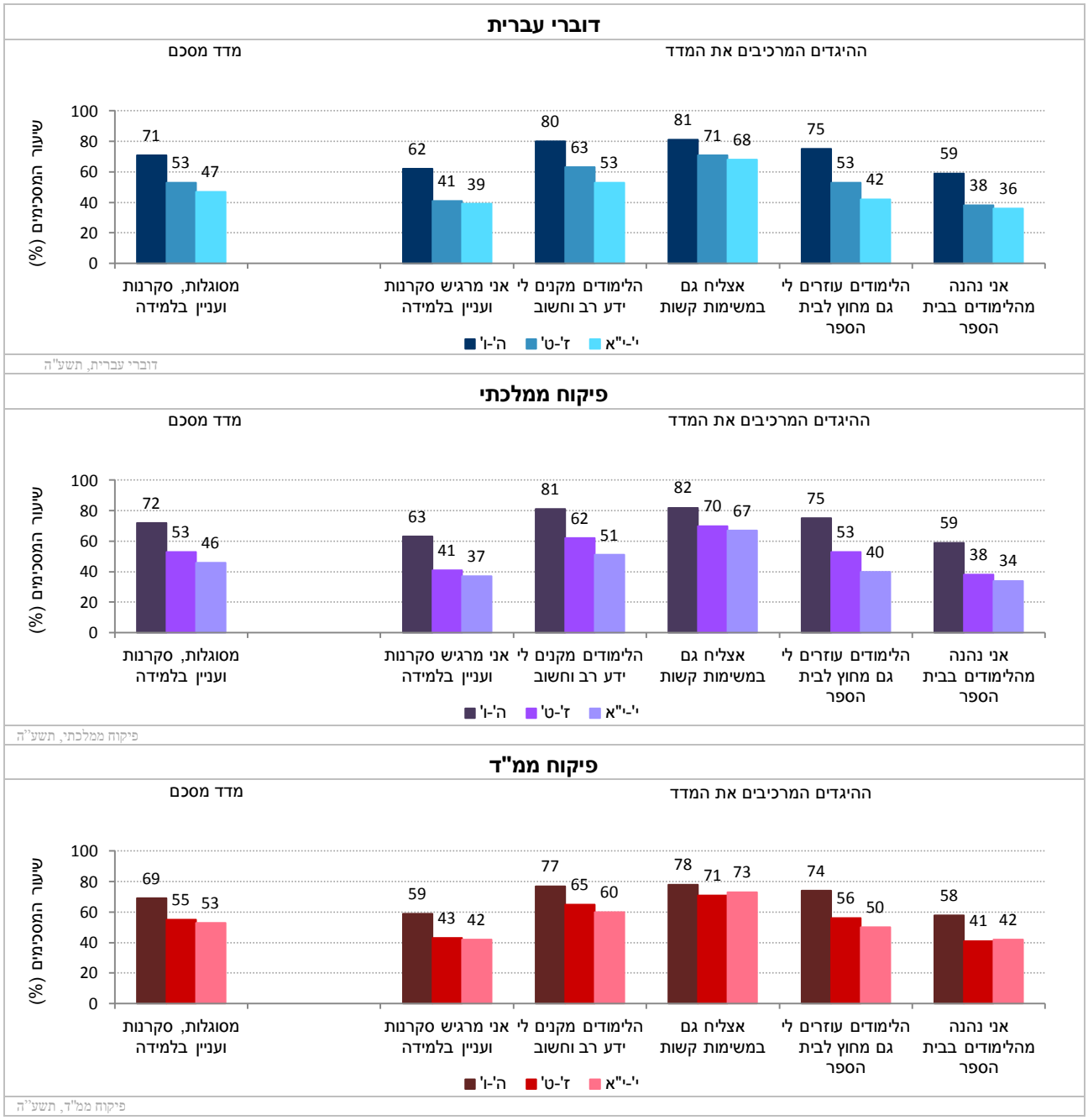

8.3 מאמצי בית הספר לעידוד מוטיבציה וסקרנות בקרב התלמידים – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

בעוד שבתת-הפרקים הקודמים תארנו את המידה שבה התלמידים לומדים מתוך מוטיבציה ומגלים סקרנות בלמידה, תת-פרק זה בוחן את המידה בה בית הספר מעודד את המוטיבציה והסקרנות בקרב התלמידים.

המדד המסכם "מאמצי בית הספר לעידוד המוטיבציה והסקרנות בקרב התלמידים" מבקש לבחון את המידה שבה התלמידים חשים שמוריהם מעודדים אותם להתעמק בלמידה, מצפים מהם להתאמץ בלימודים ומאמינים ביכולתם להצליח. הנתונים נאספו לראשונה בתשע"ה ומדווחים בדוח זה לראשונה.

נתונים אלה נאספו בקרב תלמידים משלבי החינוך: יסודי (ה'-ו'), חט"ב (ז'-ט') וחט"ע (י'-י"א). להלן מוצגים נתוני תשע"ה של המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו. נתוני המדד מוצגים לראשונה בדוח זה. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שכבות גיל בעבור בתי ספר דוברי עברית, בתי ספר בפיקוח ממלכתי ובתי ספר בפיקוח ממ"ד.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

מדד מסכם: מאמצי בית הספר לעידוד מוטיבציה וסקרנות בקרב התלמידים*
א. "רוב המורים שלי נותנים לי הרגשה שאני יכול להצליח בלימודים"
ב. "רוב המורים מצפים מכל תלמיד להתאמץ בלימודים"
ג. "רוב המורים נותנים לי תחושה שהמחשבות והדעות שלי הן חשובות ובעלות ערך"
ד. "רוב המורים מעודדים אותי להתעמק בנושאי הלימוד שמעניינים אותי (למשל: לשאול שאלות, לחקור את הנושא וכו')"

* סולם התשובות להיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (מסכים או מסכים מאד) כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוזי המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד. בהתאמה, ערכי המדד נעים בין 0 ל-100.

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ה)

בתרשים 59 מוצגים נתוני המדד המסכם "מאמצי בית הספר לעידוד המוטיבציה והסקרנות בקרב התלמידים" וההיגדים המרכיבים אותו בשנה"ל תשע"ה לפי שכבות גיל בבתי ספר דוברי עברית, בבתי ספר בפיקוח ממלכתי ובבתי ספר בפיקוח ממ"ד (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 59: דיווחי התלמידים על מאמצי בית הספר לעידוד המוטיבציה והסקרנות: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי פיקוח ושכבות גיל (תשע"ה)

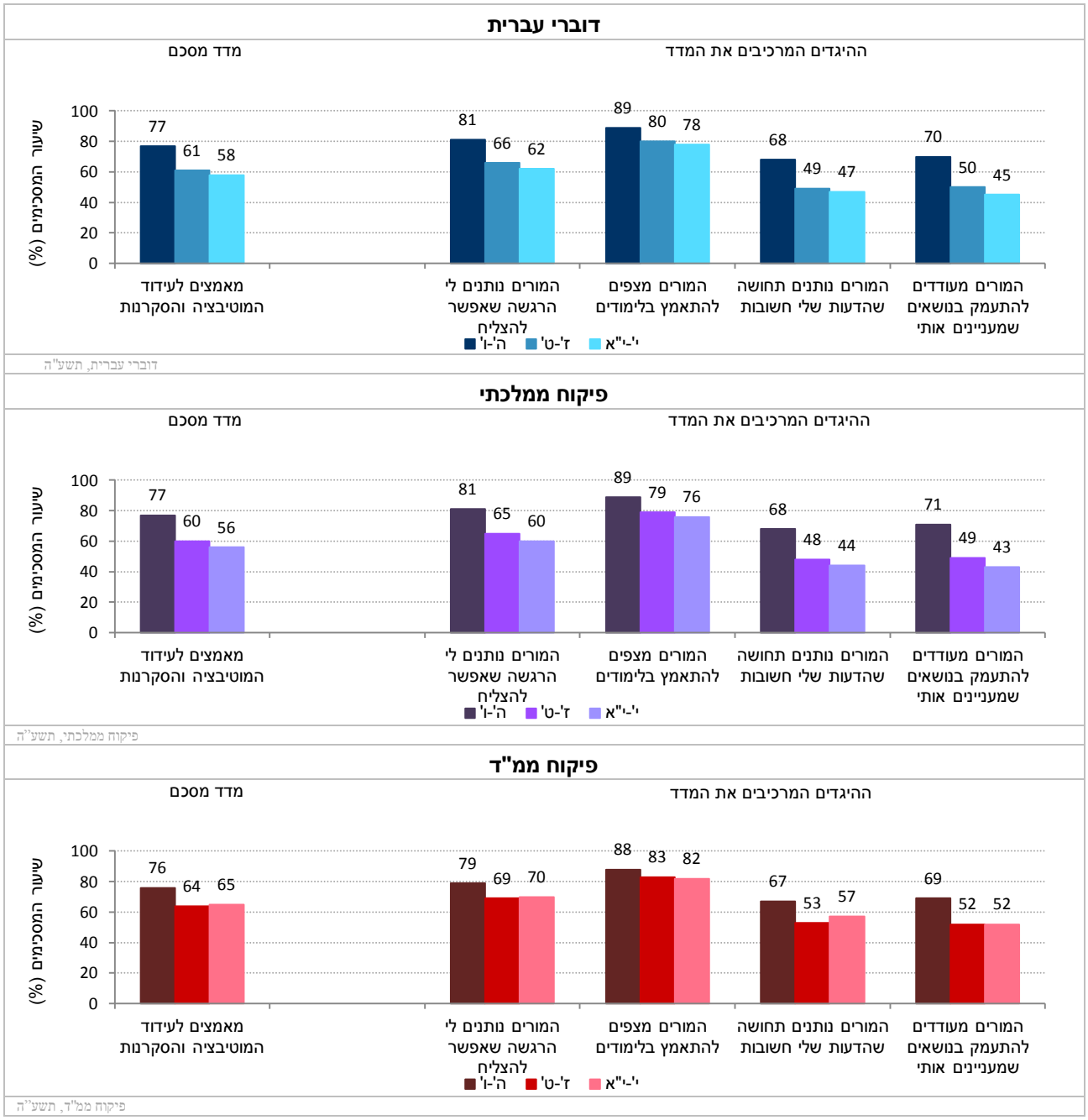

פרק 8: ממצאים עיקריים

מוטיבציה אוטונומית ללמידה בקרב התלמידים לפי דיווחי התלמידים (יסודי חט"ב וחט"ע)

- באופן כללי, 73% מתלמידי ה'-ו' וכ- 57% מתלמידי ז'-י"א דיווחו על מוטיבציה אוטונומית, כלומר מוטיבציה ללמידה שמקורה הוא פנימי. שיעורי הדיווח על מוטיבציה אוטונומית דומים למדי בבתי ספר בפיקוח ממלכתי וממ"ד.
- בראייה רב שנתית ניכרת יציבות בשיעורי ההסכמה עם המדד המסכם בשכבות גיל ה'-ו' ו-ז'-ט' בשני סוגי הפיקוח. בקרב שכבת הגיל י'-י"א המדד נבדק לראשונה בתשע"ה ולכן יש להמשיך ולבחון את שיעורי הדיווח בשנים הקרובות, כדי ללמוד על-אודות המגמות הרב השנתיות.
- התבוננות בהיגדים המרכיבים את המדד המסכם מצביעה על פער (שנמצא בשני סוגי הפיקוח) בין שיעורים גבוהים של תלמידים שדיווחו על מוטיבציה הנובעת מייחוס חשיבות ללימודים ומהתרומה הפוטנציאלית שלהם לעתידם, לעומת שיעורים נמוכים יותר, באופן יחסי, שדיווחו כי הם לומדים מתוך עניין ומתוך הנאה גרידא.

מסוגלות, סקרנות ועניין בלימודים לפי דיווחי התלמידים (יסודי חט"ב וחט"ע)

- בתשע"ה נבדק לראשונה המדד המסכם "מסוגלות, סקרנות ועניין בלימודים" בשלוש שכבות הגיל. מדד זה מבקש ללמוד באיזו מידה התלמידים לומדים מתוך סקרנות, מגלים עניין בלימודים ומייחסים להם ערך, ועד כמה הלימודים מקנים לתלמידים תחושה של מסוגלות וביטחון ביכולותיהם.
- תלמידים בשכבות הגיל הנמוכות (שכבות ה'-ו') הסכימו עם ההיגדים המרכיבים את המדד בשיעורים גבוהים יותר (71%) בהשוואה לתלמידים בשכבות הגיל הגבוהות ז'-ט' (53%) ו-י'-י"א (47%). בשכבות הגיל יסודי וחט"ב לא נרשמו פערים משמעותיים בין שני סוגי הפיקוח. לעומת זאת בחט"ע שיעורי ההסכמה בקרב תלמידים בפיקוח הממ"ד עמדו על 53% לעומת 46% בקרב תלמידים בפיקוח הממלכתי.
- שיעורי הסכמה גבוהים יחסית נרשמו עם ההיגדים "הלימודים מקנים ידע רב וחשוב" ו- "אצליח גם במשימות קשות". שיעורי הסכמה נמוכים יחסית נרשמו עם ההיגדים "אני מרגיש סקרנות ועניין בלמידה" ו-"אני נהנה מהלימודים בבית הספר". הפער הגבוה ביותר בין תלמידים בפיקוח הממלכתי לבין תלמידים בפיקוח הממ"ד נרשם בקרב תלמידי חט"ע בהיגדים "הלימודים עוזרים לי גם מחוץ לבית הספר" ו"הלימודים מקנים לי ידע רב וחשוב". בשני ההיגדים נרשם פער של כ- 10% לטובת החינוך הממ"ד.

מאמצי בית הספר לעידוד מוטיבציה וסקרנות לפי דיווחי התלמידים (יסודי חט"ב וחט"ע)

- בתשע"ה נבדק לראשונה המדד "מאמצי בית הספר לעידוד המוטיבציה והסקרנות" בקרב תלמידים משלוש שכבות הגיל. בשכבת הגיל ה'-ו' נרשמו שיעורי הסכמה גבוהים יותר (77%) עם המדד המסכם בהשוואה לשיעורי ההסכמה עם המדד בשכבות הגיל ז'-ט' (61%) ו-י'-י"א (58%).
- בין שני סוגי הפיקוח בשלב חינוך יסודי נרשמו שיעורי הסכמה דומים למדי עם המדד המסכם (כ- 76%) ואילו בשלבי החינוך הגבוהים יותר נרשם פער לטובת בתי ספר בפיקוח הממ"ד (64% לעומת 60% בחט"ב ו- 65% לעומת 56% בחט"ע).
- שיעורי ההסכמה הנמוכים ביותר בקרב תלמידים בשני סוגי הפיקוח נרשמו עם ההיגדים "רוב המורים מעודדים אותי להתעמק בנושאי הלימוד שמעניינים אותי" ו-"רוב המורים נותנים לי תחושה שהמחשבות והדעות שלי הן חשובות".

לסיכום,

- באופן כללי, כ-70% מתלמידי ה'-ו' וכ-60% מתלמידי ז'-י"א דיווחו על מוטיבציה אוטונומית (פנימית) ללמידה. כמו כן, 71% מבין התלמידים בשכבת גיל ה'-ו', 53% מבין תלמידי ז'-ט' ו- 47% מבין תלמידי י'-י"א דיווחו על מסוגלות, סקרנות ועניין בלמידה. בשני המדדים עם העלייה בשכבת הגיל נרשמה ירידה ברמת העניין והסקרנות בלמידה. כמו כן, בשני המדדים, שיעורים גבוהים יותר של תלמידים דיווחו על למידה מתוך חשיבות הלמידה בהשוואה ללמידה מתוך עניין וסקרנות, ללא הבדלים בין שני סוגי הפיקוח.
- בנוסף, כ-80% מבין התלמידים בשכבת הגיל ה'-ו' וכ-60% מבין התלמידים בשכבות הגיל ז'-י"א דיווחו כי בבית הספר נעשים מאמצים כדי לעודד מוטיבציה וסקרנות בקרב התלמידים. דהיינו, תלמידים בשכבות הגיל הנמוכות יותר דיווחו על מוטיבציה גבוהה יותר ללמידה וגם על מאמצים שבית הספר משקיע בעידוד מוטיבציה וסקרנות ללמידה, זאת בהשוואה לתלמידים בשכבות הגיל הבוגרות יותר.

9. דרכי הוראה-למידה-הערכה

כאשר מבקשים לחקור, לבחון ולהבין את הסביבה הפדגוגית בבתי הספר הרי שלב ליבו של התהליך הפדגוגי הם תהליכי ההוראה-למידה-הערכה המתקיימים בכיתות. במערכת החינוך רואים חשיבות רבה בהטמעת תהליכי הוראה-למידה-הערכה הרלוונטיים ללומדים ולעולמם, המערבים את התלמידים בלמידה פעילה ומשמעותית ושהנם בעלי ערך רב יותר הן ללומדים והן לקהילה אליה הם משתייכים.

בפרק זה נבחן כמה היבטים מרכזיים של תהליכי ההוראה-למידה-הערכה בכיתות: תפיסת ההוראה כמעניינת וברורה על ידי התלמידים, פרקטיקות הוראה-למידה-הערכה איכותיות הנהוגות בכיתות, מטלות כיתתיות המקדמות למידת חקר, הוראה דיפרנציאלית, מתן מענה לצרכים ייחודיים של תלמידים, אסטרטגיות ללמידה עצמית, מתן הערכה ומשוב על ידי המורים, ושימוש בתקשוב לצרכי למידה.

9.1 תפיסת ההוראה כמעניינת וברורה – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

תלמידים מכל שכבות הגיל התבקשו לחוות את דעתם באשר לאופן ההוראה של המורים: באיזו מידה אופן ההוראה נתפס בעיניהם כבהיר, כמעורר חשק ללמוד, כמסייע בהבנת החומר וכמעודד חשיבה והעמקה. על בסיס שורה של היגדים אלו חושב המדד המסכם "תפיסת ההוראה כמעניינת וברורה".

נתונים אלה נאספו בקרב תלמידים משלבי החינוך: יסודי (ה'-ו') וחט"ב (ז'-ט') החל משנה"ל תשע"ד, ובקרב תלמידי חט"ע (י'-י"א) החל משנה"ל תשע"ב. תחילה מוצגים נתוני המדד המסכם לאורך זמן בין השנים תשע"ב-תשע"ה, לאחר מכן מוצגים נתוני תשע"ה של המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שכבות גיל בעבור בתי ספר דוברי עברית, בתי ספר בפיקוח ממלכתי ובתי ספר בפיקוח ממ"ד.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

מדד מסכם: תפיסת ההוראה כמעניינת וברורה*
הוראה ברורה
א. "רוב המורים מסבירים באופן ברור את החומר שהם מלמדים"
ב. "רוב המורים שלי מלמדים באופן שגורם לי להבין את החומר"
ג. "רוב המורים שלי יודעים ללמד טוב"
הוראה מעניינת
ד. "רוב המורים מלמדים באופן מעניין המעורר חשק להקשיב להם וללמוד"
ה. "רוב המורים מלמדים באופן שמעודד אותי לחשוב על החומר ולהתעמק בו"

* סולם התשובות להיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (מסכים או מסכים מאד) כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוזי המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד. בהתאמה, ערכי המדד נעים בין 0 ל-100.

השוואה בין שנים של המדד המסכם (תשע"ב-תשע"ה)

בתרשים 60 מוצגים נתוני המדד המסכם "תפיסת ההוראה כמעניינת וברורה" בשנים תשע"ב-תשע"ה (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 60: דיווחי התלמידים על תפיסת ההוראה כמעניינת וברורה: נתוני המדד המסכם בשנים תשע"ב-תשע"ה

בתי ספר דוברי עברית (תשע"ב-תשע"ה)

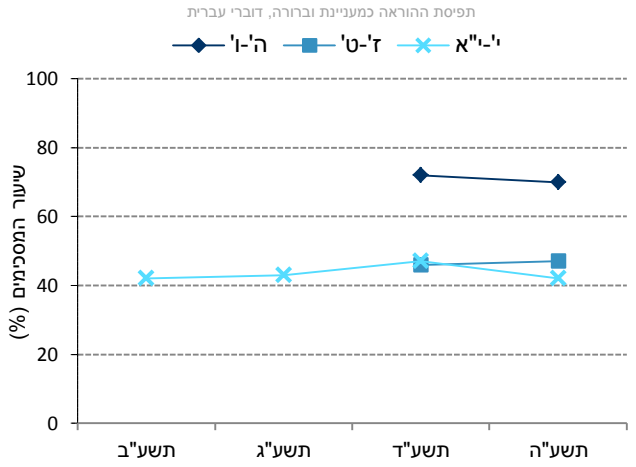

	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
ה'-ו'	-	-	72%	70%
ז'-ט'	-	-	46%	47%
י'-י"א	42%	43%	47%	42%

בתי ספר בפיקוח ממלכתי (תשע"ב-תשע"ה)

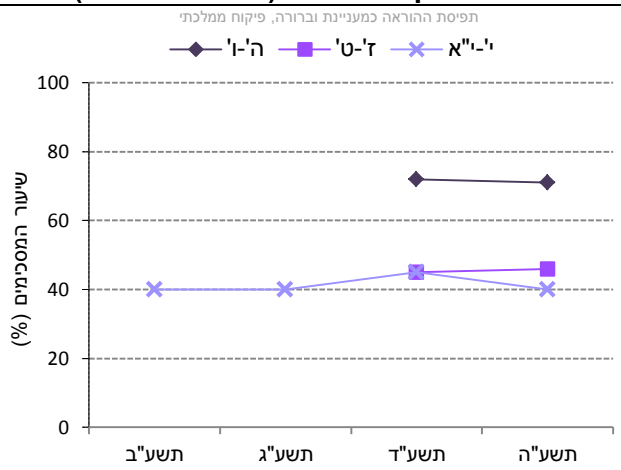

	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
ה'-ו'	-	-	72%	71%
ז'-ט'	-	-	45%	46%
י'-י"א	40%	40%	45%	40%

בתי ספר בפיקוח ממ"ד (תשע"ב-תשע"ה)

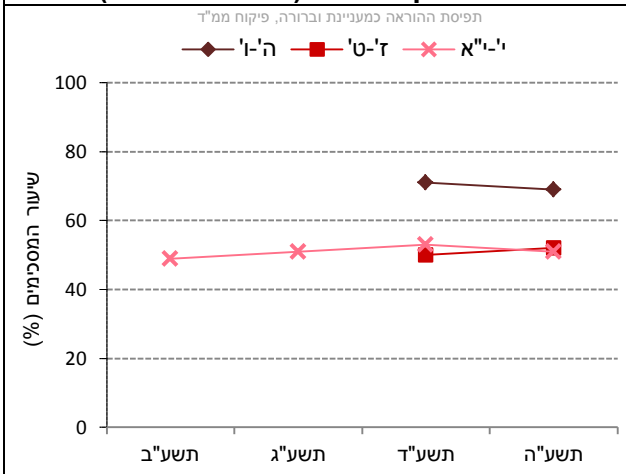

	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
ה'-ו'	-	-	71%	69%
ז'-ט'	-	-	50%	52%
י'-י"א	49%	51%	53%	51%

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ה)

בתרשים 61 מוצגים נתוני המדד המסכם "תפיסת ההוראה כמעניינת וברורה" וההיגדים המרכיבים אותו בשנה"ל תשע"ה לפי שכבות גיל בבתי ספר דוברי עברית, בבתי ספר בפיקוח ממלכתי ובבתי ספר בפיקוח ממ"ד (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 61: דיווחי התלמידים על תפיסת ההוראה כמעניינת וברורה: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי פיקוח ושכבות גיל (תשע"ה)

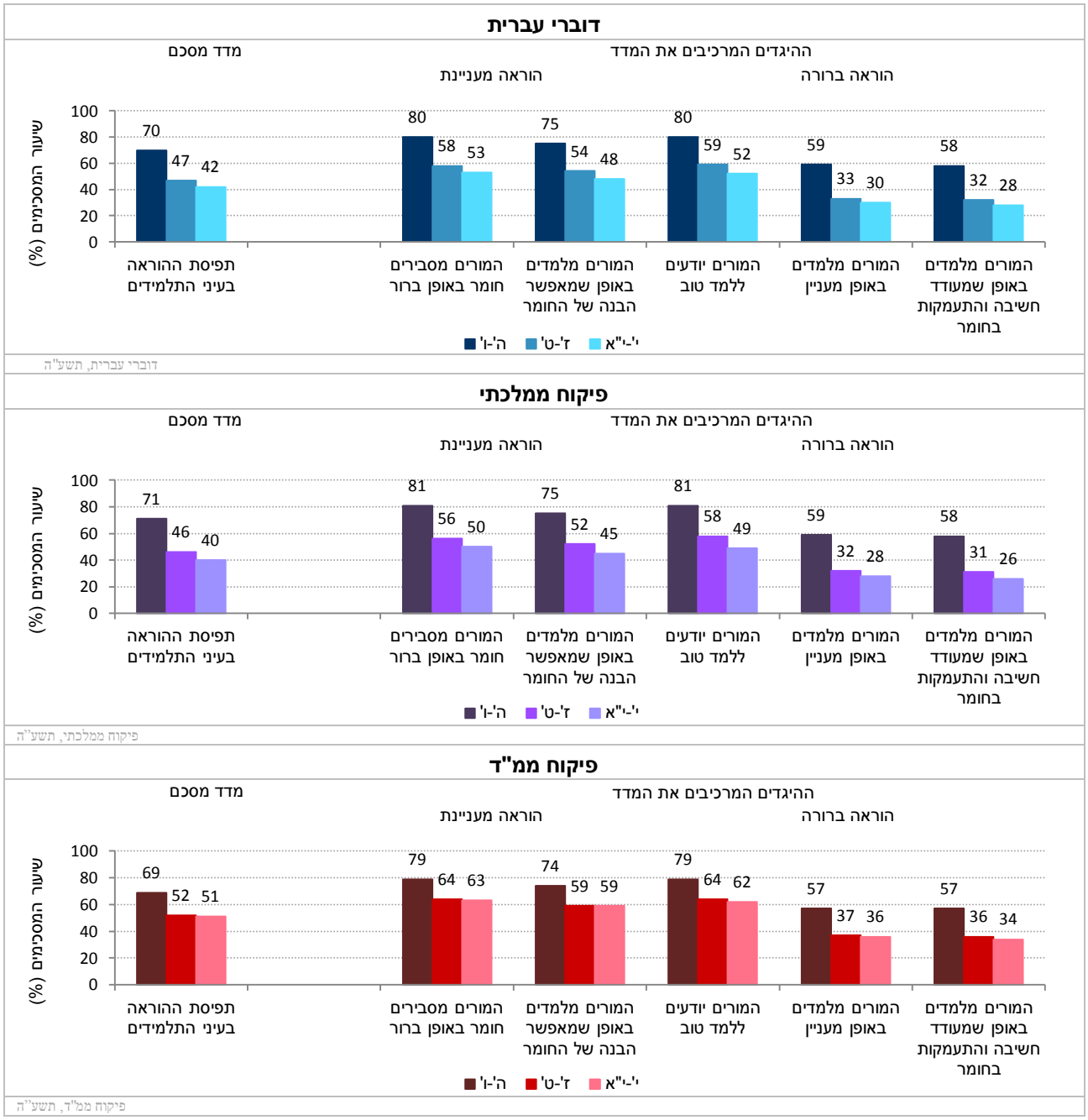

9.2 פרקטיקות הוראה-למידה-הערכה איכותיות – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

מערכת החינוך שואפת לטפח תלמידים המתאפיינים בסקרנות ובחדוות הלמידה וביכולות חקירה ולמידה עצמאיות. לצורך כך ניתן להשתמש במגוון דרכי הוראה-למידה-הערכה איכותיות: למידה בדרך החקר, למידה ממפגש עם תלמידים אחרים, למידה תחומית ובין תחומית, למידה עם מנחה או חונך, למידה פעילה, עבודת צוות, פעילות במרחבים מגוונים, פתרון בעיות, התנסות בדרכי ייצוג שונות של ידע וארגונו ועוד[5].

נתונים על-אודות "פרקטיקות הוראה-למידה-הערכה איכותיות" נאספו לראשונה בתשע"ה בקרב תלמידים משלבי החינוך: יסודי (ה'-ו'), חט"ב (ז'-ט') וחט"ע (י'-י"א). הנתונים מוצגים לראשונה בדוח זה. להלן מוצגים נתוני תשע"ה של המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שכבות גיל בעבור בתי ספר דוברי עברית, בתי ספר בפיקוח ממלכתי ובתי ספר בפיקוח ממ"ד.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

מדד מסכם: פרקטיקות הוראה-למידה-הערכה איכותיות*
א. "המורים בבית הספר מכוונים אותנו ללמוד בדרכים שונות, כגון עבודות חקר, ביצוע תצפיות, למידה המבוססת על פרויקטים וכו'"
ב. "המורים בבית הספר מעריכים את העבודה שלנו לא רק על פי ההישגים במבחנים אלא גם על פי מידע אחר (למשל: עבודת חקר שעשיתי, תצפית שערכתי, פרויקט שעשיתי וכו')"
ג. "ככלל, אני מרגיש שהמורים בבית הספר מעודדים אותנו להיות פעילים במהלך הלמידה: לשאול שאלות, להציג את עבודתנו בפני הכיתה, לצאת לפעילויות מחוץ לכיתה וכו'"
ד. "במהלך השיעורים המורים בבית הספר מקשרים את החומר הנלמד לנושאים נוספים (למשל למקצועות אחרים, לאירועים בחדשות וכו')"
ה. "רוב המורים מטילים עלינו משימות של עבודה משותפת עם תלמידים אחרים"
ו. "תלמידים בכיתתי עובדים על משימות שונות באופן עצמאי במסגרת השיעורים"

* סולם התשובות להיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (מסכים או מסכים מאד) כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוזי המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד. בהתאמה, ערכי המדד נעים בין 0 ל-100.

[5] משרד החינוך (2014). אבני דרך ללמידה משמעותית.

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ה)

בתרשים 62 מוצגים נתוני המדד המסכם "פרקטיקות הוראה-למידה-הערכה איכותיות" וההיגדים המרכיבים אותו בשנה"ל תשע"ה לפי שכבות גיל בבתי ספר דוברי עברית, בבתי ספר בפיקוח ממלכתי ובבתי ספר בפיקוח ממ"ד (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 62: דיווחי התלמידים על פרקטיקות הוראה-למידה-הערכה איכותיות: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי פיקוח ושכבות גיל (תשע"ה)

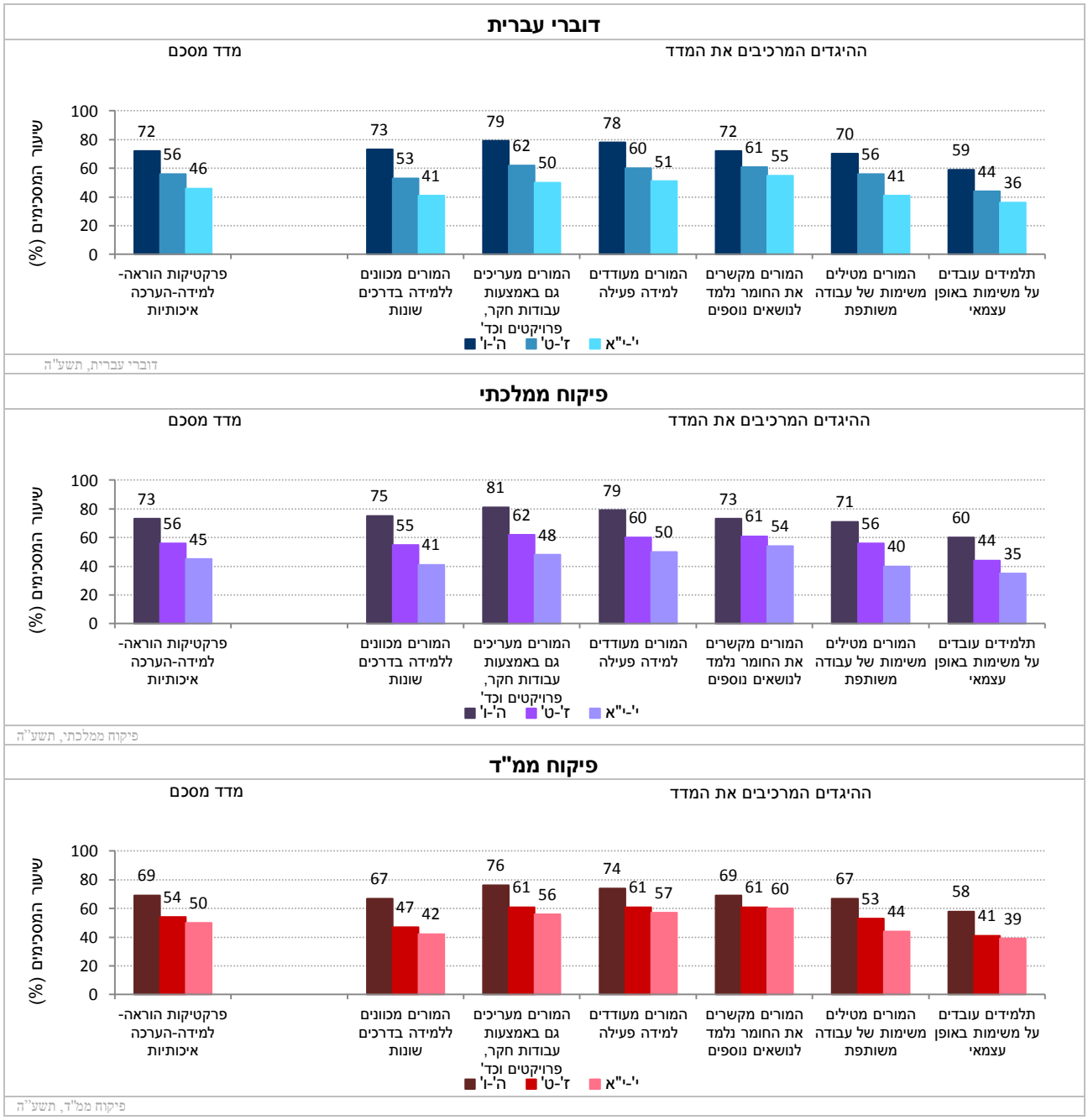

9.3 מטלות כיתתיות המקדמות למידת חקר – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

בהמשך למדד הקודם שבחן את תפיסות התלמידים באשר לקיומן של פרקטיקות הוראה-למידה-הערכה איכותיות, בתת-פרק זה מוצגים דיווחיהם של תלמידים על שכיחותן של מטלות כיתתיות המקדמות למידת חקר (עבודה אישית, עריכת תצפית, עבודת חקר וכד') במהלך שנת הלימודים.

נתונים על-אודות מטלות כיתתיות המקדמות למידת חקר נאספו לראשונה בתשע"ה בקרב תלמידים משלבי החינוך: יסודי (ה'-ו'), חט"ב (ז'-ט') וחט"ע (י'-י"א). הנתונים מוצגים לראשונה בדוח זה. בנושא זה לא חושב מדד מסכם, ונתוני תשע"ה של כל אחד מההיגדים מוצגים בנפרד. הנתונים מוצגים לפי שכבות גיל בעבור בתי ספר דוברי עברית, בתי ספר בפיקוח ממלכתי ובתי ספר בפיקוח ממ"ד.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

ללא מדד מסכם: מטלות כיתתיות המקדמות למידת חקר*
א. "הכנתי עבודה בנושא אישי שבחרתי בעצמי"
ב. "ערכתי תצפית (למשל על התנהגות בעלי חיים, על צמחים וכו')"
ג. "הצגתי בעל-פה נושא מסוים בפני הכיתה"
ד. "הכנתי עבודת חקר"
ה. "השתתפתי בשיעור מחוץ לכיתה (למשל: בחצר, בטבע או במקום ציבורי)"

* תלמידים התבקשו לציין כמה פעמים הם למדו בכל אחת מדרכי הלמידה שמפורטות בהיגדים במהלך שנת הלימודים הנוכחית. סולם התשובות להיגדים היה: (0) אף פעם; (1) פעם אחת; (2) פעמיים; (3) שלוש פעמים ויותר. בעבור היגדים אלו מוצג בתרשים שיעור העונים פעם אחת לפחות.

נתוני ההיגדים (תשע"ה)

בתרשים 63 מוצגים נתוני ההיגדים העוסקים ב"מטלות כיתתיות המקדמות למידת חקר" בשנה"ל תשע"ה לפי שכבות גיל, בבתי ספר דוברי עברית, בבתי ספר בפיקוח ממלכתי ובבתי ספר בפיקוח ממ"ד (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 63: דיווחי תלמידים על מטלות כיתתיות המקדמות למידת חקר: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי פיקוח ושכבות גיל (תשע"ה)

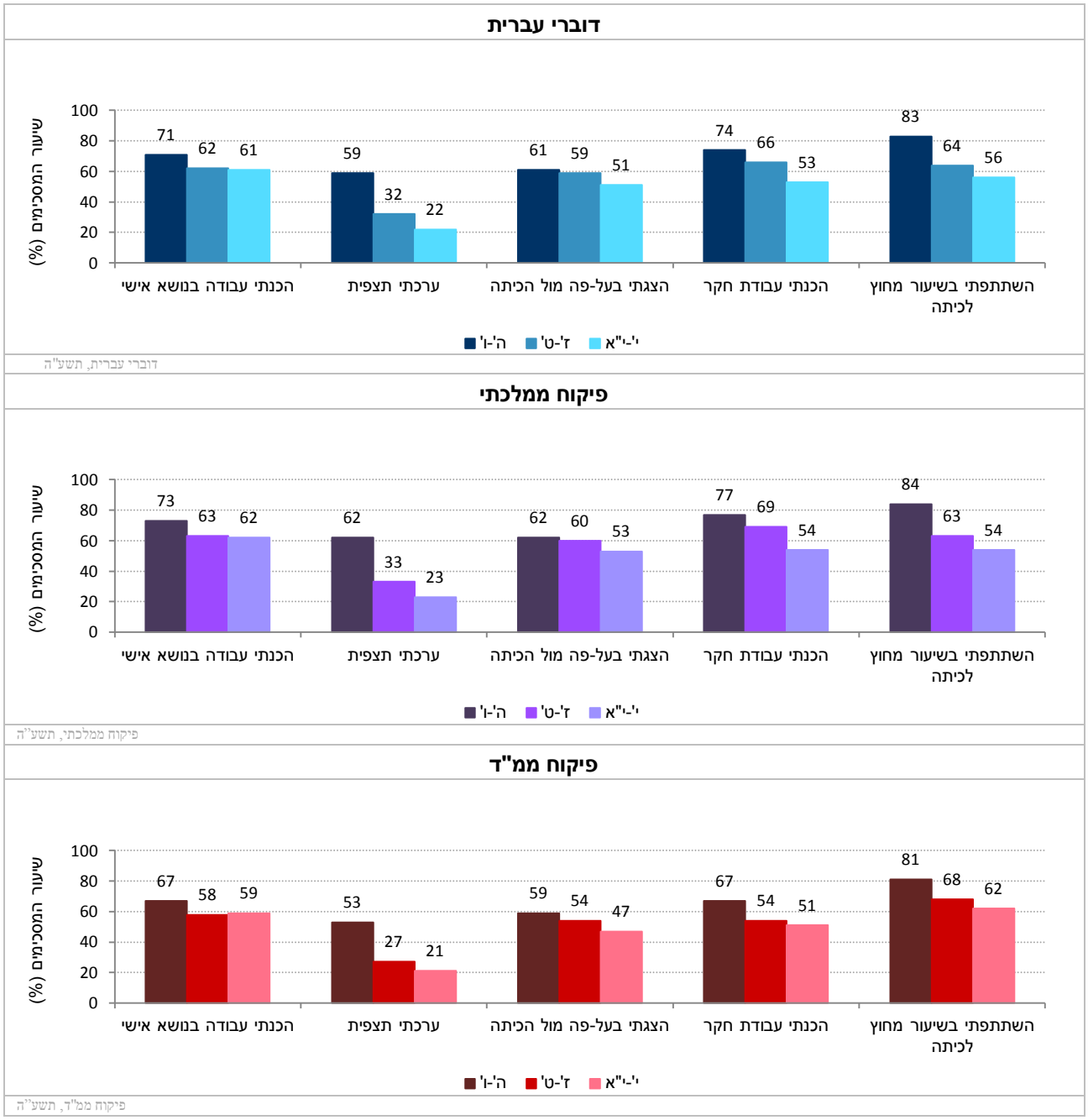

9.4 הוראה דיפרנציאלית – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

מסגרת הלמידה הנפוצה ביותר בבתי ספר היא למידה משותפת בכיתה של קבוצה גדולה של תלמידים. במקרים רבים, התלמידים שונים זה מזה במאפיינים כגון, תכונות אישיות, סגנונות למידה, תחומי עניין, יכולות והיבטים נוספים. כדי לקדם את שוויון ההזדמנויות בקרב התלמידים, רצוי שההוראה בכיתה תכיר בשונות שבין התלמידים ותהיה מותאמת לצורכיהם. תת-פרק זה מבקש לבחון באיזו מידה ההוראה בכיתה מותאמת לסגנונות שונים ולצרכים שונים של תלמידים בכיתה.

נתונים אלה נאספו החל מתשס"ח בקרב כלל המורים ביסודי ובחט"ב והחל מתשע"ה בקרב המורים בחט"ע. נתוני חט"ע מוצגים לראשונה בדוח זה. תחילה מוצגים נתוני המדד המסכם לאורך זמן בין השנים תשס"ח-תשע"ה. לאחר מכן מוצגים נתוני תשע"ה של המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שלב חינוך בעבור בתי ספר דוברי עברית, בתי ספר בפיקוח ממלכתי ובתי ספר בפיקוח ממ"ד.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

מדד מסכם: הוראה דיפרנציאלית*
א. "בכיתתך תלמידים שונים לומדים באמצעות חומרי למידה שונים המתאימים להם (כגון חוברות, ספרים, אמצעי המחשה, לומדות, חומרות)"
ב. "אתה מאפשר לכל תלמיד בכיתה להתקדם בהתאם לקצב האישי שלו"
ג. "תלמידים בכיתתך עובדים על משימות שונות באופן עצמאי במסגרת השיעור"

* סולם התשובות להיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (מסכים או מסכים מאד) כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוזי המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד. בהתאמה, ערכי המדד נעים בין 0 ל-100.

השוואה בין שנים של המדד המסכם (תשס"ח-תשע"ה)

בתרשים 64 מוצגים נתוני המדד המסכם "הוראה דיפרנציאלית" בשנים תשס"ח-תשע"ה (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

תרשים 64: דיווחי המורים על הוראה דיפרנציאלית: נתוני המדד המסכם בשנים תשס"ח-תשע"ה

בתי ספר דוברי עברית (תשס"ח-תשע"ה)

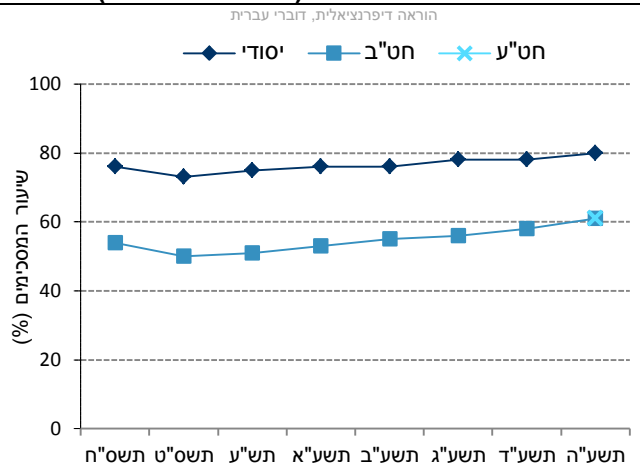

	תשס"ח	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
יסודי	76%	73%	75%	76%	76%	78%	78%	80%
חט"ב	54%	50%	51%	53%	55%	56%	58%	61%
חט"ע	-	-	-	-	-	-	-	61%

בתי ספר בפיקוח ממלכתי (תשס"ח-תשע"ה)

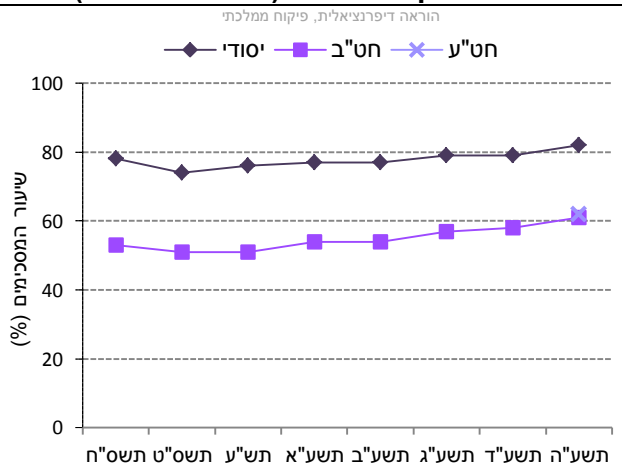

	תשס"ח	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
יסודי	78%	74%	76%	77%	77%	79%	79%	82%
חט"ב	53%	51%	51%	54%	54%	57%	58%	61%
חט"ע	-	-	-	-	-	-	-	62%

בתי ספר בפיקוח ממ"ד (תשס"ח-תשע"ה)

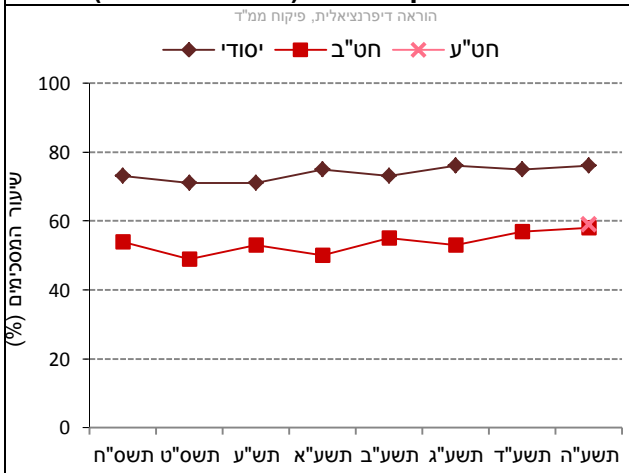

	תשס"ח	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
יסודי	73%	71%	71%	75%	73%	76%	75%	76%
חט"ב	54%	49%	53%	50%	55%	53%	57%	58%
חט"ע	-	-	-	-	-	-	-	59%

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ה)

בתרשים 65 מוצגים נתוני המדד המסכם "הוראה דיפרנציאלית" וההיגדים המרכיבים אותו בשנה"ל תשע"ה לפי שלב החינוך, בבתי ספר דוברי עברית, בבתי ספר בפיקוח ממלכתי ובבתי ספר בפיקוח ממ"ד (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

תרשים 65: דיווחי המורים על הוראה דיפרנציאלית: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי פיקוח ושלב חינוך (תשע"ה)

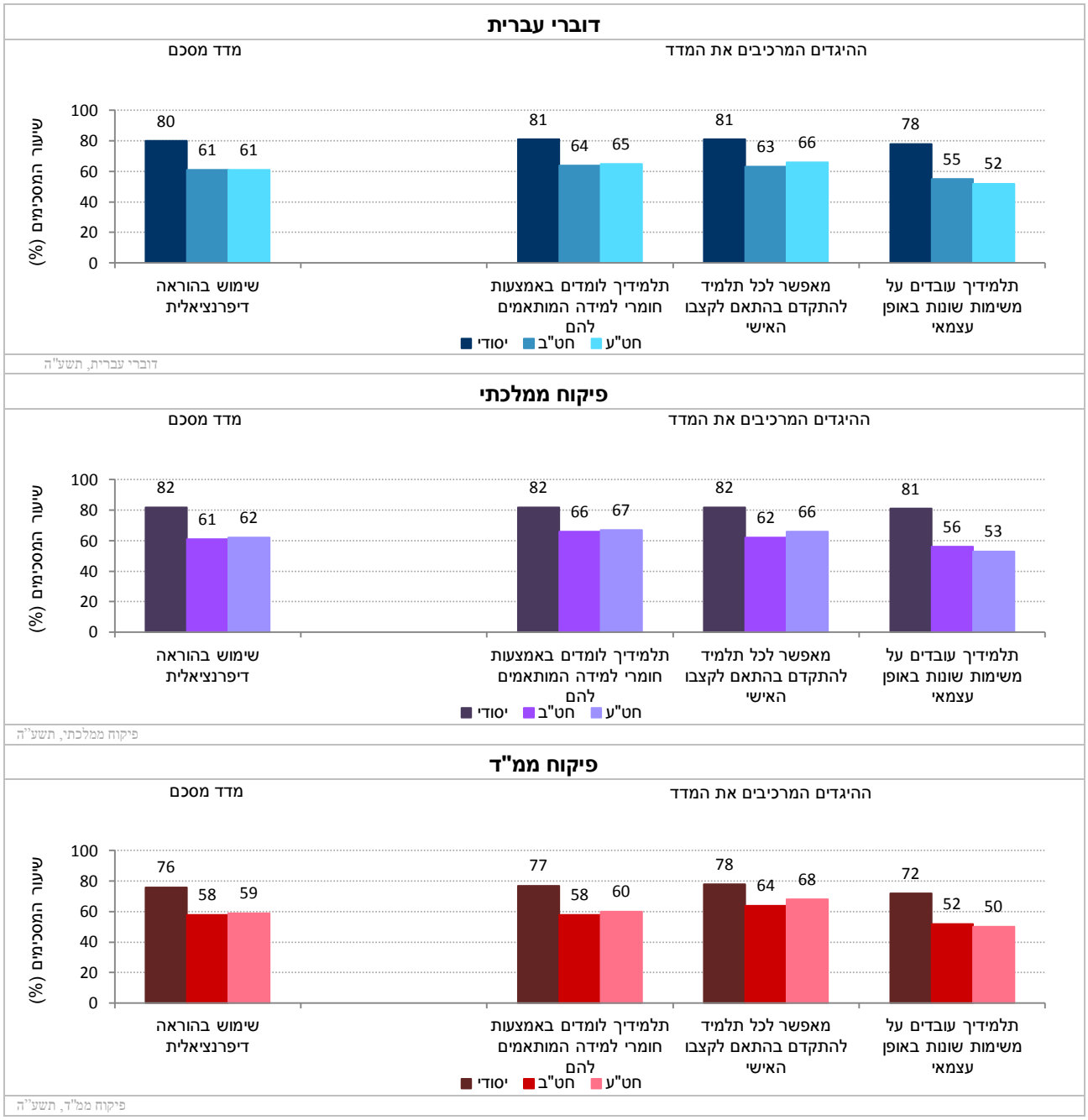

9.5 בית הספר כנותן מענה לצרכים ייחודיים של תלמידים – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

כהשלמה למדד המסכם "הוראה דיפרנציאלית" שהוצג לעיל, שני ההיגדים שלהלן מבקשים לבחון, לפי תפיסת המורים, באיזו מידה בית הספר נותן מענה לצרכים ייחודיים של תלמידים מצטיינים מצד אחד ומתקשים מצד אחר (מבחינת מסגרות הלימוד, איכות המורים, כמות השעות וכד').

נתונים אלו נאספו לראשונה בשנה"ל תשע"ד בקרב מורים בחט"ע והחל מתשע"ה גם בקרב מורים בבתי ספר יסודיים ובחט"ב. בנושא זה לא חושב מדד מסכם והנתונים של כל אחד מן ההיגדים מוצגים בנפרד. תחילה מוצגים נתוני ההיגדים לאורך זמן בין השנים תשע"ד-תשע"ה, ולאחר מכן מוצגים נתוני תשע"ה של ההיגדים. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שלב חינוך, בעבור בתי ספר דוברי עברית, בתי ספר בפיקוח ממלכתי ובתי ספר בפיקוח ממ"ד.

להלן פירוט ההיגדים כפי שהם מוצגים בשאלון:

ללא מדד מסכם: בית הספר כנותן מענה לצרכים ייחודיים של תלמידים*
א. "ביה"ס נותן מענה מספק לצרכים הייחודיים של תלמידים **מצטיינים** מבחינת מסגרות הלימוד, איכות המורים, כמות השעות וכדומה"
ב. "ביה"ס נותן מענה מספק לצרכים הייחודיים של תלמידים **מתקשים** מבחינת מסגרות הלימוד, איכות המורים, כמות השעות וכדומה"

* סולם התשובות להיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (מסכים או מסכים מאד) כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים).

השוואה בין שנים של ההיגדים (תשע"ד-תשע"ה)

בתרשים 66 מוצגים נתוני ההיגד "בית הספר נותן מענה מספק לצרכים הייחודיים של תלמידים **מצטיינים** מבחינת מסגרות הלימוד, איכות המורים, כמות השעות וכו'" בשנים תשע"ד-תשע"ה (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

תרשים 66: דיווחי מורים על ההיגד: "בית הספר כנותן מענה מספק לצרכים הייחודיים של תלמידים מצטיינים מבחינת מסגרות הלימוד, איכות המורים, כמות השעות וכו'" בשנים תשע"ד-תשע"ה

בתי ספר דוברי עברית (תשע"ד-תשע"ה)

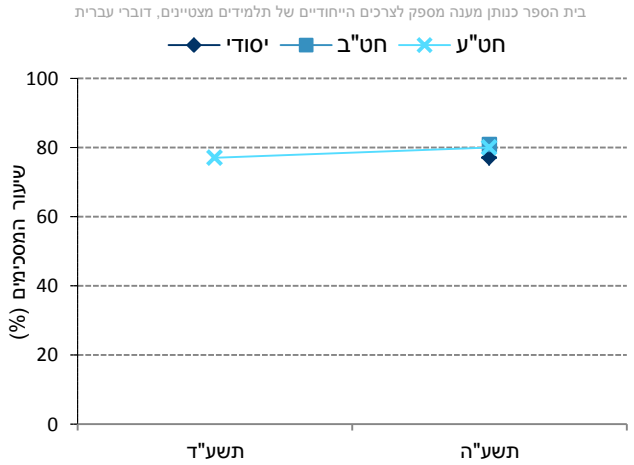

	תשע"ד	תשע"ה
יסודי	-	77%
חט"ב	-	81%
חט"ע	77%	80%

בתי ספר בפיקוח ממלכתי (תשע"ד-תשע"ה)

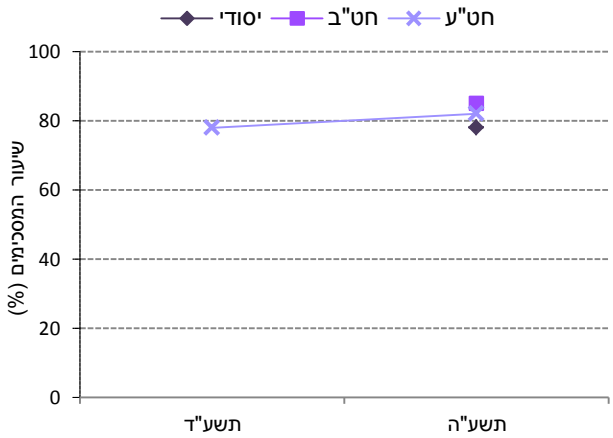

	תשע"ד	תשע"ה
יסודי	-	78%
חט"ב	-	85%
חט"ע	78%	82%

בתי ספר בפיקוח ממ"ד (תשע"ד-תשע"ה)

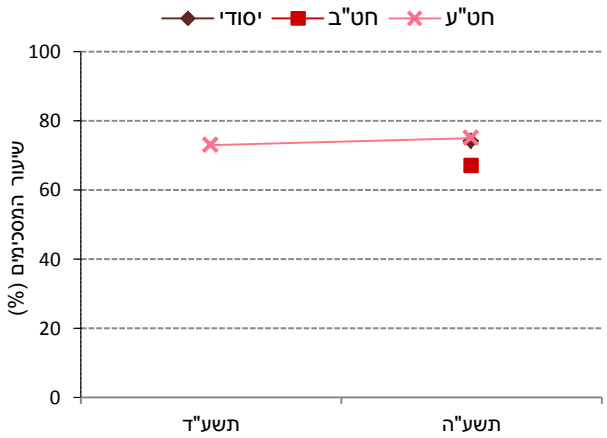

	תשע"ד	תשע"ה
יסודי	-	74%
חט"ב	-	67%
חט"ע	73%	75%

בתרשים 67 מוצגים נתוני ההיגד "בית הספר נותן מענה מספק לצרכים הייחודיים של תלמידים **מתקשים** מבחינת מסגרות הלימוד, איכות המורים, כמות השעות וכו'" בשנים תשע"ד-תשע"ה (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

תרשים 67: דיווחי מורים על ההיגד: "בית הספר נותן מענה מספק לצרכים הייחודיים של תלמידים מתקשים מבחינת מסגרות הלימוד, איכות המורים, כמות השעות וכו'" בשנים תשע"ד-תשע"ה

בתי ספר דוברי עברית (תשע"ד-תשע"ה)

בית הספר כנותן מענה מספק לצרכים הייחודיים של תלמידים מתקשים, דוברי עברית

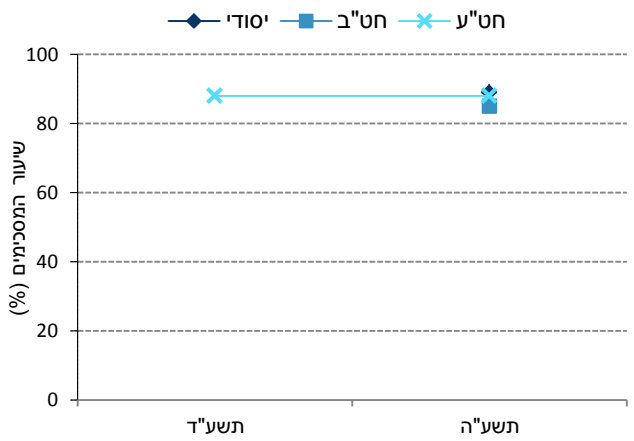

	תשע"ד	תשע"ה
יסודי	-	89%
חט"ב	-	85%
חט"ע	88%	88%

בתי ספר בפיקוח ממלכתי (תשע"ד-תשע"ה)

בית הספר כנותן מענה מספק לצרכים הייחודיים של תלמידים מתקשים, פיקוח ממלכתי

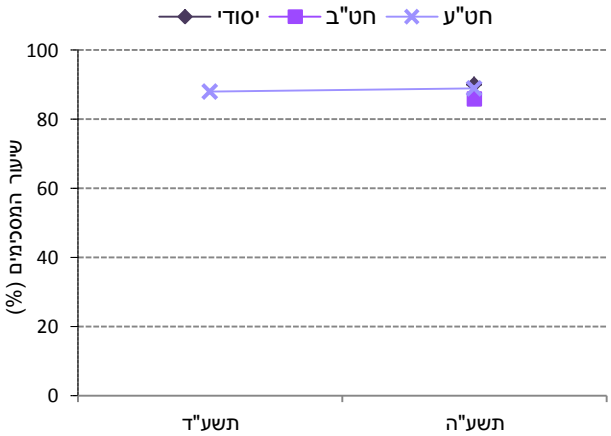

	תשע"ד	תשע"ה
יסודי	-	90%
חט"ב	-	86%
חט"ע	88%	89%

בתי ספר בפיקוח ממ"ד (תשע"ד-תשע"ה)

בית הספר כנותן מענה מספק לצרכים הייחודיים של תלמידים מתקשים, פיקוח ממ"ד

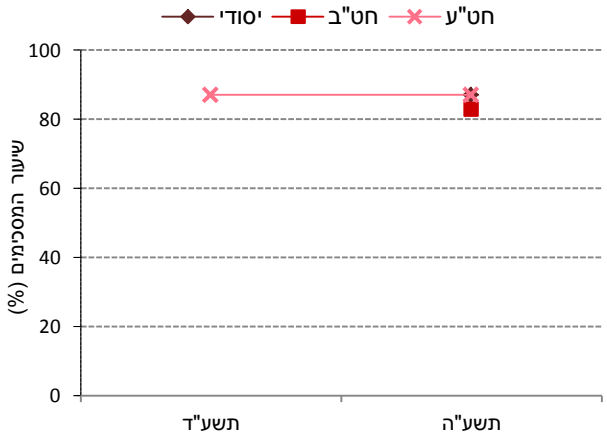

	תשע"ד	תשע"ה
יסודי	-	87%
חט"ב	-	83%
חט"ע	87%	87%

נתוני ההיגדים (תשע"ה)

כדי לראות את התמונה כולה, כפי שעולה מן ההיגדים שהוצגו לעיל בנפרד, נציג להלן את נתוני ההיגדים זה לצד זה.

בתרשים 68 מוצגים נתוני ההיגדים העוסקים ב"בית הספר כנותן מענה לצרכים ייחודיים של תלמידים" בשנה"ל תשע"ה, לפי שלב חינוך בבתי ספר דוברי עברית, בתי ספר בפיקוח ממלכתי ובתי ספר בפיקוח ממ"ד (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

תרשים 68: דיווחי המורים על בית הספר כנותן מענה לצרכים ייחודיים של תלמידים: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי פיקוח ושלב חינוך (תשע"ה)

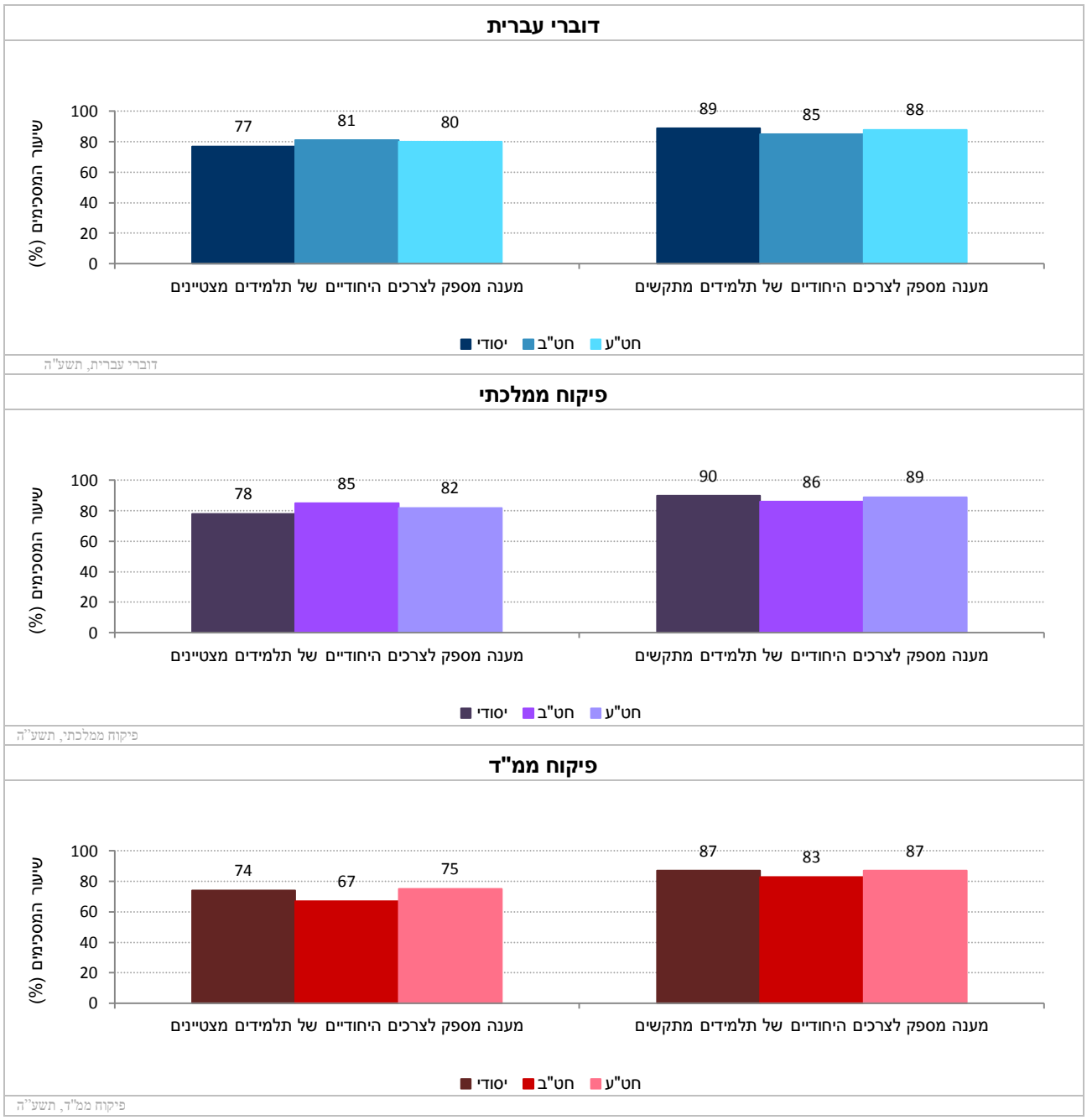

9.6 אסטרטגיות ללמידה עצמית – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

אסטרטגיות ללמידה עצמית כוללות מגוון של תהליכים באמצעותם הלומד מפקח באופן מודע על מחשבותיו, על רגשותיו ועל התנהגותו במהלך הלמידה. שימוש באסטרטגיות ללמידה עצמית מעיד על השתתפות פעילה של הלומד בתהליך הלמידה. תלמיד המכוון את למידתו, לומד מתוך הנעה פנימית גבוהה ועשוי להצליח יותר בתהליך הלמידה[6].

המדד המסכם "אסטרטגיות ללמידה עצמית" מבקש לבחון את המידה שבה התלמיד מארגן לעצמו חומר חדש בזמן הלמידה, מוודא שהבין את החומר הנלמד, פונה לבקש סיוע אם מרגיש שזקוק לכך ומנסה להרחיב את הידע שלו על נושאים שלמד בבית הספר.

נתונים אלה נאספו לראשונה בשנה"ל תשע"ה בקרב תלמידים משלבי החינוך: יסודי (ה'-ו'), חט"ב (ז'-ט') וחט"ע (י'-י"א). להלן מוצגים נתוני תשע"ה של המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו. הנתונים מוצגים לראשונה בדוח זה. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שכבות גיל בעבור בתי ספר דוברי עברית, בתי ספר בפיקוח ממלכתי ובתי ספר בפיקוח ממ"ד.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

מדד מסכם: אסטרטגיות ללמידה עצמית*
א. "בזמן למידת חומר חדש אני מנסה לסדר אותו לעצמי באופן שיעזור לי ללמוד (למשל: כותב ראשי פרקים, מדגיש קטעים מרכזיים, כותב סיכומים וכו')"
ב. "אם אינני מבין חומר כלשהוא, אפנה למישהו לבקש סיוע (למשל: למורה, לתלמיד אחר וכו')"
ג. "אחרי שאני לומד חומר חדש אני בודק את עצמי: האם הבנתי את הרעיונות המרכזיים? אילו רעיונות לא הבנתי במידה מספקת ואני זקוק לחיזוק? וכו'"
ד. "פעמים רבות אני מנסה להרחיב את הידע שלי על נושאים שנלמדים בבית הספר (למשל: באמצעות קריאה בספרים, חיפוש מידע באינטרנט וכו')"

* סולם התשובות להיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (מסכים או מסכים מאד) כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוזי המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד. בהתאמה, ערכי המדד נעים בין 0 ל-100.

[6] Zimmerman, B. J. (2001). Theories of self-regulated learning and academic achievement: An overview and analysis. In B. J. Zimmerman & D. H. Schunk (Eds.), *Self-regulated learning and academic achievement* (Second ed., pp. 1-37). New York: Lawrence Erlbaum Associates.

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ה)

בתרשים 69 מוצגים נתוני המדד המסכם "אסטרטגיות ללמידה עצמית" וההיגדים המרכיבים אותו בשנה"ל תשע"ה לפי שכבות גיל בבתי ספר דוברי עברית, בתי ספר בפיקוח ממלכתי ובתי ספר בפיקוח ממ"ד (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 69: דיווחי התלמידים על אסטרטגיות ללמידה עצמית: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי פיקוח ושכבות גיל (תשע"ה)

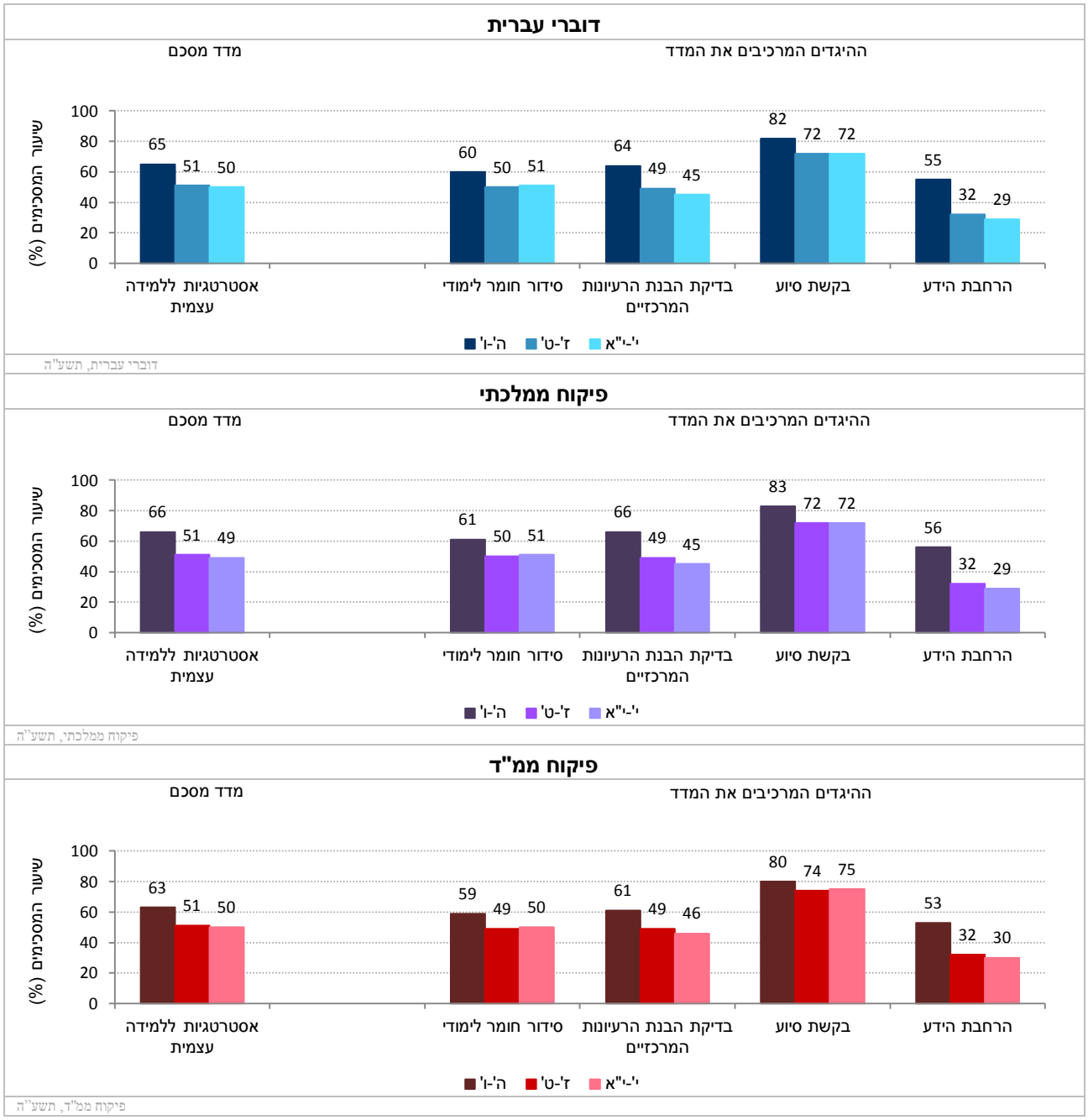

9.7 הערכה ומשוב

הערכה ומשוב הנם חלק בלתי נפרד מתהליכי ההוראה-למידה. הערכה ומשוב אפקטיביים מסייעים בחשיפת תובנות התלמידים במהלך הלמידה ויכולים לקדם את ביצועיהם הלימודיים. בתת-פרק זה נבקש לאפיין את ההערכה והמשוב הניתנים לתלמידים לפי שתי נקודות ראות: של התלמידים מצד אחד ושל המורים מן הצד האחר.

9.7.1 קבלת הערכה ומשוב מקדמי למידה מהמורים – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

המדד המסכם "קבלת הערכה ומשוב מקדמי למידה מהמורים" מבקש לבחון את תפיסות התלמידים בדבר המידה שבה הם מקבלים מידע, משוב והנחיה מהמורים בנוגע לתכנון צעדיהם הבאים בלמידה.

נתונים אלה נאספו בקרב כלל התלמידים בכל שלבי החינוך: יסודי (ה'-ו'), חט"ב (ז'-ט') וחט"ע (י'-י"א). תחילה מוצגים נתוני המדד המסכם לאורך זמן בין השנים תשס"ח-תשע"ה, לאחר מכן מוצגים נתוני תשע"ה של המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שלב חינוך בעבור בתי ספר דוברי עברית, בתי ספר בפיקוח ממלכתי ובתי ספר בפיקוח ממ"ד.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

מדד מסכם: קבלת הערכה ומשוב מקדמי למידה מהמורים*
א. "רוב המורים מסבירים לכל תלמיד באופן אישי מה בדיוק עליו לעשות כדי להשתפר בלימודים"
ב. "כשהתלמידים מתקשים להבין את החומר, רוב המורים מסבירים להם מה הם יכולים לעשות כדי להבין טוב יותר"
ג. "כשהמורים מחזירים לנו עבודה או מבחן, רובם כותבים ליד התשובות מה נכון ומה צריך לשפר"
ד. "כשתלמיד בכיתה לא מצליח במבחן או בעבודה, רוב המורים עוזרים לו להבין למה זה קרה"
ה. "רוב המורים מקפידים לעדכן אותי על מצבי בלימודים"
ו. "רוב המורים מוודאים שהתלמידים מבינים את החומר הנלמד לפני שממשיכים לנושא הבא"

* סולם התשובות להיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (מסכים או מסכים מאד) כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוזי המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד. בהתאמה, ערכי המדד נעים בין 0 ל-100.

השוואה בין שנים של המדד המסכם (תשס"ח-תשע"ה)

בתרשים 70 מוצגים נתוני המדד המסכם "קבלת הערכה ומשוב מקדמי למידה מהמורים" בשנה"ל תשס"ח-תשע"ה (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 70: דיווחי התלמידים על קבלת הערכה ומשוב מקדמי למידה מהמורים: נתוני המדד המסכם בשנים תשס"ח-תשע"ה

בתי ספר דוברי עברית (תשס"ח-תשע"ה)

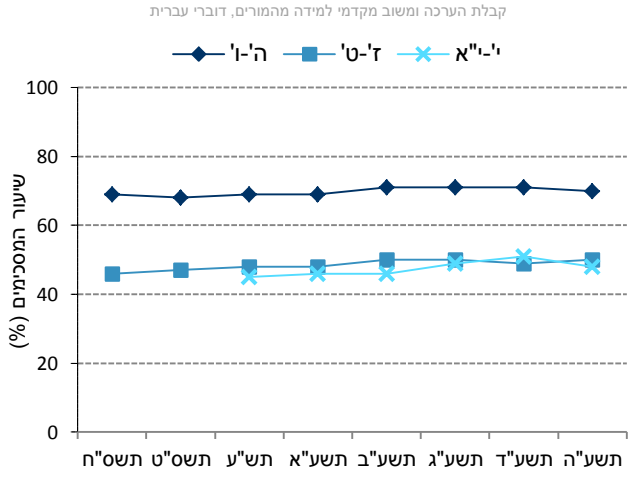

	תשס"ח	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
ה'-ו'	69%	68%	69%	69%	71%	71%	71%	70%
ז'-ט'	46%	47%	48%	48%	50%	50%	49%	50%
י'-י"א	-	-	45%	46%	46%	49%	51%	48%

בתי ספר בפיקוח ממלכתי (תשס"ח-תשע"ה)

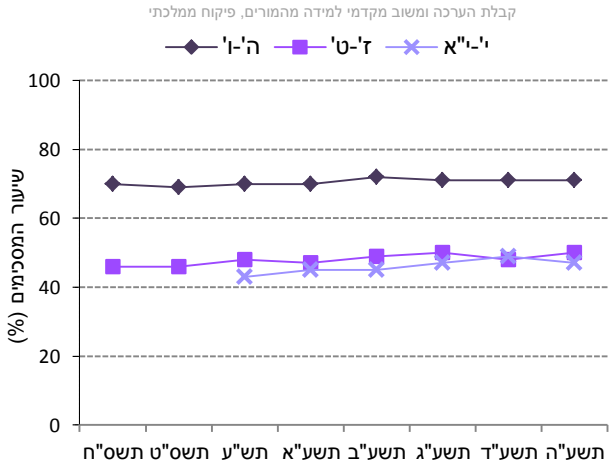

	תשס"ח	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
ה'-ו'	70%	69%	70%	70%	72%	71%	71%	71%
ז'-ט'	46%	46%	48%	47%	49%	50%	48%	50%
י'-י"א	-	-	43%	45%	45%	47%	49%	47%

בתי ספר בפיקוח ממ"ד (תשס"ח-תשע"ה)

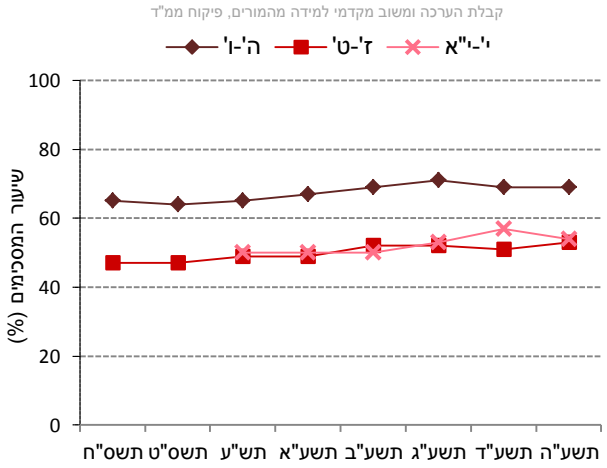

	תשס"ח	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
ה'-ו'	65%	64%	65%	67%	69%	71%	69%	69%
ז'-ט'	47%	47%	49%	49%	52%	52%	51%	53%
י'-י"א	-	-	50%	50%	50%	53%	57%	54%

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ה)

בתרשים 71 מוצגים נתוני המדד המסכם "קבלת הערכה ומשוב מקדמי למידה מהמורים" וההיגדים המרכיבים אותו בשנה"ל תשע"ה לפי שלב חינוך בבתי ספר דוברי עברית, בתי ספר בפיקוח ממלכתי ובתי ספר בפיקוח ממ"ד (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 71: דיווחי התלמידים על קבלת הערכה ומשוב מקדמי למידה מהמורים: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי פיקוח ושכבות גיל (תשע"ה)

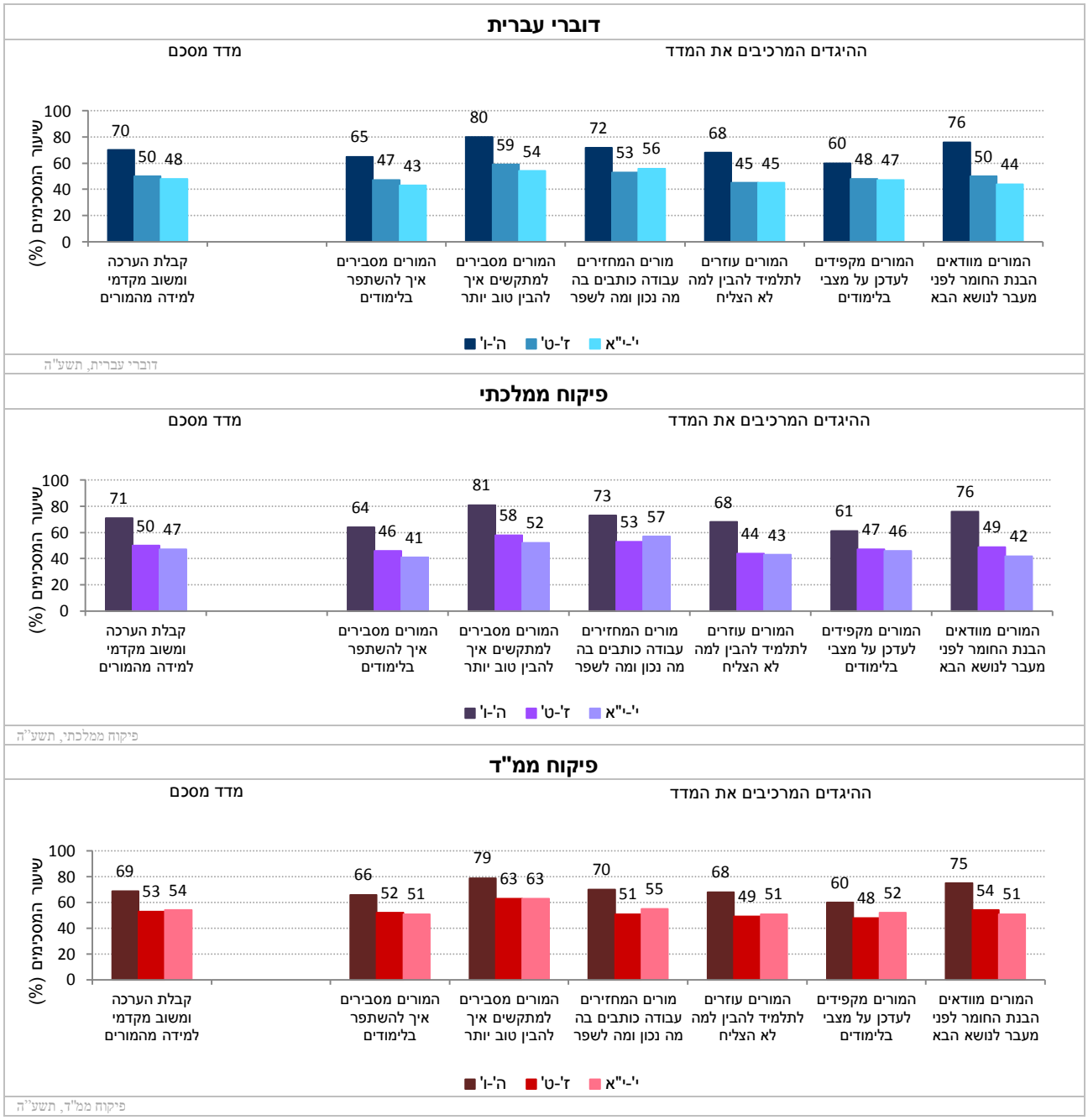

9.7.2 מתן הערכה ומשוב מקדמי למידה לתלמידים – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

כהשלמה לעמדות התלמידים כלפי "קבלת הערכה ומשוב מקדמי למידה מהמורים" המדד המסכם "מתן הערכה ומשוב מקדמי למידה לתלמידים" מבקש לבחון את המידה שבה המורים נותנים משוב פרטני ומפורט לתלמידים בנוגע לתכנון צעדיהם הבאים בלמידה, על-פי דיווחי המורים. חשוב לציין כי על אף העובדה שגם לתלמידים הוצגו היגדים העוסקים בהערכה ובמשוב מצד מוריהם, הרי שאין זה נכון להשוות באופן ישיר בין תשובות המורים לתשובות התלמידים, לנוכח הבדלים בניסוח ההיגדים (זאת, בשל הצורך להתאים את ההיגדים לאוכלוסיית היעד).

נתונים אלה נאספו בקרב מורים מכל שלבי החינוך: יסודי (ה'-ו'), חט"ב (ז'-ט') וחט"ע (י'-י"א). תחילה מוצגים נתוני המדד המסכם לאורך זמן בין השנים תשס"ח-תשע"ה, לאחר מכן מוצגים נתוני תשע"ה של המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שלב חינוך בעבור בתי ספר דוברי עברית, בתי ספר בפיקוח ממלכתי ובתי ספר בפיקוח ממ"ד.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

מדד מסכם: מתן הערכה ומשוב מקדמי למידה לתלמידים*
א. "כשאתה מחזיר עבודות או מבחנים, אתה כותב ליד התשובות מה נכון ומה כדאי לשפר"
ב. "אתה נוהג להסביר לתלמידים מהכיתה באופן פרטני מה בדיוק עליהם לעשות כדי להשתפר בלימודים"
ג. "אתה נוהג לשאול תלמידים מהכיתה באופן ישיר, אם יש משהו שאתה יכול לעשות כדי לעזור להם להצליח יותר בלימודים"

* סולם התשובות להיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (מסכים או מסכים מאד) כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוזי המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד. בהתאמה, ערכי המדד נעים בין 0 ל-100.

השוואה בין שנים של המדד המסכם (תשס"ח-תשע"ה)

בתרשים 72 מוצגים נתוני המדד המסכם "מתן הערכה ומשוב מקדמי למידה לתלמידים" לפי דיווחי המורים ביסודי ובחט"ב בשנים תשס"ח-תשע"ה. בקרב מורים המלמדים בחט"ע נתונים אלו נאספו החל מתשע"ב (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

תרשים 72: דיווחי המורים על מתן הערכה ומשוב מקדמי למידה לתלמידים: נתוני המדד המסכם בשנים תשס"ח-תשע"ה

בתי ספר דוברי עברית (תשס"ח-תשע"ה)

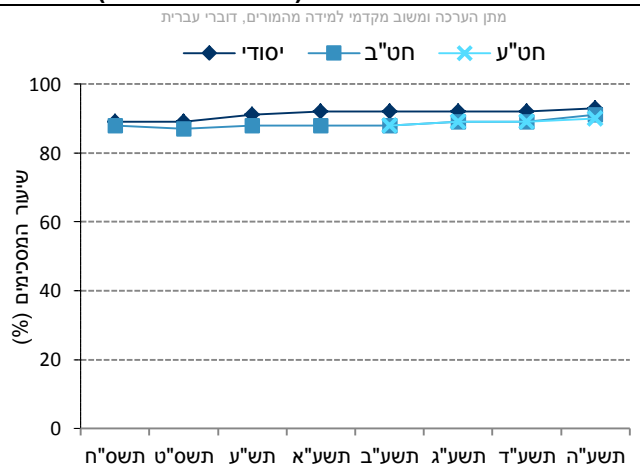

	תשס"ח	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
יסודי	89%	89%	91%	92%	92%	92%	92%	93%
חט"ב	88%	87%	88%	88%	88%	89%	89%	91%
חט"ע	-	-	-	-	88%	89%	89%	90%

בתי ספר בפיקוח ממלכתי (תשס"ח-תשע"ה)

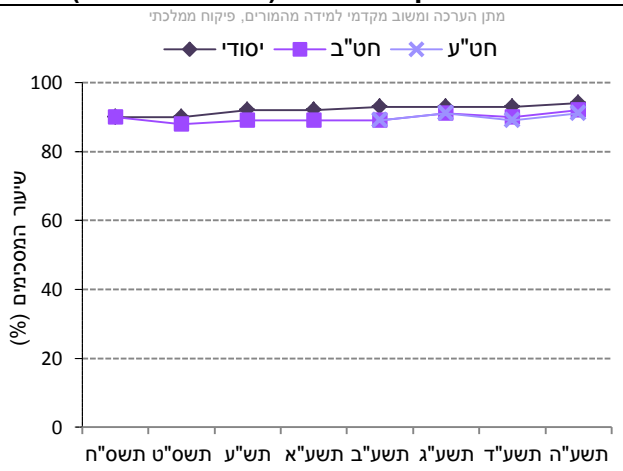

	תשס"ח	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
יסודי	90%	90%	92%	92%	93%	93%	93%	94%
חט"ב	90%	88%	89%	89%	89%	91%	90%	92%
חט"ע	-	-	-	-	89%	91%	89%	91%

בתי ספר בפיקוח ממ"ד (תשס"ח-תשע"ה)

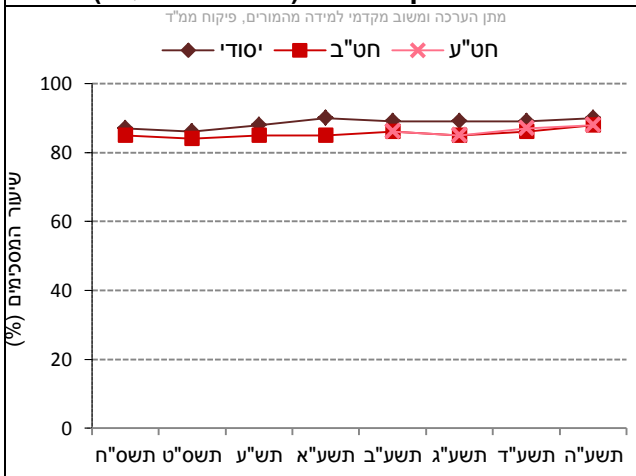

	תשס"ח	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
יסודי	87%	86%	88%	90%	89%	89%	89%	90%
חט"ב	85%	84%	85%	85%	86%	85%	86%	88%
חט"ע	-	-	-	-	86%	85%	87%	88%

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ה)

בתרשים 73 מוצגים נתוני המדד המסכם "מתן הערכה ומשוב מקדמי למידה לתלמידים" וההיגדים המרכיבים אותו בשנה"ל תשע"ה לפי שלב חינוך בבתי ספר דוברי עברית, בבתי ספר בפיקוח ממלכתי ובבתי ספר בפיקוח ממ"ד (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

תרשים 73: דיווחי המורים על מתן הערכה ומשוב מקדמי למידה לתלמידים: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי פיקוח ושלבי חינוך (תשע"ה)

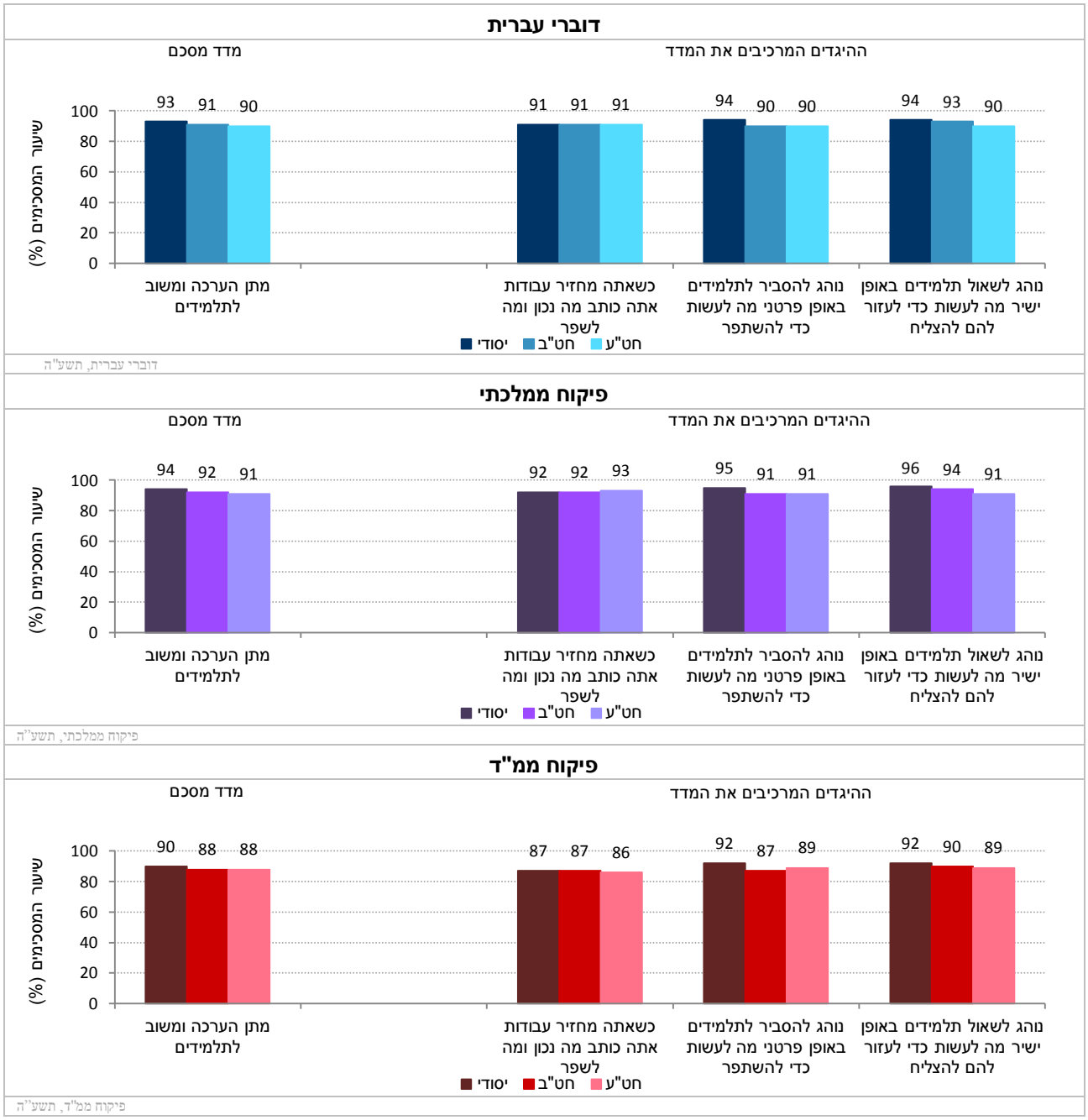

9.8 שימוש בתקשוב לצורכי למידה

ההתפתחות המואצת של טכנולוגיות התקשוב (ICT) בימינו עלולה ליצור פער בין סביבתו הטכנולוגית של התלמיד בתוך בית הספר לבין זו שמחוץ לבית הספר. אחת המטרות המרכזיות של מערכת החינוך בשנים האחרונות היא לשלב את טכנולוגיות התקשוב באופן מיטבי בבתי הספר, תוך הקניית מיומנויות המאה ה-21 לתלמידים (דוגמת שימוש בכלים מתוקשבים מתקדמים, צריכה מושכלת של מידע, ועוד).

תת-פרק זה מבקש לבחון את דיווחי התלמידים על-אודות שימוש בתקשוב לצורכי למידה בשלושה מישורים:

א. שימוש במחשב במקצועות המיצ"ב (עבור תלמידי יסודי וחט"ב) ובמקצועות הבגרות (עבור תלמידי חט"ע) במהלך שעות הלימודים בבית הספר.

ב. שימוש באתר האינטרנט של בית הספר לצורכי למידה, ובכלל זה גלישה באתר האינטרנט של בית הספר, העלאת חומרי לימוד לאתר בית הספר, הורדת חומרים ממנו והשתתפות בפורומים.

ג. תקשורת דיגיטלית/סלולרית בין התלמיד למורה, ובכלל זה שימוש בדואר אלקטרוני או טלפון נייד/סמארטפון.

9.8.1 שימוש במחשב במקצועות המיצ"ב – דיווחי תלמידים ביסודי ובחט"ב

המדד המסכם "שימוש במחשב במקצועות המיצ"ב" מבקש לבחון את המידה בה התלמידים נעזרים במחשב במהלך שעות הלימודים בבית הספר לצורכי הלמידה של מקצועות המיצ"ב – לשון והבעה, אנגלית, מתמטיקה ומדע וטכנולוגיה. נתונים אלה נאספו בקרב כלל התלמידים משכבות הגיל: יסודי (ה'-ו') וחט"ב (ז'-ט'). היגדים אלו לא הועברו לתלמידי כיתות י'-י"א.

תחילה מוצגים נתוני המדד המסכם לאורך זמן בין השנים תשס"ח-תשע"ה, לאחר מכן מוצגים נתוני תשע"ה של המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שכבות גיל בעבור בתי ספר דוברי עברית, בתי ספר בפיקוח ממלכתי ובתי ספר בפיקוח ממ"ד.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

מדד מסכם: שימוש במחשב במקצועות המיצ"ב*
א. "אני משתמש במחשב במסגרת שיעורי לשון והבעה"
ב. "אני משתמש במחשב במסגרת שיעורי אנגלית"
ג. "אני משתמש במחשב במסגרת שיעורי מתמטיקה"
ד. "אני משתמש במחשב במסגרת שיעורי מדע וטכנולוגיה"

* המשיבים התבקשו לציין באיזו תדירות הם משתמשים במחשב במהלך שעות הלימודים בבית הספר בכל אחד מהמקצועות, על סולם בן שלוש דרגות: (1) בכלל לא, (2) לעתים רחוקות, (3) לעתים קרובות. לצורכי דיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את אחד משני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (2 ו-3) כמדווחים על שימוש במחשב, וחושב שיעור המדווחים (באחוזים) בכל אחד מארבעת המקצועות.

השוואה בין שנים של המדד המסכם (תשס"ח-תשע"ה)

בתרשים 74 מוצגים נתוני המדד המסכם "שימוש במחשב במקצועות המיצ"ב" בשנה"ל תשס"ח-תשע"ה (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 74: דיווחי התלמידים על שימוש במחשב במקצועות המיצ"ב: נתוני המדד המסכם בשנים תשס"ח-תשע"ה

בתי ספר דוברי עברית (תשס"ח-תשע"ה)

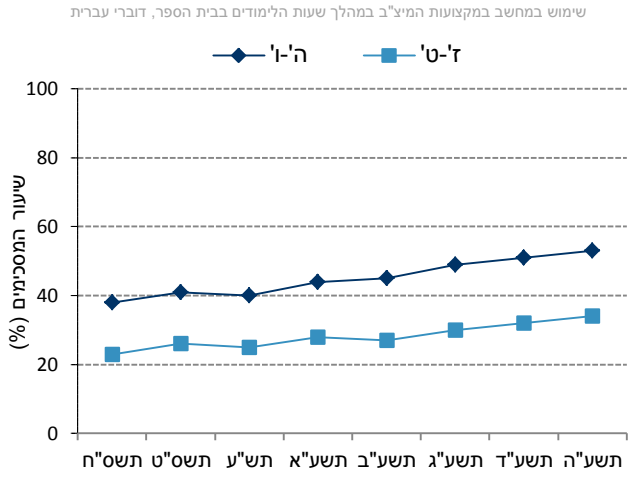

	תשס"ח	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
ה'-ו'	38%	41%	40%	44%	45%	49%	51%	53%
ז'-ט'	23%	26%	25%	28%	27%	30%	32%	34%

בתי ספר בפיקוח ממלכתי (תשס"ח-תשע"ה)

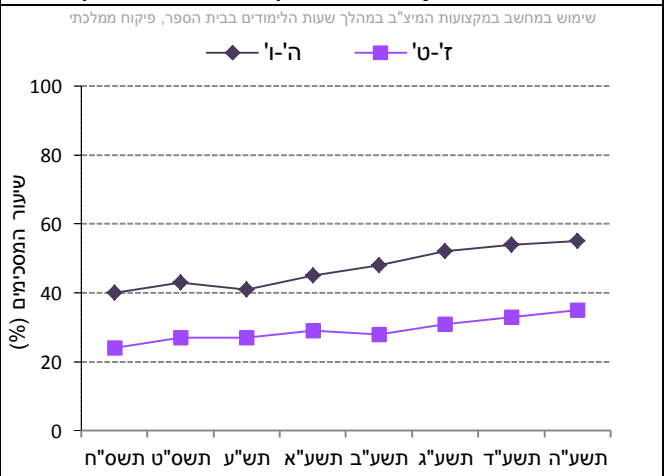

	תשס"ח	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
ה'-ו'	40%	43%	41%	45%	48%	52%	54%	55%
ז'-ט'	24%	27%	27%	29%	28%	31%	33%	35%

בתי ספר בפיקוח ממ"ד (תשס"ח-תשע"ה)

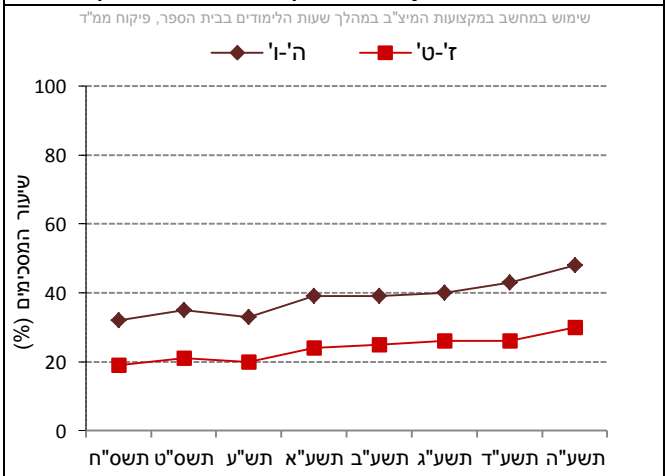

	תשס"ח	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
ה'-ו'	32%	35%	33%	39%	39%	40%	43%	48%
ז'-ט'	19%	21%	20%	24%	25%	26%	26%	30%

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ה)

בתרשים 75 מוצגים נתוני המדד המסכם "שימוש במחשב במקצועות המיצ"ב" וההיגדים המרכיבים אותו בשנה"ל תשע"ה לפי שכבות גיל בבתי ספר דוברי עברית, בבתי ספר בפיקוח ממלכתי ובבתי ספר בפיקוח ממ"ד (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 75: דיווחי התלמידים על שימוש במחשב במקצועות המיצ"ב במהלך שעות הלימודים בבית הספר: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי פיקוח ושכבות גיל (תשע"ה)

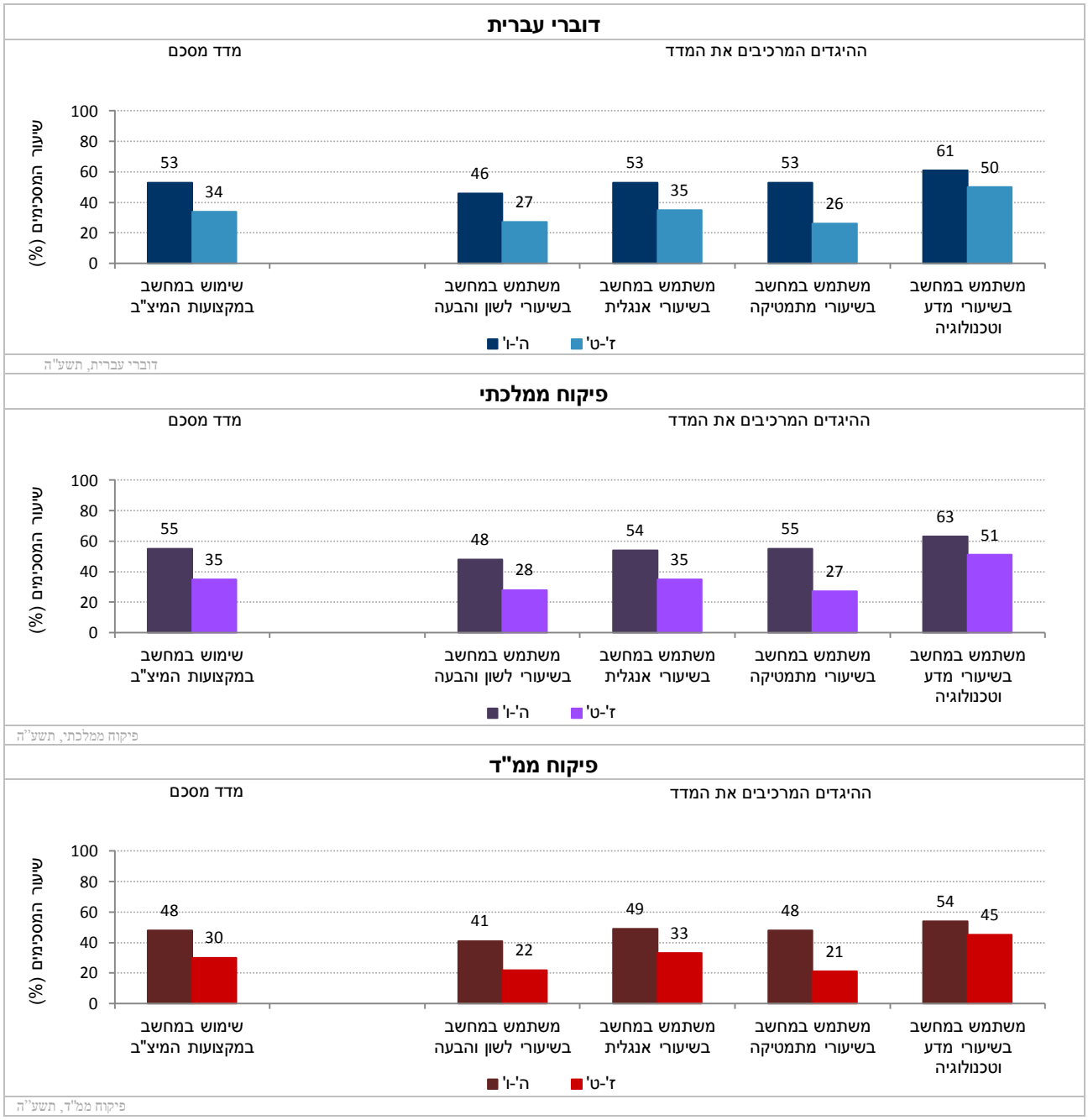

9.8.2 שימוש במחשב במקצועות הבגרות – דיווחי תלמידים בחט"ע

תלמידי החטיבה העליונה נשאלו גם כן באשר לשימוש שהם עושים במחשב במהלך שעות הלימודים בבית הספר, לצורכי הלמידה של מקצועות הבגרות: מתמטיקה, אנגלית, עברית/לשון, היסטוריה, אזרחות, ספרות, פיזיקה, כימיה וביולוגיה.

נתוני ההיגדים נאספו לראשונה בשנה"ל תשע"ה והם מוצגים לראשונה בדוח זה. בנושא זה לא חושב מדד מסכם והנתונים של כל אחד מן ההיגדים מוצגים בנפרד. נתוני ההיגדים מוצגים בעבור בתי ספר דוברי עברית, בתי ספר בפיקוח ממלכתי ובתי ספר בפיקוח ממ"ד.

להלן פירוט ההיגדים כפי שהם מוצגים בשאלון:

ללא מדד מסכם: שימוש במחשב במקצועות הבגרות*
א. "אני משתמש במחשב במסגרת שיעורי מתמטיקה"
ב. "אני משתמש במחשב במסגרת שיעורי אנגלית"
ג. "אני משתמש במחשב במסגרת שיעורי שפה/לשון"**
ד. "אני משתמש במחשב במסגרת שיעורי היסטוריה או אזרחות או ספרות"***
ה. "אני משתמש במחשב במסגרת שיעורי פיזיקה או כימיה או ביולוגיה"***

* המשיבים התבקשו לציין באיזו תדירות הם משתמשים במחשב בכל אחד מהמקצועות, על סולם בן ארבע דרגות: (0) אני לא לומד מקצוע זה (1) בכלל לא, (2) לעתים רחוקות, (3) לעתים קרובות. לצורכי דיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את אחד משני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (2 ו-3) כמדווחים על שימוש במחשב וחושב שיעורם בכל אחד מן המקצועות. שיעורי הדיווח חושבו מבין התלמידים שלומדים את המקצוע.

** תלמידים דוברי עברית נשאלו על שימוש במחשב במסגרת שיעורי עברית/לשון. תלמידים דוברי ערבית נשאלו על שימוש במחשב במסגרת שיעורי ערבית/לשון.

*** שיעורי הדיווח מייצגים תלמידים שסמנו לפחות מקצוע אחד.

נתוני ההיגדים (תשע"ה)

בתרשים 76 מוצגים נתוני ההיגדים העוסקים ב"שימוש במחשב במקצועות הבגרות" במהלך שעות הלימודים בבית הספר" בשנה"ל תשע"ה בחט"ע, בבתי ספר דוברי עברית, בבתי ספר בפיקוח ממלכתי ובבתי ספר בפיקוח ממ"ד (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 76: דיווחי התלמידים על שימוש במחשב במקצועות הבגרות: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי פיקוח (תשע"ה)

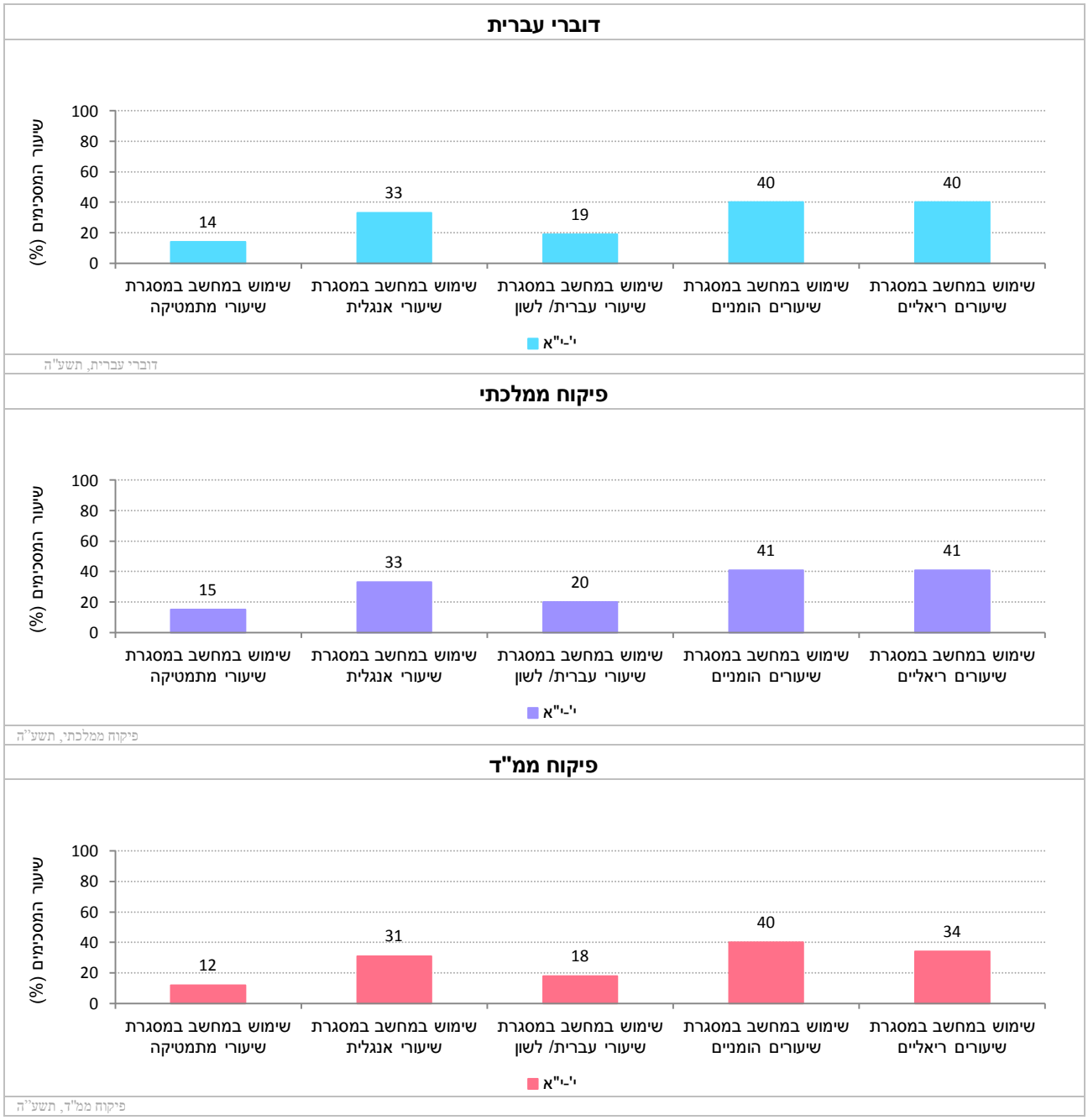

9.8.3 שימוש באתר האינטרנט של בית הספר לצורכי למידה – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

המדד המסכם "שימוש באתר האינטרנט של בית הספר לצורכי למידה" מבקש לבחון את המידה בה תלמידים משתמשים באתר האינטרנט הבית ספרי לצורכי למידה כמו, העלאת חומרי לימוד לאתר בית הספר, הורדת חומרים ממנו והשתתפות בפורומים. נתונים אלה נאספו בקרב כלל התלמידים משלבי החינוך: יסודי (ה'-ו'), חט"ב (ז'-ט') וחט"ע (י'-י"א).

תחילה מוצגים נתוני המדד המסכם לאורך זמן בין השנים תשס"ח-תשע"ה, לאחר מכן מוצגים נתוני תשע"ה של המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שכבות גיל בעבור בתי ספר דוברי עברית, בתי ספר בפיקוח ממלכתי ובתי ספר בפיקוח ממ"ד.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

מדד מסכם: שימוש באתר האינטרנט של בית הספר לצורכי למידה*
א. "בחודש האחרון ביקרת באתר האינטרנט של בית הספר"
ב. "בחודש האחרון הועלו חומרים משלך (כמו עבודות, מצגות, סיכומים) לאתר האינטרנט של בית הספר"
ג. "בחודש האחרון הורדת חומרי לימודים (כמו שיעורי בית, סיכומים, מבחנים) מאתר בית הספר"
ד. "בחודש האחרון השתתפת בקבוצות דיון (פורומים) בית-ספריות באינטרנט בנושאים לימודיים"

* סולם התשובות היה "כן" או "לא". בתרשים מוצג שיעור המשיבים "כן". המדד המסכם חושב כממוצע של אחוזי התלמידים שהשיבו בחיוב על ההיגדים המרכיבים את המדד. בהתאמה, ערכי המדד נעים בין 0 ל-100.

השוואה בין שנים של המדד המסכם (תשס"ח-תשע"ה)

בתרשים 77 מוצגים נתוני המדד המסכם "שימוש באתר האינטרנט של בית הספר לצורכי למידה" בשנה"ל תשס"ח-תשע"ה (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 77: דיווחי התלמידים על "שימוש באתר האינטרנט של בית הספר לצורכי למידה": נתוני המדד המסכם בשנים תשס"ח-תשע"ה

בתי ספר דוברי עברית (תשס"ח-תשע"ה)

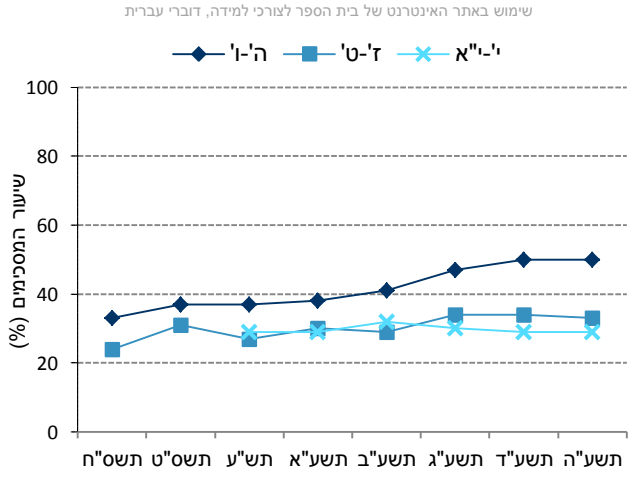

	תשס"ח	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
ה'-ו'	33%	37%	37%	38%	41%	47%	50%	50%
ז'-ט'	24%	31%	27%	30%	29%	34%	34%	33%
י'-י"א	-	-	29%	29%	32%	30%	29%	29%

בתי ספר בפיקוח ממלכתי (תשס"ח-תשע"ה)

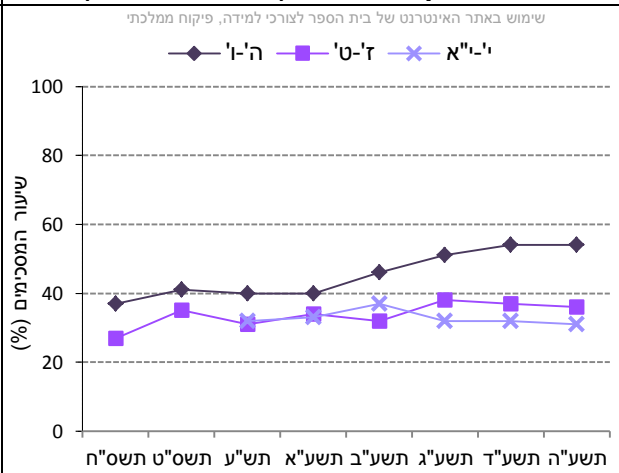

	תשס"ח	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
ה'-ו'	37%	41%	40%	40%	46%	51%	54%	54%
ז'-ט'	27%	35%	31%	34%	32%	38%	37%	36%
י'-י"א	-	-	32%	33%	37%	32%	32%	31%

בתי ספר בפיקוח ממ"ד (תשס"ח-תשע"ה)

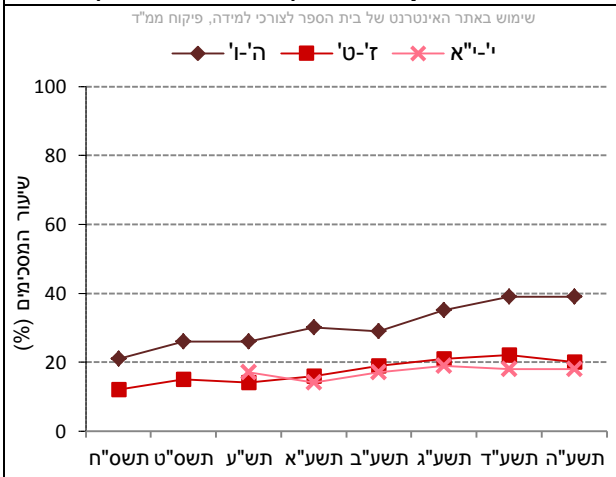

	תשס"ח	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
ה'-ו'	21%	26%	26%	30%	29%	35%	39%	39%
ז'-ט'	12%	15%	14%	16%	19%	21%	22%	20%
י'-י"א	-	-	17%	14%	17%	19%	18%	18%

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ה)

בתרשים 78 מוצגים נתוני המדד המסכם "שימוש באתר האינטרנט של בית הספר לצורכי למידה" וההיגדים המרכיבים אותו בשנה"ל תשע"ה לפי שכבות גיל בבתי ספר דוברי עברית, בבתי ספר בפיקוח ממלכתי ובבתי ספר בפיקוח ממ"ד (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 78: דיווחי תלמידים על שימוש באתר האינטרנט של בית הספר לצורכי למידה: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי פיקוח ושכבות גיל (תשע"ה)

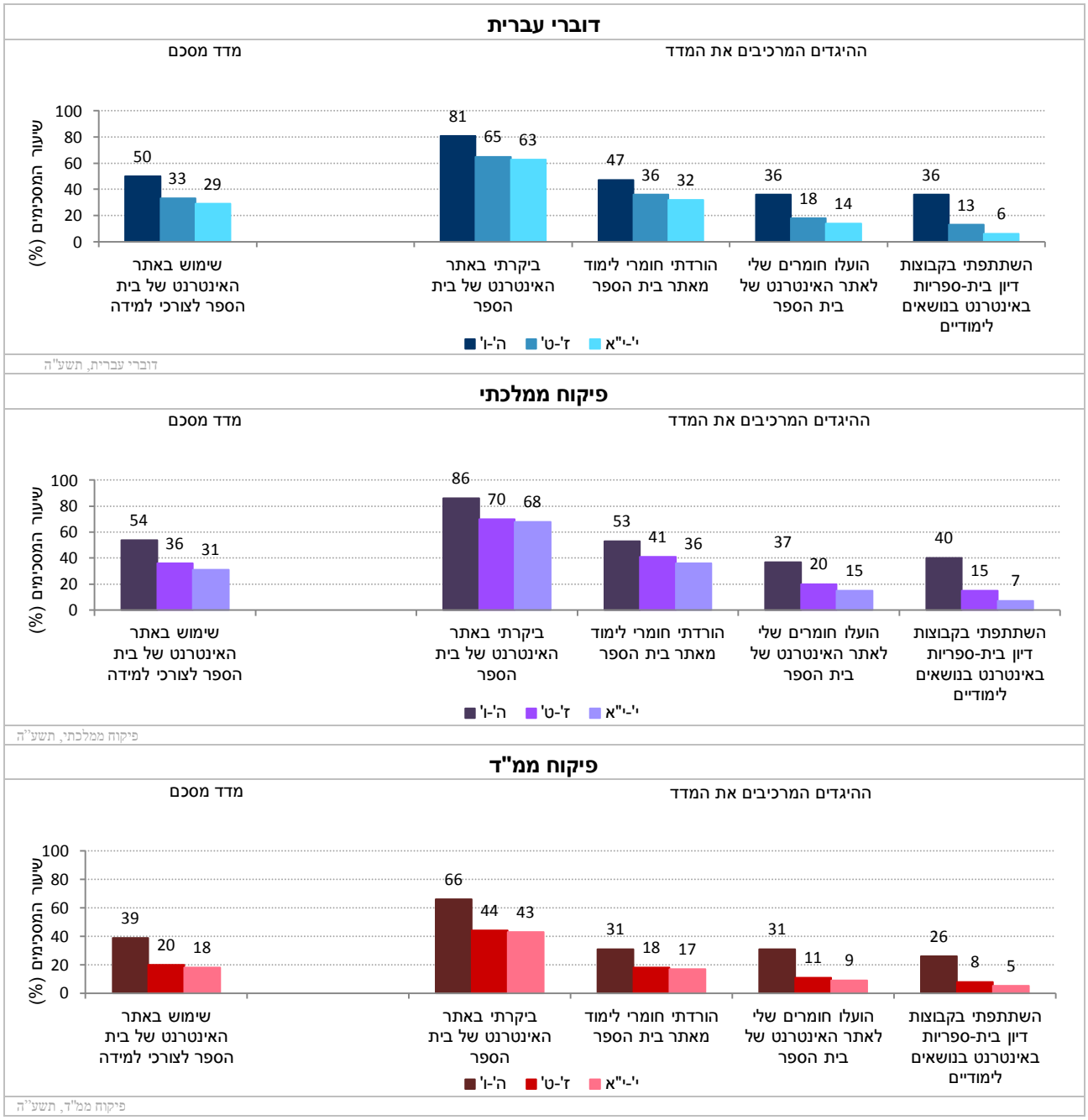

9.8.4 תקשורת דיגיטלית/סלולרית בין התלמיד למורה – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

בשתי שאלות נוספות נשאלו התלמידים האם הם השתמשו בחודש האחרון בתקשורת דיגיטלית/סלולרית לצורך התכתבות עם המורה בבית הספר, ובכלל זה שימוש בדואר אלקטרוני או בטלפון נייד/סמארטפון.

נתוני ההיגדים נאספו בקרב תלמידים מכל שלבי החינוך: יסודי (ה'-ו'), חט"ב (ז'-ט') וחט"ע (י'-י"א). בנושא זה לא חושב מדד מסכם והנתונים של כל אחד מן ההיגדים מוצגים בנפרד. נתוני ההיגד העוסק בהתכתבות עם מורה מבית הספר באמצעות הסלולר/סמארטפון נאספו לראשונה בשנה"ל תשע"ה והם מוצגים לראשונה בדוח זה.

להלן פירוט ההיגדים כפי שהם מוצגים בשאלון:

ללא מדד מסכם: תקשורת דיגיטלית/סלולרית בין התלמיד למורה*
א. "בחודש האחרון התכתבת עם מורה מבית הספר שלך באמצעות הדואר האלקטרוני לפחות פעם אחת"
ב. "בחודש האחרון התכתבת עם מורה מבית הספר שלך באמצעות האינטרנט או הסלולר/סמארטפון לפחות פעם אחת"

* סולם התשובות להיגדים היה: 0- אף פעם, 1- פעם אחת, 2- פעמיים 3- שלוש פעמים או יותר. בעבור היגד זה מוצג בתרשים/לוח שיעור העונים פעם או פעמיים או שלוש פעמים ויותר.

השוואה בין שנים של ההיגד (תשס"ח-תשע"ה)

בתרשים 79 מוצגים נתוני ההיגד "בחודש האחרון התכתבת עם מורה מבית הספר שלך באמצעות הדואר האלקטרוני לפחות פעם אחת" בשנים תשס"ח-תשע"ה (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 79: דיווחי תלמידים על ההיגד: "בחודש האחרון התכתבת עם מורה מבית הספר שלך באמצעות הדואר האלקטרוני לפחות פעם אחת" בשנים תשס"ח-תשע"ה

בתי ספר דוברי עברית (תשס"ח-תשע"ה)

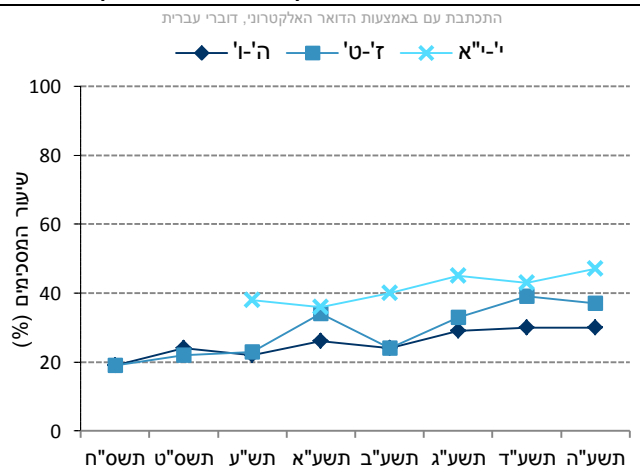

	תשס"ח	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
ה'-ו'	19%	24%	22%	26%	24%	29%	30%	30%
ז'-ט'	19%	22%	23%	34%	24%	33%	39%	37%
י'-י"א	-	-	38%	36%	40%	45%	43%	47%

בתי ספר בפיקוח ממלכתי (תשס"ח-תשע"ה)

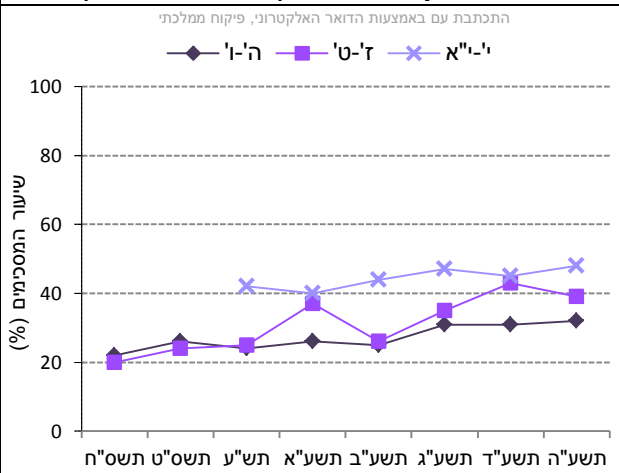

	תשס"ח	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
ה'-ו'	22%	26%	24%	26%	25%	31%	31%	32%
ז'-ט'	20%	24%	25%	37%	26%	35%	43%	39%
י'-י"א	-	-	42%	40%	44%	47%	45%	48%

בתי ספר בפיקוח ממ"ד (תשס"ח-תשע"ה)

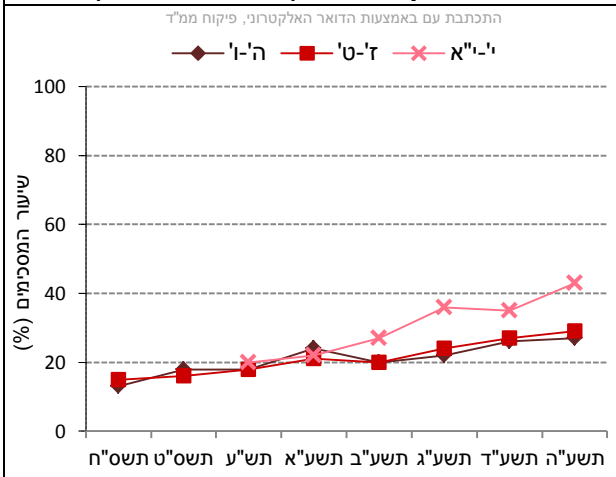

	תשס"ח	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
ה'-ו'	13%	18%	18%	24%	20%	22%	26%	27%
ז'-ט'	15%	16%	18%	21%	20%	24%	27%	29%
י'-י"א	-	-	20%	22%	27%	36%	35%	43%

נתוני ההיגדים (תשע"ה)

כדי לראות את התמונה כולה, כפי שעולה מן ההיגדים שהוצגו לעיל בנפרד, נציג להלן את נתוני ההיגדים זה לצד זה.

בתרשים 80 מוצגים נתוני ההיגדים העוסקים ב"תקשורת דיגיטלית/סלולרית בין התלמיד למורה" בשנה"ל תשע"ה לפי שכבות גיל בבתי ספר דוברי עברית, בבתי ספר בפיקוח ממלכתי ובבתי ספר בפיקוח ממ"ד (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 80: דיווחי התלמידים על תקשורת דיגיטלית/סלולרית בין התלמיד למורה: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי פיקוח ושכבת גיל (תשע"ה)

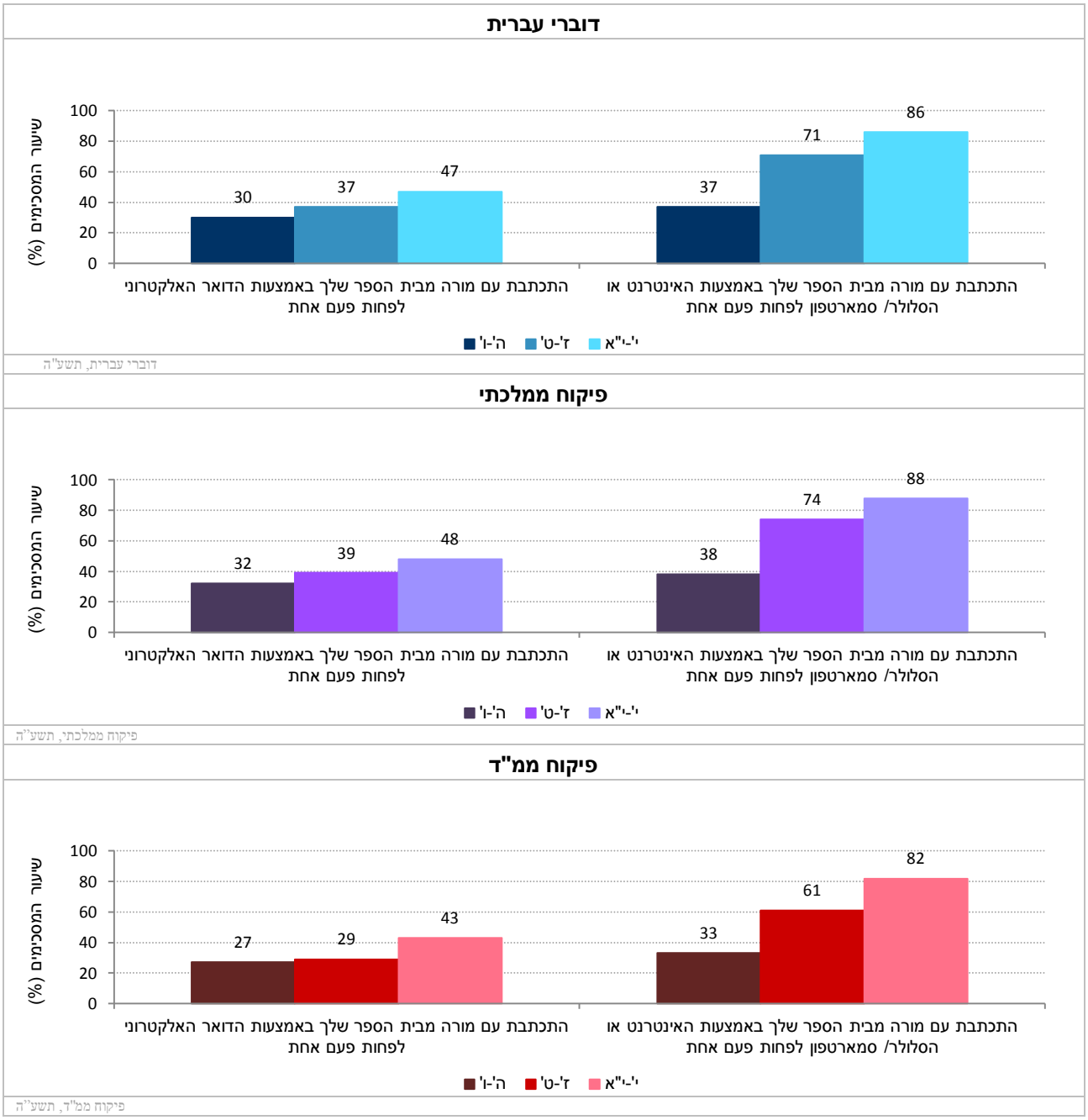

פרק 9: ממצאים עיקריים

תפיסת ההוראה כמעניינת וברורה לפי דיווחי התלמידים (יסודי, חט"ב וחט"ע)

- באופן כללי, 70% מהתלמידים בשכבת גיל ה'-ו' 47% מהתלמידים בשכבת גיל ז'-ט' ו-42% מהתלמידים בשכבת גיל י'-י"א דיווחו על תפיסה חיובית של ההוראה, קרי, לפי תפיסתם המורים מלמדים באופן ברור אשר מעורר בהם עניין ורצון ללמוד. עם העלייה בשכבות הגיל נרשמה ירידה בשיעורי הדיווח על המדד.
- בהשוואה בין סוגי הפיקוח עולה, כי בשכבת הגיל ה'-ו' אין הבדלים משמעותיים בשיעורי הדיווח בין סוגי הפיקוח, שעומדים על כ-70%. ואילו בשכבות גיל ז'-י"א שיעורי הדיווח גבוהים יותר בבתי ספר בפיקוח הממ"ד בהשוואה לפיקוח הממלכתי (52% לעומת 46% ב- ז'-ט' ו-51% לעומת 40% ב- י'-י"א בהתאמה).
- לאורך השנים (תשע"ב-תשע"ה) נרשמה בשכבת הגיל י'-י"א יציבות עם תנודתיות בשיעורי הדיווח על המדד המסכם בבתי ספר בשני סוגי הפיקוח. בשכבות הגיל ה'-ו' ו-ז'-ט' המדד חושב לראשונה בתשע"ד. בשנתיים בהן נבחן המדד לא נרשמו שינויים משמעותיים בבתי ספר בשני סוגי הפיקוח, מלבד ירידה של 5% בבתי ספר בפיקוח הממלכתי בשכבת הגיל י'-י"א.
- עיון מעמיק יותר בנתוני ההיגדים המרכיבים את המדד המסכם מגלה, כי שיעורי הדיווח על הסבר ברור של החומר והוראה טובה גבוהים יותר בכל שלבי הגיל ובשני סוגי הפיקוח בהשוואה לשיעורי הדיווח על הוראה מעניינת המעודדת חשיבה והתעמקות.
- זאת ועוד, שיעורי הסכמה גבוהים במקצת נרשמו בבתי ספר בפיקוח הממלכתי בשכבת גיל ה'-ו' בכל חמשת ההיגדים שמרכיבים את המדד המסכם. לעומת זאת שיעורי הסכמה גבוהים יותר עם כל ההיגדים נרשמו בבתי ספר בפיקוח ממ"ד בהשוואה לפיקוח הממלכתי בשכבות הגיל ז'-י"א.

פרקטיקות הוראה-למידה-הערכה איכותית לפי דיווחי התלמידים (יסודי, חט"ב וחט"ע)

- נתונים על אודות "פרקטיקות הוראה-למידה-הערכה איכותיות" נאספו לראשונה בתשע"ה בקרב תלמידים משלוש שכבות הגיל. פרקטיקות אלו מתאפיינות בלמידה בשיטות מגוונות, בלמידה פעילה הרלוונטית לחיי התלמיד, בלמידה שיתופית ועוד.
- ככלל 72% מתלמידי ה'-ו', 56% מתלמידי ז'-ט' ו-46% מתלמידי י'-י"א הביעו הסכמה עם ההיגדים המרכיבים את המדד המסכם. עם העלייה בשכבות הגיל נרשמה ירידה בשיעורי הדיווח על המדד. שיעורי ההסכמה עם המדד המסכם בקרב תלמידים בבתי ספר ממלכתיים – יסודיים וחט"ב גבוהים במקצת בהשוואה לבתי ספר ממ"ד. בחט"ע התמונה המצטיירת היא הפוכה.
- ההיגד עליו נרשמו שיעורי ההסכמה הנמוכים ביותר בשני סוגי הפיקוח ובשלוש שכבות הגיל הוא: "תלמידים בכיתתי עובדים על משימות שונות באופן עצמאי במסגרת השיעורים".

מטלות כיתתיות המקדמות למידת חקר לפי דיווחי התלמידים (יסודי, חט"ב וחט"ע)

- כהמשך למדד שבחן את תפיסות התלמידים באשר לקיומן של פרקטיקות הוראה-למידה-הערכה איכותיות, נשאלו התלמידים לראשונה בתשע"ה גם על שכיחותן של מטלות כיתתיות המקדמות למידת חקר.
- מבט על ההיגדים בנושא מטלות כיתתיות המקדמות למידת חקר מגלה תמונה מורכבת. שיעורי ההסכמה הגבוהים ביותר באופן יחסי נרשמו עם ההיגדים שעסקו בהכנת עבודה בנושא אישי, בהכנת עבודת חקר ובהשתתפות בשיעור מחוץ לכיתה. שיעורי הסכמה נמוכים יחסית נרשמו עם ההיגד שעוסק בעריכת תצפית (בעיקר בחט"ב ובחט"ע) ובהצגה בעל-פה.
- בהשוואה בין שני סוגי הפיקוח עולה, כי בקרב תלמידים בפיקוח הממלכתי נרשמו שיעורי הסכמה גבוהים יותר על מרבית ההיגדים בשלוש שכבות הגיל. הפער הגדול ביותר נרשם על הכנת עבודת חקר בשכבת גיל ה'-ו' (77% בפיקוח ממלכתי לעומת 67% בפיקוח ממ"ד) ובשכבת גיל ז'-ט' (69% בפיקוח ממלכתי לעומת 54% בפיקוח ממ"ד). באשר להשתתפות בשיעור מחוץ לכיתה – בהיגד זה נרשמו שיעורי הסכמה גבוהים יותר בשכבות הגיל ז'-י"א בבתי ספר בפיקוח הממ"ד בהשוואה לממלכתי.

הוראה דיפרנציאלית לפי דיווחי מורים (יסודי, חט"ב וחט"ע)

- בהסתכלות כללית על נתוני המדד המסכם עולים פערים ניכרים בין תשובות מורים בבתי"ס יסודיים לאלו של מורים בחט"ב ובחט"ע. בעוד שבקרב הראשונים 80% מהמורים דיווחו כי הם מלמדים בכיתתם באופן דיפרנציאלי, השיעור המקביל בחט"ב ובחט"ע הוא כ- 60%.
- בהשוואה בין סוגי הפיקוח עולה, כי בבתי"ס בשלושת שלבי החינוך שיעורי המדווחים על הוראה דיפרנציאלית

גבוהים במעט בבתי ספר בפיקוח ממלכתי בהשוואה לפיקוח ממ"ד. בשלב חינוך יסודי נרשם פער של 6% ואילו בשלבי חינוך חט"ב וחט"ע נרשם פער של 3%.

- בניתוח המגמות לאורך זמן נרשמה עלייה בנתוני המדד המסכם בבתי"ס יסודיים ובחט"ב בשני סוגי הפיקוח. בקרב מורים בחט"ע המדד נבדק לראשונה בתשע"ה.

בית הספר כנותן מענה לצרכים ייחודיים של תלמידים לפי דיווחי מורים (יסודי, חט"ב וחט"ע)

- מורים בשלושת שלבי החינוך נשאלו האם בית הספר נותן מענה לצרכים ייחודיים של תלמידים (מצטיינים ומתקשים).
- כ-80% מהמורים בשלושת שלבי החינוך דיווחו כי בית הספר נותן מענה לצרכים הייחודיים של תלמידים מצטיינים וכ-88% מהמורים דיווחו כי בית הספר נותן מענה לצרכים הייחודיים של תלמידים מתקשים.
- מורים בבתי ספר בפיקוח ממלכתי דיווחו בשיעורים גבוהים יותר בהשוואה למקביליהם בבתי ספר בפיקוח ממ"ד על סיפוק מענה לצרכים של תלמידים מצטיינים בשלוש שכבות הגיל. הפער הגדול ביותר נרשם בשלב חינוך חט"ב – 85% לעומת 67% בהתאמה.
- מורים בבתי ספר בפיקוח ממלכתי בשלושת שלבי החינוך דיווחו בשיעור גבוה (של כ- 3%) ממקביליהם בבתי ספר בפיקוח ממ"ד על סיפוק מענה לצרכים של תלמידים מתקשים.

אסטרטגיות ללמידה עצמית לפי דיווחי התלמידים (יסודי, חט"ב וחט"ע)

- המדד המסכם "אסטרטגיות ללמידה עצמית" מבקש לבחון את המידה שבה התלמיד מווסת את מחשבותיו, רגשותיו והתנהגותו במהלך הלמידה.
- 65% מהתלמידים בשכבת הגיל ה'-ו' לעומת כ-50% מהתלמידים בשכבות הגיל ז'-י"א הסכימו עם ההיגדים המרכיבים את המדד המסכם.
- התבוננות בהיגדים המרכיבים את המדד המסכם מצביעה, כי תלמידים בפיקוח הממלכתי בשכבת גיל ה'-ו' דיווחו בשיעורים גבוהים יותר על כל ההיגדים בהשוואה לתלמידים בפיקוח ממ"ד. בשכבות הגיל ז'-ט' ו-י'-י"א שיעור המדווחים בפיקוח ממ"ד גבוה במקצת (או שווה) לשיעור המדווחים בבתי ספר בפיקוח ממלכתי.

קבלת הערכה ומשוב מקדמי למידה מהמורים לפי דיווחי התלמידים (יסודי, חט"ב וחט"ע)

- 70% מתלמידי היסודי דיווחו כי הם מקבלים משוב מהמורים המקדם אותם בתהליך הלמידה, ואילו בשכבות הגיל הגבוהות יותר שיעורי הדיווח עומדים על כמחצית מהתלמידים. נתונים אלו מצביעים על פערים גדולים בין תשובות התלמידים בכיתות ה'-ו', לעומת אלו של תלמידי ז'-ט' ו-י'-י"א.
- בהשוואה בין סוגי הפיקוח נרשמו פערים בעיקר בשכבות הגיל ז'-י"א – שיעורי הדיווח בקרב תלמידים בפיקוח הממ"ד עומדים על כ- 54% לעומת כ- 48% בפיקוח הממלכתי. ביסודי לא נרשמו הבדלים משמעותיים בשיעורי הדיווח העומדים על כ- 70% בשני סוגי הפיקוח.
- לאורך השנים (תשס"ח-תשע"ה) נרשמה יציבות בשיעורי ההסכמה של תלמידים בפיקוח ממלכתי בשכבת הגיל ה'-ו'. בפיקוח הממ"ד נרשמה עלייה מתונה. בשכבות הגיל ז'-ט' ו- י'-י"א נרשמה עלייה קלה בשני סוגי הפיקוח.
- התבוננות מעמיקה יותר בנתוני ההיגדים המרכיבים את המדד המסכם מלמדת על דמיון בשיעורי הדיווח על ההיגדים, כאשר בכולם שיעורי הדיווח על משוב מקדם למידה גבוהים יותר בכיתות ה'-ו' בהשוואה לכיתות ז'-ט' ולכיתות י'-י"א. מעניין לשים לב לשיעורים הנמוכים של תלמידי כיתות י'-י"א שדיווחו כי המורים נוקטים בפרקטיקות של מתן משוב אישי: כ- 45% בלבד הסכימו עם כל אחד מההיגדים "המורים מסבירים באופן אישי מה לעשות כדי להשתפר בלימודים", "כשלא מצליחים במבחן או בעבודה המורים עוזרים להבין למה" ו- "המורים מוודאים הבנת החומר לפני מעבר לנושא הבא".

מתן הערכה ומשוב מקדמי למידה לתלמידים לפי דיווחי המורים (יסודי, חט"ב וחט"ע)

- הרוב המכריע של המורים (כ-90%) ביסודי, בחט"ב ובחט"ע בשני סוגי הפיקוח דיווחו כי הם נותנים לתלמידיהם הערכה ומשוב שמקדמים את התלמידים בלימודיהם. שיעורים אלה דומים בכל שלבי החינוך.
- על אף השיעורים הגבוהים מאד של מורים, שנמדדו מלכתחילה (תשס"ח), אשר דיווחו על מתן הערכה ומשוב מקדמי למידה, עם השנים אפשר לזהות עלייה קלה בשיעורי המורים המדווחים כך בכל שלבי החינוך, עם יציבות בארבע השנים האחרונות.
- על אף שלא נכון להשוות ישירות בין תשובות התלמידים לבין תשובות המורים בנושא הערכה ומשוב (ניסוחים מעט שונים הנובעים מהצורך להתאים ניסוח של היגדים לאוכלוסיית המשיבים), הרי שלא ניתן לחלוטין

להתעלם ממה שמצטייר כהבדלים בולטים בין השיעורים הגבוהים מאד של מורים הסבורים כי הם מעניקים הערכה ומשוב ממוקדים, מפורטים ופרטניים, לעומת שיעורים נמוכים יותר בקרב תלמידים, המדווחים כי הם מקבלים הערכה מקדמת למידה ממוריהם (ובפרט ההבדלים בולטים בחט"ב ובחט"ע).

שימוש במחשב במקצועות המיצ"ב לפי דיווחי התלמידים (יסודי, חט"ב)

- באופן כללי, תלמידים בשכבת הגיל ה'-ו' דיווחו על שימוש במחשב במקצועות המיצ"ב בשיעור גבוה יותר בהשוואה לתלמידים בשכבת גיל ז'-ט' (53% לעומת 34%, בהתאמה).
- לאורך השנים נרשמה עלייה משמעותית ומתמדת בשיעורי הדיווח על מידת השימוש במחשב במקצועות המיצ"ב בקרב תלמידים בשני סוגי הפיקוח ובשתי שכבות הגיל.
- בהשוואה בין סוגי הפיקוח, נרשמו שיעורי דיווח גבוהים יותר בבתי ספר בפיקוח ממלכתי בהשוואה לבתי ספר בפיקוח ממ"ד, בשתי שכבות הגיל.
- מהתבוננות מעמיקה יותר בהיגדים המרכיבים את המדד המסכם ניתן לראות, ששיעורי הדיווח הגבוהים ביותר נרשמו בשימוש במחשב בשיעורי מדע וטכנולוגיה, בשתי שכבות הגיל. שיעורי ההסכמה הנמוכים ביותר נרשמו לגבי שימוש במחשב בלשון והבעה בשכבת גיל ה'-ו' ובמתמטיקה בשכבת גיל ז'-ט'.

שימוש במחשב במקצועות הבגרות לפי דיווחי התלמידים (חט"ע)

- תלמידים בשכבת גיל י'-י"א נשאלו באשר לשימוש במחשב לצורכי למידה של מקצועות הבגרות: מתמטיקה, אנגלית, עברית/לשון, היסטוריה, אזרחות, ספרות, פיזיקה, כימיה וביולוגיה. המקצועות היסטוריה, אזרחות וספרות אוגדו לתת מדד "מקצועות הומניים" והמקצועות פיזיקה, כימיה וביולוגיה אוגדו לתת מדד "מקצועות ריאליים".
- שיעורי ההסכמה הגבוהים ביותר (40%) נרשמו על תת המדדים – שימוש במחשב במקצועות ריאליים והומניים. שיעורי הסכמה נמוכים יותר (33%) נרשמו על שימוש במחשב בשיעורי אנגלית ורק כ-16% מהתלמידים דיווחו על שימוש במחשב במתמטיקה ובעברית/לשון.
- השוואה בין סוגי הפיקוח מעלה, כי תלמידים בבתי ספר בפיקוח ממלכתי דיווחו בשיעורים גבוהים יותר על שימוש במחשב בכל המקצועות. הפער הגדול ביותר נרשם בשימוש במחשב בשיעורים ריאליים (41% בפיקוח ממלכתי לעומת 34% בפיקוח ממ"ד). בארבעת המקצועות האחרים נרשם פער של כ- 2% לטובת בתי ספר בפיקוח ממלכתי.

שימוש באתר האינטרנט של בית הספר לצורכי למידה לפי דיווחי תלמידים (יסודי, חט"ב וחט"ע)

- ככלל, מחצית מבין התלמידים ביסודי, שליש מבין תלמידי החט"ב וקצת יותר מרבע (29%) מבין תלמידי החט"ע דיווחו על שימוש באתר האינטרנט של בית הספר לצורכי למידה.
- בהשוואה בין סוגי הפיקוח עולה, כי שיעורי הדיווח בקרב בתי ספר בפיקוח ממלכתי עולים על אלה של בתי ספר בפיקוח ממ"ד (בכ-15%) בשלוש שכבות הגיל.
- לאורך השנים (תשס"ח-תשע"ה) נרשמה עלייה משמעותית בשימוש באתר האינטרנט של בית הספר בשכבות הגיל ה'-ט', עלייה שהתמתנה בשלוש השנים האחרונות. בשכבת הגיל י'-י"א בשני סוגי הפיקוח נרשמה יציבות יחסית בשיעורי הדיווח על שימוש באתר האינטרנט של בית הספר לאורך כל השנים.
- בבחינת ההיגדים המרכיבים את המדד עולה, כי תלמידים משכבת הגיל ה'-ו' דיווחו בשיעורים גבוהים בהשוואה לתלמידים משכבות הגיל ז'-י"א בכל ההיגדים המרכיבים את המדד. שיעורי הדיווח הגבוהים ביותר נרשמו בהיגד "ביקרתי באתר האינטרנט של בית הספר" והנמוכים ביותר בהיגדים "השתתפתי בקבוצות דיון בית ספריות באינטרנט בנושאים לימודיים" ו-"הועלו חומרים שלי לאתר האינטרנט של בית הספר". תמונה דומה מצטיירת גם בחלוקה לפי סוגי פיקוח.

תקשורת דיגיטלית/סלולרית בין התלמיד למורה לפי דיווחי תלמידים (יסודי, חט"ב וחט"ע)

- בשתי שאלות נוספות נשאלו התלמידים האם הם השתמשו בחודש האחרון בתקשורת דיגיטלית/סלולרית לצורך התכתבות עם המורה בבית הספר, ובכלל זה שימוש בדואר אלקטרוני או בטלפון נייד/סמארטפון.
- עם העלייה בשכבת הגיל נרשמה גם עלייה בשיעורי הדיווח: 47% מהתלמידים בשכבת הגיל י'-י"א, 37% משכבת הגיל ז'-ט' ו-30% משכבת הגיל ה'-ו' דיווחו כי התכתבו בחודש האחרון עם מורה מבית הספר באמצעות הדואר האלקטרוני לפחות פעם אחת.
- בהשוואה בין סוגי הפיקוח עולה, כי בשלוש שכבות הגיל שיעורי הדיווח בקרב בתי ספר בפיקוח הממלכתי

גבוהים יותר בהשוואה לבתי ספר בפיקוח ממ"ד. הפער הגדול ביותר (10%) נרשם בשכבת הגיל ז'-ט'.

- לאורך השנים (תשס"ח-תשע"ה) נרשמה עלייה ניכרת בשיעורי הדיווח על התכתבות עם מורה באמצעות הדואר האלקטרוני בשלוש שכבות הגיל ובשני סוגי הפיקוח, למעט שכבת י'-י"א בבית ספר בפיקוח ממלכתי, בה נרשמה עלייה יחסית מתונה של 6%.
- גם באשר להתכתבות עם המורה באמצעות האינטרנט או הסלולר/סמארטפון, ככל ששכבת הגיל גבוהה יותר כך גם גדלה ההסכמה עם ההיגד – 86% ב- י'-י"א, 71% ב- ז'-ט' ו-37% ב- ה'-ו'.
- בשלוש שכבות הגיל נרשמו שיעורי דיווח גבוהים יותר באשר להתכתבות עם המורה באמצעות האינטרנט או הסלולר/סמארטפון, בבתי ספר בפיקוח ממלכתי בהשוואה לפיקוח ממ"ד.

לסיכום,

- באופן כללי, קיימים הבדלים ניכרים בין תלמידים ביסודי לבין חבריהם בחט"ב ובחט"ע בתפיסות באשר למידה בה מוריהם מלמדים באופן מעניין וברור תוך שימוש בפרקטיקות הוראה-למידה איכותיות (כ-70% ביסודי לעומת כ-45% בלבד בחט"ב ובחט"ע). בעיקר בולטת לעין הביקורתיות הרבה של תלמידים בחט"ע כלפי המידה בה מורים מעודדים אותם לחשוב ולהתעמק בחומר (פחות מ-30% סבורים כך). הדעת נותנת שבין הגורמים הבולטים לכך היא העובדה שככל שעולים בשלבי הגיל – כך מורים נוטים פחות להשתמש בפרקטיקות של פדגוגיה "אחרת" ואיכותית, כדוגמת למידת חקר, עבודות צוות, ביצוע תצפיות, למידה בין-תחומית וכד'.
- יש לציין כי בעוד שבפיקוח הממלכתי נרשמו שיעורי דיווח גבוהים יותר על קיום מטלות מסוג עבודת חקר בשכבות גיל ה'-ט', הרי שבאשר להשתתפות בשיעורים מחוץ לכיתה – בהיגד זה נרשמו שיעורי הסכמה גבוהים יותר בשכבות הגיל ז'-י"א בבתי ספר בפיקוח הממ"ד בהשוואה לממלכתי.
- ככל שעולים בשלבי הגיל כך גם שיעורים נמוכים יותר של מורים מדווחים על הוראה דיפרנציאלית, המותאמת לכל תלמיד ותלמיד (אם כי שיעורי המדווחים בחט"ב ובחט"ע דומים למדי). עם זאת, בהסתכלות לאורך שנים ניכרת עלייה בשיעורי המורים המדווחים כך (ביסודי ובחט"ב. בחט"ע הנתונים נאספו לראשונה בתשע"ה). עוד בעניין זה – רוב גדול של המורים בכל שלבי החינוך דיווחו כי ביה"ס נותן מענה הן לתלמידים מצטיינים והן לתלמידים מתקשים, ובהחלט ייתכן שהשעות הפרטניות במסגרת "אופק חדש" ו"עוז לתמורה" תורמות לכך, כמו גם תכניות שונות הפועלות בבתיה"ס. עם זאת, יש לציין, כי מורים בבתי ספר בפיקוח ממלכתי דיווחו בשיעורים גבוהים יותר בהשוואה למקביליהם בבתי ספר בפיקוח ממ"ד על סיפוק מענה לצרכים של תלמידים מצטיינים בשלוש שכבות הגיל. הפער הגדול ביותר נרשם בשלב חינוך חט"ב – 85% לעומת 67% בהתאמה.

תלמידים אשר נשאלו על פרקטיקות של למידה עצמאית דיווחו בשיעורים בינוניים (כ- 65% ביסודי וכ-50% בחט"ב ובחט"ע) שהם משתמשים בפרקטיקות של סידור חומר הלימוד והתמקדות ברעיונות המרכזיים בחומר הנלמד (אם כי שיעורים גבוהים יותר דיווחו שהם יודעים לבקש סיוע כשהדבר נדרש). הנתון המדאיג העולה מכאן הוא שרק כ- 29% (אחוזים דומים נראו גם בשני סוגי הפיקוח) מתלמידי החט"ע דיווחו שהם מנסים להרחיב את הידע שלהם בנושאים הנלמדים בביה"ס. נתון זה יכול להצביע על תחושה שהנושאים הנלמדים אינם רלוונטיים דיים עבורם.

הערכה ומשוב מקדמי למידה מהווים אף הם פרקטיקה חשובה המעידה על תהליכי הוראה ולמידה מתקדמים. מתוך הממצאים עולים הבדלים בין שכבות הגיל: כ- 70% בקרב תלמידי יסודי דיווחו שהם אכן מקבלים משוב כזה, לעומת כמחצית בחט"ב ובחט"ע. בהשוואה בין סוגי הפיקוח נרשמו פערים בעיקר בשכבות הגיל ז'-י"א – שיעורי הדיווח בקרב תלמידים בפיקוח הממ"ד עומדים על כ- 54% לעומת כ- 48% בפיקוח הממלכתי. לאורך השנים מדד זה מראה עלייה מתונה, שעשויה להעיד על דגש רב יותר שבתיה"ס שמים על הנושא (יש לציין שדיווחי המורים חיוביים יותר באופן ניכר בהשוואה לאלו של התלמידים).

- בנושא שימוש בתקשוב לצרכי הוראה ולמידה הממצאים מראים על עלייה ניכרת בין השנים, כאשר נראה כי התקשוב חודר יותר ויותר אל העשייה הלימודית השוטפת של תלמידים (מורים לא נשאלו בעניין זה). בהשוואה בין סוגי הפיקוח, נרשמו שיעורי דיווח גבוהים יותר בבתי ספר בפיקוח ממלכתי בהשוואה לבתי ספר בפיקוח ממ"ד, בשתי שכבות הגיל. יש לציין, כי נראה שהחט"ע די נשארות מאחור בנושא זה. כך, לדוגמא, למול עלייה ניכרת לאורך השנים בשיעורי התלמידים ביסודי ובחט"ב, המדווחים על שימוש אינטנסיבי באתר האינטרנט של ביה"ס לצרכי הוראה ולמידה (העלאת חומרים, השתתפות בדיונים וכו'), שיעורים נמוכים יותר בקרב תלמידי חט"ע דיווחו על שימוש בתקשוב בתחומי דעת שונים, בהשוואה לתלמידי חט"ב ויסודי. מאידך – דווקא שיעורים גבוהים יותר בקרב תלמידי החט"ע דיווחו כי הם מתכתבים עם מוריהם באמצעות הדואר האלקטרוני או הסלולר. גם בהיבט של תקשורת דיגיטלית בין התלמיד למורה, שיעורי הדיווח בקרב תלמידים בפיקוח הממלכתי גבוהים בהשוואה לאלו של תלמידים בפיקוח הממ"ד.

10. תרבות בית ספרית תומכת למידה

עד כה עסקנו באקלים הבית ספרי, בהיבטים רגשיים-מוטיבציוניים בלמידה, בדרכי הוראה-למידה-הערכה, ובהיבטים נוספים שמשליכים על תוצאות הלמידה. גם לתרבות הבית ספרית יש השלכות על תוצאות הלמידה. בתי ספר עם תרבות בית ספרית תומכת למידה מאופיינים באווירה של אמון, כבוד ודאגה, מחויבות אמיתית לשיתופיות, ותחושת אחריות לתהליכי הלמידה ולאקלים החברתי בבית הספר. בבתי ספר כאלה, קשיים של תלמידים מתפרשים כאתגר להתמודדות של צוות המורים, הנעשית באקלים של קולגיאליות, בתמיכה של עמיתים ובמאמצים משותפים להשגת המטרות.

פרק זה מתמקד בכמה סוגיות המשקפות היבטים מרכזיים של התרבות הבית ספרית והמידה בה היא תומכת בהוראה ובלמידה מיטביים בבית הספר: עבודת צוות בבית הספר, למידה שיתופית מבוססת נתונים, מרחב אוטונומי של המורה בעבודתו, פיתוח וקידום מקצועי של מורים, והובלה פדגוגית של המנהל, מנהיגות ושיתוף.

10.1 עבודת צוות בבית הספר – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

בתת-הפרק הנוכחי נבחן לעומק את מאפייני עבודת הצוות של המורים. תהליכים שיתופיים המוטמעים באופן מעמיק בחיי היום-יום של בית הספר מחליפים את בדידותו וניתוקו של המורה בכיתה. בבתי ספר המתאפיינים כקהילות למידה, המורים והמנהלים עובדים במשותף לשיפור בית הספר ולהעלאת איכויות ההוראה והלמידה, זאת באמצעות למידת מורים מתמשכת, שיח קבוצתי, ניתוח פרקטיקות הוראה, פיתוח מנגנונים בית-ספריים להערכה ותרבות בית ספרית התומכת בלמידה שיתופית (Opfer & Pedder, 2011)[7].

המדד המסכם "עבודת צוות בבית הספר" עוסק ברמת שיתוף הפעולה המאפיינת את עבודת המורים בבית הספר, ועוסק בשני תתי נושאים עיקריים: למידה משותפת של חברי הצוות ועבודת צוות בפיתוח תכניות לימוד וכלי הערכה. נתונים אלה נאספו בקרב מורים מכל שלבי החינוך: יסודי (ה'-ו'), חט"ב (ז'-ט') וחט"ע (י'-י"א). תחילה מוצגים נתוני המדד המסכם לאורך זמן בין השנים תשס"ח-תשע"ה, לאחר מכן מוצגים נתוני תשע"ה של המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שכבות גיל בעבור בתי ספר דוברי עברית, בתי ספר בפיקוח ממלכתי ובתי ספר בפיקוח ממ"ד. להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

מדד מסכם: עבודת צוות בבית הספר
למידה משותפת של חברי הצוות
א. "בבית הספר עורכים מפגשים שיטתיים ומובנים לבדיקת הישגים בהוראה ובלמידה"
ב. "מורים בבית הספר מקפידים לשתף מורים עמיתים בידע שצברו בהשתלמויות"
ג. "פגישות הצוות מתועדות והסיכום מופץ לכלל המורים בצוות"
ד. "בבית הספר מקיימים דיוני משוב קבועים אודות אירועים שונים"
עבודת צוות בפיתוח תכניות לימוד וכלי הערכה
ה. "המורים בצוות המקצועי מתכננים את כלי ההערכה (מטלות, מבחנים) בעבודה שיתופית"
ו. "מורים בצוות המקצועי משתפים את עמיתיהם בתכניות או בכלים שפיתחו"
ז. "המורים בצוות המקצועי דנים באסטרטגיות הוראה הנובעות משגיאות ומטעויות של תלמידים"

* סולם התשובות להיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (מסכים או מסכים מאד) כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוזי המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד. בהתאמה, ערכי המדד נעים בין 0 ל-100.

[7] Opfer, V. D., & Pedder, D. (2011). Conceptualizing teacher professional learning. *Review of Educational Research*, *81*(3), 376-407.

השוואה בין שנים של המדד המסכם (תשס"ח-תשע"ה)

בתרשים 81 מוצגים נתוני המדד המסכם "עבודת צוות בבית הספר" בשנים תשס"ח-תשע"ה. בקרב מורים המלמדים בחט"ע נתונים אלו נאספו החל מתשע"ב (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

תרשים 81: דיווחי המורים על עבודת צוות בבית הספר: נתוני המדד המסכם בשנים תשס"ח-תשע"ה

בתי ספר דוברי עברית (תשס"ח-תשע"ה)

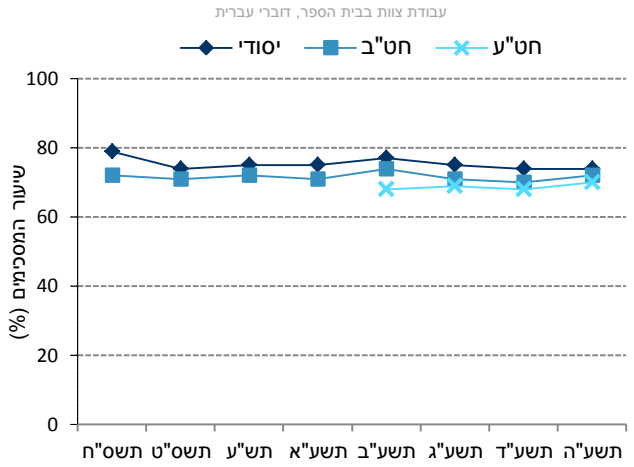

	תשס"ח	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
יסודי	79%	74%	75%	75%	77%	75%	74%	74%
חט"ב	72%	71%	72%	71%	74%	71%	70%	72%
חט"ע	-	-	-	-	68%	69%	68%	70%

בתי ספר בפיקוח ממלכתי (תשס"ח-תשע"ה)

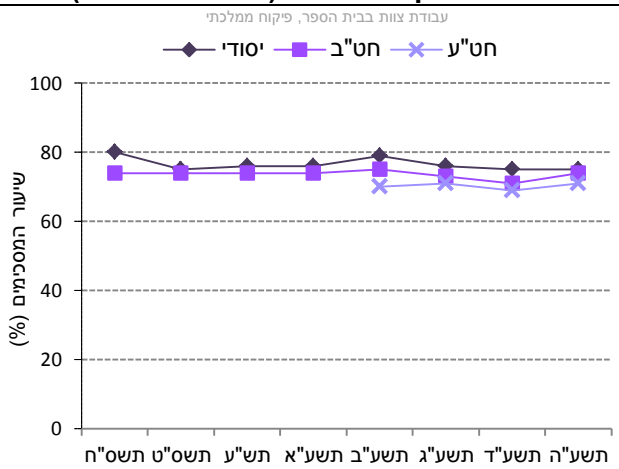

	תשס"ח	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
יסודי	80%	75%	76%	76%	79%	76%	75%	75%
חט"ב	74%	74%	74%	74%	75%	73%	71%	74%
חט"ע	-	-	-	-	70%	71%	69%	71%

בתי ספר בפיקוח ממ"ד (תשס"ח-תשע"ה)

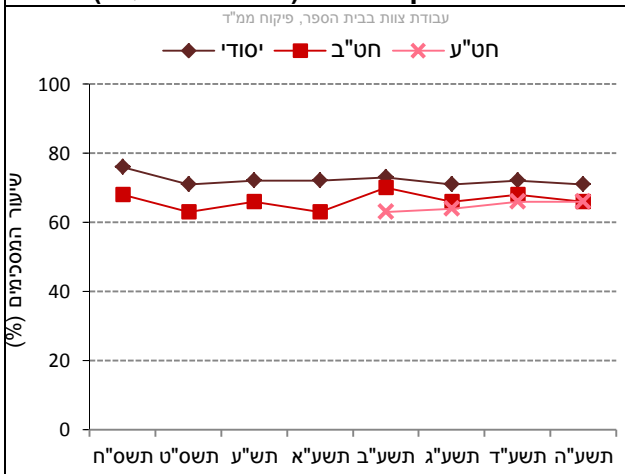

	תשס"ח	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
יסודי	76%	71%	72%	72%	73%	71%	72%	71%
חט"ב	68%	63%	66%	63%	70%	66%	68%	66%
חט"ע	-	-	-	-	63%	64%	66%	66%

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ה)

בתרשים 82 מוצגים נתוני המדד המסכם "עבודת צוות בבית הספר" וההיגדים המרכיבים אותו בשנה"ל תשע"ה לפי שלב חינוך בבתי ספר דוברי עברית, בבתי ספר בפיקוח ממלכתי ובבתי ספר בפיקוח ממ"ד (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

תרשים 82: דיווחי המורים על עבודת צוות בבית הספר: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי פיקוח ושלבי חינוך (תשע"ה)

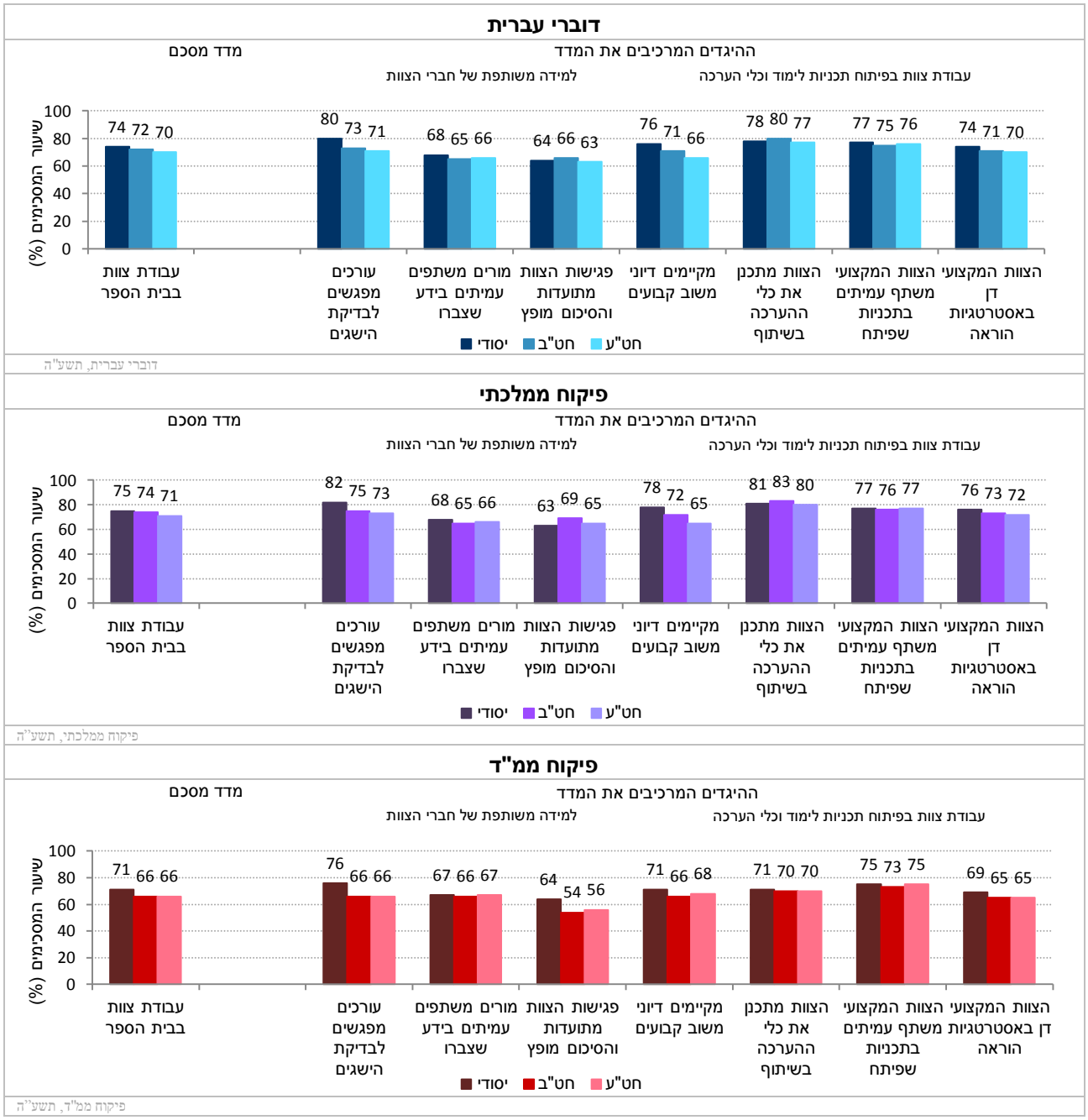

10.2 למידה שיתופית מבוססת נתונים – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

בתת-הפרק הקודם עסקנו בעבודת צוות בבית הספר. בתת-הפרק הנוכחי נבקש לבחון לעומק את אחד המאפיינים של עבודת צוות המתפקד היטב: למידה שיתופית מבוססת נתונים. למידה שיתופית מבוססת נתונים עוסקת בהבניית ידע ובשיתופו עם מורים עמיתים. בבתי ספר נאגרת כמות אדירה של מידע הנאסף באופן ממוסד (כמו הישגי תלמידים, מדדי אקלים וסביבה פדגוגית, רשימות נוכחות וכד'), ובאופן שאינו ממוסד על-ידי מורים, צוות ההנהלה, בעלי תפקידים נוספים ועוד. חלק חשוב ביצירת סביבה פדגוגית איכותית טמון בניהול נכון של המידע, הפקת משמעויות מן המידע והעברת ההשתמעויות לנחלת הכלל.

המדד "למידה שיתופית מבוססת נתונים" מבקש לבחון את קיומם של תהליכים בית ספריים המאפשרים חשיפה למידע, שיתוף במידע, ובנייה משותפת של ידע חדש.

נתוני המדד נאספו בקרב מורים מכל שלבי החינוך: יסודי (ה'-ו'), חט"ב (ז'-ט') וחט"ע (י'-י"א). להלן מוצגים נתוני תשע"ה של המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שכבות גיל בעבור בתי ספר דוברי עברית, בתי ספר בפיקוח ממלכתי ובתי ספר בפיקוח ממ"ד.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

מדד מסכם: למידה שיתופית מבוססת נתונים* ** (לשעבר קהילת למידה של מורים בבית הספר)
א. "מאז תחילת שנה"ל התקיימו ישיבות מורים שדנו בתכנית הפעילות הבית ספרית"
ב. "מאז תחילת השנה הוצגו נתונים על תהליכי ההוראה והלמידה בבית הספר לצוות המורים"
ג. "מתחילת השנה השתתפת בדיון שבוסס על נתונים (מתוך מבחנים/פעולות הערכה) שעסק בנקודות חוזק וחולשה בתכנית העבודה הבית ספרית"
ד. "בשנתיים האחרונות התקיים דיון שבחן את הקשר בין נתונים שנאספו (פנימיים ו/או חיצוניים) לבין יעדי בית הספר"***
ה. "מאז תחילת השנה הצגת תוצר/ים ו/ או התלבטויות ו/או הצלחות של עבודת ההוראה שלך במסגרת של למידת עמיתים"

* סולם התשובות להיגדים היה: 1- בכלל לא, 2- פעם/פעמיים, 3- שלוש פעמים ויותר. לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (פעם/פעמיים או שלוש פעמים) כמדווחים על ההיגד. המדד המסכם "למידה שיתופית מבוססת נתונים" הוא הממוצע של שיעורי המדווחים על ההיגדים השונים בנושא, והוא נע בין 0 ל-100.

** בשל עדכון הרכב המדד וסולם המדידה לא ניתן להשוות את נתוני המדד הנוכחי לנתונים שפורסמו בעבר בדוחות האקלים.

*** שיעורי המורים שבחרו בתשובה "לא יודע" בהיגד זה עומדים בקרב דוברי עברית על 8% בשכבת גיל יסודי-חט"ב ועל 13% בשכבת גיל חט"ע.

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ה)

בתרשים 83 מוצגים נתוני המדד המסכם "למידה שיתופית מבוססת נתונים" וההיגדים המרכיבים אותו בשנה"ל תשע"ה בבתי ספר דוברי עברית, בבתי ספר בפיקוח ממלכתי ובבתי ספר בפיקוח ממ"ד (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

תרשים 83: דיווחי המורים על למידה שיתופית מבוססת נתונים: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי פיקוח ושלבי חינוך (תשע"ה)

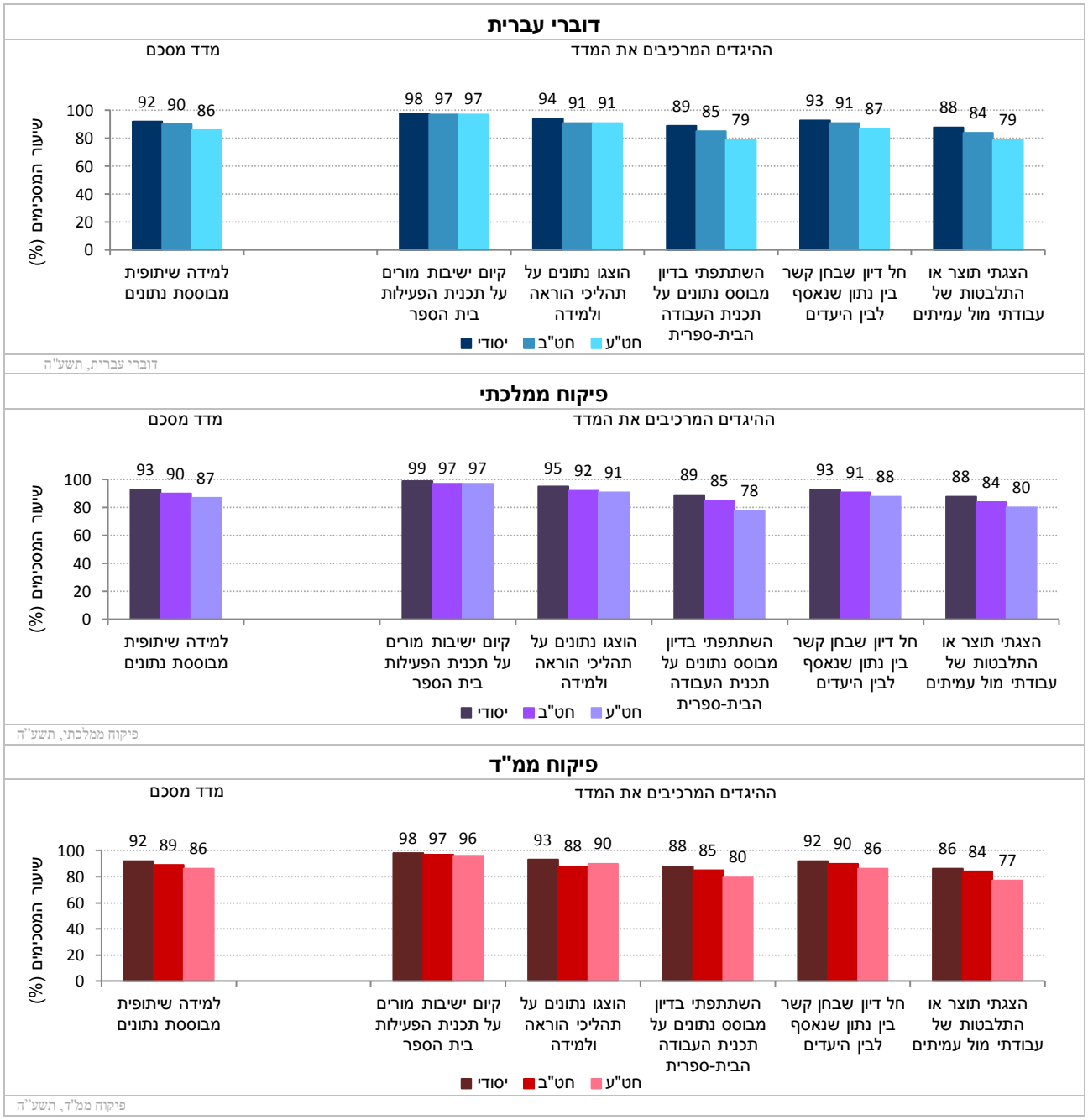

10.3 מרחב אוטונומי של המורה בעבודתו – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

מרחב אוטונומי של מורה בעבודתו מתייחס לעצמאות הפדגוגית שיש למורה בכיתה ולמידת החופש שיש למורה בעבודתו ובסביבת העבודה שלו. מרחב אוטונומי בעבודת ההוראה תורם להעצמתו של המורה ולמקצועיותו.

שני ההיגדים שלהלן מנסים לבחון את מידת האוטונומיה הפדגוגית של המורים בהוראה באמצעות בחינת תפיסות המורים באשר לזמן העומד לרשותם לתכנון כולל של עבודתם ובאשר למידת האוטונומיה שיש להם לצורך ייזום של דרכי הוראה-למידה-הערכה לפי ראות עיניהם.

נתונים אלה נאספו לראשונה בשנה"ל תשע"ה בקרב מורים מכל שלבי החינוך: יסודי (ה'-ו'), חט"ב (ז'-ט') וחט"ע (י'-י"א). נתוני ההיגדים מוצגים לראשונה בדוח זה. בנושא זה לא חושב מדד מסכם והנתונים של כל אחד מההיגדים מוצגים בנפרד. הנתונים מוצגים בעבור בתי ספר דוברי עברית, בתי ספר בפיקוח ממלכתי ובתי ספר בפיקוח ממ"ד.

להלן פירוט ההיגדים כפי שהם מוצגים בשאלון:

ללא מדד מסכם: מרחב אוטונומי של המורה בעבודתו*
א. "יש לך זמן לתכנן את עבודתך בראייה כוללת ולא לעסוק רק בעבודה שוטפת"
ב. "יש לך אוטונומיה בעבודתך, כלומר, אפשרות ליזום את דרכי ההוראה, את דרכי ההערכה וכו' "

* סולם התשובות להיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (מסכים או מסכים מאד) כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים).

נתוני ההיגדים (תשע"ה)

בתרשים 84 מוצגים נתוני ההיגדים העוסקים ב"מרחב אוטונומי של המורה בעבודתו" בשנה"ל תשע"ה בבתי ספר דוברי עברית, בבתי ספר בפיקוח ממלכתי ובבתי ספר בפיקוח ממ"ד (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

תרשים 84: דיווחי המורים על מרחב אוטונומי של המורה בעבודתו: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי פיקוח ושלב חינוך (תשע"ה)

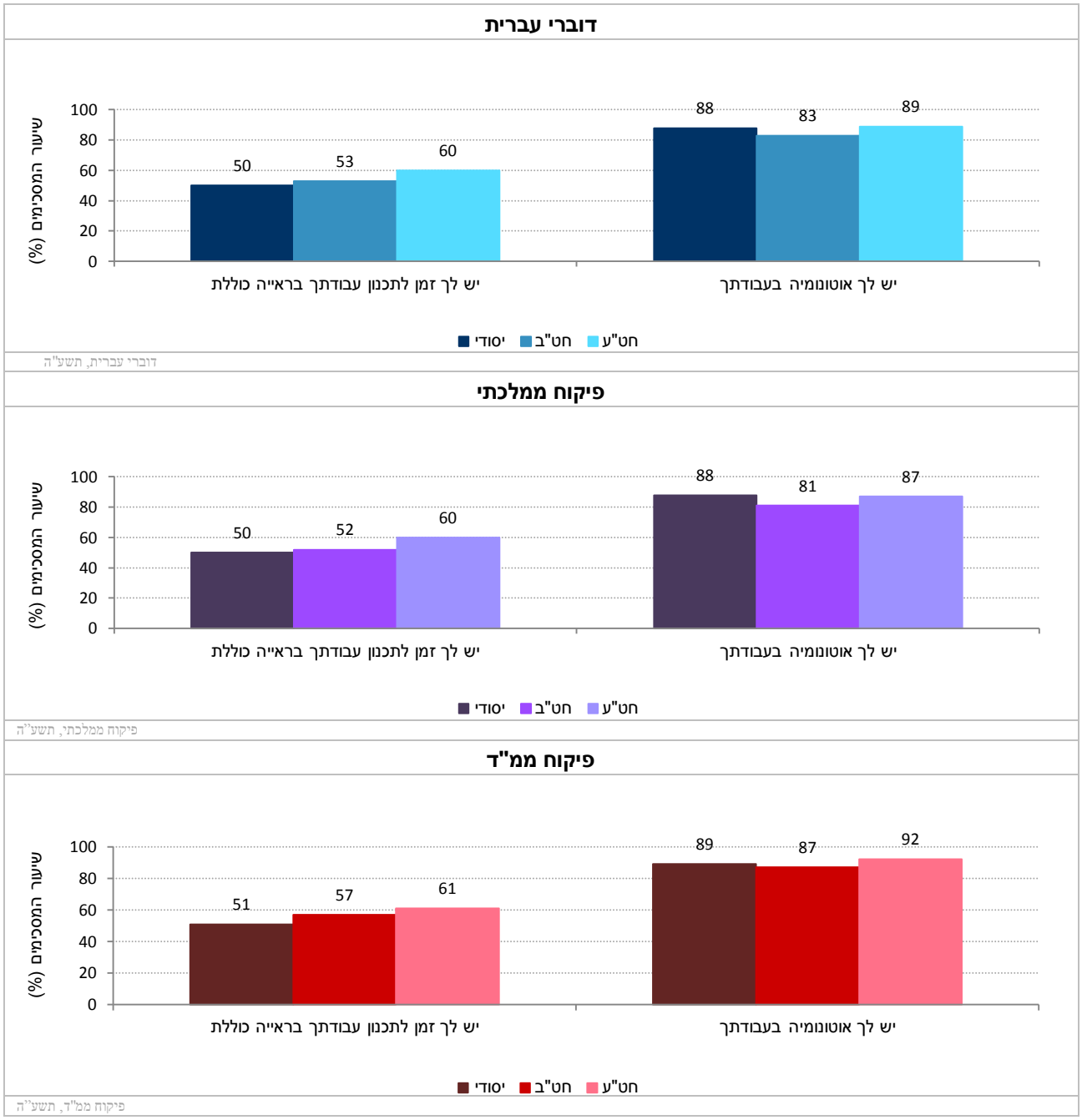

10.4 פיתוח וקידום מקצועי של מורים

פיתוח וקידום מקצועי של מורים הוא אחת הדרכים החשובות לשיפור איכות ההוראה של המורים ואיכות הלמידה של התלמידים. פיתוח מקצועי יעיל של מורים הוא תהליך מתמשך, מעוגן בהקשר הבית ספרי ומערב למידה שיתופית של מורים.

10.4.1 פיתוח וקידום מקצועי של מורים – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

אחד המאפיינים של פיתוח מקצועי בית ספרי מיטבי הוא שימוש במערכת להערכת מורים ולמתן משוב המקדם את איכות ההוראה של המורים. המידע שנאסף באמצעות הערכת מורים יכול לשמש לא רק לצורך הזדמנויות הלמידה של המורה היחיד, אלא גם כהזדמנות לחשיפה ולהרחבה של פרקטיקות הוראה מיטביות לכלל המורים בבית הספר.

המדד המסכם "פיתוח וקידום מקצועי של מורים" מבקש ללמוד על-אודות הצבת יעדי שיפור אישיים למורים, קיום תצפיות על שיעורים לצורך שיפור ההוראה ושיתוף המנהל בבניית תכנית ההתפתחות המקצועית של מורים.

נתונים על פיתוח וקידום מקצועי של מורים נאספו בקרב מורים אשר מלמדים בבתי ספר יסודיים, בחט"ב ובחט"ע. להלן מוצגים נתוני המדד המסכם "פיתוח וקידום מקצועי של מורים" בשנה"ל תשע"ה לצד נתוני ההיגדים המרכיבים אותו. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שלב חינוך בעבור בתי ספר דוברי עברית, בתי ספר בפיקוח ממלכתי ובתי ספר בפיקוח ממ"ד.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

מדד מסכם: פיתוח וקידום מקצועי של מורים* *
א. "מאז תחילת השנה הוצבו לך יעדי שיפור אישיים הנוגעים לתהליכי ההוראה"
ב. "מאז תחילת השנה נערכה תצפית על שיעור שהעברת, על ידי אחד (או יותר) מאנשי צוות בית הספר, לצורך שיפור ההוראה"
ג. "המנהל היה שותף בבניית תכנית ההתפתחות המקצועית שלך לשנה זו"

* סולם התשובות להיגדים היה "כן" או "לא". בתרשים מוצג שיעור המשיבים "כן". המדד המסכם חושב כממוצע של אחוזי המורים שהשיבו בחיוב על ההיגדים המרכיבים את המדד. בהתאמה, ערכי המדד נעים בין 0 ל-100.

** בשל עדכון הרכב המדד וסולם המדידה לא ניתן להשוות את נתוני המדד הנוכחי לנתונים שפורסמו בעבר בדוחות האקלים.

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ה)

בתרשים 85 מוצגים נתוני המדד המסכם "פיתוח וקידום מקצועי של מורים" וההיגדים המרכיבים אותו בשנה"ל תשע"ה לפי שלב חינוך בבתי ספר דוברי עברית, בבתי ספר בפיקוח ממלכתי ובבתי ספר בפיקוח ממ"ד (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

תרשים 85: דיווחי המורים על פיתוח וקידום מקצועי של מורים: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי פיקוח ושלבי חינוך (תשע"ה)

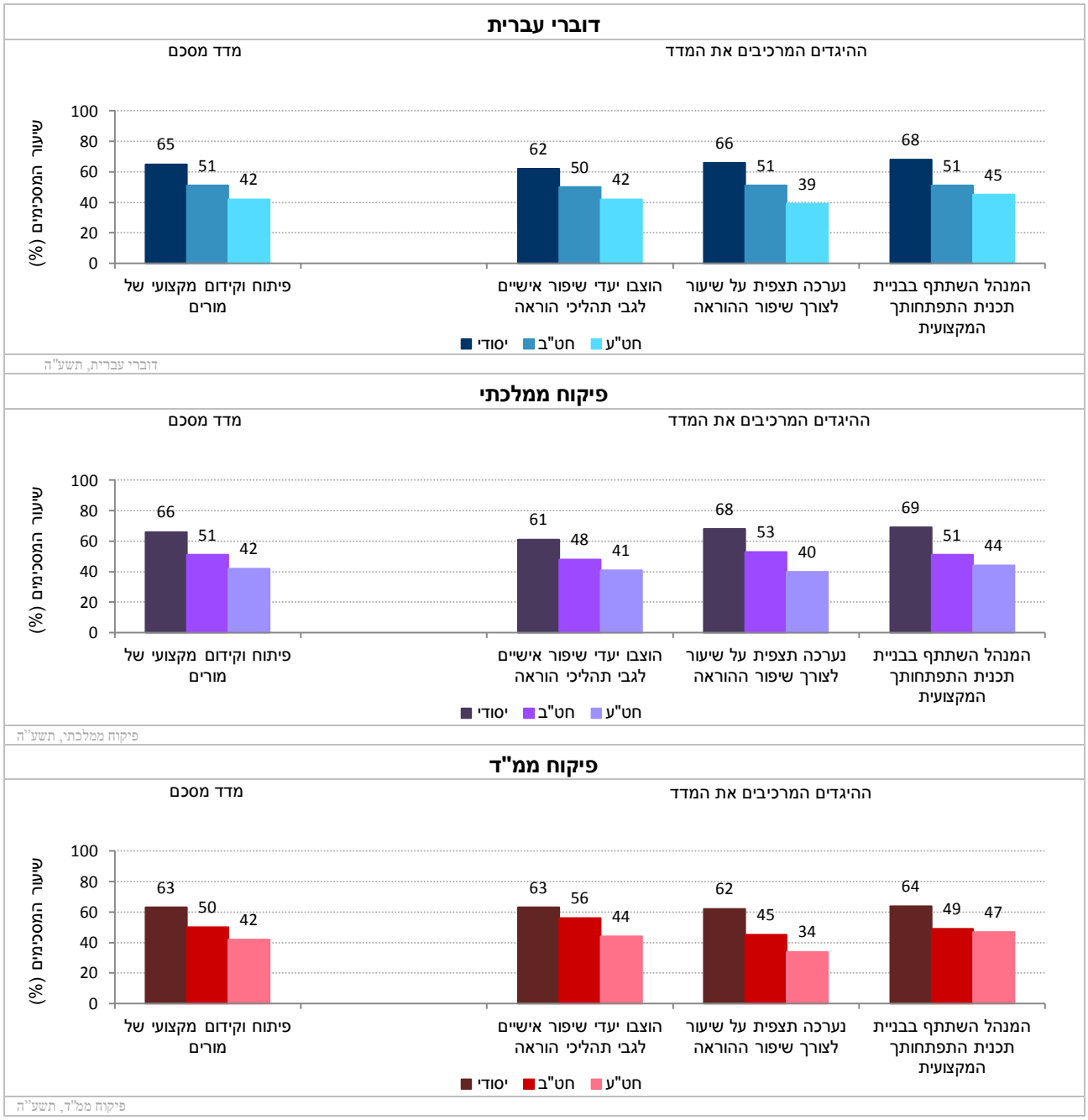

10.4.2 פיתוח וקידום מקצועי במסגרת מליאת מורים – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

בשאלה נוספת נשאלו המורים על-אודות היבט נוסף של פיתוח מקצועי – האם מאז תחילת השנה הם השתתפו במסגרת למידה של מליאת חדר מורים.

להלן מוצגים נתוני ההיגד לאורך זמן בין השנים תשע"א-תשע"ה בחלוקה לפי שלב חינוך, בעבור בתי ספר דוברי עברית, בתי ספר בפיקוח ממלכתי ובתי ספר בפיקוח ממ"ד.

להלן נוסח ההיגד כפי שהוצג בשאלון:

ללא מדד מסכם: פיתוח וקידום מקצועי במסגרת מליאת מורים*
א. "מאז תחילת השנה השתתפת במסגרת למידה של מליאת חדר המורים (השתלמות בית ספרית/התפתחות מקצועית)"

* סולם התשובות להיגד היה "כן" או "לא". בתרשים מוצג שיעור המשיבים "כן".

השוואה בין שנים של ההיגד (תשע"א-תשע"ה)

בתרשים 86 מוצגים נתוני ההיגד "מאז תחילת השנה השתתפת במסגרת למידה של מליאת חדר המורים (השתלמות בית-ספרית/ התפתחות מקצועית)" בשנים תשע"א-תשע"ה (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

תרשים 86: דיווחי המורים על ההיגד: "מאז תחילת השנה השתתפת במסגרת למידה של מליאת חדר המורים (השתלמות בית-ספרית/התפתחות מקצועית)" בשנים תשע"א-תשע"ה

בתי ספר דוברי עברית (תשע"א-תשע"ה)

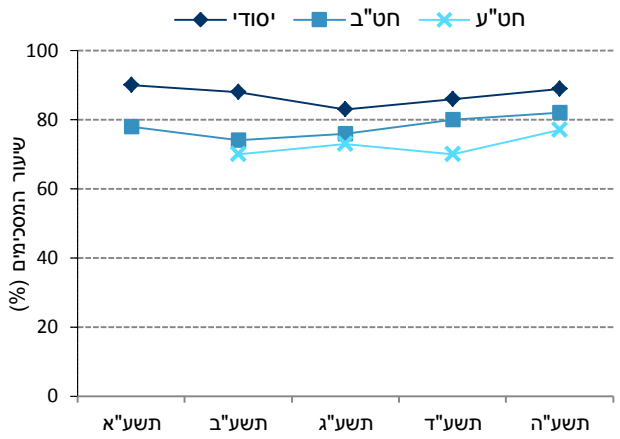

	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
יסודי	90%	88%	83%	86%	89%
חט"ב	78%	74%	76%	80%	82%
חט"ע	-	70%	73%	70%	77%

בתי ספר בפיקוח ממלכתי (תשע"א-תשע"ה)

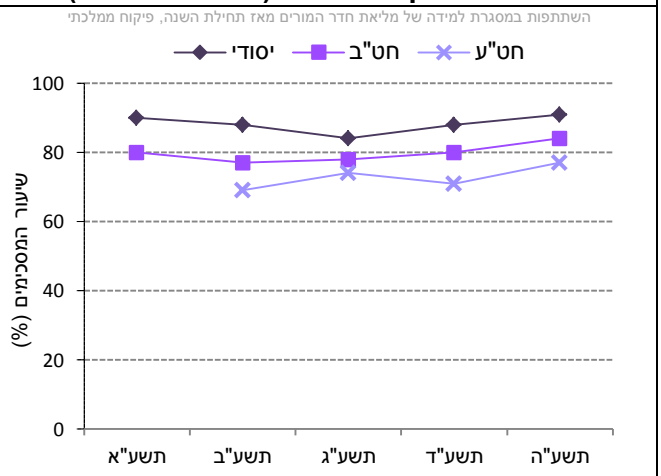

	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
יסודי	90%	88%	84%	88%	91%
חט"ב	80%	77%	78%	80%	84%
חט"ע	-	69%	74%	71%	77%

בתי ספר בפיקוח ממ"ד (תשע"א-תשע"ה)

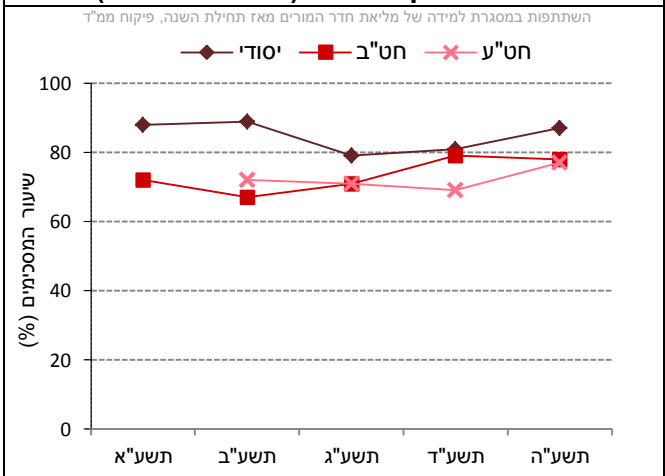

	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
יסודי	88%	89%	79%	81%	87%
חט"ב	72%	67%	71%	79%	78%
חט"ע	-	72%	71%	69%	77%

10.5 הובלה פדגוגית של המנהל, מנהיגות ושיתוף – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

אחד המאפיינים המרכזיים של מנהיגות בית ספרית מיטבית הוא הובלת תהליכים לקידום הוראת המורים תוך שיתופם בתהליכי חשיבה ובקבלת החלטות. מנהיגות משותפת שאינה היררכית יוצרת סביבה נוחה להצמחת מורים לתפקידי הובלה והנהגה, ומשתפת מורים בקבלת החלטות. מנהיגות ושיתוף מצד המנהל יוצרים עבור צוות ההוראה תחושת מחויבות רבה יותר כלפי התוצאות וכלפי ההישגים של כל אחד מן התלמידים בבית הספר.

המדד המסכם "הובלה פדגוגית של המנהל, מנהיגות ושיתוף" מבקש לבחון את המידה בה מנהל בית הספר מנהיג ומניע את צוות המורים, פועל לקידום אקלים בית ספרי מיטבי, מקדם את ההתפתחות המקצועית של המורים, משתף את המורים בתהליכי קבלת החלטות, נותן דוגמה אישית ועוד.

נתונים על-אודות "הובלה פדגוגית של המנהל, מנהיגות ושיתוף" נאספו החל מתשע"א בקרב מורים אשר מלמדים בבתי ספר יסודיים ובחט"ב, והחל מתשע"ג גם בקרב מורים בחט"ע. תחילה מוצגים נתוני המדד המסכם "הובלה פדגוגית של המנהל, מנהיגות ושיתוף" לאורך זמן בין השנים תשע"א-תשע"ה. לאחר מכן מוצגים נתוני המדד המסכם לצד נתוני ההיגדים המרכיבים אותו לפי פיקוח ושלב חינוך.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

מדד מסכם: הובלה פדגוגית של המנהל, מנהיגות ושיתוף*
הובלה פדגוגית ושיתוף מורים
א. "המנהל מוביל חידושים פדגוגיים בבית הספר"
ב. "מנהל בית הספר מקדם את ההתפתחות המקצועית של המורים"
ג. "המנהל או מישהו מטעמו משתף את נציגי המורים בתהליכי קבלת החלטות בבית הספר"
ד. "המנהל או מישהו מטעמו מעודד יוזמות של מורים בתחומי הפדגוגיה והחינוך בבית הספר"
ה. "מנהל בית הספר מעודד מורים לקחת על עצמם תפקידי הובלה פדגוגית מעבר למערך התפקידים הקיים בבית הספר"
ו. "בבית הספר מתקיים תהליך שיטתי ושוטף של איסוף נתונים על תהליכי הוראה ולמידה"
הנהגה וקידום אקלים בית ספרי
ז. "מנהל בית הספר פועל באופן החלטי כנגד הפרות של תקנות בית הספר"
ח. "מנהל בית הספר נותן דוגמה אישית בהתנהגות אכפתית והוגנת לכלל באי בית הספר"
ט. "מנהל בית הספר פועל בהתמדה למניעת אלימות וליצירת תחושת מוגנות של כלל באי בית הספר"
י. "מנהל בית הספר פועל בהתמדה לקידום סביבה פיזית בטוחה ואסתטית למען באי בית הספר"

* סולם התשובות להיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (מסכים או מסכים מאד) כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוזי המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד. בהתאמה, ערכי המדד נעים בין 0 ל-100.

השוואה בין שנים של המדד המסכם (תשע"א-תשע"ה)

בתרשים 87 מוצגים דיווחי מורים על נתוני המדד המסכם "הובלה פדגוגית של המנהל, מנהיגות ושיתוף" בשנה"ל תשע"א-תשע"ה. בקרב מורים המלמדים בחט"ע נאספו נתונים אלו החל מתשע"ג (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

תרשים 87: דיווחי המורים על הובלה פדגוגית של המנהל, מנהיגות ושיתוף: נתוני המדד המסכם בשנה"ל תשע"א-תשע"ה

בתי ספר דוברי עברית (תשס"ח-תשע"ה)

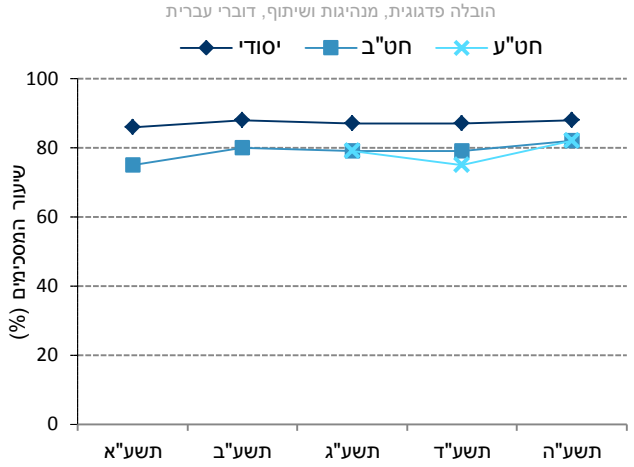

	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
יסודי	86%	88%	87%	87%	88%
חט"ב	75%	80%	79%	79%	82%
חט"ע	-	-	79%	75%	82%

בתי ספר בפיקוח ממלכתי (תשס"ח-תשע"ה)

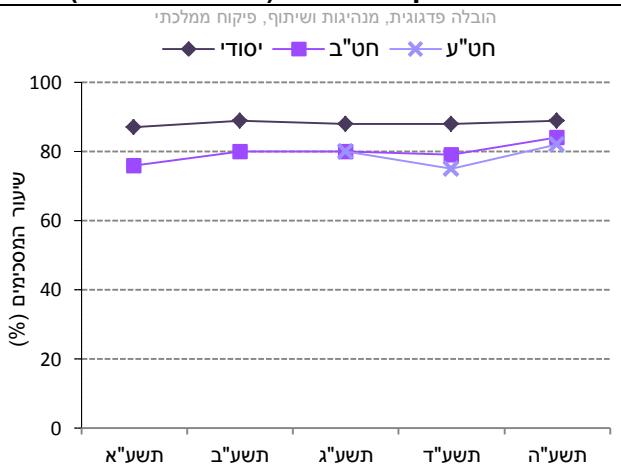

	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
יסודי	87%	89%	88%	88%	89%
חט"ב	76%	80%	80%	79%	84%
חט"ע	-	-	80%	75%	82%

בתי ספר בפיקוח ממ"ד (תשס"ח-תשע"ה)

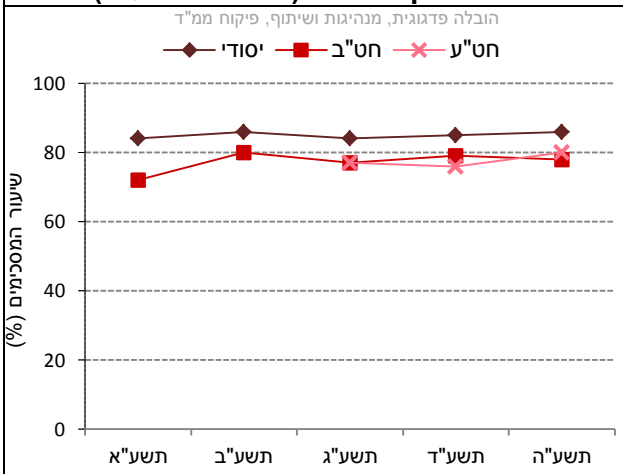

	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
יסודי	84%	86%	84%	85%	86%
חט"ב	72%	80%	77%	79%	78%
חט"ע	-	-	77%	76%	80%

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ה)

בתרשים 88 מוצגים נתוני המדד המסכם "הובלה פדגוגית של המנהל, מנהיגות ושיתוף" וההיגדים המרכיבים אותו בשנה"ל תשע"ה לפי שלב חינוך בבתי ספר דוברי עברית, בבתי ספר בפיקוח ממלכתי ובבתי ספר בפיקוח ממ"ד (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

תרשים 88: דיווחי המורים על הובלה פדגוגית של המנהל, מנהיגות ושיתוף: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי פיקוח ושלב חינוך (תשע"ה)

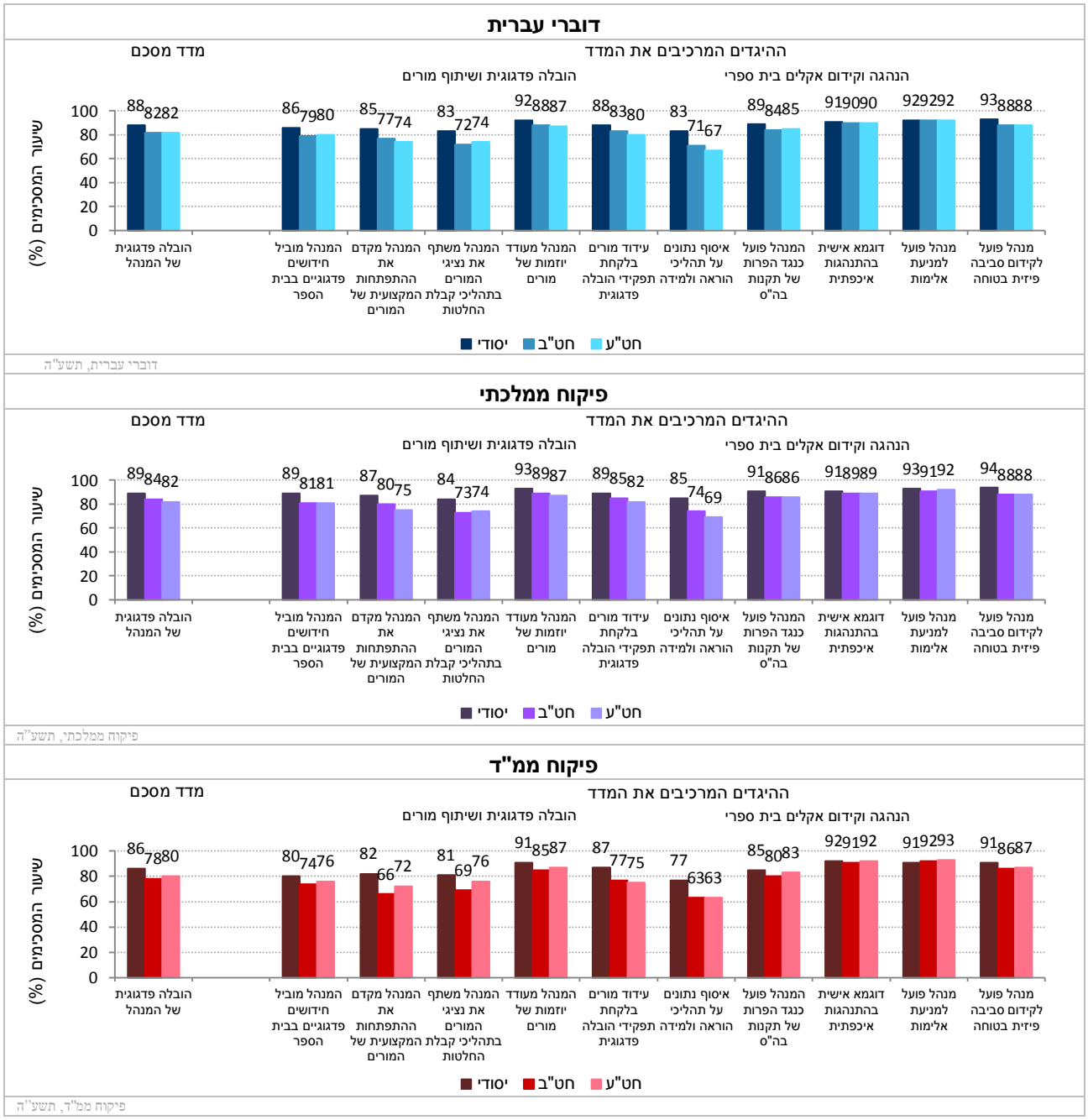

פרק 10: ממצאים עיקריים

עבודת צוות בבית הספר – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

- באופן כללי, כשלושה רבעים מהמורים בכל שלבי החינוך דיווחו על קיומה של עבודת צוות איכותית בקרב מורים בבית ספרם: קיום מפגשי עבודה שיטתיים, שיתוף במידע, תכנון משותף של כלי הערכה ועוד. עם העלייה בשלבי החינוך נצפית ירידה קטנה בשיעורי הדיווח של המורים על עבודת צוות.
- שיעורי המדווחים על עבודת צוות גבוהים יותר בבתי ספר בפיקוח ממלכתי בהשוואה לבתי ספר בפיקוח ממ"ד בכל שלבי החינוך, ובעיקר בשלב חינוך חט"ב, שם שיעורי הדיווח של מורים בפיקוח הממלכתי עומדים על 74% לעומת 55% בפיקוח הממ"ד.
- לאורך השנים אפשר לזהות ירידה מתונה עם תנודתיות בנתוני המדד המסכם בשני סוגי הפיקוח בשלב חינוך יסודי (עם יציבות יחסית בשלוש השנים האחרונות). בשלב חינוך חט"ב מצטיירת תמונה מורכבת יותר: בבתי ספר בפיקוח ממלכתי נרשמה יציבות בשנים הראשונות אך חלה תנודתיות בשנים שלאחר מכן, עד לתשע"ה, בה המדד התייצב בחזרה; בבתי ספר בפיקוח ממ"ד נרשמה ירידה מתונה עם תנודתיות. בחט"ע אפשר לזהות עלייה מתונה בין תשע"ב לתשע"ה בבתי ספר בפיקוח ממ"ד ויציבות בבתי ספר בפיקוח ממלכתי.
- התבוננות מעמיקה יותר בהיגדים המרכיבים את המדד המסכם מלמדת, כי בקרב שני סוגי הפיקוח שיעורי הדיווח הנמוכים ביותר נרשמו בהיגדים "פגישות הצוות מתועדות והסיכום מופץ" ו-"מורים משתפים עמיתים בידע שצברו".

למידה שיתופית מבוססת נתונים – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

- המדד "למידה שיתופית מבוססת נתונים" מבקש לבחון את קיומם של תהליכים בית ספריים המאפשרים חשיפה למידע, שיתוף במידע, ובנייה משותפת של ידע חדש.
- כ-90% מהמורים בשלושת שלבי החינוך ובשני סוגי הפיקוח דיווחו על קיומה של למידה שיתופית מבוססת נתונים.
- התבוננות בהיגדים המרכיבים את המדד מגלה, כי כמעט כל המורים (כ-98%) בשלושת שלבי החינוך ובשני סוגי הפיקוח דיווחו על קיום ישיבות מורים שדנו בתכנית הפעילות הבית ספרית. שיעורי הסכמה נמוכים מעט יותר (כ-85%) נרשמו על הצגת תוצר או התלבטות מול עמיתים ועל השתתפות בדיון מבוסס נתונים על תכנית העבודה הבית ספרית.

מרחב אוטונומי של המורה בעבודתו – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

- מרחב אוטונומי של המורה בעבודתו מתייחס לעצמאות הפדגוגית שיש למורה בכיתה ולמידת החופש שיש לו בעבודתו ובסביבת העבודה שלו. היגדים אלה נבדקו לראשונה בשנה"ל תשע"ה.
- כ-86% מהמורים בשלושת שלבי החינוך דיווחו על אוטונומיה בעבודתם, וכ-55% דיווחו כי יש להם זמן לתכנון עבודה בראייה כוללת.
- שיעורי ההסכמה עם ההיגד "יש לך זמן לתכנון עבודתך בראייה כוללת" דומים למדי בין מורים בבתי ספר בפיקוח ממלכתי למורים בבתי ספר בפיקוח הממ"ד בשלבי החינוך יסודי וחט"ע וגבוהים יותר בפיקוח הממ"ד בהשוואה לממלכתי בשלב החינוך חט"ב. בהיגד "יש לך אוטונומיה בעבודתך" בשלבי החינוך חט"ב וחט"ע נרשמו שיעורי דיווח גבוהים יותר בפיקוח הממ"ד בהשוואה לממלכתי.
- בעוד שעבור ההיגד העוסק בזמן לתכנון העבודה בראייה כוללת, נרשמת עלייה בשיעורי הדיווח עם העלייה בשלבי החינוך, הרי שבעבור ההיגד העוסק באוטונומיה בעבודה, שיעורי הדיווח הנמוכים ביותר באופן יחסי נרשמו בקרב מורים בחט"ב (בעיקר בקרב בתי ספר בפיקוח ממלכתי).

פיתוח וקידום מקצועי של מורים – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

- שיעורי הדיווח על פיתוח וקידום מקצועי של מורים עומדים על כשני שלישים ביסודי, על כמחצית מהמורים בחט"ב ועל פחות ממחצית בחט"ע. מורים בבתי ספר בפיקוח ממלכתי דיווחו על המדד בשיעורים דומים למדי למורים בבתי ספר בפיקוח ממ"ד, מלבד שלב חינוך יסודי, בו היה פער קטן של 3%.
- שיעורי הדיווח על שלושת ההיגדים המרכיבים את המדד דומים למדי, עם ירידה בשיעורי הדיווח ככל שעולים בשלב החינוך. עם זאת, שיעורי הדיווח הנמוכים ביותר נרשמו על ההיגד העוסק בקיום תצפית על שיעור לצורך שיפור ההוראה בקרב מורים מבתי ספר בפיקוח ממ"ד בחט"ע (34%).

- כ-90% מהמורים ביסודי וכ-80% מהמורים בחט"ב ובחט"ע דיווחו כי מאז תחילת השנה הם השתתפו במסגרת למידה של מליאת חדר המורים. שיעור המדווחים גבוה במקצת בבתי ספר בפיקוח ממלכתי בשלבי חינוך יסודי וחט"ב בהשוואה לבתי ספר בפיקוח ממ"ד. בשלב חינוך חט"ע שיעורי הדיווח זהים בשני סוגי הפיקוח.
- בהשוואה לאורך השנים, נרשמה יציבות עם תנודתיות בשיעורי הדיווח של המורים ביסודי בשני סוגי הפיקוח. בשלבי החינוך חט"ב וחט"ע נרשמה עלייה עם תנודתיות.

הובלה פדגוגית של המנהל, מנהיגות ושיתוף – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

- כ- 84% מבין המורים דיווחו על הובלה פדגוגית של המנהל, מנהיגות ושיתוף. עם העלייה בשלבי החינוך מיסודי לחט"ב ולחט"ע נרשמה ירידה בשיעורי הדיווח על המדד. בחט"ב נרשם פער של כ- 5% לטובת מורים מבתי ספר בפיקוח ממלכתי.
- התבוננות מעמיקה בהיגדים המרכיבים את המדד המסכם מגלה, כי שיעורי הדיווח הגבוהים ביותר (92%) נרשמו על פעילויות המנהל למניעת אלימות. לעומת זאת, שיעורי הדיווח הנמוכים ביותר באופן יחסי נרשמו בקרב בתי ספר בפיקוח ממלכתי ובפיקוח ממ"ד בהיגד העוסק באיסוף נתונים על תהליכי הוראה ולמידה, כאשר בבתי ספר ממ"ד בשלבי חינוך חט"ב וחט"ע עומדים שיעורי הדיווח על ההיגד על 63%.
- השוואת שיעורי הדיווח לאורך שנים מעלה, כי בשלושת שלבי החינוך ובשני סוגי הפיקוח נרשמה עלייה קלה ביסודי ובחט"ע. בחט"ב נרשמה עלייה משמעותית יותר בשיעורי הדיווח בשני סוגי הפיקוח.

לסיכום,

- התמונה המצטיירת מדיווחי המורים לגבי התרבות הבית ספרית היא חיובית למדי, כאשר כשלושה רבעים מבין המורים בכל שלבי החינוך דיווחו על קיומה של עבודת צוות איכותית, וכ- 85% על למידה שיתופית מבוססת נתונים, על אוטונומיה בעבודתם, ועל הובלה פדגוגית של המנהל, מנהיגות ושיתוף. פערים קטנים בשיעורי הדיווח נרשמו לטובת החינוך הממלכתי.
- באשר לפיתוח וקידום מקצועי של מורים, ככל שעולים בשלב החינוך כך שיעורי הדיווחים יורדים, בשני סוגי הפיקוח. שיעורים נמוכים יחסית של מורים (כשני שליש ביסודי, כמחצית בחט"ב וכ-40% בחט"ע) הסכימו עם ההיגדים שעוסקים בהצבת יעדים לשיפור, בעריכת תצפית לצורך שיפור ההוראה ובשיתוף המנהל בבניית תכנית התפתחות מקצועית של המורה. השיעור הנמוך ביותר נצפה בהיגד "נערכה תצפית על שיעור לצורך שיפור ההוראה" בשלב חינוך חט"ע בחינוך הממ"ד (34%).
- כמו כן, כמחצית עד כשני שליש מן המורים דיווחו כי יש להם זמן לתכנן את עבודתם בראייה כוללת ולא לעסוק רק בעבודה השוטפת, ונצפתה עלייה בשיעור הדיווחים עם העלייה בשלבי החינוך, בשני סוגי הפיקוח.

11. למידה מעבר לשעות הלימודים

תהליכי ההוראה והלמידה כידוע, אינם מסתיימים בתום השיעור או בתום יום הלימודים, אלא ממשיכים גם בשעות אחר הצהריים בבית התלמיד או מחוצה לו. פרק זה עוסק בשני היבטים, השונים זה מזה, של תהליכי ההוראה והלמידה בשעות אחר הצהריים: שיעורי הבית, דהיינו מטלות שניתנות על-ידי המורים לתלמידיהם אשר אותן התלמידים צריכים להשלים בשעות שאחרי הלימודים; ושיעורים פרטיים – מפגשי למידה משלימים עם מורים, שהורי התלמיד משלמים להם.

11.1 שיעורי בית כחלק מתהליך הלמידה

תת-הפרק הנוכחי מתאר את התפיסה של שיעורי הבית כחלק מתהליך הלמידה מנקודת המבט של המורים: המורים מתארים את מידת התכנון והתיאום של שיעורי הבית על-ידי צוות המורים ואת סוג המטלות הניתנות לתלמידים במסגרת שיעורי הבית.

11.1.1 תכנון ותיאום של שיעורי בית על-ידי צוות המורים – דיווחי מורים ביסודי ובחט"ב

המדד המסכם "תכנון ותיאום של שיעורי בית על-ידי צוות המורים" מבקש לבחון את המידה שבה קיימים בבית הספר תהליכי תכנון, מעקב ותיאום בנוגע לשיעורי הבית, ובאיזו מידה נעשה בהם שימוש מושכל לצורכי ההוראה והלמידה. נתונים אלה נאספו החל מתשס"ח בקרב מורים אשר מלמדים בבתי ספר יסודיים ובחט"ב.

תחילה מוצגים נתוני המדד המסכם לאורך זמן בין השנים תשס"ח-תשע"ה. ולאחר מכן מוצגים נתוני תשע"ה של המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שלב חינוך בעבור בתי ספר דוברי עברית, בתי ספר בפיקוח ממלכתי ובתי ספר בפיקוח ממ"ד.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

מדד מסכם: תכנון ותיאום של שיעורי בית על-ידי צוות המורים* **
קיום מדיניות בית-ספרית
א. "בשנתיים האחרונות התקיים דיון בבית הספר בנושא שיעורי הבית"*
ב. "בבית הספר קיימות הנחיות כתובות למורים לגבי שיעורי הבית"*
תכנון ותיאום בין המורים
ג. "אני מתאם מראש עם מורים אחרים של הכיתה את כמות שיעורי הבית כך שהעומס המוטל על התלמידים יהיה סביר"**
ד. "אני נותן לתלמידים משימות שונות לשיעורי בית בהתאם לקצב ההתקדמות שלהם בחומר הלימוד"**

*סולם התשובות היה "כן" או "לא". בתרשים מוצג שיעור המשיבים "כן".

**סולם התשובות להיגד היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (4 או 5) כמסכימים עם ההיגד.

***המדד המסכם חושב כממוצע של אחוזי המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד. בהתאמה, ערכי המדד נעים בין 0 ל- 100.

השוואה בין שנים של המדד המסכם (תשס"ח-תשע"ה)

בתרשים 89 מוצגים נתוני המדד המסכם "תכנון ותיאום של שיעורי בית על-ידי צוות המורים" בשנים תשס"ח-תשע"ה (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

תרשים 89: דיווחי מורים על תכנון ותיאום של שיעורי בית על-ידי צוות המורים: נתוני המדד המסכם בשנים תשס"ח-תשע"ה

בתי ספר דוברי עברית (תשס"ח-תשע"ה)

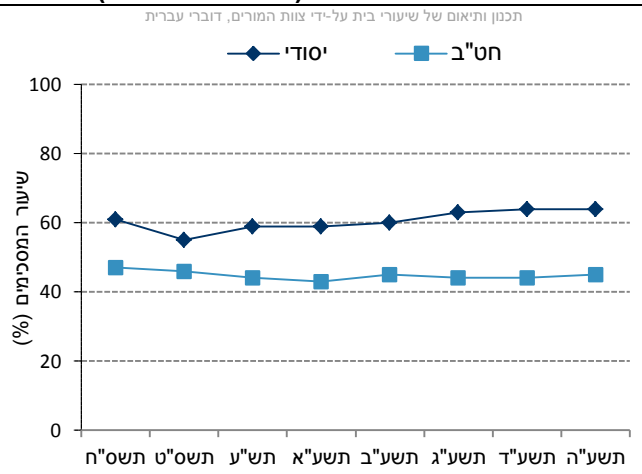

	תשס"ח	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
יסודי	61%	55%	59%	59%	60%	63%	64%	64%
חט"ב	47%	46%	44%	43%	45%	44%	44%	45%

בתי ספר בפיקוח ממלכתי (תשס"ח-תשע"ה)

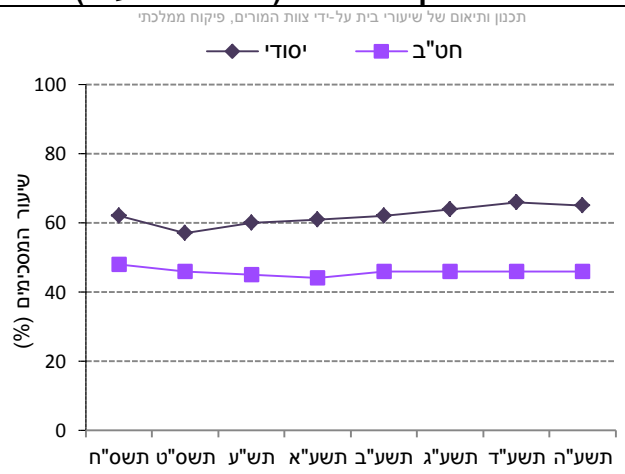

	תשס"ח	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
יסודי	62%	57%	60%	61%	62%	64%	66%	65%
חט"ב	48%	46%	45%	44%	46%	46%	46%	46%

בתי ספר בפיקוח ממ"ד (תשס"ח-תשע"ה)

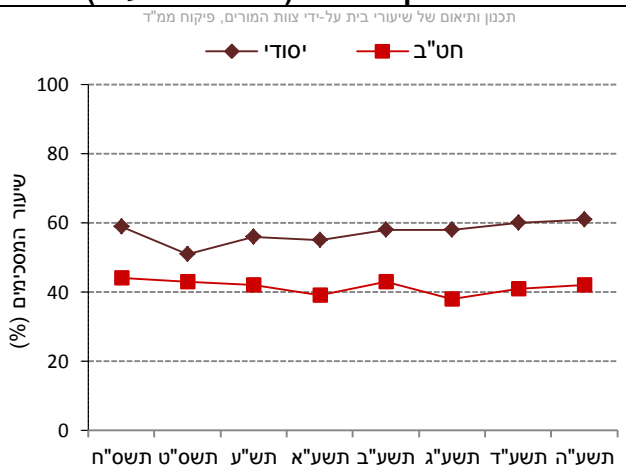

	תשס"ח	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
יסודי	59%	51%	56%	55%	58%	58%	60%	61%
חט"ב	44%	43%	42%	39%	43%	38%	41%	42%

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ה)

בתרשים 90 מוצגים נתוני המדד המסכם "תכנון ותיאום של שיעורי בית על-ידי צוות המורים" וההיגדים המרכיבים אותו בשנה"ל תשע"ה לפי שלב חינוך, בבתי ספר דוברי עברית, בבתי ספר בפיקוח ממלכתי ובבתי ספר בפיקוח ממ"ד (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

תרשים 90: דיווחי המורים על תכנון ותיאום של שיעורי בית על-ידי צוות המורים: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי פיקוח ושלב חינוך (תשע"ה)

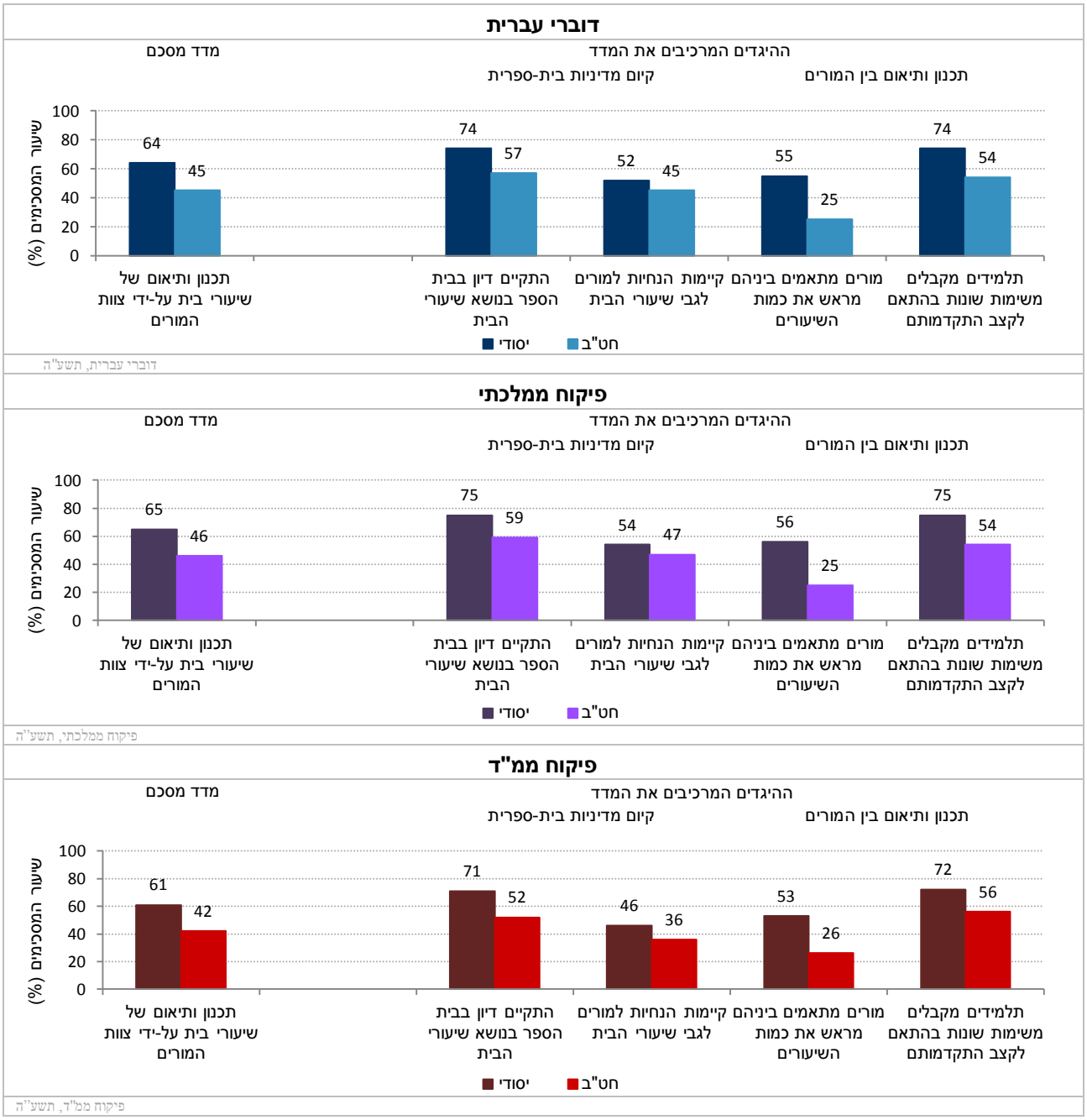

11.1.2 סוגי המטלות שניתנו לתלמידים במסגרת שיעורי הבית – דיווחי מורים ביסודי ובחט"ב

אחת הסוגיות המעניינות בהקשר של שיעורי הבית היא, אילו סוגי מטלות ניתנות לתלמידים במסגרת שיעורי הבית: מטלות של שינון וחזרה על החומר הנלמד בכיתה, משימות בהם הם נדרשים התלמידים לחפש מידע, לחקור, ללמוד וליצור מידע חדש, משימות ביצועיות וכד'.

כדי לבחון סוגיה זו, התבקשו המורים בבתי ספר יסודיים ובחט"ב לדווח באיזו מידה הם מבקשים מתלמידיהם לבצע במסגרת שיעורי הבית מטלות מסוגים שונים, החל משינון וחזרה ועד עבודות חקר (ראו פירוט להלן).

נתונים אלה נאספו החל מתשס"ח בקרב מורים אשר מלמדים בבתי ספר יסודיים ובחט"ב. בנושא זה לא חושב מדד מסכם, והנתונים של כל אחד מן ההיגדים מוצגים בנפרד. תחילה מוצגים נתוני ההיגדים לאורך זמן בין השנים תשס"ח-תשע"ה. לאחר מכן מוצגים נתוני תשע"ה של ההיגדים בחלוקה לפי שלב חינוך בעבור בתי ספר דוברי עברית, בתי ספר בפיקוח ממלכתי ובתי ספר בפיקוח ממ"ד.

להלן פירוט ההיגדים כפי שהם מוצגים בשאלון:

ללא מדד מסכם: סוגי המטלות שניתנו במסגרת שיעורי הבית*
א. "שינון ותרגול של חומר שנלמד בכיתה"
ב. "לימוד חומר חדש שלא לימדת בשיעור"
ג. "חיפוש חומר באינטרנט, בספרים או במקורות מידע אחרים"
ד. "משימות ביצועיות כגון: עבודת חקר, עריכת ניסוי, עריכת ריאיון וכד'"

*עבור כל היגד התבקשו המורים לדווח באיזו מידה הם מבקשים מתלמידיהם לבצע מטלות אלו במסגרת שיעורי הבית, על סולם בן חמש דרגות הנע מ"מידה מועטה מאוד" (1) ועד "מידה רבה מאד" (5). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו כי הם נותנים משימות אלו במידה רבה או רבה מאד כמדווחים על ההיגד.

השוואה בין שנים של ההיגדים (תשס"ח-תשע"ה)

בתרשים 91 מוצגים נתוני ההיגד "שינון ותרגול של חומר שנלמד בכיתה" בשנים תשס"ח-תשע"ה (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

תרשים 91: דיווחי המורים על סוגי המטלות שניתנו לתלמידים במסגרת שיעורי הבית: שיעור המדווחים על ההיגד "שינון ותרגול של חומר שנלמד בכיתה" בשנים תשס"ח-תשע"ה

בתי ספר דוברי עברית (תשס"ח-תשע"ה)

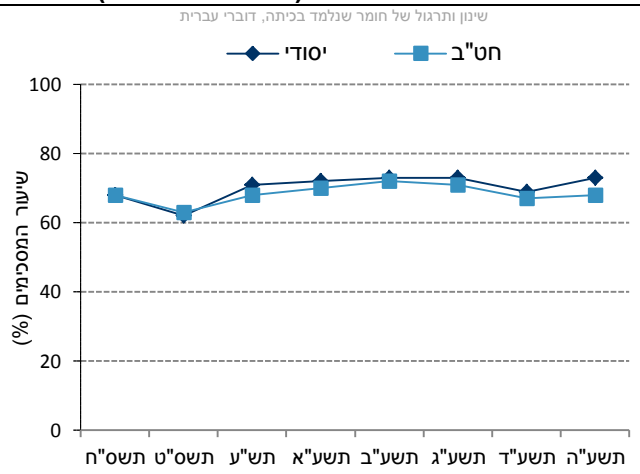

	תשס"ח	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
יסודי	68%	62%	71%	72%	73%	73%	69%	73%
חט"ב	68%	63%	68%	70%	72%	71%	67%	68%

בתי ספר בפיקוח ממלכתי (תשס"ח-תשע"ה)

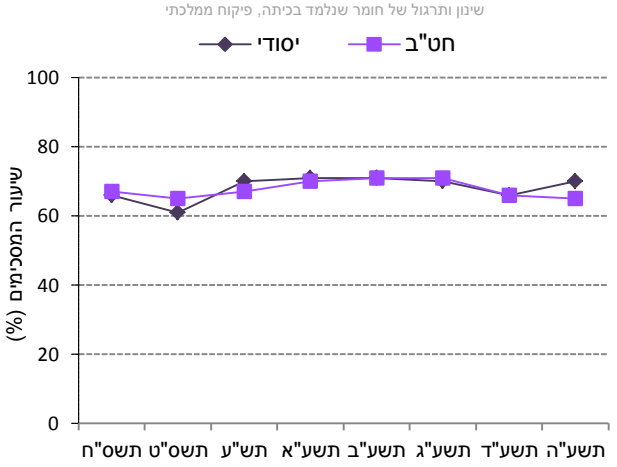

	תשס"ח	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
יסודי	66%	61%	70%	71%	71%	70%	66%	70%
חט"ב	67%	65%	67%	70%	71%	71%	66%	65%

בתי ספר בפיקוח ממ"ד (תשס"ח-תשע"ה)

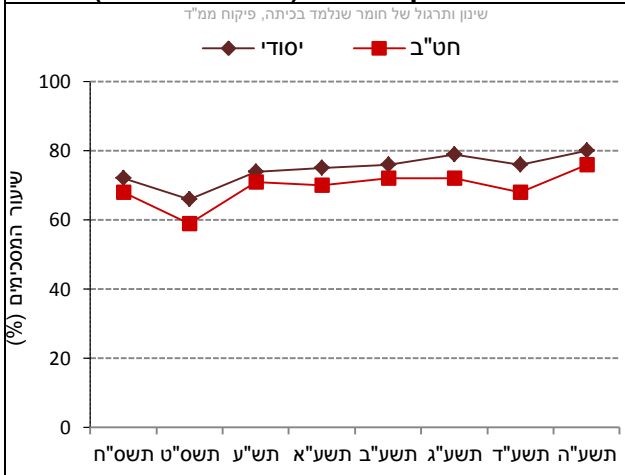

	תשס"ח	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
יסודי	72%	66%	74%	75%	76%	79%	76%	80%
חט"ב	68%	59%	71%	70%	72%	72%	68%	76%

בתרשים 92 מוצגים נתוני ההיגד "לימוד חומר חדש שלא לימדת בשיעור" בשנים תשס"ח-תשע"ה (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

תרשים 92: דיווחי המורים על סוגי המטלות שניתנו לתלמידים במסגרת שיעורי הבית: שיעור המדווחים על ההיגד "לימוד חומר חדש שלא לימדת בשיעור" בשנים תשס"ח-תשע"ה

בתי ספר דוברי עברית (תשס"ח-תשע"ה)

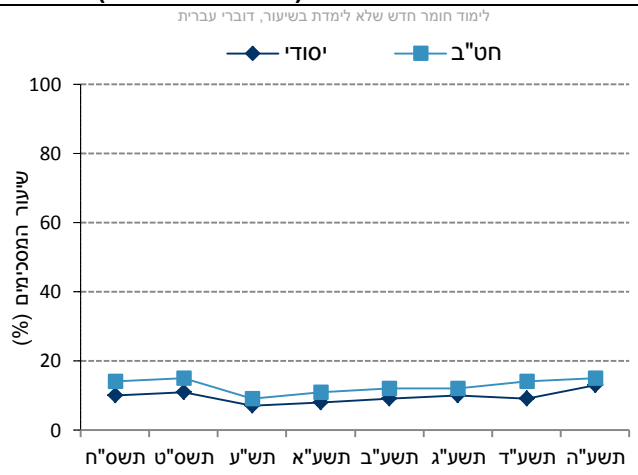

	תשס"ח	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
יסודי	10%	11%	7%	8%	9%	10%	9%	13%
חט"ב	14%	15%	9%	11%	12%	12%	14%	15%

בתי ספר בפיקוח ממלכתי (תשס"ח-תשע"ה)

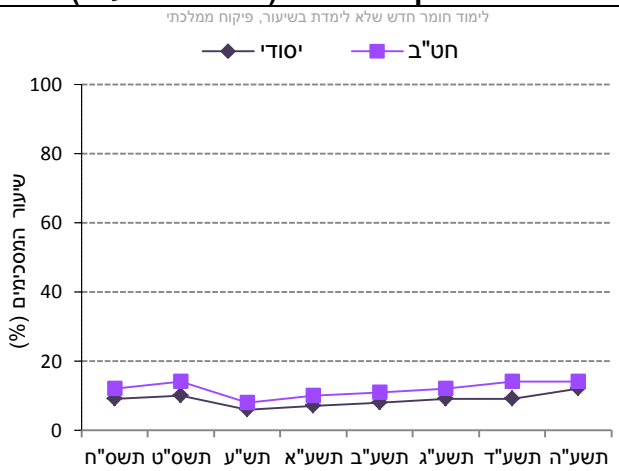

	תשס"ח	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
יסודי	9%	10%	6%	7%	8%	9%	9%	12%
חט"ב	12%	14%	8%	10%	11%	12%	14%	14%

בתי ספר בפיקוח ממ"ד (תשס"ח-תשע"ה)

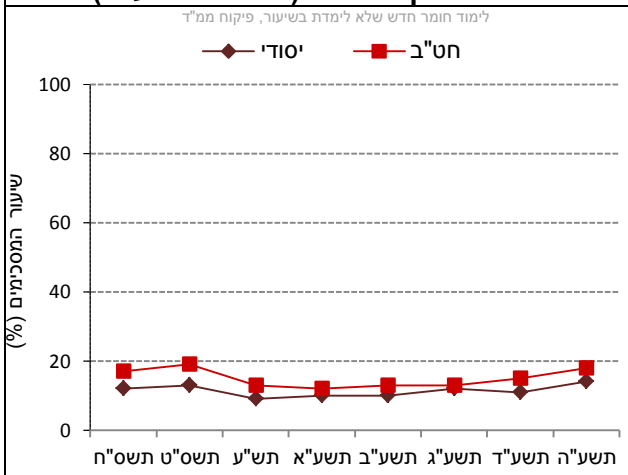

	תשס"ח	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
יסודי	12%	13%	9%	10%	10%	12%	11%	14%
חט"ב	17%	19%	13%	12%	13%	13%	15%	18%

בתרשים 93 מוצגים נתוני ההיגד "חיפוש חומר באינטרנט, בספרים או במקורות מידע אחרים" בשנים תשס"ח-תשע"ה (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

תרשים 93: דיווחי המורים על סוגי המטלות שניתנו לתלמידים במסגרת שיעורי הבית: שיעור המדווחים על ההיגד "חיפוש חומר באינטרנט, בספרים או במקורות מידע אחרים" בשנים תשס"ח-תשע"ה

בתי ספר דוברי עברית (תשס"ח-תשע"ה)

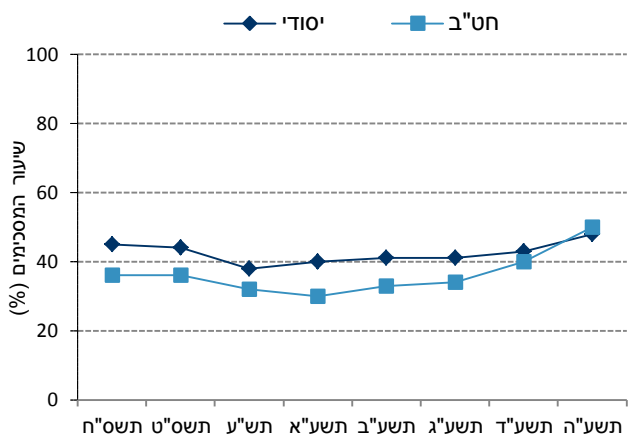

	תשס"ח	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
יסודי	45%	44%	38%	40%	41%	41%	43%	48%
חט"ב	36%	36%	32%	30%	33%	34%	40%	50%

בתי ספר בפיקוח ממלכתי (תשס"ח-תשע"ה)

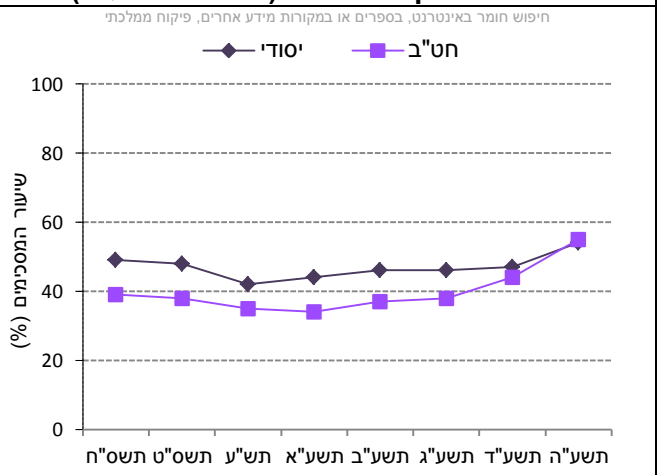

	תשס"ח	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
יסודי	49%	48%	42%	44%	46%	46%	47%	54%
חט"ב	39%	38%	35%	34%	37%	38%	44%	55%

בתי ספר בפיקוח ממ"ד (תשס"ח-תשע"ה)

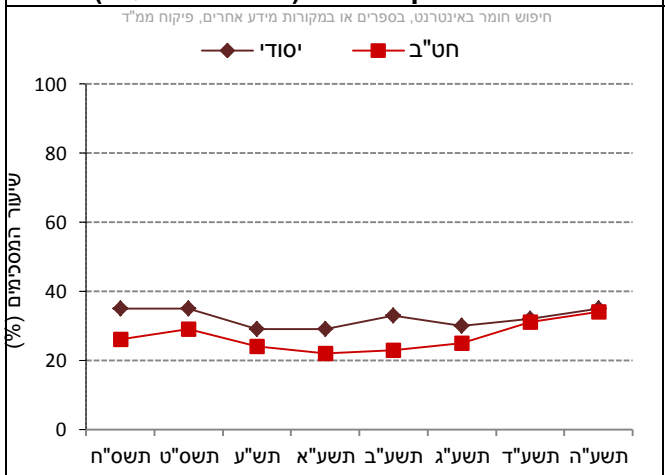

	תשס"ח	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
יסודי	35%	35%	29%	29%	33%	30%	32%	35%
חט"ב	26%	29%	24%	22%	23%	25%	31%	34%

בתרשים 94 מוצגים נתוני ההיגד "משימות ביצועיות כגון: עבודת חקר, עריכת ניסוי, מעריכת ריאיון וכד'" בשנים תשס"ח-תשע"ה (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

תרשים 94: דיווחי המורים על סוגי המטלות שניתנו לתלמידים במסגרת שיעורי הבית: שיעור המדווחים על ההיגד "משימות ביצועיות כגון: עבודת חקר, עריכת ניסוי, עריכת ריאיון וכד' " בשנים תשס"ח-תשע"ה

בתי ספר דוברי עברית (תשס"ח-תשע"ה)

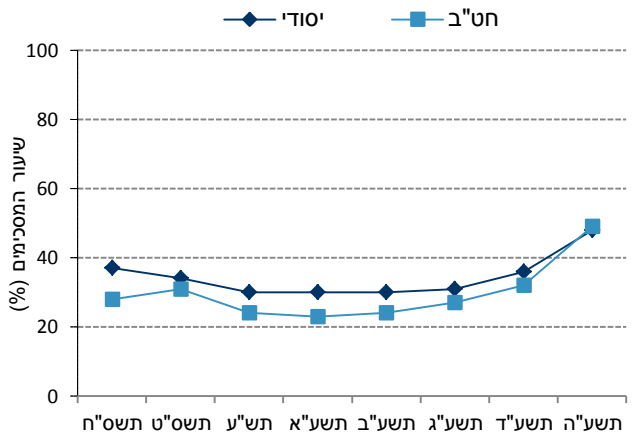

	תשס"ח	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
יסודי	37%	34%	30%	30%	30%	31%	36%	48%
חט"ב	28%	31%	24%	23%	24%	27%	32%	49%

בתי ספר בפיקוח ממלכתי (תשס"ח-תשע"ה)

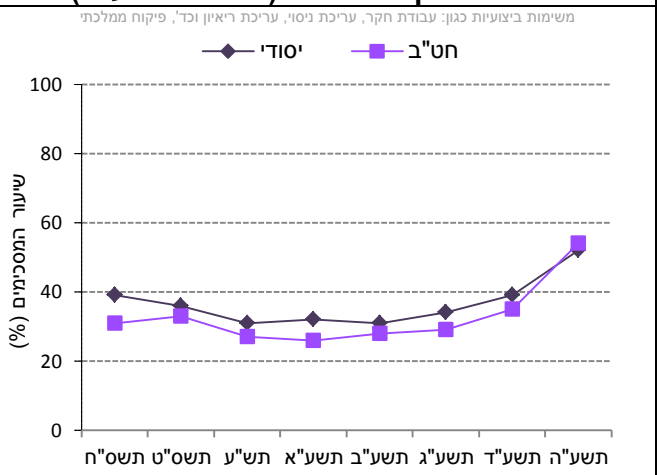

	תשס"ח	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
יסודי	39%	36%	31%	32%	31%	34%	39%	52%
חט"ב	31%	33%	27%	26%	28%	29%	35%	54%

בתי ספר בפיקוח ממ"ד (תשס"ח-תשע"ה)

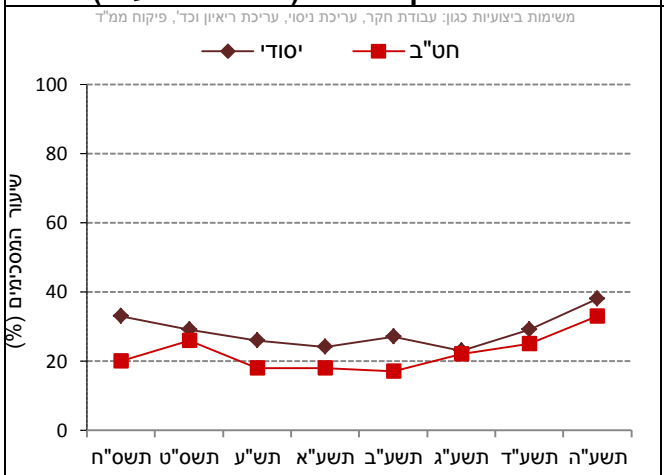

	תשס"ח	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
יסודי	33%	29%	26%	24%	27%	23%	29%	38%
חט"ב	20%	26%	18%	18%	17%	22%	25%	33%

נתוני ההיגדים (תשע"ה)

כדי לראות את התמונה כולה, כפי שעולה מן ההיגדים שהוצגו לעיל בנפרד, נציג להלן את נתוני ההיגדים זה לצד זה.

בתרשים 95 מוצגים נתוני ההיגדים העוסקים ב"סוגי המטלות שניתנו לתלמידים במסגרת שיעורי הבית" בשנה"ל תשע"ה לפי שלב החינוך, בבתי ספר דוברי עברית, בבתי ספר בפיקוח ממלכתי ובבתי ספר בפיקוח ממ"ד (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

תרשים 95: דיווחי המורים על סוגי המטלות שניתנו לתלמידים במסגרת שיעורי הבית: שיעורי המדווחים (באחוזים) על ההיגדים לפי פיקוח ושלב חינוך (תשע"ה)

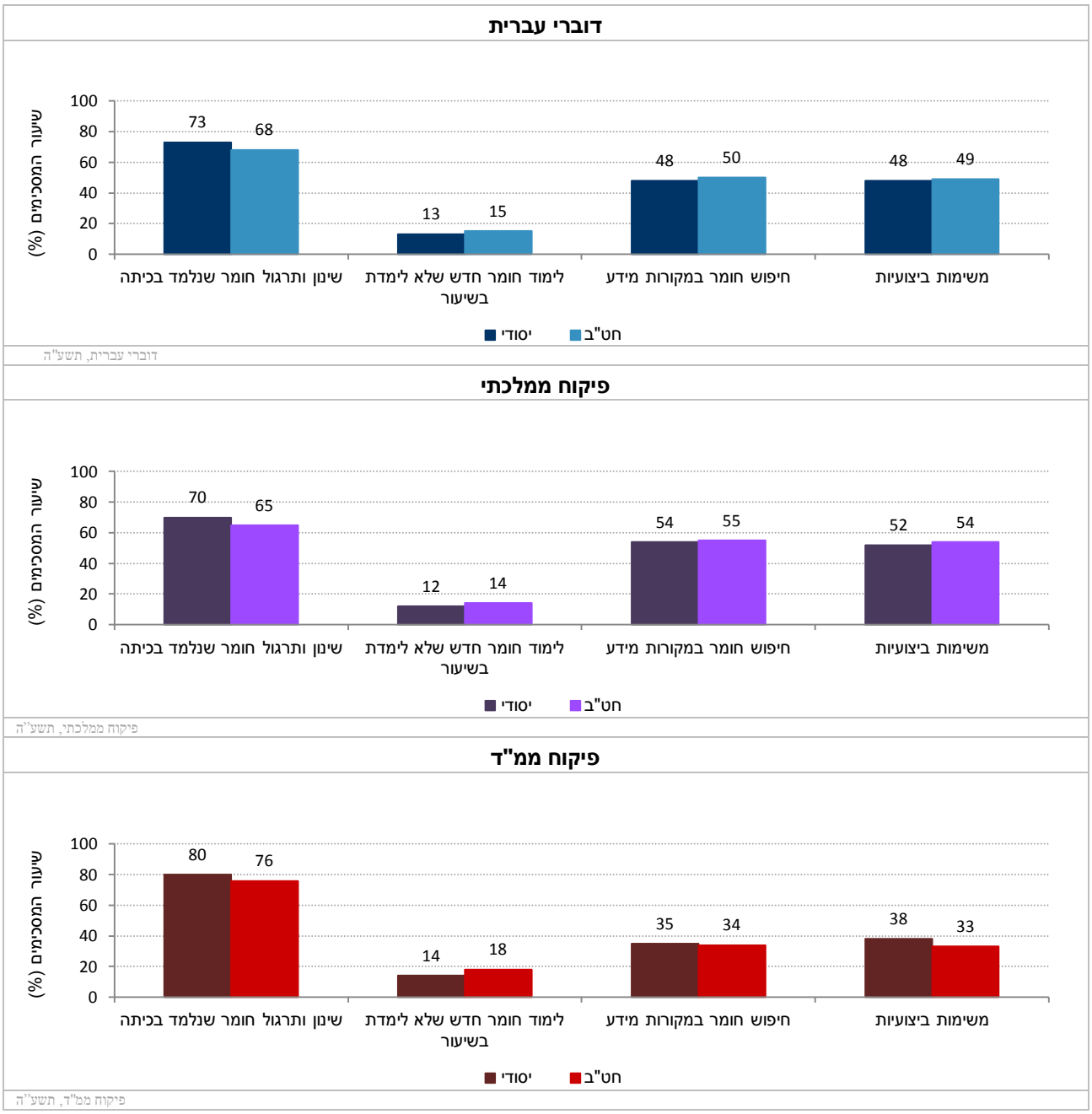

11.2 היקף ההסתייעות בשיעורים פרטיים

הסתייעות בשיעורים פרטיים היא תופעה רווחת בקרב תלמידים רבים בכל שכבות הגיל. תת-הפרק הנוכחי מבקש לבחון את היקף ההסתייעות של תלמידים בשיעורים פרטיים בתשלום (דהיינו, עזרה אחרי שעות הלימודים ממורים פרטים בתשלום, לא כולל חוגים או עזרה מטעם בית הספר). המעקב אחר היקף תופעה זו מתמקד במקצועות המיצ"ב (עבור תלמידי היסודי והחט"ב) ובמקצועות הבגרות (עבור תלמידים בחט"ע).

11.2.1 הסתייעות בשיעורים פרטיים במקצועות המיצ"ב – דיווחי תלמידים ביסודי ובחט"ב

המדד המסכם "היקף השיעורים הפרטיים במקצועות המיצ"ב" מבקש לבחון את שיעור התלמידים בשכבות הגיל יסודי (ה'-ו') וחט"ב (ז'-ט') המסתייעים בשיעורים פרטיים אחר שעות הלימודים במקצועות שפת אם (עברי/ערבית), אנגלית, מתמטיקה ומדע וטכנולוגיה. המדד המסכם מייצג את שיעורי התלמידים שקיבלו שיעורים פרטיים בלפחות מקצוע אחד ממקצועות המיצ"ב.

תחילה מוצגים נתוני המדד המסכם לאורך זמן בין השנים תשס"ח-תשע"ה. ולאחר מכן מוצגים נתוני תשע"ה של המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שכבות גיל בעבור בתי ספר דוברי עברית, בתי ספר בפיקוח ממלכתי ובתי ספר בפיקוח ממ"ד.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

מדד מסכם: היקף התלמידים המדווחים על הסתייעות בשיעורים פרטיים במקצועות המיצ"ב**
א. "אני מקבל שיעורים פרטיים בלשון, הבעה/ שפת אם בתשלום"*
ב. "אני מקבל שיעורים פרטיים באנגלית בתשלום"*
ג. "אני מקבל שיעורים פרטיים במתמטיקה בתשלום"*
ד. "אני מקבל שיעורים פרטיים במדע וטכנולוגיה בתשלום"*

*סולם התשובות להיגד היה בן שלוש דרגות: (0) "בכלל לא"; (1) "מדי פעם"; (2) "באופן קבוע". לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (מדי פעם או באופן קבוע) כמסכימים עם ההיגד.

**המדד המסכם מייצג את שיעור התלמידים שקיבלו שיעורים פרטיים בלפחות מקצוע אחד ממקצועות המיצ"ב

השוואה בין שנים של המדד המסכם (תשס"ח-תשע"ה)

בתרשים 96 מוצגים נתוני המדד המסכם "היקף השיעורים הפרטיים במקצועות המיצ"ב" בקרב התלמידים בשנים תשס"ח-תשע"ה (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

מדד זה חושב על סמך דיווחי התלמידים שקיבלו שיעורים פרטיים באחד ממקצועות המיצ"ב לפחות. תלמיד שקיבל עזרה ביותר ממקצוע אחד ממקצועות המיצ"ב נספר פעם אחת בלבד.

תרשים 96: דיווחי תלמידים על היקף השיעורים הפרטיים במקצועות המיצ"ב: נתוני המדד המסכם בשנים תשס"ח-תשע"ה

בתי ספר דוברי עברית (תשס"ח-תשע"ה)

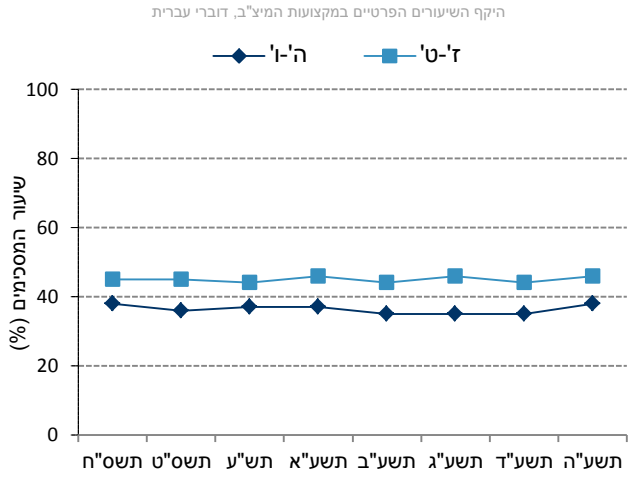

	תשס"ח	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
ה'-ו'	38%	36%	37%	37%	35%	35%	35%	38%
ז'-ט'	45%	45%	44%	46%	44%	46%	44%	46%

בתי ספר בפיקוח ממלכתי (תשס"ח-תשע"ה)

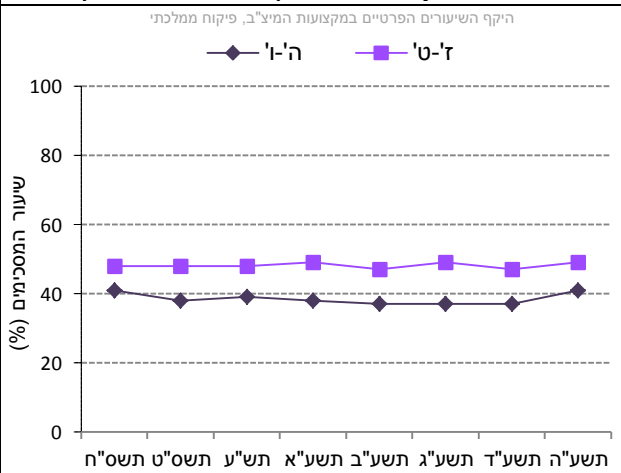

	תשס"ח	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
ה'-ו'	41%	38%	39%	38%	37%	37%	37%	41%
ז'-ט'	48%	48%	48%	49%	47%	49%	47%	49%

בתי ספר בפיקוח ממ"ד (תשס"ח-תשע"ה)

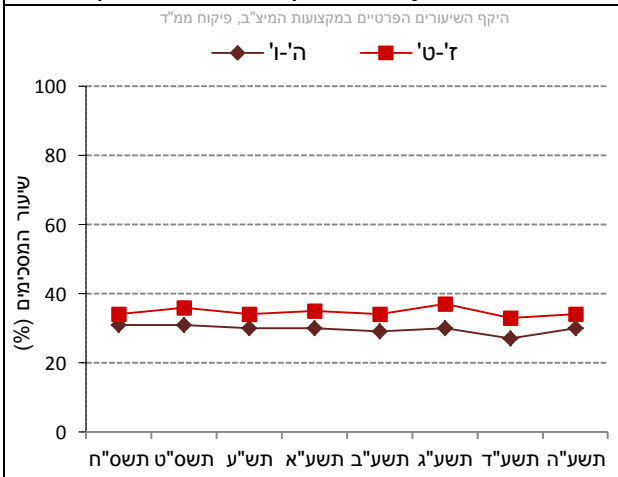

	תשס"ח	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
ה'-ו'	31%	31%	30%	30%	29%	30%	27%	30%
ז'-ט'	34%	36%	34%	35%	34%	37%	33%	34%

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ה)

בתרשים 97 מוצגים נתוני המדד המסכם "היקף השיעורים הפרטיים במקצועות המיצ"ב" וההיגדים המרכיבים אותו בשנה"ל תשע"ה לפי שכבות גיל, בבתי ספר דוברי עברית, בבתי ספר בפיקוח ממלכתי ובבתי ספר בפיקוח ממ"ד (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 97: דיווחי התלמידים על היקף השיעורים הפרטיים במקצועות המיצ"ב: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם ההיגדים לפי פיקוח ושכבות גיל (תשע"ה)

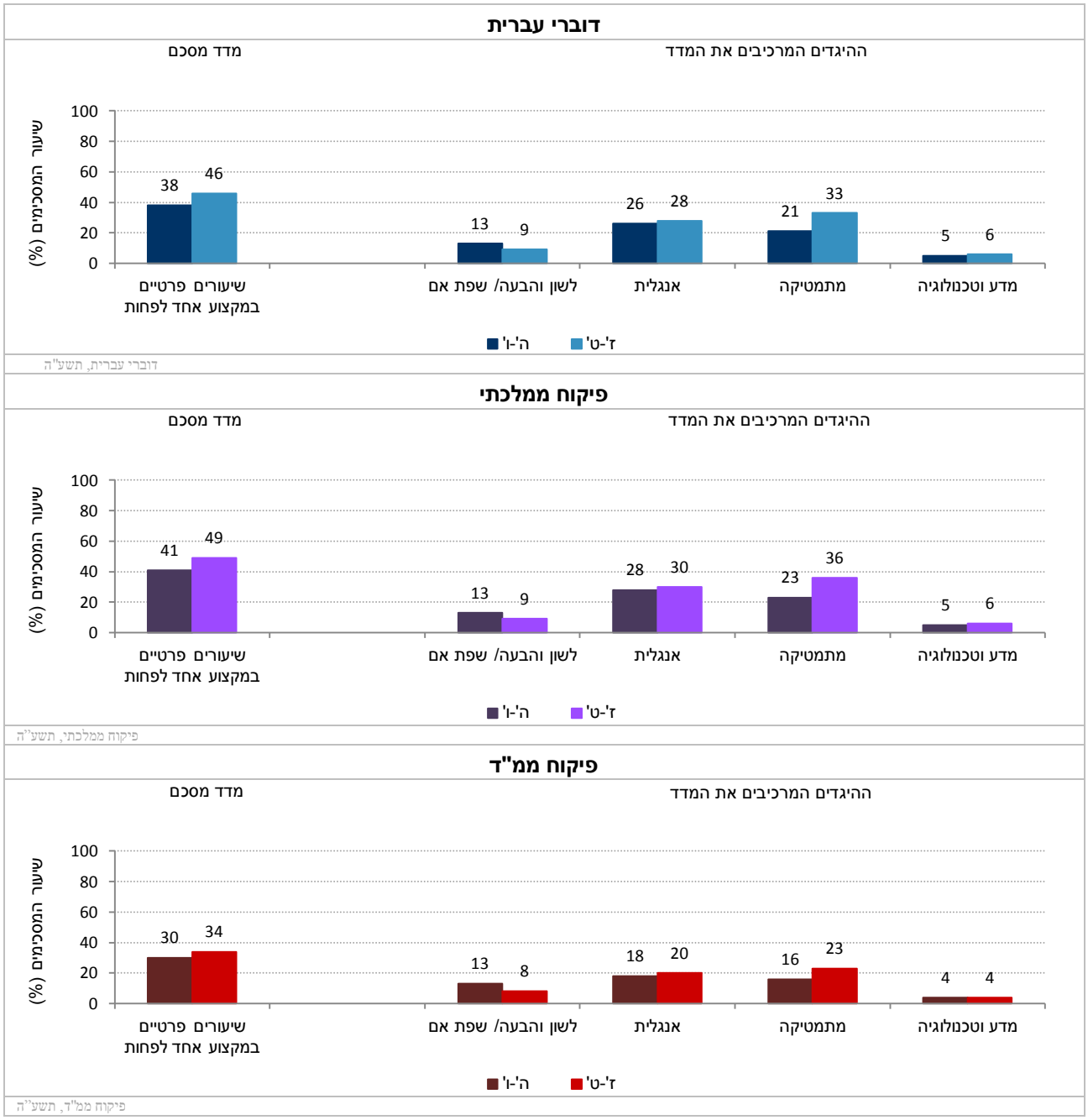

11.2.2 הסתייעות בשיעורים פרטיים במקצועות הבגרות – דיווחי תלמידים בחט"ע

תלמידי י'-י"א נשאלו גם כן באשר להסתייעותם בשיעורים פרטיים. תחילה, נשאלו התלמידים האם הם מקבלים עזרה אחרי שעות הלימודים ממורה פרטי שהוריהם משלמים לו. לתלמיד הוצגו שלוש אפשרויות תשובה: "בכלל לא", "כן, מדי פעם", "כן, באופן קבוע". הנתונים המדווחים מיצגים את שיעורי התלמידים אשר בחרו באפשרויות התשובה "כן, מדי פעם" או "כן, באופן קבוע". בהמשך התבקשו התלמידים לציין את מקצועות הלימוד שבהם הם הסתייעו בשיעורים פרטיים.

להלן נציג את שיעורי התלמידים לאורך שנים, שדיווחו כי הם מסתייעים בשיעורים פרטיים במקצועות הבגרות ובהמשך נציג את נתוני תשע"ה עבור שלוש אפשרויות התשובה שהוצגו לתלמידים, בחלוקה לפי בתי ספר דוברי עברית, בתי ספר בפיקוח ממלכתי ובתי ספר בפיקוח ממ"ד.

יש לשים לב: אופן הדיווח של התלמידים בחט"ע היה שונה מאופן הדיווח של תלמידי ה'-ו' ותלמידי ז'-ט', ועל כן אין להשוות במישרין בין הדיווחים.

השוואה בין שנים של ההיגד (תשע"ב-תשע"ה)

בתרשים 98 מוצגים נתוני ההיגד העוסק בהסתייעות בשיעורים פרטיים במקצועות הבגרות בשנים תשע"ב-תשע"ה (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 98: דיווחי תלמידים בחט"ע על הסתייעות בשיעורים פרטיים במקצועות הבגרות: נתוני ההיגד בשנים תשע"ב-תשע"ה*

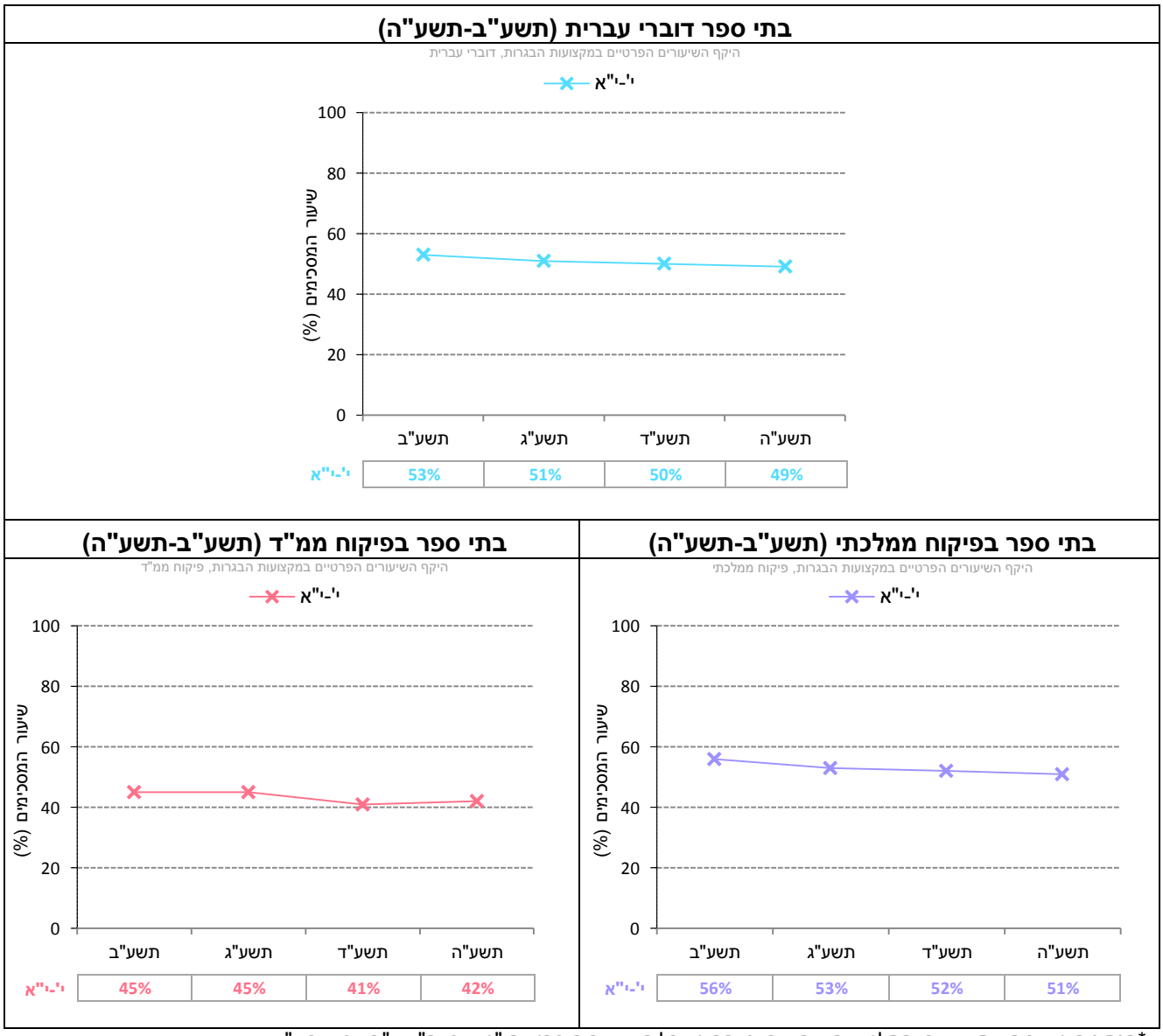

*הנתונים מייצגים את שיעורי התלמידים שהשיבו כי הם מקבלים שיעורים פרטיים "מדי פעם" או "באופן קבוע"

לוח 6 מציג את התפלגות דיווחי התלמידים בחטיבה עליונה על אפשרויות התשובה לשאלה: "האם אתה מקבל עזרה אחרי שעות הלימודים ממורה פרטי שהוריך משלמים לו?"

לוח 6: דיווחי התלמידים בחטיבה העליונה על הסתייעות בשיעורים פרטיים (תשע"ה)

האם אתה מקבל עזרה אחרי שעות הלימודים ממורה פרטי שהוריך משלמים לו?	**בתי"ס פיקוח ממלכתי**	**בתי"ס פיקוח ממ"ד**	**בתי"ס דוברי עברית**
בכלל לא	49%	58%	51%
כן, מדי פעם	26%	28%	26%
כן, באופן קבוע	25%	14%	23%

התלמידים אשר השיבו כי הם מקבלים שיעורים פרטיים, התבקשו לסמן בעבור כל אחד משורה של מקצועות לימוד – האם הם קיבלו שיעורים פרטיים במקצוע זה.

להלן נציג את נתוני תשע"ה של שיעורי התלמידים שדיווחו כי הם מקבלים עזרה בתשלום במקצועות שונים, בחלוקה לבתי ספר דוברי עברית, בתי ספר בפיקוח ממלכתי ובתי ספר בפיקוח ממ"ד.

לוח 7 מציג את התפלגות דיווחי התלמידים בחט"ע המקבלים עזרה בתשלום במקצועות הבגרות:

לוח 7: שיעור התלמידים בחט"ע המקבלים עזרה בתשלום במקצועות שונים (נתוני תשע"ה)

שיעור התלמידים בחט"ע המקבלים עזרה בתשלום (אחרי שעות הלימודים, ממורה פרטי) **במקצועות שלהלן:**	**בתי"ס פיקוח ממלכתי**	**בתי"ס פיקוח ממ"ד**	**בתי"ס דוברי עברית**
שיעורים פרטיים **במתמטיקה**	41%	33%	40%
שיעורים פרטיים **באנגלית**	23%	16%	21%
שיעורים פרטיים **בשפת אם/לשון**	11%	8%	10%
שיעורים פרטיים **בפיזיקה או כימיה או ביולוגיה**	6%	4%	5%
שיעורים פרטיים **באזרחות או בספרות או בהיסטוריה**	6%	4%	6%

בנספח 2 ניתן למצוא את שיעורי התלמידים לאורך שנים, שדיווחו על הסתייעות בשיעורים פרטיים במקצועות הבגרות (מתמטיקה, אנגלית, שפת אם/לשון, פיזיקה/כימיה/ביולוגיה, אזרחות/ספרות/היסטוריה).

יש לשים לב: אופן הדיווח של התלמידים בחט"ע היה שונה מאופן הדיווח של תלמידי ה'-ו' ומתלמידי ז'-ט', ועל כן אין להשוות במישרין בין הדיווחים.

פרק 11: ממצאים עיקריים

שיעורי בית כחלק מתהליך הלמידה לפי דיווחי מורים (יסודי וחט"ב)

- באופן כללי, 64% מהמורים בבתי"ס יסודיים, לעומת 45% מהמורים בחטיבות הביניים, דיווחו כי בבית הספר מתקיימים תהליכים של תכנון ותיאום של שיעורי בית על-ידי צוות המורים. שיעורי הדיווח על המדד המסכם גבוהים יותר ב-4% בקרב מורים בבתי"ס בפיקוח ממלכתי בהשוואה למורים בבתי"ס בפיקוח ממ"ד, בשני שלבי החינוך.
- לאורך השנים תשס"ט-תשע"ה, שיעורי ההסכמה עם המדד המסכם מצביעים על עלייה בבתי ספר יסודיים ועל יציבות עם תנודתיות בחט"ב בשני סוגי הפיקוח.
- התבוננות מעמיקה יותר בהיגדים המרכיבים את המדד המסכם מלמדת, כי בכ-75% מבתיה"ס היסודיים מתקיימים דיונים על שיעורי הבית וניתנות משימות בהתאם לקצב ההתקדמות של תלמידים לעומת כ-55% בחט"ב. רק בכמחצית מבתיה"ס היסודיים והחט"ב קיימות הנחיות כתובות לגבי שיעורי הבית והפרקטיקה של תיאום בין מורים באשר לשיעורי הבית גם היא איננה נפוצה במיוחד: 55% ביסודי ו-25% בחט"ב.

סוגי המטלות שנתנו לתלמידים במסגרת שיעורי הבית לפי דיווחי המורים (יסודי וחט"ב)

- בחינת סוגי המטלות שניתנו לתלמידים במסגרת שיעורי הבית מלמדת, כי סוג המטלה הנפוץ ביותר הוא שינון ותרגול של חומר שנלמד בכיתה (כ- 70% מהמורים דיווחו כך). כמו כן, עפ"י דיווחי המורים (כ- 50%) הם נותנים משימות של חיפוש חומר במקורות מידע ומשימות ביצועיות. הפרקטיקה הפחות נפוצה היא מתן שיעורי בית שעניינם לימוד חומר חדש (כ- 14%).
- מורים בבתי"ס בפיקוח ממ"ד דיווחו בשיעורים גבוהים יותר מעמיתיהם בבתי"ס בפיקוח ממלכתי על מתן מטלות מסוג שינון ותרגול ומסוג למידה של חומר חדש, בשני שלבי החינוך. באשר למתן מטלות מסוג חיפוש במקורות מידע אחרים ומשימות ביצועיות מצטיירת תמונה הפוכה ושיעורי הדיווחים הגבוהים יותר נצפים בבתי ספר בפיקוח ממלכתי.
- בין שלבי החינוך יסודי וחט"ב נרשמו הבדלים קטנים יחסית בשיעורי הדיווח.
- לאורך השנים תשע"א-תשע"ה נרשמה יציבות יחסית בשיעורי הדיווח על מתן מטלות מסוג שינון ותרגול ועלייה בשיעורי הדיווח על מתן מטלות מסוג לימוד חומר חדש, חיפוש חומר ומשימות ביצועיות, זאת לאחר ירידה בשנים תשס"ח-תשע"א. באשר למשימות ביצועיות – בהשוואה לתשע"ד, נרשמה עלייה ניכרת בשיעורי הדיווח על מתן מטלות מסוג זה, בשני סוגי הפיקוח ובשני שלבי החינוך.

היקף השיעורים הפרטיים במקצועות המיצ"ב לפי דיווחי תלמידים ביסודי ובחט"ב

- באופן כללי, 46% מתלמידי ז'-ט' ו-38% מתלמידי ה'-ו' דיווחו כי הם מסתייעים בשיעורים פרטיים במימון הוריהם, לפחות באחד ממקצועות הליבה – שפת-אם, מתמטיקה, אנגלית ומדע וטכנולוגיה. שיעורי המדווחים גבוהים יותר בקרב בתי ספר בפיקוח ממלכתי (כ-45%) בהשוואה לבתי ספר בפיקוח ממ"ד (כ-32%).
- המקצועות השכיחים ביותר בהם מסתייעים התלמידים בשיעורים פרטיים הם מתמטיקה ואנגלית. ההסתייעות בשיעורים פרטיים במדע וטכנולוגיה פחות שכיחה.
- נרשמו שיעורי דיווח גבוהים יותר בשכבת גיל ז'-ט', על הסתייעות בשיעורים פרטיים במתמטיקה ובאנגלית ואילו בלשון והבעה/שפת אם שיעורי הדיווח הגבוהים יותר הם בשכבת הגיל ה'-ו'.
- לאורך השנים אפשר לזהות יציבות בשיעורי הדיווח על הסתייעות בשיעורים פרטיים בבתי ספר משני סוגי הפיקוח בשתי שכבות הגיל.

היקף השיעורים הפרטיים במקצועות הבגרות לפי דיווחי תלמידים בחט"ע

- תלמידי י'-י"א נשאלו אף הם באשר לשיעורים פרטיים שהם מסתייעים בהם בתחומי הדעת השונים. בסך הכול 49% מהתלמידים (51% בפיקוח הממלכתי ו- 42% בפיקוח הממ"ד) דיווחו שהם מסתייעים בשיעורים פרטיים: 26% מידי פעם ו-25% באופן קבוע. יש לזכור: אין להשוות בין דיווחי התלמידים בכיתות ה'-ו' ו- ז'-ט' לאלו של תלמידי י'-י"א, בשל נוסח שונה של השאלות (בחט"ע נשאלה שאלה כללית על הסתייעות בשיעורים פרטיים בשונה מנוסח השאלה ביסודי ובחט"ב).
- המקצוע השכיח ביותר בחט"ע שבו קבלו התלמידים עזרה בתשלום הוא מתמטיקה: 40% מהתלמידים דיווחו כי הם מסתייעים בשיעורים פרטיים במתמטיקה (41% בפיקוח הממלכתי ו- 33% בפיקוח הממ"ד). 21%

מהתלמידים דיווחו כי הם מקבלים שיעורים פרטיים באנגלית (23% בפיקוח הממלכתי ו- 16% בפיקוח הממ"ד), 10% בשפת-אם/לשון וכ-5% בכל אחד משני אשכולות של מקצועות, אשכול מדעי ואשכול הומאני.

- לאורך השנים תשע"ב-תשע"ה נרשמה ירידה מתונה בשיעורי הדיווח על היקף השיעורים הפרטיים בשני סוגי הפיקוח.

לסיכום,

- 64% מהמורים בבתי"ס יסודיים, לעומת 45% מהמורים בחט"ב דיווחו, כי בבית הספר מתקיימים תהליכים של תכנון ותיאום של שיעורי בית על-ידי צוות המורים. יש לשים לב, כי הפרקטיקה של תיאום מראש בין מורים באשר לשיעורי הבית איננה נפוצה במיוחד בחט"ב ועומדת על 25% מבין המורים בשני סוגי הפיקוח.
- סוג המטלה הנפוץ ביותר בשיעורי הבית הוא שינון ותרגול של חומר שנלמד בכיתה (כ- 70% מהמורים דיווחו כך) ואילו המטלה הפחות נפוצה היא מתן שיעורי בית שעניינם לימוד חומר חדש (כ-14%). ככלל, מורים בבתי"ס בפיקוח ממלכתי דיווחו בשיעורים גבוהים יותר מעמיתיהם בבתי"ס בפיקוח ממ"ד על מתן משימות ביצועיות ועל מתן מטלות מסוג חיפוש חומר במקורות מידע. באשר למטלות הנוגעות ללימוד חומר חדש ולשינון ותרגול שיעורי הדיווח גבוהים יותר בבתי"ס בפיקוח ממ"ד. באשר למשימות ביצועיות – בהשוואה לתשע"ד, נרשמה עלייה ניכרת בשיעורי הדיווח על מתן מטלות מסוג זה, בשני סוגי הפיקוח ובשני שלבי החינוך.
- באופן כללי, כ-40% מתלמידי ה'-ט' דיווחו כי הם מסתייעים בשיעורים פרטיים, לפחות באחד ממקצועות הליבה. שיעורי המדווחים גבוהים יותר בקרב בתי"ס בפיקוח ממלכתי בהשוואה לבתי"ס בפיקוח ממ"ד. 49% מהתלמידים בחט"ע דיווחו על הסתייעות בשיעורים פרטיים (51% בפיקוח ממלכתי ו- 42% בפיקוח ממ"ד). אין להשוות בין דיווחי התלמידים בכיתות ה'-ט' לאלו של תלמידי י'-י"א, בשל נוסח שונה של השאלות.
- המקצועות השכיחים ביותר בהם הסתייעו התלמידים בכל שכבות הגיל בשיעורים פרטיים הם מתמטיקה ואנגלית.

12. חשיבות תעודת הבגרות

בנוסף להיבטים המוטיבציוניים שתוארו בפרקים הקודמים, הפרק הנוכחי יעסוק בכמה היבטים מוטיבציוניים הייחודיים לתלמידי החטיבה העליונה. תלמידי י'-י"א התבקשו להשיב על סדרה של היגדים הבוחנים את המוטיבציה שלהם ואת האמונה העצמית שלהם – בזיקה לתעודת הבגרות. התלמידים נשאלו על-אודות חשיבות תעודת הבגרות עבורם; על שאיפותיהם וכוונותיהם לקבלת תעודת בגרות ולסיום הלימודים, על מידת ההלימה הקיימת על-פי תפיסתם בין כישוריהם לבין מסלול לימודם בבית הספר; על תחושת המסוגלות שלהם להשיג תעודת בגרות, על תמיכה ועידוד המורים בלימודים לקראת בחינות הבגרות ועל תפיסותיהם את תפקיד בית הספר כמכשיר לחיים.

12.1 תפיסת חשיבות תעודת הבגרות – דיווחי תלמידים בחט"ע

המדד המסכם "חשיבות תעודת הבגרות" מבקש לבחון את החשיבות שהתלמידים מייחסים לתעודת הבגרות ולתרומתה לחייהם בעתיד.

הנתונים נאספו בקרב תלמידים בחט"ע החל משנה"ל תשע"ב. תחילה מוצגים נתוני המדד המסכם לאורך זמן בין השנים תשע"ב-תשע"ה, לאחר מכן מוצגים נתוני תשע"ה של המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו. הנתונים מוצגים בעבור בתי ספר דוברי עברית, בתי ספר בפיקוח ממלכתי ובתי ספר בפיקוח ממ"ד.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון שהועבר לתלמידי כיתות י'-י"א:

מדד מסכם: חשיבות תעודת הבגרות*
חשיבות תעודת הבגרות בעיני התלמידים
א. "חשוב לי להצליח בבחינות הבגרות"
ב. "תעודת הבגרות חשובה מאוד כדי להתקדם בחיים"
ג. "אני משקיע הרבה על מנת להצליח בבחינות הבגרות"
תרומת תעודת הבגרות לחיי התלמיד בעתיד
ד. "אני מאמין שתעודת הבגרות שאקבל תאפשר לי להתקבל למסלול הלימודים שאבחר בעתיד"
ה. "אני מאמין שתעודת הבגרות שאקבל תאפשר לי להתקבל לסוג העבודה שאבחר בעתיד"

* סולם התשובות להיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (מסכים או מסכים מאד) כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוזי המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד. בהתאמה, ערכי המדד נעים בין 0 ל-100.

השוואה בין שנים של המדד המסכם (תשע"ב-תשע"ה)

בתרשים 99 מוצגים נתוני המדד המסכם "חשיבות תעודת הבגרות" בשנים תשע"ב-תשע"ה (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 99: דיווחי התלמידים על חשיבות תעודת הבגרות: נתוני המדד המסכם בשנים תשע"ב-תשע"ה

בתי ספר דוברי עברית (תשע"ב-תשע"ה)

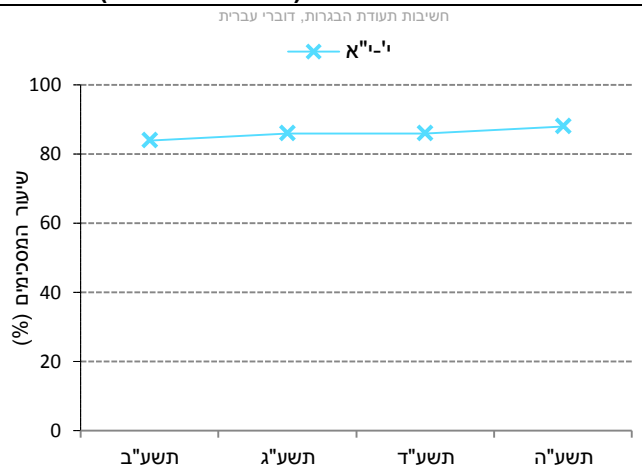

	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
י'-י"א	84%	86%	86%	88%

בתי ספר בפיקוח ממלכתי (תשע"ב-תשע"ה)

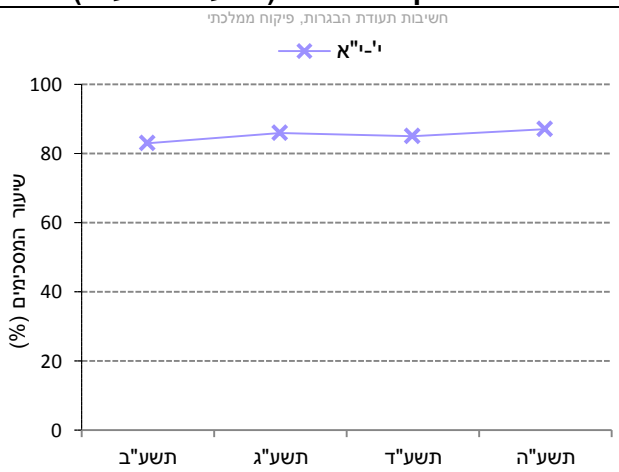

	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
י'-י"א	83%	86%	85%	87%

בתי ספר בפיקוח ממ"ד (תשע"ב-תשע"ה)

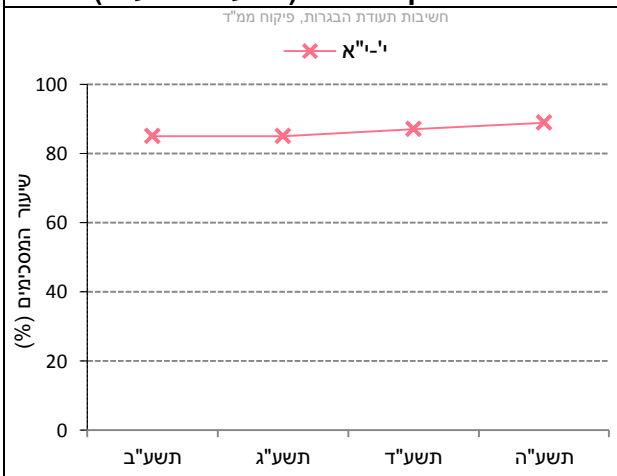

	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
י'-י"א	85%	85%	87%	89%

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ה)

בתרשים 100 מוצגים נתוני המדד המסכם "חשיבות תעודת הבגרות" וההיגדים המרכיבים אותו בשנה"ל תשע"ה לפי שכבות גיל בבתי ספר דוברי עברית, בבתי ספר בפיקוח ממלכתי ובבתי ספר בפיקוח ממ"ד (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 100: דיווחי התלמידים על חשיבות תעודת הבגרות: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי פיקוח (תשע"ה)

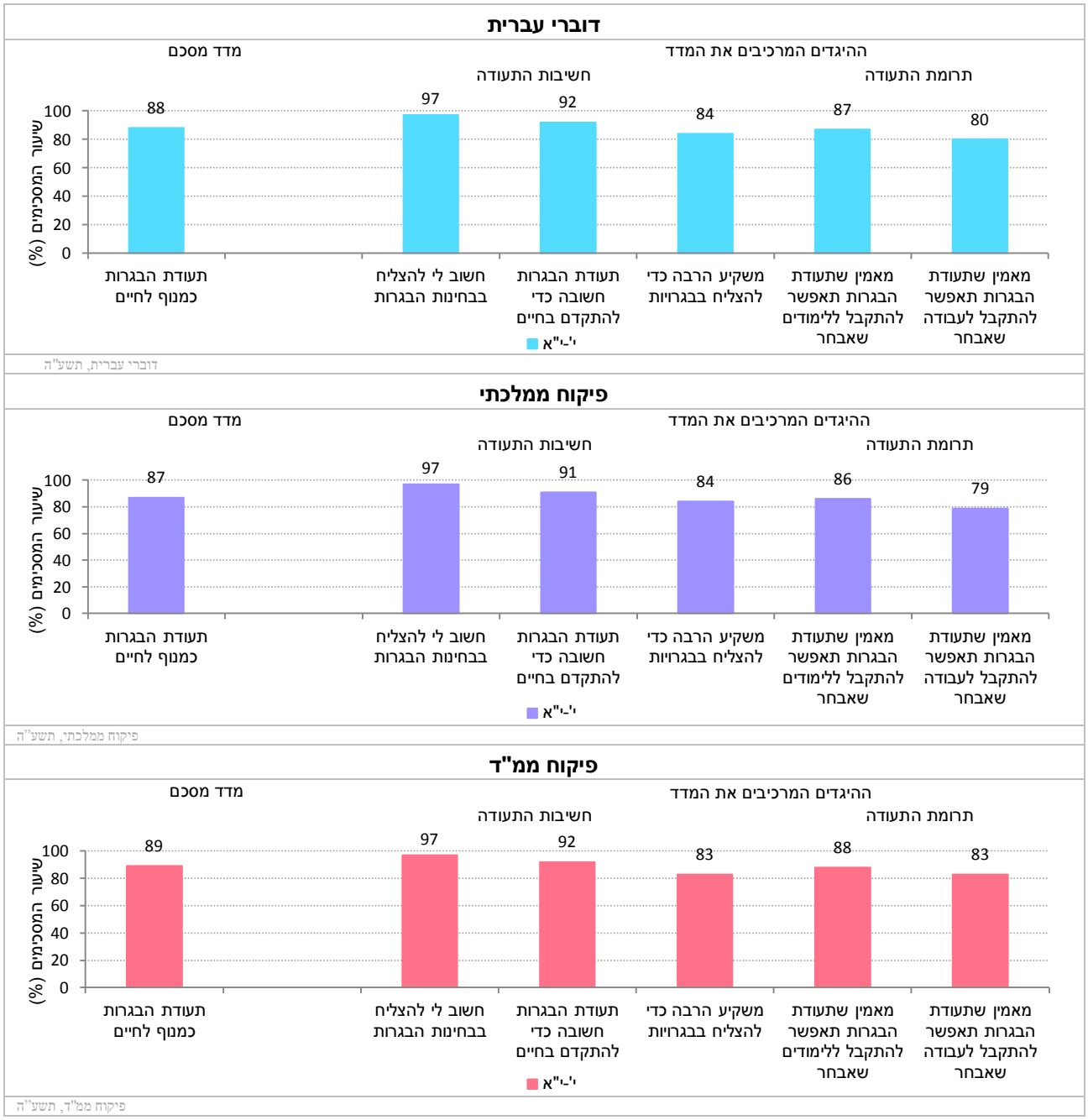

12.2 שאיפות וכוונות לקבלת תעודת בגרות – דיווחי תלמידים בחט"ע

בנוסף לשאלות על חשיבות תעודת הבגרות התבקשו התלמידים לדווח גם על השאיפות והכוונות שלהם באשר לקבלת תעודת בגרות בעתיד. תלמידים בחט"ע התבקשו לבחור מבין שלוש אפשרויות תשובה את זו המתארת נכונה את השאיפות והכוונות שלהם באשר לקבלת תעודת בגרות. שלוש האפשרויות שהוצגו לתלמידים היו: "אני לא מאמין שאי פעם תהיה לי תעודת בגרות מלאה"; "אני מאמין שעד סוף י"ב אצליח לקבל תעודת בגרות מלאה"; "אני מאמין שאצליח לקבל תעודת בגרות מלאה, אבל לא עד סוף י"ב אלא רק בעתיד".

תחילה נציג את שיעורי התלמידים אשר בחרו באפשרות התשובה "אני מאמין שעד סוף י"ב אצליח לקבל תעודת בגרות מלאה", בשנים תשע"ב-תשע"ה. בהמשך נציג את נתוני תשע"ה עבור כל אפשרויות התשובה לשאלה בחלוקה לבתי ספר דוברי עברית, בתי ספר בפיקוח ממלכתי ובתי ספר בפיקוח ממ"ד.

השוואה בין שנים של אפשרות תשובה (תשע"ב-תשע"ה)

בתרשים 101 מוצגים נתוני אפשרות התשובה "אני מאמין שעד סוף י"ב אצליח לקבל תעודת בגרות מלאה" בשנה"ל תשע"ה בבתי ספר דוברי עברית, בבתי ספר בפיקוח ממלכתי ובבתי ספר בפיקוח ממ"ד (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 101: דיווחי תלמידים בחט"ע על אפשרות התשובה: "אני מאמין שעד סוף י"ב אצליח לקבל תעודת בגרות מלאה" בשנים תשע"ב-תשע"ה

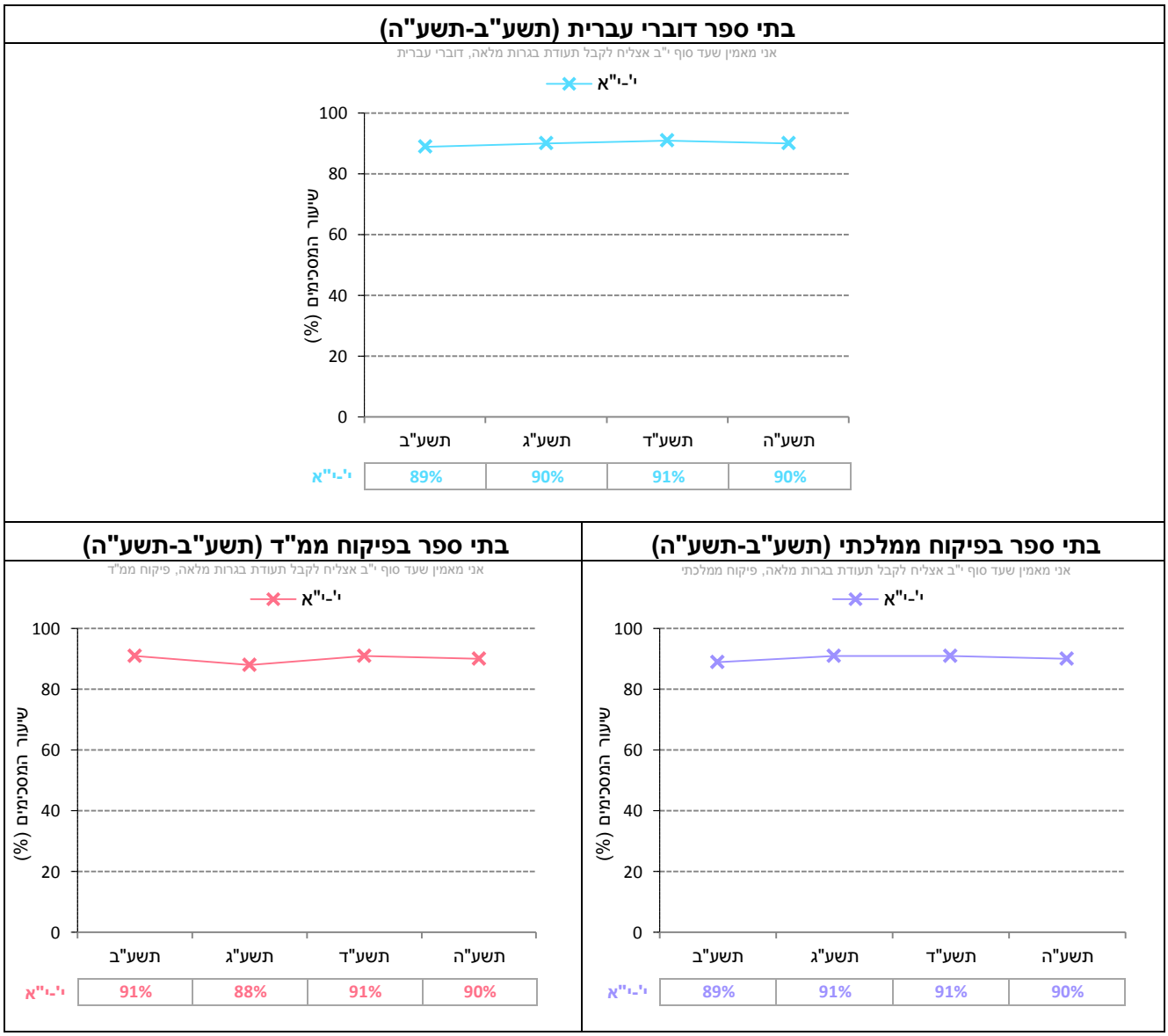

לוח 8 מציג את התפלגות דיווחי תלמידים בחט"ע על אפשרויות התשובה לשאלה על-אודות "שאיפות וכוונות לקבלת תעודת בגרות".

לוח 8: דיווחי תלמידים בחט"ע על אפשרויות התשובה לשאלה על-אודות "שאיפות וכוונות לקבלת תעודת בגרות" (תשע"ה)*

איזה מהמשפטים הבאים מתאר בצורה הטובה ביותר את השאיפות והכוונות שלך באשר לתעודת הבגרות:	בתי"ס פיקוח ממלכתי	בתי"ס פיקוח ממ"ד	בתי"ס דוברי עברית
אני מאמין שעד סוף י"ב אצליח לקבל תעודת בגרות מלאה	90%	90%	90%
אני מאמין שאצליח לקבל תעודת בגרות מלאה, אבל לא עד סוף י"ב אלא רק בעתיד	6%	7%	6%
אני לא מאמין שאי פעם תהיה לי תעודת בגרות מלאה	4%	3%	4%

* ניתן לעיין בהתפלגות המלאה של דיווחי התלמידים לאורך שנים בנספח לדוח האקלים.

12.3 שאיפות וכוונות לסיום הלימודים – דיווחי תלמידים בחט"ע

בנוסף לשאלות אשר הוצגו לעיל, תלמידים בחטיבה העליונה התבקשו להשיב על השאלה "לפי דעתך, באיזה בית ספר תסיים את לימודיך?". לתלמידים נתנה אפשרות לבחור באחת מארבע אפשרויות תשובה: "בבית הספר שבו אני לומד כעת"; "בבית ספר אקסטרני"; "בבית ספר שאינו אקסטרני" ו-"אעזוב את בית הספר ולא אמשיך ללמוד בכלל".

תחילה יוצגו שיעורי התלמידים אשר בחרו באפשרות התשובה "אסיים את הלימודים בבית הספר שבו אני לומד כעת", בשנים תשע"ב-תשע"ה. בהמשך נציג את נתוני תשע"ה עבור כל אפשרויות התשובה לשאלה זו בחלוקה לבתי ספר דוברי עברית, בתי ספר בפיקוח ממלכתי ובתי ספר בפיקוח ממ"ד.

השוואה בין שנים של אפשרות תשובה (תשע"ב-תשע"ה)

בתרשים 102 מוצגים נתוני אפשרות התשובה "אסיים את הלימודים בבית ספר שבו אני לומד כעת" בשנים תשע"ב-תשע"ה (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 102: דיווחי תלמידים בחט"ע על אפשרות התשובה: "אסיים את הלימודים בבית ספר שבו אני לומד כעת" בשנים תשע"ב-תשע"ה

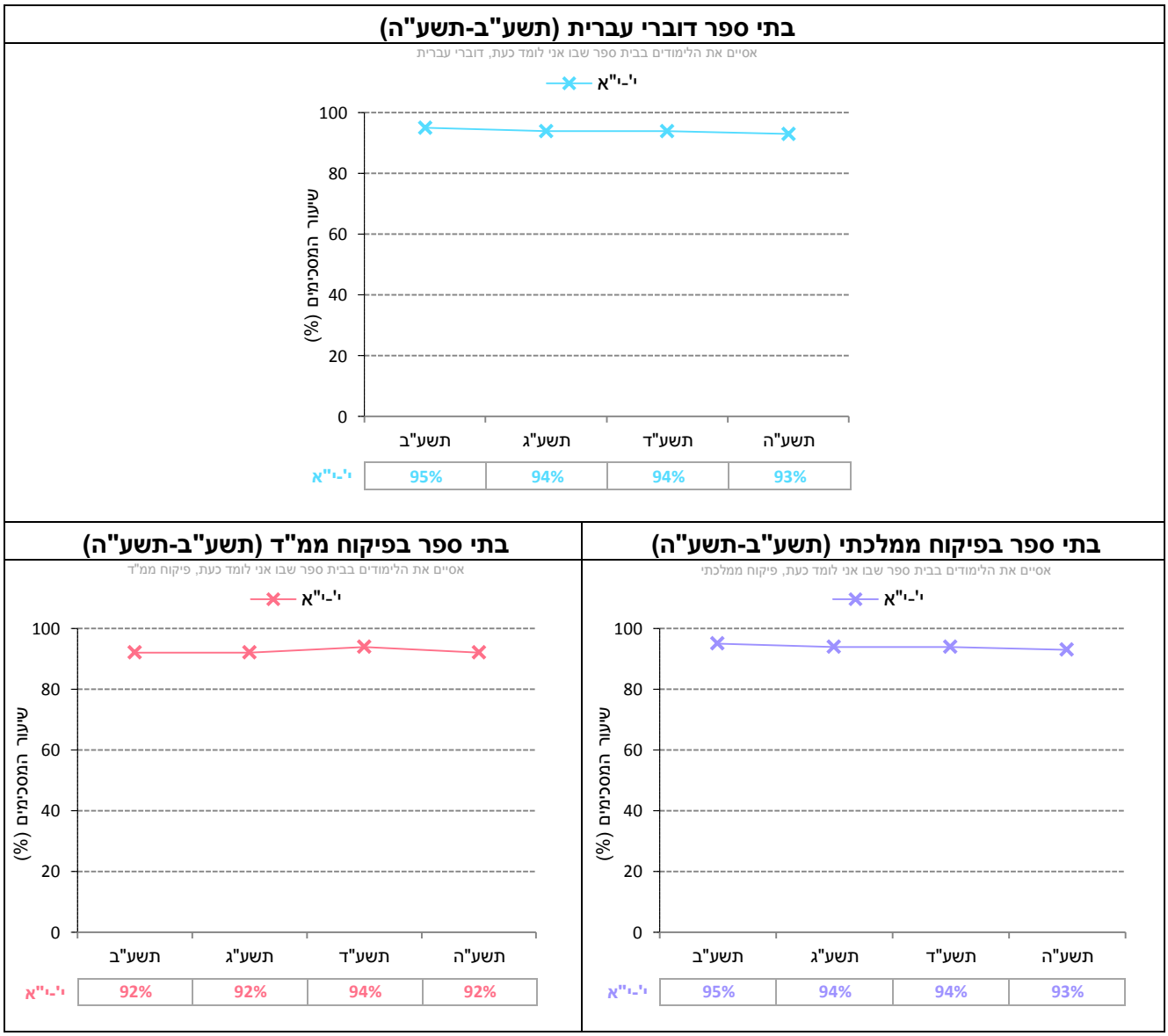

לוח 9 מציג את התפלגות דיווחי תלמידים בחט"ע על אפשרויות התשובה לשאלה: "לפי דעתך, באיזה בית ספר תסיים את לימודייך?"

לוח 9: דיווחי תלמידים בחט"ע על אפשרויות התשובה לשאלה "לפי דעתך, באיזה בית ספר תסיים את לימודייך?" (תשע"ה)

לפי דעתך, באיזה בי"ס תסיים את לימודייך?	בתי"ס פיקוח ממלכתי	בתי"ס פיקוח ממ"ד	בתי"ס דוברי עברית
בבית הספר בו אני לומד כעת	93%	92%	93%
בבית ספר אקסטרני	3%	3%	3%
בבית ספר שאינו אקסטרני	2%	3%	3%
אעזוב את בית הספר ולא אמשיך ללמוד בכלל	2%	2%	2%

*ניתן לעיין בהתפלגות המלאה של דיווחי התלמידים לאורך שנים בנספח לדוח האקלים

12.4 תמיכה ועידוד המורים בלימודי התלמידים לקראת בחינות הבגרות – דיווחי תלמידים בחט"ע

בעוד שבתת-הפרקים הקודמים תארנו את החשיבות שהתלמידים מייחסים לתעודת הבגרות ואת הכוונות והשאיפות שלהם באשר לקבלת תעודת הבגרות, תת-הפרק הזה בוחן את תפיסות התלמידים באשר למידה בה המורים מעודדים אותם בלימודיהם לקראת בחינות הבגרות. הנתונים נאספו לראשונה בתשע"ה ומדווחים בדוח זה לראשונה.

הנתונים נאספו בקרב תלמידים בחט"ע (י'-י"א). להלן מוצגים נתוני תשע"ה של המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו. הנתונים מוצגים בעבור בתי ספר דוברי עברית, בתי ספר בפיקוח ממלכתי ובתי ספר בפיקוח ממ"ד.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

מדד מסכם: תמיכה ועידוד המורים בלימודי התלמידים לקראת בחינות הבגרות*
א. "בית הספר מעודד אותי להפיק מעצמי את המרב בבחינות הבגרות"
ב. "אני מרגיש שצוות בית הספר עושה מאמצים גדולים כדי לעזור לי להצליח בבחינות הבגרות"
ג. "אני מרגיש שצוות בית הספר מאמין ביכולת שלי להצליח בבחינות הבגרות"

* סולם התשובות להיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (מסכים או מסכים מאד) כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוזי המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד. בהתאמה, ערכי המדד נעים בין 0 ל-100.

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ה)

בתרשים 103 מוצגים נתוני המדד המסכם "תמיכה ועידוד המורים בלימודי התלמידים לקראת בחינות הבגרות" וההיגדים המרכיבים אותו בשנה"ל תשע"ה בבתי ספר דוברי עברית, בבתי ספר בפיקוח ממלכתי ובבתי ספר בפיקוח ממ"ד (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 103: דיווחי התלמידים על תמיכה ועידוד המורים בלימודי התלמידים לקראת בחינות הבגרות: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי פיקוח (תשע"ה)

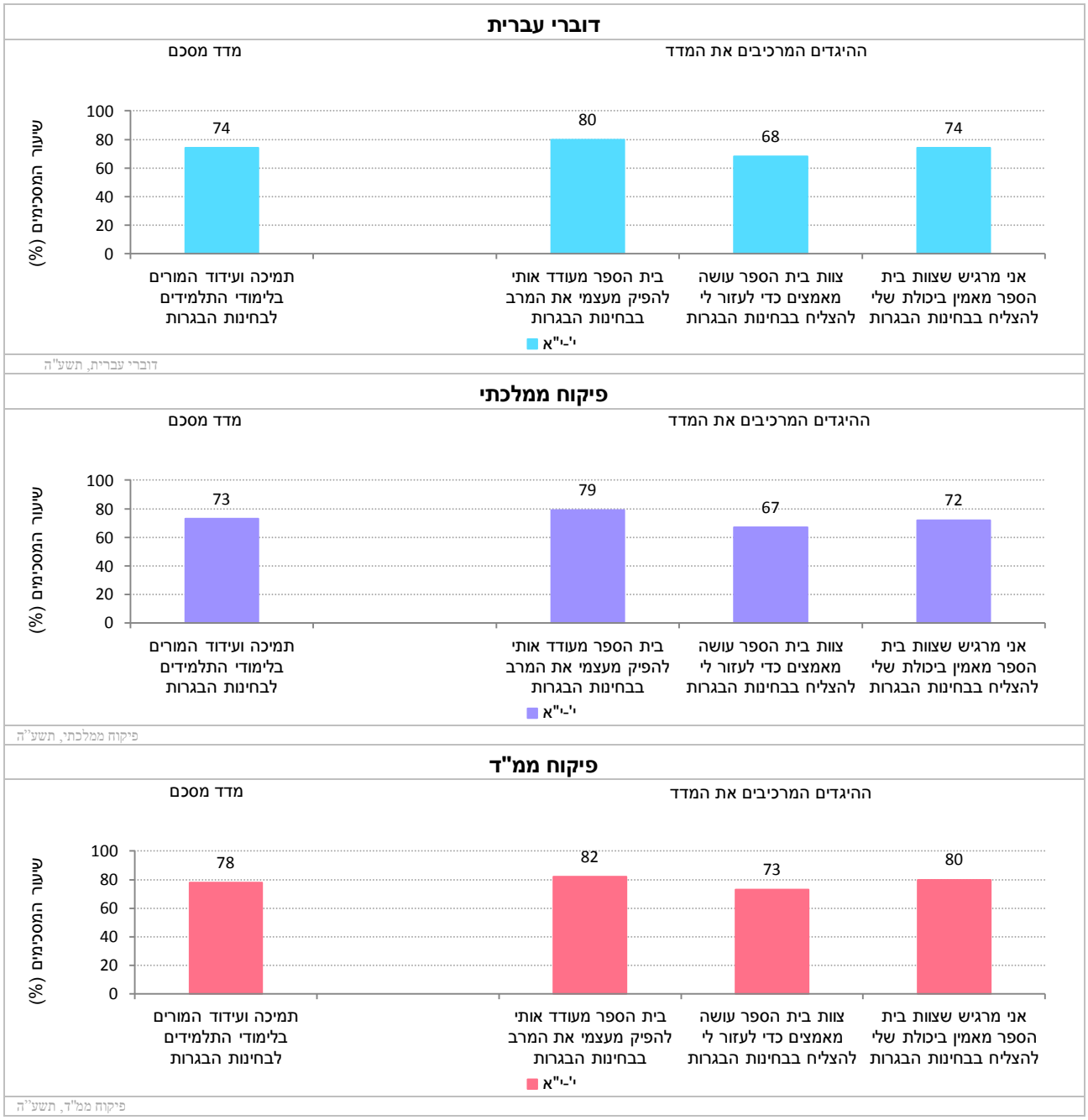

12.5 מידת ההלימה בין כישורי התלמיד ולימודיו בבית הספר – דיווחי תלמידים בחט"ע

לאור זאת כי תלמידי החט"ע מחולקים במסגרת לימודיהם למסלולים שונים, התבקשו התלמידים לחוות את דעתם באשר למידה בה בית הספר מכוון תלמידים למסלולים המותאמים לכישוריהם ולהיקף יחידות לימוד ההולם את יכולותיהם.

12.5.1 מידת ההלימה בין מסלול הלימודים לבגרות לבין כישורי התלמיד

תלמידים בחטיבה העליונה התבקשו להשיב אם הם מרגישים שבית הספר מכוון אותם למסלול לבגרות שמתאים לכישורים של התלמידים. לתלמידים נתנה אפשרות לבחור באחת משלוש אפשרויות תשובה: "בית הספר מכוון למסלול שמתאים לכישורים של התלמיד"; "בית הספר מכוון למסלול מתחת לכישורים של התלמיד"; "בית הספר מכוון למסלול מעל לכישורים של התלמיד". בנושא זה לא חושב מדד מסכם.

תחילה נציג את שיעורי התלמידים אשר בחרו באפשרות התשובה "בית הספר מכוון למסלול שמתאים לכישורים של התלמיד", בשנים תשע"ב-תשע"ה. בהמשך יוצגו נתוני תשע"ה עבור כל אפשרויות התשובה לשאלה בחלוקה לבתי ספר דוברי עברית, בתי ספר בפיקוח ממלכתי ובתי ספר בפיקוח ממ"ד.

השוואה בין שנים של אפשרות תשובה (תשע"ב-תשע"ה)

בתרשים 104 מוצגים נתוני אפשרות התשובה "בית הספר מכוון למסלול לבגרות שמתאים לכישורים של התלמיד" בשנים תשע"ב-תשע"ה (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 104: דיווחי תלמידים בחט"ע על אפשרות התשובה: "בית הספר מכוון למסלול לבגרות שמתאים לכישורים של התלמיד" בשנים תשע"ב-תשע"ה

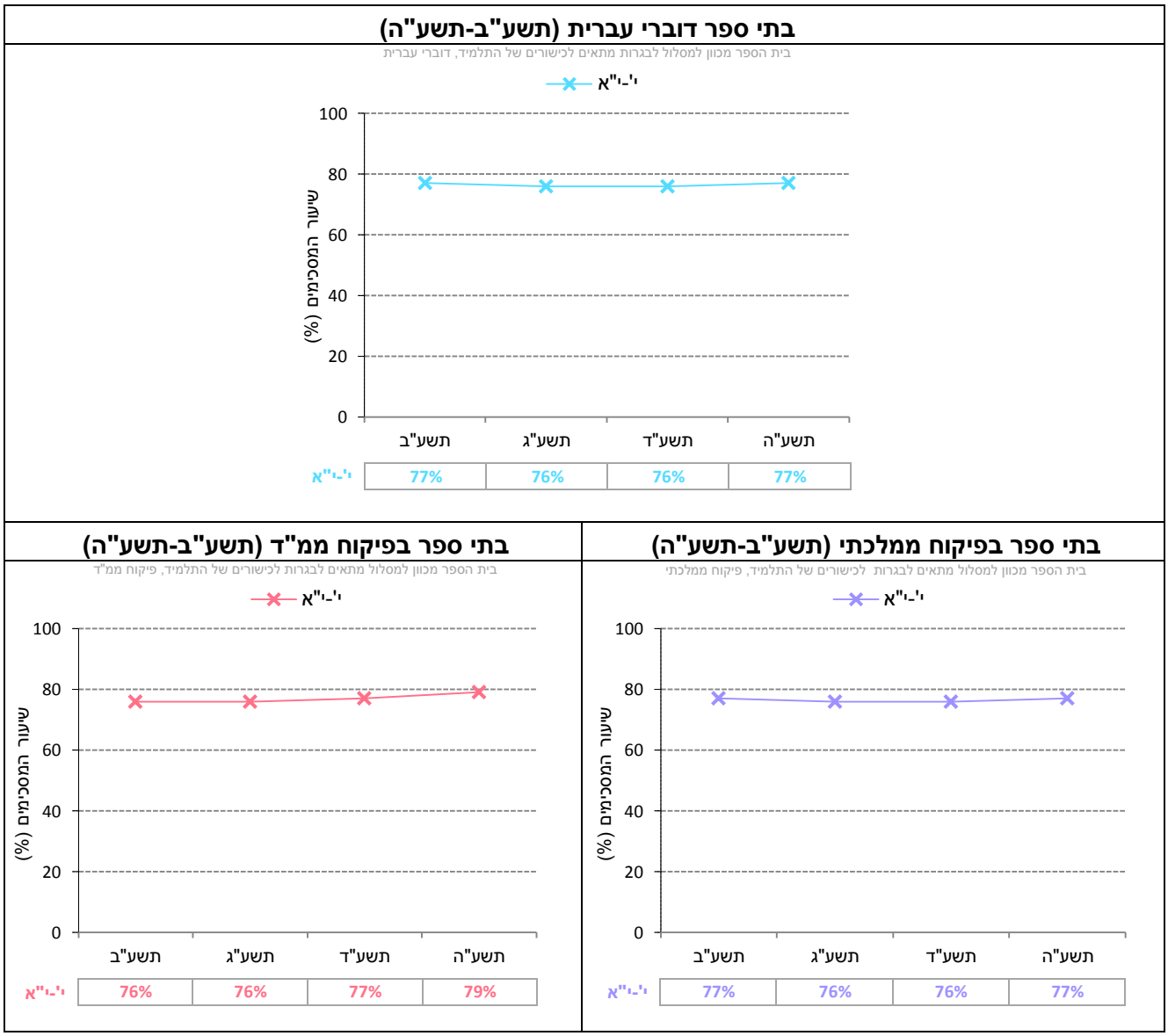

לוח 10 מציג את התפלגות דיווחי תלמידים בחט"ע על אפשרויות התשובה לשאלה: "האם אתה מרגיש שבית הספר מכוון אותך למסלול לבגרות שמתאים לכישורים שלך או שמכוון אותך למסלול שלא מתאים לכישוריך?"

לוח 10: דיווחי תלמידים בחט"ע על אפשרויות התשובה לשאלה "האם אתה מרגיש שבית הספר מכוון אותך למסלול לבגרות שמתאים לכישורים שלך או שמכוון אותך למסלול שלא מתאים לכישוריך?" (תשע"ה)

האם אתה מרגיש שביה"ס מכוון אותך למסלול לבגרות שמתאים לכישורים שלך או שמכוון אותך למסלול שלא מתאים לכישוריך?*	בתי"ס פיקוח ממלכתי	בתי"ס פיקוח ממ"ד	בתי"ס דוברי עברית
בית הספר מכוון למסלול שמתאים לכישורים של התלמיד	77%	79%	77%
בית הספר מכוון למסלול שמתחת לכישורים של התלמיד	16%	14%	16%
בית הספר מכוון למסלול שמעל לכישורים של התלמיד	7%	7%	7%

* ניתן לעיין בהתפלגות המלאה של דיווחי התלמידים לאורך שנים בנספח לדוח האקלים

12.5.2 מידת ההלימה בין היקף יחידות הלימוד לבין יכולות התלמידים

בשאלה נוספת התבקשו התלמידים להתייחס למדיניות בית הספר באשר לעידוד תלמידים ללמוד בהיקף יחידות לימוד בהתאם ליכולותיהם. לתלמידים נתנה אפשרות לבחור באחת משלוש אפשרויות תשובה: "בית הספר מעודד לקחת יותר יחידות לימוד מכפי יכולת התלמיד"; "בית הספר מעודד לקחת יחידות לימוד בהתאם ליכולת התלמידים"; "בית הספר מעודד לקחת פחות יחידות לימוד מכפי יכולת התלמידים".

תחילה נציג את שיעורי התלמידים אשר בחרו באפשרות התשובה "בית הספר מעודד לקחת יחידות לימוד בהתאם ליכולת התלמידים", בשנים תשע"ב-תשע"ה. בהמשך נציג את נתוני תשע"ה עבור כל אפשרויות התשובה לשאלה בחלוקה לבתי ספר דוברי עברית, בתי ספר בפיקוח ממלכתי ובתי ספר בפיקוח ממ"ד.

השוואה בין שנים של אפשרות תשובה (תשע"ב-תשע"ה)

בתרשים 105 מוצגים נתוני אפשרות התשובה "בית הספר מעודד לקחת יחידות לימוד בהתאם ליכולת התלמידים" בשנים תשע"ב-תשע"ה (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 105: דיווחי תלמידים בחט"ע על אפשרות התשובה: "בית הספר מעודד לקחת יחידות לימוד בהתאם ליכולת התלמידים" בשנים תשע"ב-תשע"ה

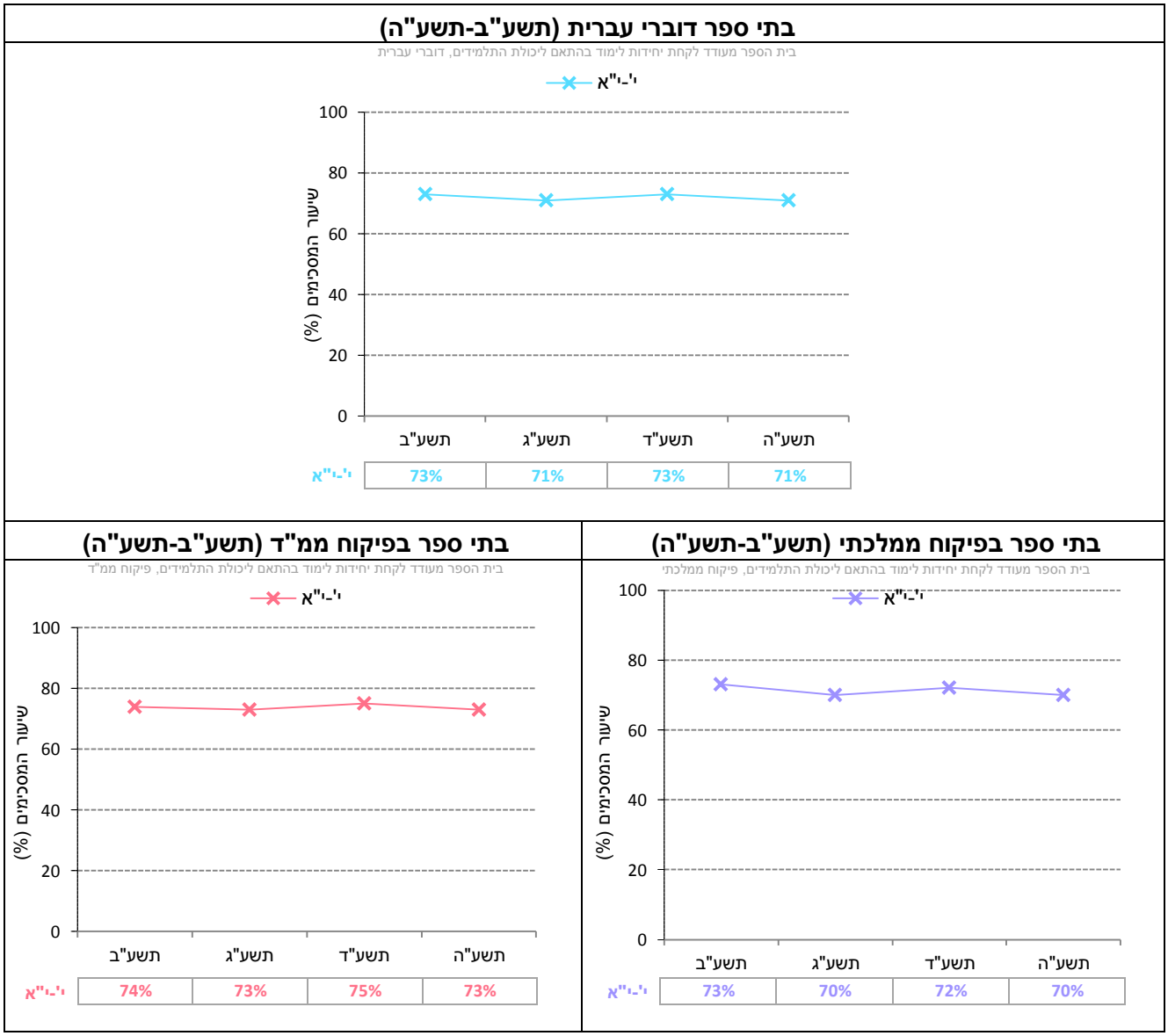

לוח 11 מציג את התפלגות דיווחי התלמידים בחט"ע על אפשרויות התשובה לשאלה: "מה מהדברים הבאים ביחס לעידוד תלמידים לקחת יחידות לימוד ביחס ליכולתם, נכון לגבי בית הספר שלך?"

לוח 11: דיווחי תלמידים בחט"ע על אפשרויות התשובה לשאלה "מה מהדברים הבאים ביחס לעידוד תלמידים לקחת יחידות לימוד ביחס ליכולתם, נכון לגבי בית הספר שלך?" (תשע"ה)

מה מהדברים הבאים ביחס לעידוד תלמידים לקחת יחידות לימוד ביחס ליכולתם, נכון לגבי בית הספר שלך?*	בתי"ס פיקוח ממלכתי	בתי"ס פיקוח ממ"ד	בתי"ס דוברי עברית
בית הספר מעודד לקחת יחידות לימוד בהתאם ליכולת התלמידים	70%	73%	71%
בית הספר מעודד לקחת יותר יחידות לימוד מכפי יכולת התלמידים	21%	19%	20%
בית הספר מעודד לקחת פחות יחידות לימוד מכפי יכולת התלמידים	9%	8%	9%

* ניתן לעיין בהתפלגות המלאה של דיווחי התלמידים לאורך שנים בנספח לדוח האקלים

12.6 תפיסת תפקיד בית הספר כמכשיר לחיים – דיווחי תלמידים בחט"ע

כפי שראינו לעיל, הלימודים לקראת בחינות הבגרות תופסים חלק ניכר מסדר היום הלימודי בחטיבות העליונות. עם זאת, אחת השאלות המעניינות שעולות ביחס למערכת החינוך בכלל ולחטיבות העליונות בפרט היא, באיזו מידה הן מכשירות ומכינות את התלמידים לחיים שלאחר סיום בית הספר, ובפרט לעולם העבודה ולהשכלה העל-תיכונית. בהקשר זה התבקשו תלמידים בחט"ע להשיב על שלושה היגדים, שבודקים את עמדות התלמידים כלפי בית הספר כמכשיר לחיים, דהיינו כמכין לקראת עולם העבודה והלימודים.

נתונים אלה נאספו בקרב תלמידים בחט"ע החל משנה"ל תשע"ב. תחילה מוצגים נתוני המדד המסכם לאורך זמן בין השנים תשע"ב-תשע"ה, לאחר מכן מוצגים נתוני תשע"ה של המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו. הנתונים מוצגים בעבור בתי ספר דוברי עברית, בתי ספר בפיקוח ממלכתי ובתי ספר בפיקוח ממ"ד.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

מדד מסכם: בית הספר כמכשיר לחיים*
א. "אני מרגיש שבית הספר נותן לי כלים שיעזרו לי להשתלב בעתיד בעולם העבודה"
ב. "בית הספר מעודד את התלמידים ללמוד לימודים אקדמיים בהמשך דרכם (באוניברסיטה, במכללה וכד')"
ג. "אני מרגיש שבית הספר מעודד אותי להפיק מעצמי את המרב בתחומים שהם אינם לימודיים (לדוגמה: ספורט, מוזיקה, וכד')"

* סולם התשובות להיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (מסכים או מסכים מאד) כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוזי המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד. בהתאמה, ערכי המדד נעים בין 0 ל-100.

השוואה בין שנים של המדד המסכם (תשע"ב-תשע"ה)

בתרשים 106 מוצגים נתוני המדד המסכם "בית הספר כמכשיר לחיים" בשנים תשע"ב-תשע"ה (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 106: דיווחי התלמידים על בית הספר כמכשיר לחיים: נתוני המדד המסכם בשנים תשע"ב-תשע"ה

בתי ספר דוברי עברית (תשע"ב-תשע"ה)

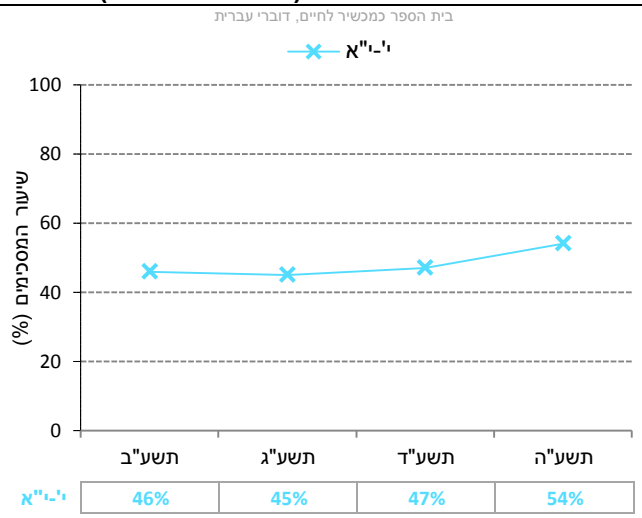

בתי ספר בפיקוח ממלכתי (תשע"ב-תשע"ה)

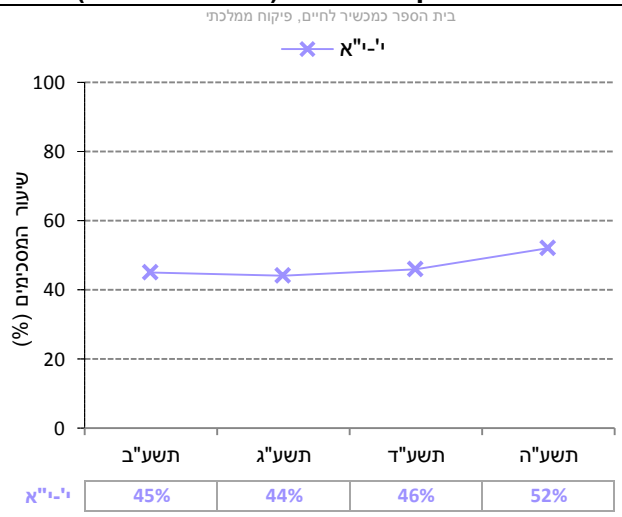

בתי ספר בפיקוח ממ"ד (תשע"ב-תשע"ה)

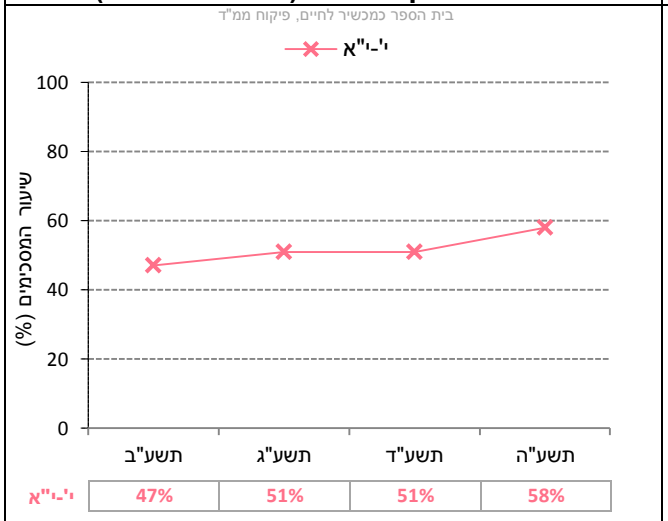

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ה)

בתרשים 107 מוצגים נתוני המדד המסכם "בית הספר כמכשיר לחיים" וההיגדים המרכיבים אותו בשנה"ל תשע"ה בבתי ספר דוברי עברית, בבתי ספר בפיקוח ממלכתי ובבתי ספר בפיקוח ממ"ד (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 107: דיווחי התלמידים על בית הספר כמכשיר לחיים: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי פיקוח (תשע"ה)

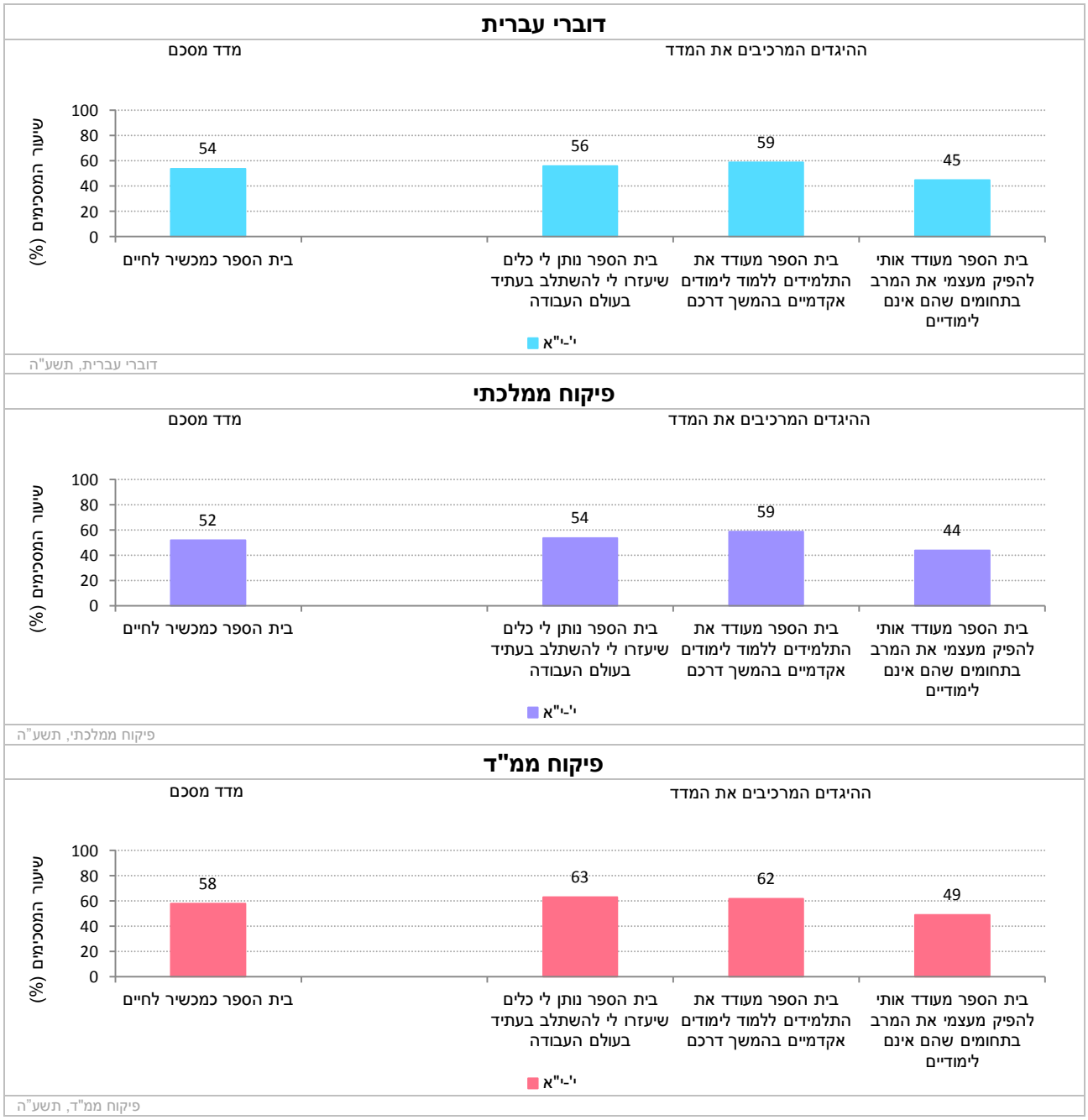

פרק 12: ממצאים עיקריים

תפיסת חשיבות תעודת הבגרות לפי דיווחי התלמידים (חט"ע)

- רוב תלמידי י'-י"א (כ- 90%) בשני סוגי הפיקוח דיווחו כי הם מייחסים חשיבות לתעודת הבגרות וכי הם מאמינים ביכולתם להשיג תעודה שתסייע להם בעתיד (בלימודים ובעבודה).
- לאורך השנים (תשע"ב-תשע"ה) נרשמה עלייה קלה בשיעורי המדווחים על תפיסת חשיבות תעודת הבגרות בשני סוגי הפיקוח.
- התבוננות בהיגדים המרכיבים את המדד המסכם מלמדת, כי בעוד שהרוב הגדול של התלמידים (כ- 95%) דיווחו שחשוב להם להצליח בבחינות הבגרות וכי התעודה חשובה כדי להתקדם בחיים, הרי שרק כ- 85% מהתלמידים דיווחו שהם משקיעים הרבה כדי להצליח בבחינות ושהתעודה תסייע להם בעתיד.

שאיפות וכוונות לקבלת תעודת בגרות לפי דיווחי תלמידים (חט"ע)

- 90% מהתלמידים בחט"ע בשני סוגי הפיקוח וללא שינוי לאורך השנים, דיווחו כי הם מאמינים שעד סוף י"ב יצליחו לקבל תעודת בגרות מלאה. במקביל, רק כ- 4% מתלמידי חט"ע אינם מאמינים שתהיה להם תעודת בגרות.

שאיפות וכוונות לסיום הלימודים לפי דיווחי תלמידים (חט"ע)

- כ-93% מהתלמידים בחט"ע בשני סוגי הפיקוח ציינו כי הם מאמינים כי יסיימו את הלימודים בבית ספר בו הם לומדים. שיעור זה שמר על יציבות יחסית בארבע השנים בהם נבדק ההיגד (תשע"ב-תשע"ה).

תמיכה ועידוד המורים בלימודי התלמידים לקראת בחינות הבגרות לפי דיווחי תלמידים (חט"ע)

- ככלל 74% מהתלמידים הסכימו עם ההיגדים המרכיבים את המדד המסכם "תמיכה ועידוד המורים בלימודי התלמידים לבחינות הבגרות". שיעורי הסכמה גבוהים יותר נרשמו בבתי ספר בפיקוח ממ"ד (78%) לעומת בתי ספר בפיקוח ממלכתי (73%).
- בשלושת ההיגדים המרכיבים את המדד נרשמו שיעורי הסכמה גבוהים יותר בבתי ספר בפיקוח ממ"ד. ההיגד עליו נרשמו שיעורי ההסכמה הנמוכים ביותר בשני סוגי הפיקוח הוא: "צוות בית הספר עושה מאמצים כדי לעזור לי להצליח בבחינות הבגרות", 73% מהתלמידים בבתי ספר בפיקוח ממ"ד הסכימו עם ההיגד לעומת 67% מהתלמידים בבתי ספר בפיקוח ממלכתי.

מידת ההלימה בין מסלול הלימודים לבגרות לבין כישורי התלמידים לפי דיווחי תלמידים (חט"ע)

- תלמידים נשאלו האם בית הספר מכוון אותם למסלול לימודים שמתאים לכישוריהם. מרבית התלמידים בשני סוגי הפיקוח (כ- 77%) ציינו כי ביה"ס אכן מכוון אותם למסלול המתאים לכישוריהם. שיעור זה נשאר יציב יחסית לאורך השנים בבתי ספר בפיקוח ממלכתי ואילו בבתי ספר בפיקוח ממ"ד נרשמה עלייה קלה. עם זאת, שיעור לא מבוטל (כ-15%) חשו כי בית הספר מכוון אותם למסלול לימודים שהוא נמוך מיכולותיהם.
- עוד באותו הקשר נשאלו התלמידים בכיתות י'-י"א האם ביה"ס מעודד את תלמידיו לצבור יחידות לימוד לבגרות בהתאם ליכולות התלמידים. גם כאן, מרבית התלמידים (כ-70%) דיווחו כי ביה"ס מעודד את התלמידים לצבור יחידות לימוד בהיקף המתאים ליכולותיהם. מבין אלו שלא סברו כך, הרוב דיווחו כי ביה"ס מעודד את התלמידים לצבור יותר יחידות לימוד - מעבר ליכולת התלמידים (20% מכלל המשיבים השיבו כך, כאשר השיעור גבוה במקצת בבתי ספר בפיקוח ממלכתי).

תפיסת התלמידים את תפקיד בית הספר כמכשיר לחיים לפי דיווחי התלמידים (חט"ע)

- אחת השאלות המעניינות שעולות ביחס למערכת החינוך בכלל ולחטיבות העליונות בפרט היא: באיזו מידה הן מכשירות ומכינות את התלמידים לחיים שלאחר סיום ביה"ס בכלל ולעולם העבודה ולהשכלה על-תיכונית/אקדמית בפרט.
- כ-55% מהתלמידים ציינו כי הם תופסים את תפקיד בית הספר כמכשיר לחיים (52% בקרב בתי ספר בפיקוח ממלכתי לעומת 58% בקרב בתי ספר בפיקוח ממ"ד). יש לציין כי בתשע"ה נרשמה עלייה ניכרת בשיעור המסכימים עם המדד בקרב תלמידים בשני סוגי הפיקוח. נתונים נוספים (שאינם מוצגים בדוח) מצביעים כי מבין שלושת ההיגדים המרכיבים את המדד המסכם, עיקר העלייה בדיווחי התלמידים נרשמה בעיקר בשני ההיגדים העוסקים בבית הספר כנותן כלים להשתלב בעולם העבודה ובבית הספר כמעודד השקעה גם בתחומים שאינם לימודיים.

- עיון בהיגדים המרכיבים את המדד המסכם מלמד, כי בעוד ש-63% מהתלמידים בבתי ספר בפיקוח ממ"ד מסכימים כי בית הספר נותן כלים לתלמידים שעוזרים להשתלב בעולם העבודה, הרי שרק כ-54% מהתלמידים בבתי ספר בפיקוח ממלכתי חושבים כך. זאת ועוד, רק כמחצית מבין התלמידים בפיקוח ממ"ד ו-44% מהתלמידים בפיקוח ממלכתי דיווחו כי בית הספר מעודד אותם להפיק מעצמם את המרב בתחומים שאינם לימודיים.

לסיכום,

- ממבט על ניתן לראות, כי רוב תלמידי החט"ע ללא הבדלים בין סוגי הפיקוח (כ-90%) דיווחו כי הם מייחסים חשיבות לתעודת הבגרות, מאמינים כי יסיימו את הלימודים בבית הספר בו הם לומדים וכי עד סוף י"ב יצליחו לקבל תעודת בגרות. עם זאת, מעניין הפער בין דיווחי התלמידים לבין שיעורי התלמידים בפועל שכן אוחזים בתעודת בגרות.
- רוב התלמידים (כ-75%) דיווחו כי הם זוכים לתמיכה ועידוד בלימודים ממוריהם וכי מוריהם מכוונים אותם למסלול לימודים שמתאים ליכולותיהם ולצבירת יחידות לימוד בהיקף מתאים. בשלושת ההיגדים המרכיבים את המדד "תמיכה ועידוד המורים לקראת בחינות הבגרות" נרשמו שיעורי הסכמה גבוהים יותר בבתי ספר בפיקוח ממ"ד. ההיגד עליו נרשמו שיעורי ההסכמה הנמוכים ביותר בשני סוגי הפיקוח הוא: "צוות בית הספר עושה מאמצים כדי לעזור לי להצליח בבחינות הבגרות", 73% מהתלמידים בבתי ספר בפיקוח ממ"ד הסכימו עם ההיגד לעומת 67% מהתלמידים בבתי ספר בפיקוח ממלכתי.
- יחד עם זאת רק כ-55% מהתלמידים חשים שבית הספר מכין אותם לחיים שאחרי בית הספר. ניכרת מגמת שיפור משמעותית בנושא זה בשנה האחרונה, בשני סוגי הפיקוח.

13. חינוך חברתי-ערכי בבתי הספר

עד כה עסקנו בהיבטים שונים של האקלים והסביבה הפדגוגית בבית הספר. בפרק הנוכחי נעסוק בהיבט מרכזי נוסף של העשייה הבית ספרית: החינוך החברתי-ערכי. מערכת החינוך בישראל מייחסת חשיבות רבה לפיתוח ערכים חברתיים בקרב בוגריה, שיאפשרו להם לתפקד כאזרחים בחברה. השגת יעד חינוכי זה מחייב התנסות מעשית ולימוד פעיל (ולא רק לימוד תיאורטי) דוגמת מעורבות חברתית ותרומה לזולת.

במסגרת הפרק הנוכחי נבחן היבטים של עידוד תלמידים למעורבות חברתית ואזרחית מנקודת המבט של תלמידים ושל מורים והיבטים של קידום סובלנות כלפי האחר והשונה, כפי שמיושמים במערכת הבית ספרית.

13.1 מעורבות חברתית של תלמידים

13.1.1 מאמצי בית הספר לעידוד למעורבות חברתית ואזרחית – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

המדד המסכם "מאמצי בית הספר לעידוד למעורבות חברתית ואזרחית" בוחן את המידה בה בית הספר מעודד תלמידים למעורבות חברתית ואזרחית בשורה של תחומים: מנהיגות בין כתלי בית הספר, פעילות בתנועות נוער, התנדבות למען הקהילה ועוד. מדד זה, לצד ההיבטים הנוספים המוצגים בפרק "חינוך חברתי-ערכי בבתי הספר" הנם אינדיקציה בדבר המידה בה בית הספר משמש כבית לחינוך ולערכים, ולא רק כמוסד לימודי.

נתונים אלה נאספו בקרב תלמידי החטיבה העליונה החל מתשע"ב והחל מתשע"ה נאספו הנתונים גם בקרב תלמידים משלב חינוך יסודי וחט"ב. נתוני התלמידים ביסודי ובחט"ב מוצגים לראשונה בדוח זה.

תחילה מוצגים נתוני המדד המסכם "מאמצי בית הספר לעידוד למעורבות חברתית ואזרחית" לאורך זמן בין השנים תשע"ב-תשע"ה, ולאחר מכן מוצגים נתוני תשע"ה של המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו, בעבור בתי ספר דוברי עברית, בתי ספר בפיקוח ממלכתי ובתי ספר בפיקוח ממ"ד.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

מדד מסכם: מאמצי בית הספר לעידוד למעורבות חברתית ואזרחית*
א. "בבית הספר מעודדים תלמידים לגלות מנהיגות (למשל: להתנדב למועצת תלמידים, ליזום פרויקטים של שיפור בית ספרי ועוד)"
ב. "בבית הספר מעודדים את התלמידים להיות חברים בתנועות נוער"
ג. "בית הספר מעודד אותי לקחת חלק פעיל בחיים האזרחיים (כמו להתעניין בנושאים אקטואליים שעל סדר היום הציבורי בקהילה ובמדינה וכו')"
ד. "בית הספר מעודד אותי לעזור בפעילות התנדבותית למען הקהילה"
ה. "בית הספר מעודד אותי לקחת חלק במסגרות למעורבות חברתית (כמו מועצת תלמידים, חונכות וכד')"

* סולם התשובות להיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (מסכים או מסכים מאד) כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוזי המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד. בהתאמה, ערכי המדד נעים בין 0 ל-100.

השוואה בין שנים של המדד המסכם (תשע"ב-תשע"ה)

בתרשים 108 מוצגים נתוני המדד המסכם "מאמצי בית הספר לעידוד למעורבות חברתית ואזרחית" בשנה"ל תשע"ב-תשע"ה (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 108: דיווחי התלמידים על מאמצי בית הספר לעידוד למעורבות חברתית ואזרחית: נתוני המדד המסכם בשנים תשע"ב-תשע"ה

בתי ספר דוברי עברית (תשע"ב-תשע"ה)

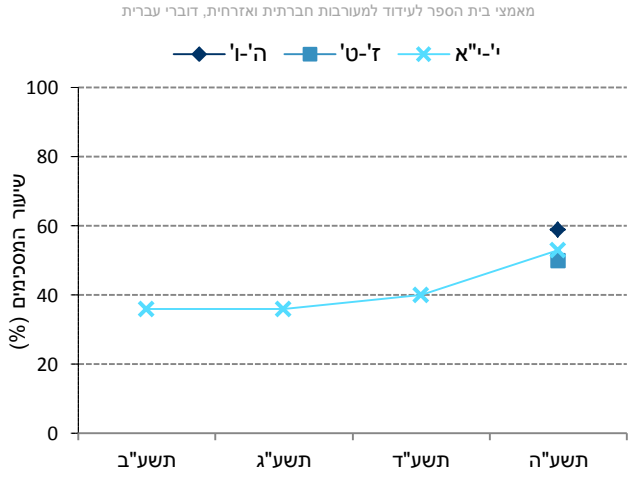

	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
ה'-ו'	-	-	-	59%
ז'-ט'	-	-	-	50%
י'-י"א	36%	36%	40%	53%

בתי ספר בפיקוח ממלכתי (תשס"ב-תשע"ה)

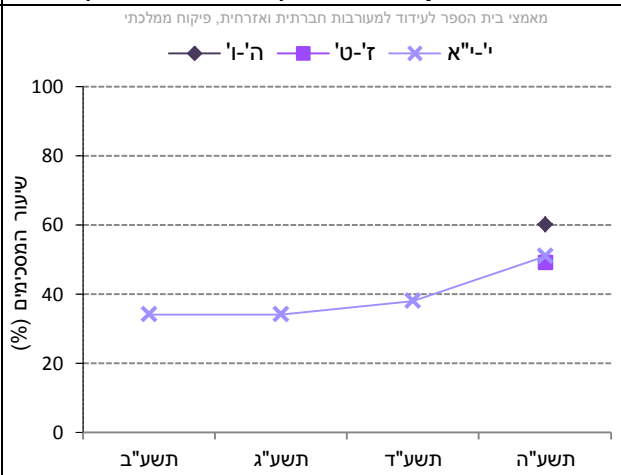

	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
ה'-ו'	-	-	-	60%
ז'-ט'	-	-	-	49%
י'-י"א	34%	34%	38%	51%

בתי ספר בפיקוח ממ"ד (תשס"ב-תשע"ה)

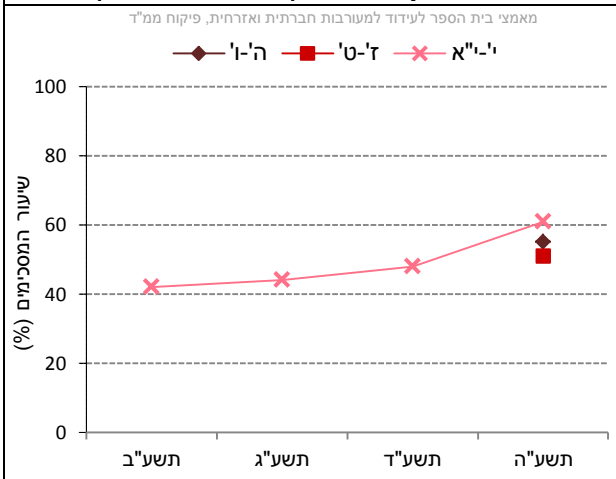

	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
ה'-ו'	-	-	-	55%
ז'-ט'	-	-	-	51%
י'-י"א	42%	44%	48%	61%

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ה)

בתרשים 109 מוצגים נתוני המדד המסכם "מאמצי בית הספר לעידוד למעורבות חברתית ואזרחית" וההיגדים המרכיבים אותו בשנה"ל תשע"ה בבתי ספר דוברי עברית, בבתי ספר בפיקוח ממלכתי ובבתי ספר בפיקוח ממ"ד (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 109: דיווחי התלמידים על מאמצי בית הספר לעידוד למעורבות חברתית ואזרחית: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי פיקוח ושלב חינוך (תשע"ה)

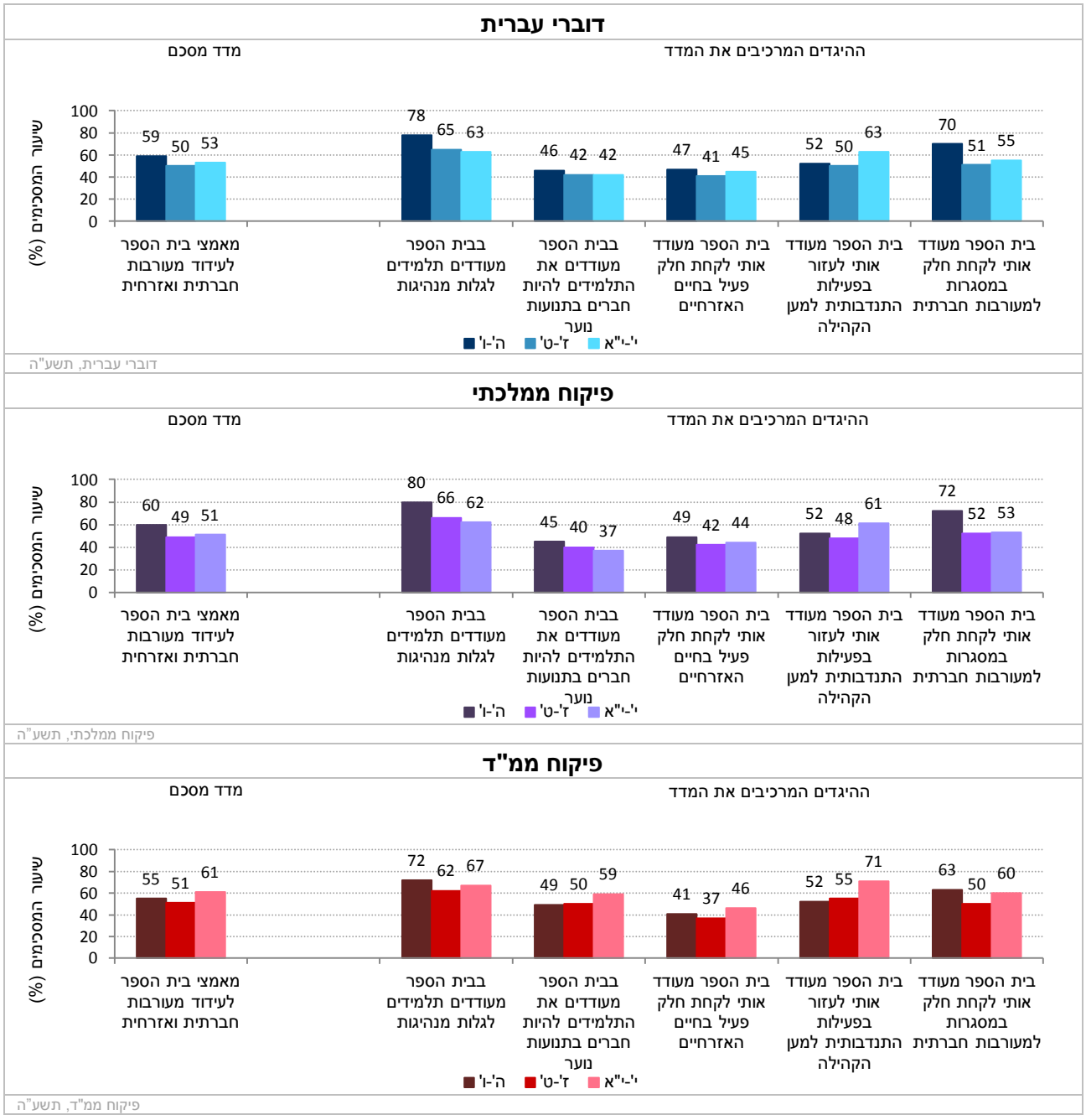

13.1.2 מאמצי בית הספר לעידוד למעורבות חברתית ואזרחית – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

כדי לקבל תמונה מלאה באשר למאמצי בית הספר לקידום חינוך חברתי-ערכי, התבקשו גם המורים לדווח על עמדותיהם בנושא בנוסף לדיווחי התלמידים.

הנתונים על-אודות מאמצי בית הספר לעידוד למעורבות חברתית ואזרחית נאספו בקרב מורי החט"ע החל מתשע"ב והחל מתשע"ה גם בקרב מורים בבתי ספר יסודיים ובחט"ב. תחילה מוצגים נתוני המדד המסכם "מאמצי בית הספר לעידוד למעורבות חברתית ואזרחית" לאורך זמן בין השנים תשע"ב-תשע"ה, ולאחר מכן מוצגים נתוני תשע"ה של המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שכבות גיל בעבור בתי ספר דוברי עברית, בתי ספר בפיקוח ממלכתי ובתי ספר בפיקוח ממ"ד.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

מדד מסכם: מאמצי בית הספר לעידוד למעורבות חברתית ואזרחית*
א. "נציגי התלמידים שותפו בתהליך קבלת ההחלטות לגבי המדיניות הבית ספרית"**
ב. "בית הספר מרבה ליזום פעילות של תלמידים למען הקהילה כגון איכות הסביבה, אירועים, נתינה וכו'"
ג. "בית הספר פועל על מנת לקדם את השתתפות התלמידים במסגרות כגון ועדות, בבית הספר, מועצה וכו'"
ד. "בבית הספר מקפידים לקשר את החומר הנלמד בכיתה לתכנים של תרומה לקהילה"

* סולם התשובות להיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (מסכים או מסכים מאד) כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוזי המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד. בהתאמה, ערכי המדד נעים בין 0 ל-100.

** שיעורי המורים שבחרו בתשובה "לא יודע" בהיגד זה עומדים על 11% בקרב דוברי עברית בשכבת גיל יסודי-חט"ב ועל 20% בשכבת גיל חט"ע

השוואה בין שנים של המדד המסכם (תשע"ב-תשע"ה)

בתרשים 110 מוצגים נתוני המדד המסכם "מאמצי בית הספר לעידוד למעורבות חברתית ואזרחית" בשנה"ל תשע"ב-תשע"ה (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

תרשים 110: דיווחי מורים על מאמצי בית הספר לעידוד למעורבות חברתית ואזרחית: נתוני המדד המסכם בשנים תשע"ב-תשע"ה

בתי ספר דוברי עברית (תשע"ב-תשע"ה)

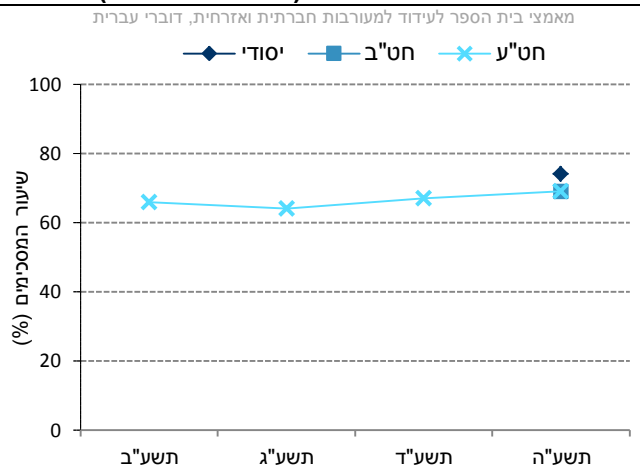

	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
יסודי	-	-	-	74%
חט"ב	-	-	-	69%
חט"ע	66%	64%	67%	69%

בתי ספר בפיקוח ממלכתי (תשע"ב-תשע"ה)

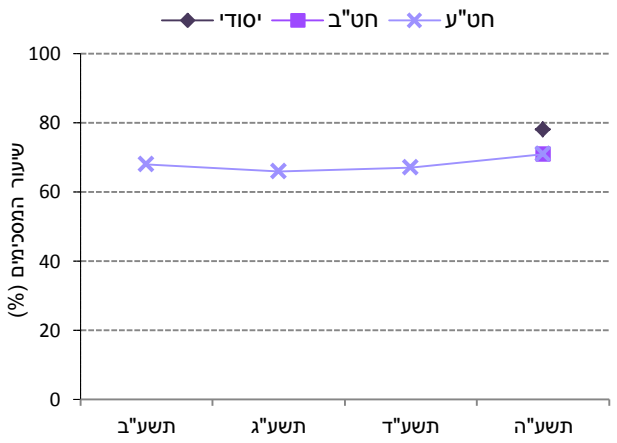

	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
יסודי	-	-	-	78%
חט"ב	-	-	-	71%
חט"ע	68%	66%	67%	71%

בתי ספר בפיקוח ממ"ד (תשע"ב-תשע"ה)

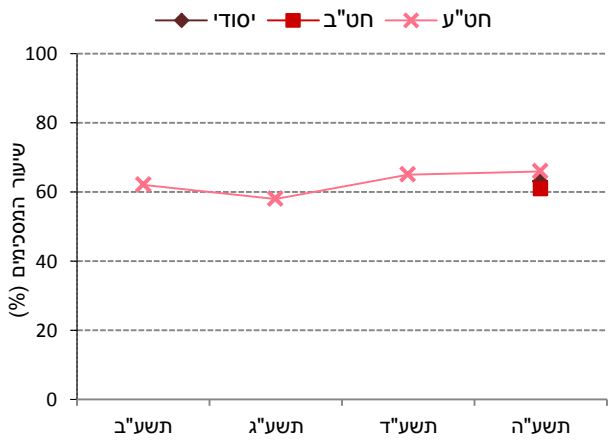

	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
יסודי	-	-	-	63%
חט"ב	-	-	-	61%
חט"ע	62%	58%	65%	66%

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ה)

בתרשים 111 מוצגים נתוני המדד המסכם "מאמצי בית הספר לעידוד למעורבות חברתית ואזרחית" וההיגדים המרכיבים אותו בשנה"ל תשע"ה לפי שלב חינוך בבתי ספר דוברי עברית, בבתי ספר בפיקוח ממלכתי ובבתי ספר בפיקוח ממ"ד (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

תרשים 111: דיווחי מורים על מאמצי בית הספר לעידוד למעורבות חברתית ואזרחית: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי פיקוח ושלב חינוך (תשע"ה)

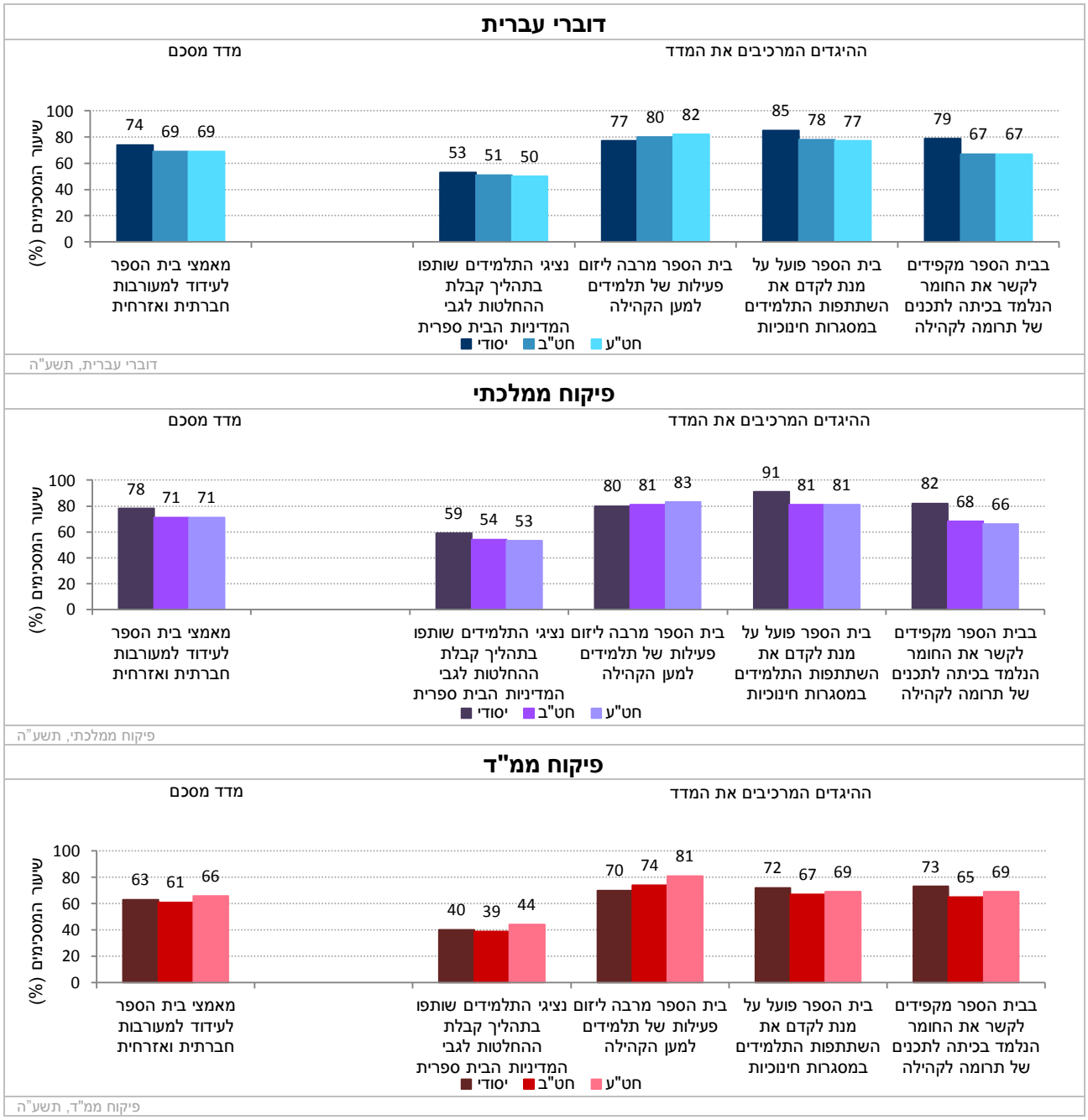

13.2 קידום סובלנות כלפי האחר והשונה

13.2.1 היעדר סובלנות כלפי האחר והשונה – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

החברה הישראלית מאופיינת בשונות חברתית המורכבת מדתות, תרבויות, ארצות מוצא, אנשים בעלי מוגבלויות, אנשים בעלי דעות פוליטיות שונות ועוד. שונות חברתית זו היא משאב רב-ערך המזמן לפתחנו הזדמנות ללמוד להכיל את השונה והאחר ולבנות חברה המושתתת על ערכים של כבוד האדם, שוויון, צדק, ערבות הדדית, סולידריות, סובלנות, קבלת האחר ועוד[8]. תת-הפרק הנוכחי מנסה לבחון את היקף התופעה של חוסר סובלנות כלפי קבוצות תלמידים שונות מצד אחד ואת המידה בה בית הספר פועל ומעודד תלמידים לגלות סובלנות כלפי האחר והשונה מצד אחר.

המדד "היעדר סובלנות כלפי האחר והשונה" בוחן את המידה בה תלמידים נחשפים לגילויים של חוסר סובלנות כלפי בני/בנות לאום אחר, בני/בנות מין אחר, בעלי מוגבלויות, בשל מראה חיצוני, במי שמחזיק בדעה פוליטית שונה ובעולים חדשים.

נתונים אלה נאספו השנה לראשונה בקרב כלל התלמידים מכל שלבי החינוך: יסודי (ה'-ו'), חט"ב (ז'-ט') וחט"ע (י'-י"א). הנתונים מוצגים לראשונה בדוח זה. בנושא זה לא חושב מדד מסכם, והנתונים של כל אחד מן ההיגדים מוצגים בנפרד עבור שנה"ל תשע"ה, בחלוקה לפי שכבות גיל בעבור בתי ספר דוברי עברית, בתי ספר בפיקוח ממלכתי ובתי ספר בפיקוח ממ"ד.

להלן פירוט ההיגדים במדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

ללא מדד מסכם: היעדר סובלנות כלפי האחר והשונה*
א. "פעמים רבות תלמידים בכיתה שלי מדברים בשפה שפוגעת (למשל: קללות, עלבונות, שפה בוטה וכד'): **בבני/בנות לאום אחר (יהודים, ערבים וכו')**"
ב. "פעמים רבות תלמידים בכיתה שלי מדברים בשפה שפוגעת (למשל: קללות, עלבונות, שפה בוטה וכד'): **בבני/בנות מין אחר (בנים, בנות)**"
ג. "פעמים רבות תלמידים בכיתה שלי מדברים בשפה שפוגעת (למשל: קללות, עלבונות, שפה בוטה וכד'): **בבעלי מוגבלויות (כבדי ראייה, נכים וכו')**"
ד. "פעמים רבות תלמידים בכיתה שלי מדברים בשפה שפוגעת (למשל: קללות, עלבונות, שפה בוטה וכד'): **בגלל מראה חיצוני**"
ה. "פעמים רבות תלמידים בכיתה שלי מדברים בשפה שפוגעת (למשל: קללות, עלבונות, שפה בוטה וכד'): **במי שמחזיק בדעה פוליטית שונה (ימין/ שמאל וכד')**"
ו. "פעמים רבות תלמידים בכיתה שלי מדברים בשפה שפוגעת (למשל: קללות, עלבונות, שפה בוטה וכד'): **בעולים חדשים**"

* המשיבים התבקשו לציין באיזו מידה הם מסכימים עם ההיגד על סולם בן חמש דרגות, הנע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (4 או 5) כמסכימים עם ההיגד.

[8] משרד החינוך (2013). האחר הוא אני. תהליך חינוכי ערכי לקידום חברת מופת. אוגדן עבור משרד החינוך, ברשויות המקומיות והחינוך הבלתי פורמלי.

נתוני ההיגדים (תשע"ה)

בתרשים 112 מוצגים נתוני ההיגדים העוסקים ב"היעדר סובלנות כלפי האחר והשונה" בשנה"ל תשע"ה, לפי שלב חינוך בבתי ספר דוברי עברית, בבתי ספר בפיקוח ממלכתי ובבתי ספר בפיקוח ממ"ד (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 112: דיווחי התלמידים על היעדר סובלנות כלפי האחר והשונה: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי פיקוח ושלב חינוך (תשע"ה)

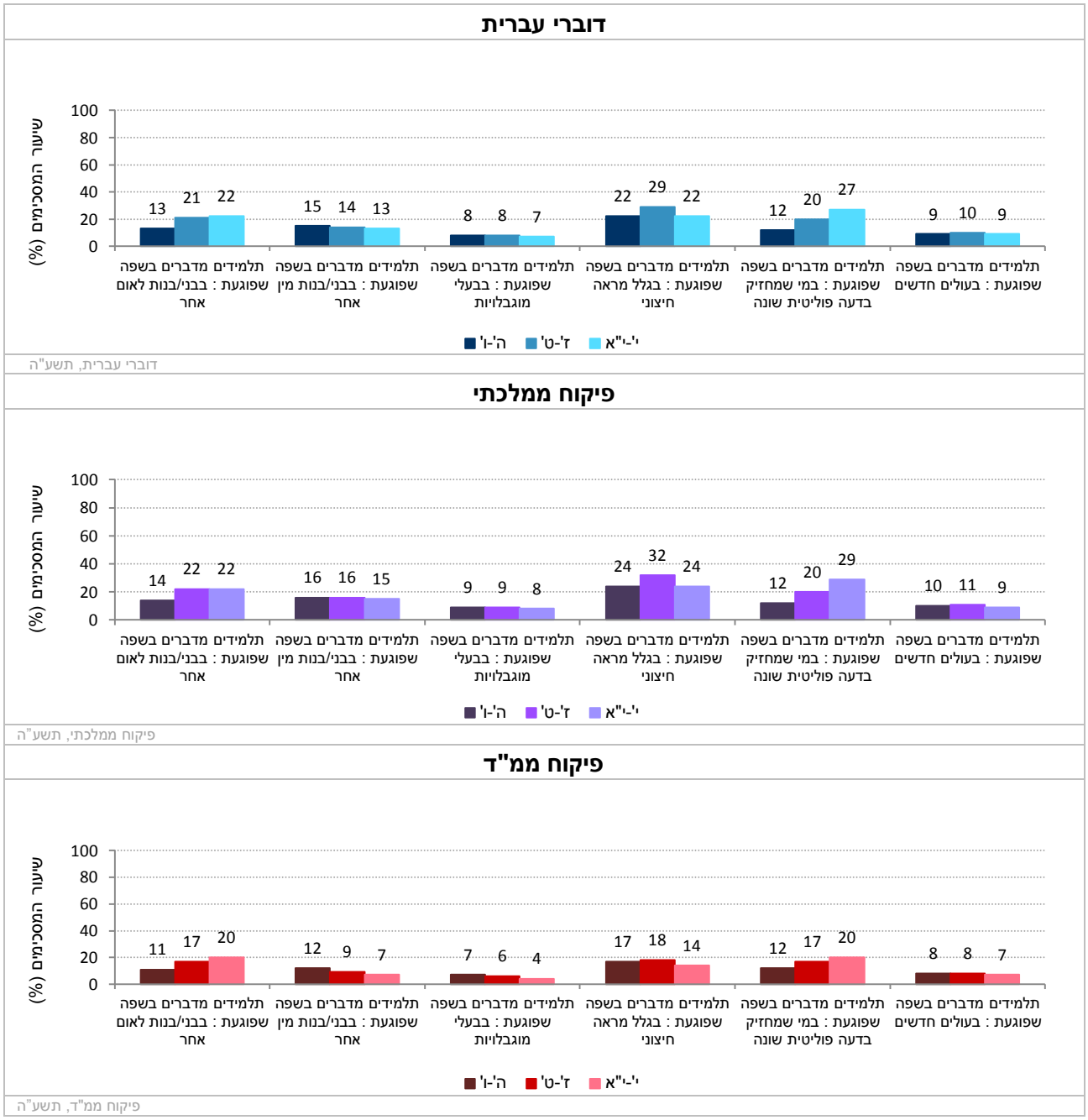

13.2.2 מאמצי בית הספר לקידום סובלנות כלפי האחר והשונה – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

קודם לכן הוצגו דיווחי תלמידים על גילויים של חוסר סובלנות כלפי קבוצות תלמידים שונות. להלן יוצגו תפיסות התלמידים בדבר המאמצים שצוות בית הספר משקיע בקידום הסובלנות כלפי האחר והשונה (למשל, דוברי שפה אחרת, בעלי מוגבלויות, משתייכים לדת אחרת וכד').

המדד המסכם "מאמצי בית הספר לקידום סובלנות כלפי האחר והשונה" מנסה לבחון את המידה בה בית הספר פועל ומעודד תלמידים להתייחס בכבוד לתלמידים מקבוצות שונות, לשתף את כלל התלמידים בפעילויות חברתיות, לגלות סובלנות כלפי האחר והשונה ועוד.

נתונים אלה נאספו בקרב תלמידים משלבי החינוך: יסודי (ה'-ו'), חט"ב (ז'-ט') וחט"ע (י'-י"א). הנתונים נאספו לראשונה בתשע"ה ומדווחים בדוח זה לראשונה. להלן מוצגים נתוני תשע"ה של המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שכבות גיל בעבור בתי ספר דוברי עברית, בתי ספר בפיקוח ממלכתי ובתי ספר בפיקוח ממ"ד.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

מדד מסכם: מאמצי בית הספר לקידום סובלנות כלפי האחר והשונה*
א. "בבית הספר מעודדים אותנו לגלות סובלנות כלפי האחר והשונה (למשל, דוברי שפה אחרת, בעלי מוגבלויות, משתייכים לדת אחרת וכו')"
ב. "התלמידים בכיתה שלי מתייחסים בכבוד כלפי האחר והשונה (למשל: דוברי שפה אחרת, בעלי מוגבלויות, בני דת אחרת וכו')"
ג. "המורים בכיתה שלי מתייחסים בכבוד כלפי האחר והשונה (למשל: דוברי שפה אחרת, בעלי מוגבלויות, בני דת אחרת וכו')"
ד. "צוות בית הספר עושה מאמצים כדי לשתף את כל התלמידים בפעילויות, ללא הבדלי מוצא, דת, מוגבלות וכו' (למשל מוודאים שכולם ישתתפו בפעילויות, שתלמידים יהיו חברים גם של תלמידים שונים מהם, שכולם יוזמנו לאירועים חברתיים וכד')"
ה. "כל התלמידים בבית הספר שלנו, ללא הבדלי מוצא, דת, מוגבלות וכד' משתלבים בחברה באופן מלא (משתתפים בפעילויות, יש להם חברים מהכיתה מוזמנים לאירועים חברתיים בבית הספר ומחוצה לו וכד')"

* סולם התשובות להיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (מסכים או מסכים מאד) כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוזי המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד. בהתאמה, ערכי המדד נעים בין 0 ל-100.

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ה)

בתרשים 113 מוצגים נתוני המדד המסכם "מאמצי בית הספר לקידום סובלנות כלפי האחר והשונה" וההיגדים המרכיבים אותו בשנה"ל תשע"ה לפי שלב חינוך בבתי ספר דוברי עברית, בבתי ספר בפיקוח ממלכתי ובבתי ספר בפיקוח ממ"ד (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 113: דיווחי תלמידים על מאמצי בית הספר לקידום סובלנות כלפי האחר והשונה: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי פיקוח ושלב חינוך (תשע"ה)

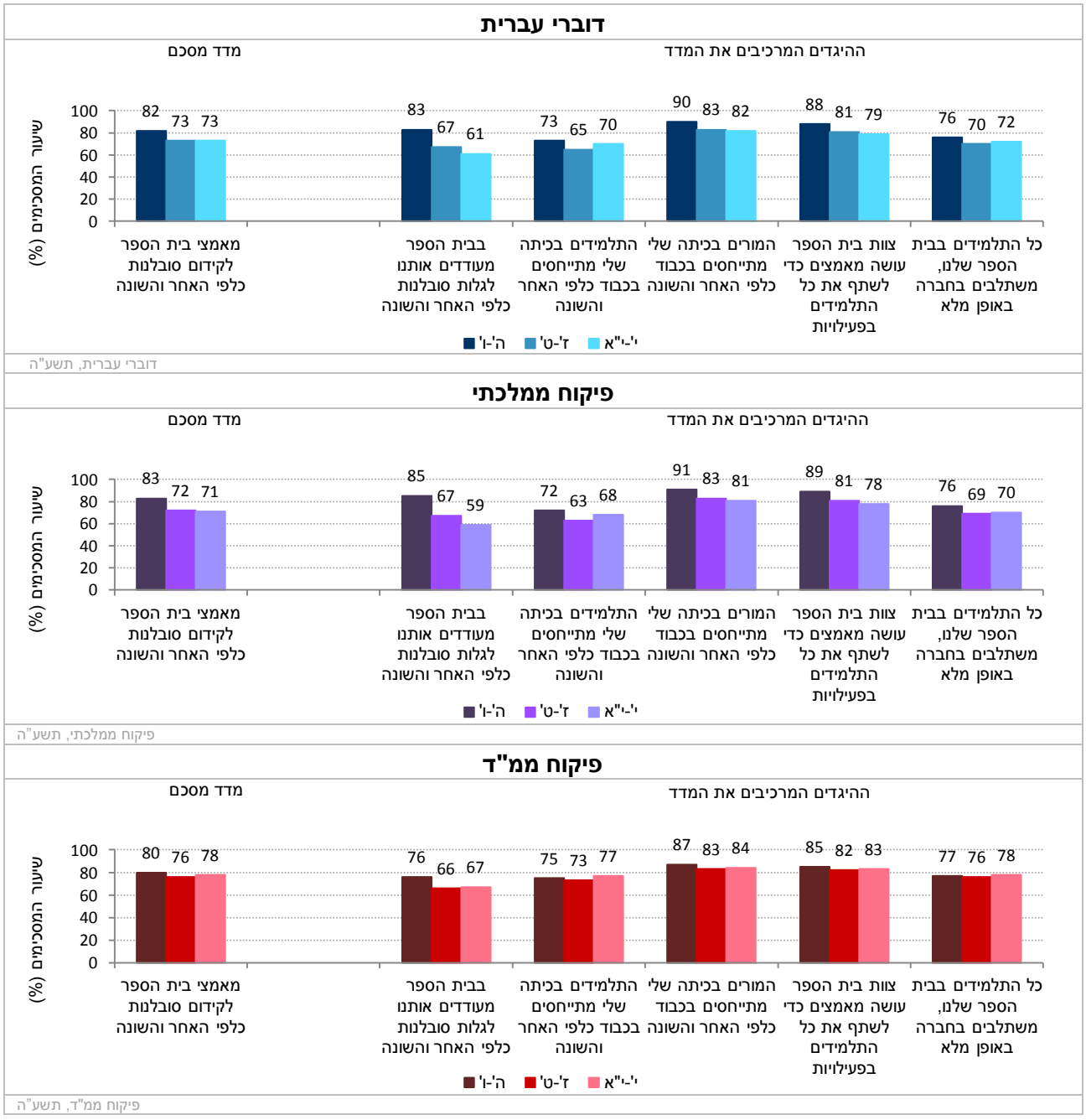

13.2.3 מאמצי בית הספר לקידום סובלנות כלפי האחר והשונה – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

כדי לקבל תמונה מלאה באשר למאמצי בית הספר לקידום סובלנות כלפי האחר והשונה, התבקשו גם המורים לדווח על עמדותיהם בנושא בנוסף לדיווחי התלמידים על המדד המסכם "מאמצי בית הספר לקידום סובלנות כלפי האחר והשונה".

נתונים נאספו בקרב מורים משלבי החינוך: יסודי (ה'-ו'), חט"ב (ז'-ט') וחט"ע (י'-י"א) החל מתשע"ד. הנתונים מוצגים לאורך זמן בין השנים תשע"ד-תשע"ה בחלוקה לפי שלב חינוך בעבור בתי ספר דוברי עברית, בתי ספר בפיקוח ממלכתי ובתי ספר בפיקוח ממ"ד.

להלן נוסח ההיגד כפי שהוצג בשאלון:

ללא מדד מסכם: מאמצי בית הספר לקידום סובלנות כלפי האחר והשונה*
א. "בבית הספר פועלים רבות על מנת לקדם סובלנות כלפי האחר והשונה (למשל: דוברי שפה אחרת, בעלי מוגבלויות, משתייכים לדת אחרת וכו')"*

* סולם התשובות להיגד היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (מסכים או מסכים מאד) כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים).

השוואה בין שנים של ההיגד (תשע"ד-תשע"ה)

בתרשים 114 מוצגים נתוני ההיגד "בבית הספר פועלים רבות על מנת לקדם סובלנות כלפי האחר והשונה" בשנים תשע"ד-תשע"ה (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

תרשים 114: דיווחי מורים על ההיגד "בבית הספר פועלים רבות על מנת לקדם סובלנות כלפי האחר והשונה" בשנים תשע"ד-תשע"ה

בתי ספר דוברי עברית (תשע"ד-תשע"ה)

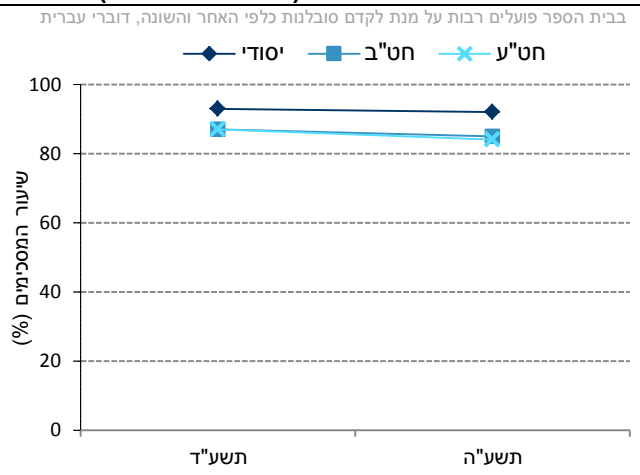

	תשע"ד	תשע"ה
יסודי	93%	92%
חט"ב	87%	85%
חט"ע	87%	84%

בתי ספר בפיקוח ממלכתי (תשע"ד-תשע"ה)

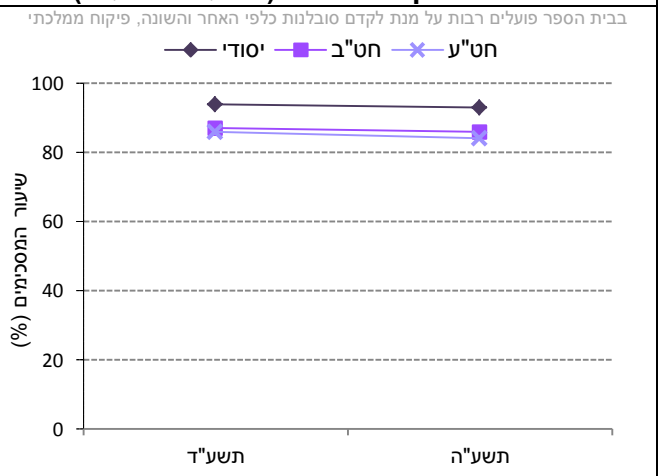

	תשע"ד	תשע"ה
יסודי	94%	93%
חט"ב	87%	86%
חט"ע	86%	84%

בתי ספר בפיקוח ממ"ד (תשע"ד-תשע"ה)

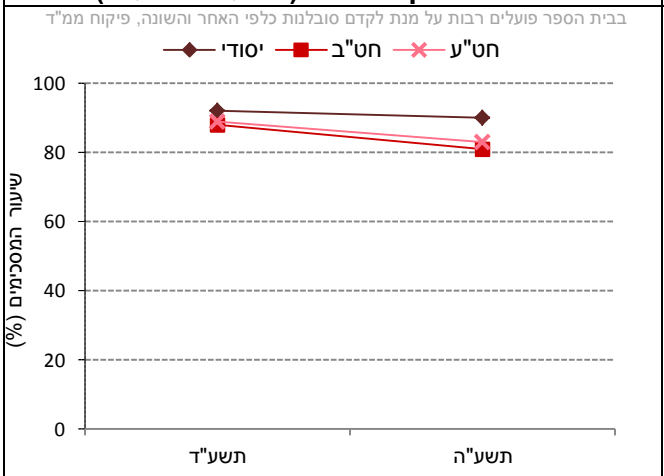

	תשע"ד	תשע"ה
יסודי	92%	90%
חט"ב	88%	81%
חט"ע	89%	83%

פרק 13: ממצאים עיקריים

מאמצי בית הספר לעידוד למעורבות חברתית ואזרחית לפי דיווחי התלמידים (יסודי, חט"ב וחט"ע)

- באופן כללי, כ-60% מן התלמידים בשכבת הגיל יסודי וכמחצית מן התלמידים בשכבות הגיל חט"ב וחט"ע דיווחו כי בית ספרם משקיע מאמצים לעידוד תלמידים למעורבות חברתית ואזרחית. שיעורי הדיווח בקרב תלמידים בשני סוגי הפיקוח נמוכים בעיקר בשכבת הגיל חט"ב ועומדים על כ-50%. מעניין לציין, כי בעוד שבקרב תלמידי הפיקוח הממ"ד שיעורי הדיווח הגבוהים ביותר הם בקרב תלמידי החט"ע (61%) הרי שבקרב תלמידי הפיקוח הממלכתי שיעורי הדיווח הגבוהים ביותר הם בקרב תלמידי היסודי (60%).
- השוואת שיעורי הדיווח על המדד המסכם לאורך שנים בחט"ע מצביעה על עלייה ניכרת בשיעורי הדיווח של התלמידים, בשני סוגי הפיקוח, שעיקרה בין תשע"ד לתשע"ה (עלייה של 13%). נתונים נוספים (שאינם מוצגים בדוח) מצביעים על כך, כי מבין ההיגדים המרכיבים את המדד המסכם, עיקר העלייה בדיווחי התלמידים נרשמה בהיגד העוסק בעידוד תלמידים לגלות מנהיגות. בשכבות ה'-ט' המדד נבדק לראשונה בשנה"ל תשע"ה ולכן יש להמשיך ולבחון את שיעורי הדיווח על המדד בשנים הקרובות כדי ללמוד על מגמות רב שנתיות.
- התבוננות בהיגדים המרכיבים את המדד המסכם מראה שכ-70% מהתלמידים דיווחו שביה"ס מעודד אותם לגלות מנהיגות, כ-60% דיווחו שביה"ס מעודד אותם למעורבות חברתית והתנדבותית וכ-45% דיווחו כי בית הספר מעודד אותם לקחת חלק פעיל בחיים האזרחיים ולהיות חברים בתנועות נוער.
- הפער הגדול ביותר בין סוגי הפיקוח נרשם בחט"ע לטובת הפיקוח הממ"ד. כך, שיעורי התלמידים שדיווחו על עידוד למעורבות חברתית, עידוד לפעילות התנדבותית, חברות בתנועת נוער ועידוד לגילויי מנהיגות גבוהים יותר בבתי ספר בפיקוח ממ"ד מאשר בבתי"ס בפיקוח ממלכתי. לעומת זאת, בשכבות הגיל הנמוכות יותר – יסודי וחט"ב נרשמו פערים לטובת בתי ספר בפיקוח הממלכתי. כך, שיעורי התלמידים שדיווחו על עידוד תלמידים לגילויי מנהיגות ועידוד תלמידים ללקיחת חלק פעיל בחיים האזרחיים גבוה יותר בחינוך הממלכתי בהשוואה לממ"ד.

מאמצי בית הספר לעידוד למעורבות חברתית ואזרחית לפי דיווחי המורים (יסודי, חט"ב וחט"ע)

- כ-70% מהמורים דיווחו על מאמצי בית הספר לעידוד למעורבות חברתית ואזרחית. בשונה מדיווחי התלמידים בנושא זה, שיעורי הדיווח בבתי"ס בפיקוח ממ"ד נמוכים באופן ניכר (כ- 63%) משיעורי הדיווח בבתי"ס דוברי עברית (כ-73%).
- לאורך השנים תשע"ב-תשע"ה בהם נבדקו שיעורי ההסכמה עם המדד בקרב מורים בחט"ע נרשמה עלייה מתונה בשיעורי ההסכמה של מורים בשני סוגי הפיקוח. בשלבי החינוך יסודי וחט"ב המדד חושב לראשונה בשנה"ל תשע"ה ולכן יש להמשיך ולעקוב אחרי שיעורי ההסכמה עם המדד בשנים הבאות.
- התבוננות בהיגדים המרכיבים את המדד המסכם מראה, כי שיעורי ההסכמה הגבוהים ביותר היו עם ההיגדים שעסקו בקידום השתתפות התלמידים במסגרות חינוכיות-חברתיות, וייזום פעילויות של תלמידים למען הקהילה. ההיגד עליו נרשמו שיעורי ההסכמה הנמוכים ביותר (בשני סוגי הפיקוח) עוסק בשיתוף נציגי התלמידים בתהליך קבלת ההחלטות לגבי המדיניות הבית ספרית.

היעדר סובלנות כלפי האחר והשונה לפי דיווחי תלמידים (יסודי, חט"ב וחט"ע)

- התלמידים בשלוש שכבות הגיל התבקשו להשיב על שישה היגדים הנוגעים לחשיפה לגילויים של היעדר סובלנות כלפי האחר והשונה. כרבע מהתלמידים דיווחו כי בכיתה מתנהלות שיחות בשפה פוגעת בגלל המראה החיצוני, כחמישית דיווחו על מקרים של שפה פוגעת בבני/בנות לאום אחר או בבעלי עמדות פוליטיות שונות. כ-14% דיווחו על מקרים של שפה פוגעת בבני/בנות מין אחר וכ-8% דיווח על שפה פוגעת בבעלי מוגבלויות. כ-9% דיווחו על שימוש בשפה שפוגעת בעולים חדשים.
- בהשוואה בין סוגי הפיקוח עולה, כי שיעורי הסכמה בקרב תלמידים בפיקוח ממלכתי היו גבוהים יותר בכל ההיגדים ובשלוש שכבות הגיל. הפער הגדול ביותר נרשם בפגיעה בשל מראה חיצוני (שיעורי הסכמה גבוהים בכ- 10% בבתי ספר בפיקוח ממלכתי לעומת פיקוח ממ"ד).
- בחינת שיעורי ההסכמה עם ההיגדים לפי שכבות גיל מעלה, כי בהיגדים העוסקים בשפה שפוגעת בבני/בנות מין אחר, בבעלי מוגבלות או בעולים חדשים לא נרשמו הבדלים בשיעורי ההסכמה בין שכבות הגיל השונות. לעומת זאת, בהיגדים העוסקים בפגיעה בבני/בנות לאום אחר ובמי שמחזיק בדעה פוליטית שונה נרשמה עלייה בשיעורי ההסכמה עם העלייה בשכבות הגיל. בהיגד שעוסק בפגיעה בשל מראה חיצוני נצפו שיעורי דיווח גבוהים יותר בחט"ב לעומת יסודי וחט"ע.

מאמצי בית הספר לקידום סובלנות כלפי האחר והשונה לפי דיווחי תלמידים (יסודי, חט"ב וחט"ע)

- 82% מהתלמידים בשכבת גיל ה'-ו', ו-73% בשכבות הגיל ז'-ט' ו- י'-י"א דיווחו כי בית הספר מקדם סובלנות כלפי האחר והשונה. בשכבת גיל ה'-ו' שיעורי ההסכמה היו גבוהים יותר בבתי ספר בפיקוח ממלכתי ואילו בשכבות גיל ז'-י"א שיעורי ההסכמה היו גבוהים יותר בבתי ספר בפיקוח ממ"ד.
- התבוננות בהיגדים המרכיבים את המדד המסכם מראה, כי שיעורי ההסכמה הגבוהים ביותר היו עם ההיגד "המורים בכיתה שלי מתייחסים בכבוד כלפי האחר והשונה" ואילו שיעורי ההסכמה הנמוכים ביותר באופן יחסי היו עם ההיגד "התלמידים בכיתה שלי מתייחסים בכבוד כלפי האחר והשונה".

מאמצי בית הספר לקידום סובלנות כלפי האחר והשונה לפי דיווחי מורים (יסודי, חט"ב וחט"ע)

- כ-90% מהמורים ביסודי וכ- 85% מן המורים בחט"ב ובחט"ע דיווחו כי בית הספר מקדם סובלנות כלפי האחר והשונה. שיעור המורים שדיווחו כך בבתי"ס בפיקוח ממלכתי גבוה יותר במקצת בהשוואה לשיעור המורים בבתי"ס בפיקוח ממ"ד, בכל שלבי החינוך.
- בהשוואה לתשע"ד נצפתה ירידה קלה בשיעורי הדיווח של המורים על ההיגד בשלושת שלבי החינוך ובשני סוגי הפיקוח. עיקר הירידה נרשמה בבתי ספר בפיקוח ממ"ד בשלב חינוך חט"ב וחט"ע (ירידה של כ-6%).

לסיכום

- ממבט על ניתן להסיק, כי הן לפי דיווחי התלמידים (50%-60%) והן לפי דיווחי המורים (כשלושה רבעים) בית הספר משקיע מאמצים לעידוד תלמידים למעורבות חברתית ואזרחית, כפי שמתבטא בעידוד מנהיגות, עידוד פעילויות התנדבותיות וקיום פעילויות בית ספריות נוספות למען הקהילה והחברה בבית הספר ומחוצה לו. בחט"ע ניכרת מגמת עליה משמעותית בשנה האחרונה, לפי דיווחי התלמידים בשני סוגי הפיקוח.
- עוד ניתן לראות כי לפי דיווחי רוב התלמידים והמורים (כ-80%), בתי הספר עושים מאמצים לקידום סובלנות כלפי האחר והשונה. יותר בבתי ספר יסודיים, מאשר בחט"ב וחט"ע. יחד עם זאת עדיין, לפי דיווחי התלמידים, כרבע מהתלמידים דיווחו כי בכיתה מתנהלות שיחות בשפה פוגעת בגלל המראה החיצוני, כחמישית דיווחו על מקרים של שפה פוגעת בבני/בנות לאום אחר או בבעלי עמדות פוליטיות שונות. כ-14% דיווחו על מקרים של שפה פוגעת בבני/בנות מין אחר וכ-8% דיווח על שפה פוגעת בבעלי מוגבלויות. כ-9% דיווחו על שימוש בשפה שפוגעת בעולים חדשים.

14. רפורמות במערכת החינוך: "אופק חדש" ו-"עוז לתמורה"

בשנים האחרונות הוטמעו במערכת החינוך שתי רפורמות מערכתיות מרכזיות: רפורמת "אופק חדש" יושמה בגני הילדים, בבתי הספר היסודיים ובחטיבות הביניים החל מתשס"ח, ורפורמת "עוז לתמורה" יושמה בבתי ספר תיכוניים החל מתשע"ב. יישום הרפורמות החל לאחר חתימה על הסכם קיבוצי כללי ובשיתוף משרד החינוך, הסתדרות המורים וארגון המורים.

במוקדי הרפורמות עומדים קידום ההוראה-למידה ופיתוח ההיבט החברתי, הערכי והרגשי של התלמידים באמצעות שני מהלכים עיקריים:

א. קידום חינוך והוראה-למידה ממוקדים בפרט במסגרת "שעות פרטניות": מפגשי למידה של המורה עם קבוצות קטנות של תלמידים.

ב. פיתוח מקצועי והקצאת זמן לעובדי ההוראה לביצוע משימות שונות במוסד החינוכי, בנוסף על הוראה בכיתה. זאת, במטרה לחזק את הפרופסיה של עובדי ההוראה.

לשתי הרפורמות מאפיינים ארגוניים ופדגוגיים משמעותיים שיש בהם כדי להביא לשינוי בהתנהלות בתי הספר ואף בדרכי ההוראה והלמידה, ולתרום בין היתר לשיפור בהישגי התלמידים, בתפקודם וברווחתם, לשיפור האקלים הבית ספרי, לטיפוח כישורים לעבודת צוות, לאחריות הדדית ולתרומה לקהילה.

הרשות הארצית למדידה והערכה בחינוך (ראמ"ה) לִוותה בהערכה ייעודית את שתי הרפורמות בשנותיהן הראשונות. עם הטמעתן במערכת החינוך והיותן חלק בלתי נפרד מן ההתנהלות הבית ספרית הוחלט להמשיך ללוותן באמצעות שאלוני האקלים והסביבה הפדגוגית המועברים במסגרת סקרי המיצ"ב.

בפרק זה נתמקד בעמדות מורים ותלמידים כלפי הרפורמות ואופן יישומן. תחילה יוצגו נתונים על רפורמת "אופק חדש" ובהמשך על רפורמת "עוז לתמורה".

14.1 רפורמת "אופק חדש" – דיווחי מורים ביסודי ובחט"ב

"אופק חדש" היא רפורמה מערכתית שהונהגה החל מתשס"ח ונועדה להקיף היבטים רבים בחיי בית הספר. לרפורמה הוצבו ארבעה יעדים עיקריים: חיזוק מעמדם של המורים והעלאת שכרם, מתן שוויון הזדמנויות לכל תלמיד והעלאת הישגי התלמידים, שיפור האקלים בבתי הספר, והעצמה והרחבה של סמכויות מנהל בית הספר.

במסגרת הרפורמה הורחב שבוע העבודה של מורה בבית ספר יסודי במשרה מלאה ל-36 שעות, מהן 26 שעות פרונטאליות, 5 שעות שהייה (המיועדות בעיקר להסטת העבודה מהבית לבית הספר וכוללות ישיבות עבודה, הכנת חומרי למידה ותכנון ההוראה, מפגשים פרטניים עם הורים ובדיקת עבודות ומבחנים), ו-5 שעות פרטניות. השעות הפרטניות מיועדות לעבודה עם קבוצה המונה עד 5 תלמידים, ותוֹכנן נקבע על-ידי בית הספר, על-פי הנחיות משרד החינוך.

מבנה שבוע העבודה של מורה ברפורמה בחטיבת הביניים שונה מזה שהונהג בבית הספר היסודי. בחטיבות הביניים שבוע עבודה של מורה במשרה מלאה כולל 23 שעות פרונטאליות, 9 שעות שהייה ו-4 שעות פרטניות. כלומר, במסגרת הרפורמה למורים בחטיבות הביניים בהשוואה לעמיתיהם בחינוך היסודי, יש יותר שעות שהייה (9 לעומת 5, בהתאמה) ופחות שעות פרונטאליות (23 לעומת 26, בהתאמה) ושעות פרטניות (4 לעומת 5, בהתאמה).

בתת-פרק זה מוצגים דיווחי מורים בשלבי חינוך יסודי וחט"ב באשר להיבטים שונים של הרפורמה. נתונים על-אודות שביעות הרצון של המורים מן הרפורמה, המלצותיהם לגבי המשך יישומה של הרפורמה במערכת ועמדותיהם כלפי שעות השהייה וכלפי השעות הפרטניות, נאספו בקרב מורים המשתתפים ברפורמת "אופק חדש". ואילו נתונים על-אודות יישום השעות הפרטניות ואיכותן נאספו בקרב כלל המורים בבית הספר.

חשוב לציין כי, כ- 90% מבין המורים ביסודי ובחט"ב שהשיבו על השאלונים ציינו שהם הצטרפו לרפורמת "אופק חדש" (93% בפיקוח הממלכתי ו- 88% בפיקוח הממ"ד).

14.1.1 שביעות רצון כללית מרפורמת "אופק חדש" ורצון בהמשך הרפורמה – דיווחי מורים המשתתפים ב"אופק חדש"

להלן נציג את מידת שביעות הרצון של המורים מן הרפורמה, ובהמשך, את המלצתם של המורים למערכת – האם להמשיך ברפורמה או להפסיקה.

14.1.1.1 שביעות רצון כללית מרפורמת "אופק חדש" – דיווחי מורים המשתתפים ב"אופק חדש"

המורים המשתתפים ברפורמת "אופק חדש" נשאלו באיזו מידה הם שבעי רצון מן הרפורמה. הנתונים נאספו בקרב מורים בבתי ספר יסודיים וחט"ב. להלן מוצגת התפלגות תשובות המורים בחלוקה לפי שלב חינוך, בעבור בתי ספר דוברי עברית, בתי ספר בפיקוח ממלכתי ובתי ספר בפיקוח ממ"ד.

בלוח 12 מוצגת התפלגות תשובות מורים המשתתפים ב"אופק חדש" לשאלה "באיזו מידה אתה שבע רצון מרפורמת אופק חדש?"

לוח 12: התפלגות תשובות מורים ב"אופק חדש" לשאלה "באיזו מידה אתה שבע רצון מרפורמת "אופק חדש"? בחלוקה לפי שלב חינוך בעבור בתי ספר דוברי עברית, בתי ספר בפיקוח ממלכתי ובתי ספר בפיקוח ממ"ד.

מידת שביעות הרצון מרפורמת "אופק חדש"	שלב חינוך	בתי"ס פיקוח ממלכתי	בתי"ס פיקוח ממ"ד	בתי"ס דוברי עברית
במידה רבה או רבה מאד	יסודי	35%	33%	35%
	חט"ב	29%	29%	29%
במידה בינונית	יסודי	42%	40%	41%
	חט"ב	36%	47%	38%
מידה מועטה או כלל לא	יסודי	23%	27%	24%
	חט"ב	35%	24%	33%

14.1.1.2 המלצת מורים ב"אופק חדש" למערכת החינוך באשר להמשך הרפורמה או הפסקתה – דיווחי מורים המשתתפים ב"אופק חדש"

המורים המשתתפים ב"אופק חדש" נשאלו מהי המלצתם למערכת – האם להמשיך את הרפורמה או להפסיקה.

בלוח 13 מוצגת התפלגות תשובות המורים לשאלה: אילו הדבר היה בידיך, האם היית ממליץ למערכת להמשיך או להפסיק את 'אופק חדש'"

לוח 13: התפלגות תשובות מורים ב"אופק חדש" על אפשרויות התשובה לשאלה "אילו הדבר היה נתון בידיך האם היית ממליץ למערכת להמשיך או להפסיק את 'אופק חדש'" בחלוקה לפי שלב חינוך בעבור בתי ספר דוברי עברית, בתי ספר בפיקוח ממלכתי ובתי ספר בפיקוח ממ"ד.

אילו הדבר היה נתון בידיך האם היית ממליץ למערכת (להפסיק או להמשיך את "אופק חדש")	שלב חינוך	בתי"ס פיקוח ממלכתי	בתי"ס פיקוח ממ"ד	בתי"ס דוברי עברית
להפסיק את "אופק חדש" בבית הספר ולחזור למתכונת העבודה הקודמת לפני הרפורמה	יסודי	7%	9%	7%
	חט"ב	16%	13%	15%
להמשיך את "אופק חדש" בבית הספר כפי שהוא	יסודי	15%	14%	15%
	חט"ב	12%	13%	13%
להמשיך את "אופק חדש" בבית הספר עם מספר שינויים	יסודי	78%	76%	78%
	חט"ב	71%	74%	72%

14.1.2 שעות פרטניות ב"אופק חדש" – דיווחי כלל המורים ביסודי ובחט"ב

כאמור, במסגרת רפורמת "אופק חדש" הוקצו למורים בבתי ספר יסודיים 5 שעות פרטניות/תגבור לימודי[9] ולמורים בחטיבות הביניים – 4 שעות. השעות הפרטניות מיועדות לעבודה עם קבוצה המונה עד 5 תלמידים, ותוכנן נקבע על-ידי בית הספר. שעות פרטניות בקבוצות קטנות הן אחד מן המשאבים המשמעותיים ביותר ברפורמת "אופק חדש" ומאפשרות למורה להגיע לכל תלמידה ותלמיד ולמקד אותם בלמידה, וכן מסייעות לתלמידים לפתח מיומנויות של למידה עצמית ולקבל אחריות רבה יותר על תהליך הלמידה.

בחלק זה נבקש לבחון היבטים שונים של תגבור לימודי או הוראה פרטנית או הוראה בקבוצות קטנות ככלי של המורים לקידום היכולת הלימודית של תלמידים מנקודת מבט של כלל המורים. להלן יוצגו נתונים על-אודות קיום שעות פרטניות, מועדי השעות, מאפייני התלמידים המשתתפים בשעות אלה, מקצועות שנלמדו במסגרתם, מטרת השעות, עמדות מורים ותלמידים כלפי השעות הפרטניות וכד'.

14.1.2.1 קיום שעות פרטניות – דיווחי כלל מורים ביסודי ובחט"ב

שלושת ההיגדים שלהלן מבקשים לבחון את מדיניות בית הספר כלפי קיום השעות הפרטניות, האם מורים קיימו שעות פרטניות בקבוצה קטנה במהלך השבוע שקדם לריאיון והאם השעות מעוגנות במערכת השעות שלהם. נתונים אלה נאספו בקרב כלל המורים ביסודי ובחט"ב החל משנה"ל תשס"ט.

בנושא זה לא חושב מדד מסכם והנתונים של כל אחד מההיגדים מוצגים בנפרד, לאורך זמן בין השנים תשס"ט-תשע"ה. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שלב חינוך בעבור בתי ספר דוברי עברית, בתי ספר בפיקוח ממלכתי ובתי ספר בפיקוח ממ"ד.

להלן פירוט ההיגדים כפי שהם מוצגים בשאלון:

ללא מדד מסכם: היגדים על-אודות קיום שעות פרטניות*
א. "במהלך השבוע האחרון העברת לתלמידים מכיתתך תגבור לימודי/שעות פרטניות בקבוצות קטנות של עד 5 תלמידים"
ב. "במערכת השעות שלך יש שעות המיועדות לתגבור לימודי/שעות פרטניות"**
ג. "בבית הספר שלך יש מדיניות ברורה לקיום השעות הפרטניות"

* סולם התשובות היה "כן" או "לא". בתרשים מוצג שיעור המשיבים "כן".

** שאלה זו הופנתה רק למורים שציינו כי במהלך השבוע האחרון העבירו לתלמידים מכיתתם תגבור לימודי/שעות פרטניות.

[9] בשאלות שיועדו לכלל המורים נעשה שימוש במונח "תגבור לימודי", ואילו בשאלות שיועדו למורים שמשתתפים ב"אופק חדש" נעשה שימוש במונח "שעות פרטניות". בפועל הן ל"תגבור לימודי" והן ל"שעות פרטניות" מטרות זהות. לפיכך, מכאן ואילך יעשה שימוש רק במונח "שעות פרטניות" גם אם בשאלון שהועבר למורים במסגרת סקרי האקלים והסביבה הפדגוגית נשאלו המורים על-אודות "תגבור לימודי".

השוואה בין שנים של היגדים (תשס"ט-תשע"ה)

בתרשים 115 מוצגים נתוני ההיגד "במהלך השבוע האחרון העברת לתלמידים מכיתתך תגבור לימודי/שעות פרטניות בקבוצות קטנות של עד 5 תלמידים" בשנים תשס"ט-תשע"ה (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

תרשים 115: דיווחי המורים על ההיגד "במהלך השבוע האחרון העברת לתלמידים מכיתתך תגבור לימודי/שעות פרטניות בקבוצות קטנות של עד 5 תלמידים" בשנים תשס"ט-תשע"ה*

בתי ספר דוברי עברית (תשס"ט-תשע"ה)

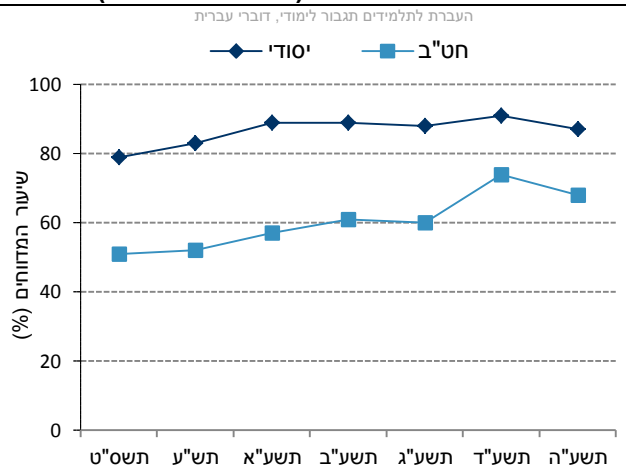

	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
יסודי	79%	83%	89%	89%	88%	91%	87%
חט"ב	51%	52%	57%	61%	60%	74%	68%

בתי ספר בפיקוח ממלכתי (תשס"ט-תשע"ה)

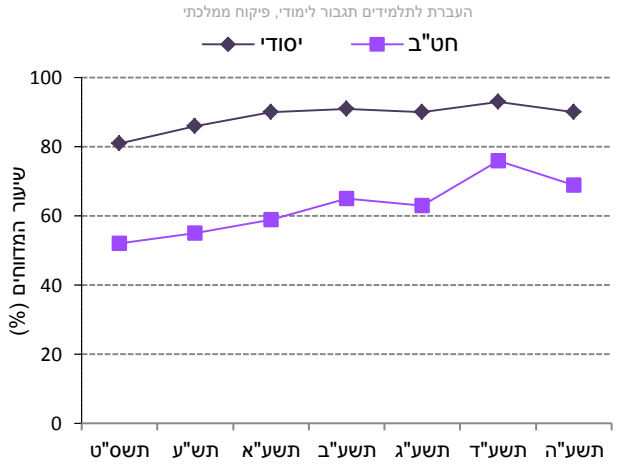

	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
יסודי	81%	86%	90%	91%	90%	93%	90%
חט"ב	52%	55%	59%	65%	63%	76%	69%

בתי ספר בפיקוח ממ"ד (תשס"ט-תשע"ה)

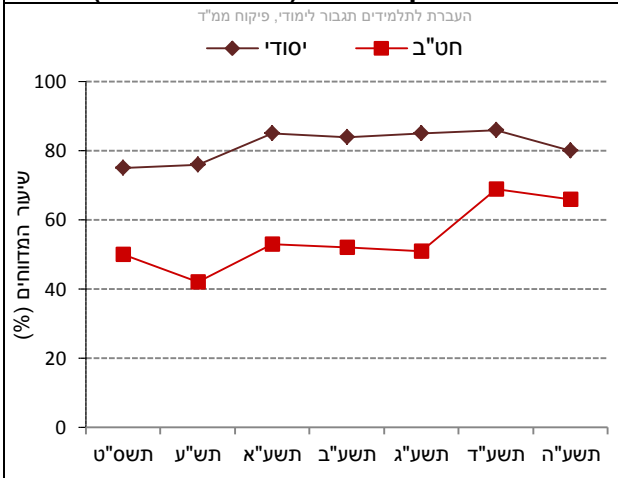

	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
יסודי	75%	76%	85%	84%	85%	86%	80%
חט"ב	50%	42%	53%	52%	51%	69%	66%

* בשנים תשס"ט ותש"ע נשאלו המורים על העברת תגבור לימודי בחודש האחרון. לפיכך העלייה בשיעור המורים המדווחים על מתן תגבור לימודי עשויה להיות גבוהה מזו המוצגת בתרשימים.

בתרשים 116 מוצגים נתוני ההיגד "במערכת השעות שלך יש שעות המיועדות לתגבור לימודי/שעות פרטניות" בשנים תשס"ט-תשע"ה (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

תרשים 116: דיווחי המורים על ההיגד "במערכת השעות שלך יש שעות המיועדות לתגבור לימודי/שעות פרטניות" (מבין המורים שדיווחו כי קיימו תגבור לימודי) בשנים תשס"ט-תשע"ה*

בתי ספר דוברי עברית (תשס"ט-תשע"ה)

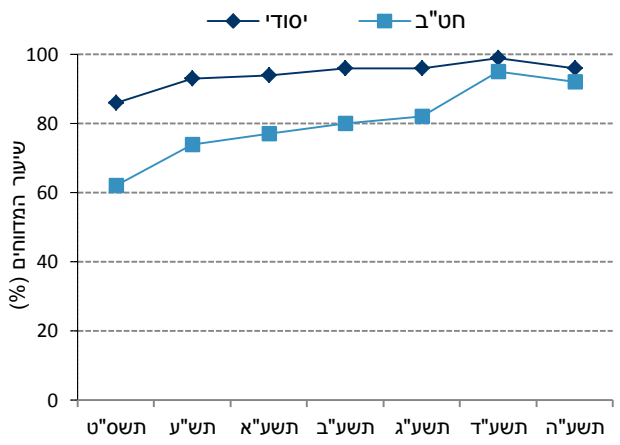

	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
יסודי	86%	93%	94%	96%	96%	99%	96%
חט"ב	62%	74%	77%	80%	82%	95%	92%

בתי ספר בפיקוח ממלכתי (תשס"ט-תשע"ה)

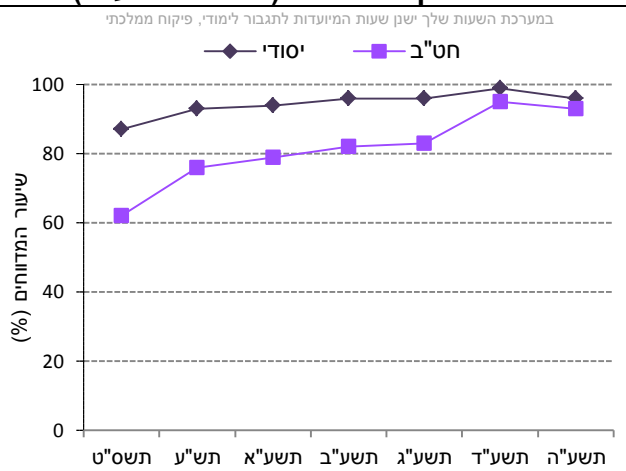

	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
יסודי	87%	93%	94%	96%	96%	99%	96%
חט"ב	62%	76%	79%	82%	83%	95%	93%

בתי ספר בפיקוח ממ"ד (תשס"ט-תשע"ה)

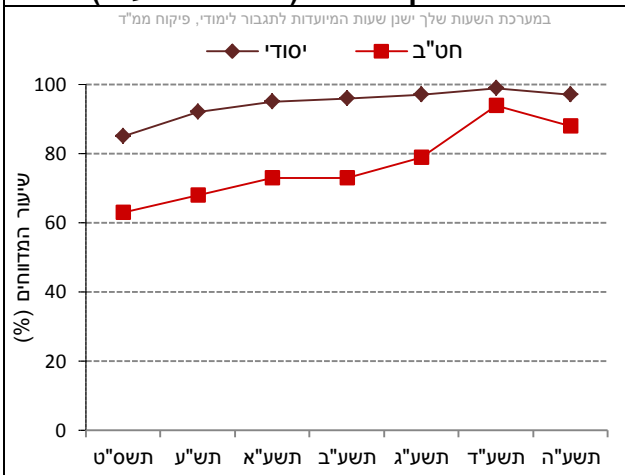

	תשס"ט	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
יסודי	85%	92%	95%	96%	97%	99%	97%
חט"ב	63%	68%	73%	73%	79%	94%	88%

* שאלה זו הופנתה רק למורים שציינו כי במהלך השבוע האחרון העבירו לתלמידים מכיתתם שעות פרטניות/תגבור לימודי

בלוח 14 שלהלן מוצגים דיווחי מורים על ההיגד: "בבית הספר שלך יש מדיניות ברורה לקיום השעות הפרטניות" לפי שלב חינוך בבתי ספר דוברי עברית, בבתי ספר בפיקוח ממלכתי ובבתי ספר בפיקוח ממ"ד.

לוח 14: דיווחי מורים על ההיגד: "בבית הספר שלך יש מדיניות ברורה לקיום השעות הפרטניות" (תשע"ה) בחלוקה לפי שלב חינוך בעבור בתי ספר דוברי עברית, בתי ספר בפיקוח ממלכתי ובתי ספר בפיקוח ממ"ד

היגד	שלב חינוך	בתי"ס פיקוח ממלכתי	בתי"ס פיקוח ממ"ד	בתי"ס דוברי עברית
בבית הספר שלך יש מדיניות ברורה לקיום השעות הפרטניות	יסודי	94%	87%	92%
	חט"ב	90%	76%	87%

* סולם התשובות היה "כן" או "לא". בלוח מוצג שיעור המשיבים "כן".

14.1.2.2 מטרת השעות הפרטניות – דיווחי כלל המורים ביסודי ובחט"ב

המורים נשאלו מה הייתה מטרת השעה הפרטנית האחרונה שקיימו. המורים התבקשו לבחור מבין רשימה של חמישה נושאים/תחומים להם ניתן היה להקדיש את השיעור (תגבור לימודי, העשרה, שיחות אישיות, בעיות משמעות ופרויקט ייחודי) את זה המאפיין ביותר שעה זו. להלן נציג את נתוני תשע"ה עבור כל אפשרויות התשובה לשאלה בחלוקה לפי שלב חינוך בבתי ספר דוברי עברית, בבתי ספר בפיקוח ממלכתי ובבתי ספר בפיקוח ממ"ד.

לוח 15 מציג את התפלגות תשובות כלל המורים ביסודי ובחט"ב על אפשרויות התשובה לשאלה: "למה הוקדשה בעיקר השעה הפרטנית".

לוח 15: התפלגות תשובות המורים ביסודי ובחט"ב על אפשרויות התשובה לשאלה: "למה הוקדשה בעיקר השעה הפרטנית" בחלוקה לפי שלב חינוך בעבור בתי ספר דוברי עברית, בתי ספר בפיקוח ממלכתי ובתי ספר בפיקוח ממ"ד

מטרת השעה הפרטנית	שלב חינוך	בתי"ס פיקוח ממלכתי	בתי"ס פיקוח ממ"ד	בתי"ס דוברי עברית
תגבור לימודי	יסודי	83%	84%	83%
	חט"ב	86%	87%	86%
העשרה	יסודי	10%	10%	10%
	חט"ב	5%	9%	6%
שיחות על התמודדות אישית, רגשית או חברתית בחיי התלמידים	יסודי	2%	2%	2%
	חט"ב	2%	1%	2%
טיפול בבעיות משמעת ובעיות שוטפות אחרות	יסודי	0%	0%	0%
	חט"ב	0%	0%	0%
פרויקט ייחודי	יסודי	2%	2%	2%
	חט"ב	2%	1%	2%
אחר	יסודי	4%	3%	3%
	חט"ב	4%	2%	4%

14.1.2.3 מטרת התגבור הלימודי שניתן במסגרת השעות הפרטניות – דיווחי כלל המורים ביסודי ובחט"ב

בשאלת המשך, נשאלו המורים שהקדישו את השעה הפרטנית לתגבור לימודי, לאיזה צורך היה התגבור. למורים הוצגו חמש אפשרויות תשובה מביניהן ניתן היה לבחור אפשרות אחת: "הכנה לקראת מבחן", "תגבור לימודי לחומר שנלמד בכיתה", "העמקה בחומר שנלמד בכיתה", "השלמת חומר לימודי לתלמידים שנעדרו" או "אחר".

להלן נציג את נתוני תשע"ה עבור כל אפשרויות התשובה לשאלה בחלוקה לפי שלב חינוך בבתי ספר דוברי עברית, בבתי ספר בפיקוח ממלכתי ובבתי ספר בפיקוח ממ"ד.

לוח 16 מציג את התפלגות דיווחי המורים ביסודי ובחט"ב על אפשרויות התשובה לשאלה: "לאיזה צורך היה התגבור הלימודי"

לוח 16: התפלגות תשובות המורים על אפשרויות התשובה לשאלה: "לאיזה צורך היה התגבור הלימודי" בחלוקה לפי שלב חינוך בעבור בתי ספר דוברי עברית, בתי ספר בפיקוח ממלכתי ובתי ספר בפיקוח ממ"ד.

מטרת התגבור הלימודי במסגרת השעה הפרטנית	שלב חינוך	בתי"ס פיקוח ממלכתי	בתי"ס פיקוח ממ"ד	בתי"ס דוברי עברית
הכנה לקראת מבחן בבית הספר	יסודי	6%	13%	8%
	חט"ב	24%	33%	26%
תגבור לימודי לחומר שנלמד בכיתה	יסודי	69%	61%	67%
	חט"ב	53%	39%	50%
העמקה בחומר שנלמד בכיתה	יסודי	18%	18%	18%
	חט"ב	13%	14%	13%
השלמת חומר לתלמידים שנעדרו משיעורים	יסודי	3%	5%	3%
	חט"ב	6%	8%	7%
אחר	יסודי	4%	4%	4%
	חט"ב	4%	5%	4%

14.1.2.4 תחומי הדעת בהם עסקו השעות הפרטניות שיועדו לתגבור לימודי – דיווחי כלל המורים ביסודי ובחט"ב

בהמשך לשאלה על מתן שעות פרטניות לתלמידים, נשאלו המורים אשר ציינו כי השעות הפרטניות יועדו לתגבור לימודי, באשר לתחומי הדעת שבהם עסקו בשעות אלה. נתונים אלה נאספו בקרב כלל המורים ביסודי ובחט"ב שציינו כי הם קיימו שעות פרטניות במהלך השבוע האחרון שקדם לריאיון איתם. בנושא זה לא חושב מדד מסכם והנתונים של כל אחד מתחומי הדעת מוצגים בנפרד.

לוח 17 להלן מציג נתונים על תחומי הדעת שבהם ניתנו שעות פרטניות (שיועדו לתגבור לימודי) בשנה"ל תשע"ה, לפי שלב חינוך בבתי ספר דוברי עברית, בבתי ספר בפיקוח ממלכתי ובבתי ספר בפיקוח ממ"ד.

לוח 17: דיווחי מורים על תחומי הדעת בהם נתנו שעות פרטניות בחלוקה לפי שלב חינוך בעבור בתי ספר דוברי עברית, בתי ספר בפיקוח ממלכתי ובתי ספר בפיקוח ממ"ד*

תחומי דעת	שלב חינוך	בתי"ס פיקוח ממלכתי	בתי"ס פיקוח ממ"ד	בתי"ס דוברי עברית
מתמטיקה	יסודי	37%	33%	36%
	חט"ב	29%	37%	31%
אנגלית	יסודי	12%	12%	12%
	חט"ב	19%	17%	18%
עברית לדוברי עברית/לשון הבעה	יסודי	37%	35%	36%
	חט"ב	16%	15%	15%
ביולוגיה	יסודי	2%	1%	2%
	חט"ב	8%	5%	7%
שפה זרה שאינה אנגלית	יסודי	1%	1%	1%
	חט"ב	1%	0%	1%
ספרות	יסודי	0%	0%	0%
	חט"ב	3%	0%	3%
היסטוריה	יסודי	0%	0%	0%
	חט"ב	5%	2%	4%
אזרחות	יסודי	0%	0%	0%
	חט"ב	1%	0%	1%
תנ"ך ומקרא	יסודי	1%	5%	2%
	חט"ב	3%	9%	4%
פיזיקה	יסודי	0%	0%	0%
	חט"ב	3%	0%	2%
כימיה	יסודי	0%	0%	0%
	חט"ב	1%	1%	1%
גאוגרפיה	יסודי	0%	0%	0%
	חט"ב	1%	0%	1%
אחר**	יסודי	10%	11%	10%
	חט"ב	11%	13%	11%

* היגדים אלה הופנו רק למורים שהשיבו בחיוב על קיום שעה פרטנית במהלך השבוע האחרון שקדם לריאיון עימם. המורים התבקשו להתייחס לנושא בו עסק התגבור הלימודי האחרון שהעבירו באותו שבוע. למורים ניתנה האפשרות לציין תחום אחד בלבד.

** כולל תחומי דעת כמו כלכלה, סוציולוגיה, פסיכולוגיה, קולנוע, אמנות, מדעי המחשב ועוד.

14.1.3 איכות השעות הפרטניות – דיווחי כלל המורים ביסודי ובחט"ב

14.1.3.1 התמחות המורים בתחום הדעת שנלמד בשעות הפרטניות – דיווחי כלל המורים ביסודי ובחט"ב

בשאלה נוספת נשאלו המורים האם הם מלמדים את התלמידים שהשתתפו בשעה הפרטנית גם בכיתה את אותו תחום הדעת. למורים ניתנו שלוש אפשרויות תשובה: "כן", "לא", ו- "שעה זו לא עסקה בתחום דעת מסוים". להלן נציג את נתוני תשע"ה עבור כל אפשרויות התשובה לשאלה בחלוקה לפי שלב חינוך בבתי ספר דוברי עברית, בבתי ספר בפיקוח ממלכתי ובבתי ספר בפיקוח ממ"ד.

לוח 18 מציג את התפלגות דיווחי המורים ביסודי ובחט"ב על אפשרויות התשובה לשאלה: "האם אתה מלמד את התלמידים שהשתתפו בשעה הפרטנית גם בכיתה את אותו תחום הדעת"

לוח 18: התפלגות דיווחי המורים על אפשרויות התשובה לשאלה: "האם אתה מלמד את התלמידים שהשתתפו בשעה הפרטנית גם בכיתה את אותו תחום הדעת" בחלוקה לפי שלב חינוך בעבור בתי ספר דוברי עברית, בתי ספר בפיקוח ממלכתי ובתי ספר בפיקוח ממ"ד

האם אתה מלמד את התלמידים בשעה פרטנית גם בכיתה את אותו תחום הדעת	שלב חינוך	בתי"ס פיקוח ממלכתי	בתי"ס פיקוח ממ"ד	בתי"ס דוברי עברית
כן	יסודי	79%	78%	79%
	חט"ב	73%	80%	75%
לא	יסודי	20%	21%	20%
	חט"ב	26%	18%	24%
שעה זו לא עסקה בתחום דעת מסוים	יסודי	0%	0%	0%
	חט"ב	0%	0%	0%
אחר	יסודי	1%	1%	1%
	חט"ב	1%	1%	1%

14.1.3.2 מועד הקיום של השעות הפרטניות – דיווחי כלל המורים ביסודי ובחט"ב

שאלה נוספת עסקה במועד הקיום של השעות הפרטניות. למורים ניתנו שלוש אפשרויות תשובה: "לפני תחילת הלימודים", "במהלך יום הלימודים", ו- "אחרי סיום יום הלימודים", מביניהן הם התבקשו לבחור אפשרות אחת. להלן נציג את נתוני תשע"ה עבור כל אפשרויות התשובה לשאלה בחלוקה לפי שלב חינוך בבתי ספר דוברי עברית, בבתי ספר בפיקוח ממלכתי ובבתי ספר בפיקוח ממ"ד.

השוואה בין שנים של אפשרות תשובה (תש"ע-תשע"ה)

בתרשים 117 מוצגים נתוני אפשרות התשובה על "קיום שעה פרטנית במהלך יום הלימודים" בשנים תש"ע-תשע"ה עבור מורים ביסודי ובחט"ב (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

תרשים 117: דיווחי מורים על אפשרות התשובה: "קיום שעה פרטנית במהלך יום הלימודים" בשנים תש"ע-תשע"ה

בתי ספר דוברי עברית (תש"ע-תשע"ה)

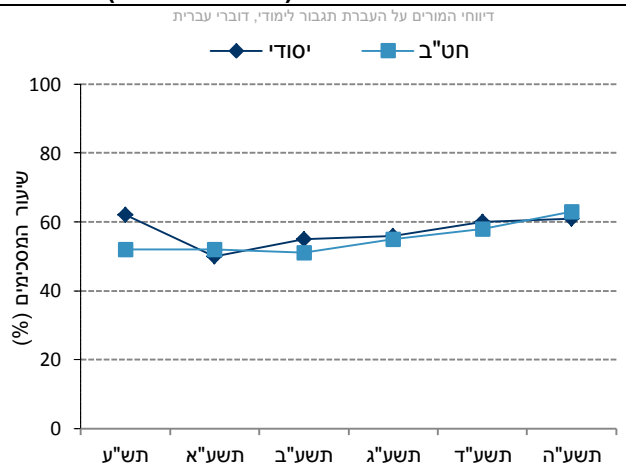

	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
יסודי	62%	50%	55%	56%	60%	61%
חט"ב	52%	52%	51%	55%	58%	63%

בתי ספר בפיקוח ממלכתי (תש"ע-תשע"ה)

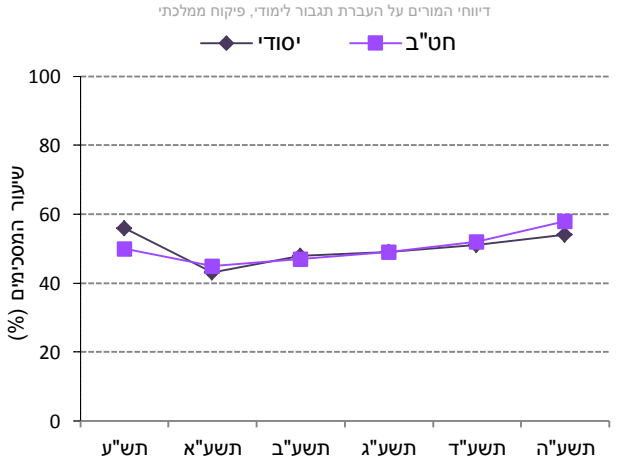

	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
יסודי	56%	43%	48%	49%	51%	54%
חט"ב	50%	45%	47%	49%	52%	58%

בתי ספר בפיקוח ממ"ד (תש"ע-תשע"ה)

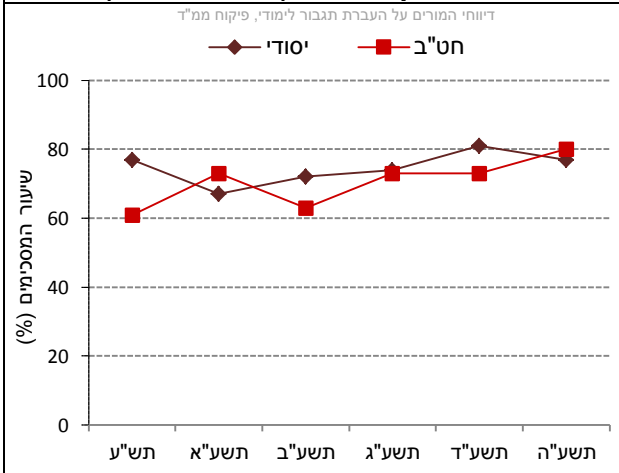

	תש"ע	תשע"א	תשע"ב	תשע"ג	תשע"ד	תשע"ה
יסודי	77%	67%	72%	74%	81%	77%
חט"ב	61%	73%	63%	73%	73%	80%

לוח 19 מציג את התפלגות דיווחי המורים ביסודי ובחט"ב על אפשרויות התשובה לשאלה: "מתי התקיים התגבור האחרון שהעברת", בשנה"ל תשע"ה.

לוח 19: התפלגות דיווחי המורים על אפשרויות התשובה לשאלה: "מתי התקיים התגבור האחרון שהעברת?" בחלוקה לפי שלב חינוך בעבור בתי ספר דוברי עברית, בתי ספר בפיקוח ממלכתי ובתי ספר בפיקוח ממ"ד. (תשע"ה)

מועד הקיום של השעות הפרטניות	שלב חינוך	בתי"ס פיקוח ממלכתי	בתי"ס פיקוח ממ"ד	בתי"ס דוברי עברית
לפני תחילת הלימודים	יסודי	1%	2%	2%
	חט"ב	9%	3%	8%
במהלך יום הלימודים	יסודי	54%	77%	61%
	חט"ב	58%	80%	63%
אחרי סיום יום הלימודים	יסודי	45%	21%	38%
	חט"ב	33%	17%	29%

14.1.3.3 קיום השעות הפרטניות במקום שיעור אחר – דיווחי כלל מורים ביסודי ובחט"ב

בהמשך נשאלו המורים, שדיווחו על קיום שעה פרטנית במהלך יום הלימודים, על חשבון איזה שיעור התקיימה שעה זו. למורים ניתנו ארבע אפשרויות תשובה: "לא על חשבון שיעור - לתלמיד הייתה שעת חלון", "על חשבון שיעור באותו תחום הדעת בו התקיימה השעה הפרטנית", "על חשבון שיעור בתחום דעת אחר", ו-"אחר".

להלן נציג את נתוני תשע"ה עבור כל אפשרויות התשובה לשאלה בחלוקה לפי שלב חינוך בבתי ספר דוברי עברית, בבתי ספר בפיקוח ממלכתי ובבתי ספר בפיקוח ממ"ד.

לוח 20 מציג את התפלגות דיווחי המורים ביסודי ובחט"ב על אפשרויות התשובה לשאלה: "על חשבון איזה שיעור התקיימה השעה הפרטנית"

לוח 20: התפלגות דיווחי המורים ביסודי ובחט"ב על אפשרויות התשובה לשאלה: "על חשבון איזה שיעור התקיימה השעה הפרטנית" בחלוקה לפי שלב חינוך בעבור בתי ספר דוברי עברית, בתי ספר בפיקוח ממלכתי ובתי ספר בפיקוח ממ"ד*.

על חשבון איזה שיעור התקיימה השעה הפרטנית	שלב חינוך	בתי"ס פיקוח ממלכתי	בתי"ס פיקוח ממ"ד	בתי"ס דוברי עברית
לא על חשבון שיעור-לתלמיד הייתה שעת חלון	יסודי	9%	8%	9%
	חט"ב	26%	21%	24%
על חשבון שיעור באותו תחום הדעת בו בוצעה השעה הפרטנית	יסודי	49%	35%	44%
	חט"ב	34%	25%	32%
על חשבון שיעור בתחום דעת אחר	יסודי	34%	52%	41%
	חט"ב	33%	47%	37%
אחר	יסודי	7%	5%	7%
	חט"ב	8%	6%	7%

* התפלגות הדיווחים היא מקרב המורים שציינו כי מועד הקיום של השעה הפרטנית היה במהלך שעות הלימודים

14.1.4 מאפייני התלמידים שהשתתפו בשעות הפרטניות – דיווחי כלל המורים ביסודי ובחט"ב

מורים שקיימו שעות פרטניות נשאלו על-אודות המאפיינים העיקריים של התלמידים שהשתתפו בשעה הפרטנית האחרונה שקיים המורה. המורים התבקשו לסמן מבין רשימה של שבעה מאפיינים את המאפיין העיקרי של תלמידיהם. להלן נציג את נתוני תשע"ה עבור כל אפשרויות התשובה לשאלה בחלוקה לפי שלב חינוך בבתי ספר דוברי עברית, בתי ספר בפיקוח ממלכתי ובבתי ספר בפיקוח ממ"ד.

לוח 21 מציג את התפלגות דיווחי המורים ביסודי ובחט"ב על אפשרויות התשובה לשאלה: "מה היה המאפיין העיקרי של התלמידים שהשתתפו בשעה הפרטנית האחרונה שקיימת".

לוח 21: התפלגות דיווחי המורים ביסודי ובחט"ב על אפשרויות התשובה לשאלה: "מה היה המאפיין העיקרי של התלמידים שהשתתפו בשעה הפרטנית האחרונה שקיימת" בחלוקה לפי שלב חינוך בעבור בתי ספר דוברי עברית, בתי ספר בפיקוח ממלכתי ובבתי ספר בפיקוח ממ"ד

מאפיינים עיקריים של תלמידים בשעות הפרטניות	שלב חינוך	בתי"ס פיקוח ממלכתי	בתי"ס פיקוח ממ"ד	בתי"ס דוברי עברית
תלמידים מתקשים	יסודי	36%	40%	38%
	חט"ב	43%	47%	44%
תלמידים בינוניים	יסודי	46%	42%	45%
	חט"ב	34%	33%	34%
תלמידים מצטיינים	יסודי	6%	7%	6%
	חט"ב	5%	5%	5%
תלמידים בעלי תחום עניין משותף, כגון אסטרונומיה, בעלי חיים וכדומה	יסודי	2%	2%	2%
	חט"ב	1%	3%	2%
תלמידים עם קשיים רגשיים וחברתיים, או בעיות התנהגות ומשמעת	יסודי	1%	1%	1%
	חט"ב	2%	1%	2%
אין מאפיין מסוים, קבוצה הטרוגנית של תלמידים	יסודי	5%	6%	5%
	חט"ב	9%	8%	9%
אחר	יסודי	5%	3%	4%
	חט"ב	5%	5%	5%

14.1.5 עמדות כלפי שעות פרטניות ב"אופק חדש" – דיווחי מורים המשתתפים ב"אופק חדש"

המורים המשתתפים ברפורמת "אופק חדש" נשאלו על עמדותיהם כלפי השעות הפרטניות, שהוקצו להם במסגרת "אופק חדש". בנושא זה לא חושב מדד מסכם והנתונים של כל אחד מן ההיגדים מוצגים בנפרד. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שלב חינוך בבתי ספר דוברי עברית, בבתי ספר בפיקוח ממלכתי ובבתי ספר בפיקוח ממ"ד.

להלן פירוט ההיגדים כפי שהם מוצגים בשאלון:

ללא מדד מסכם: עמדות כלפי שעות פרטניות
תפיסת ההוראה והתרומה של השעות הפרטניות
א. "בזכות השעות הפרטניות אתה מכיר יותר טוב את היכולות הלימודיות של התלמידים"*
ב. "השעות הפרטניות עזרו לך לחזק את הקשר האישי עם התלמידים"*
ג. "בשעות הפרטניות אתה משתמש באסטרטגיות הוראה שונות מאלו שבהן אתה משתמש בכיתה"*
כלים ומסוגלות להוראה פרטנית
ד. "אתה חש שיש בידך כלים ומיומנויות להוראה פרטנית"*
ה. "בשעות הפרטניות לא עולות סוגיות שקשה לך להתמודד איתן"* ***
ו. "היית מעוניין בפיתוח מקצועי נוסף באשר לאופן ההוראה בשעה הפרטנית"**

* סולם התשובות להיגד היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (מסכים או מסכים מאד) כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים).

** סולם התשובות היה "כן" או "לא". בתרשים מוצג שיעור העונים "כן".

*** נוסח ההיגד בשאלון היה "בשעות הפרטניות עולות סוגיות שקשה לך להתמודד אתן". לצורך הדיווח נוסח ההיגד מחדש, כך שערך גבוה יותר בהיגד ישקף מצב רצוי יותר, בדומה לשאר ההיגדים.

נתוני ההיגדים (תשע"ה)

בתרשים 118 מוצגים נתוני ההיגדים העוסקים בעמדות כלפי שעות פרטניות ב'אופק חדש'" בשנה"ל תשע"ה, לפי שלב חינוך בבתי ספר דוברי עברית, בבתי ספר בפיקוח ממלכתי ובבתי ספר בפיקוח ממ"ד (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

תרשים 118: דיווחי מורים המשתתפים ב"אופק חדש" על שעות פרטניות: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי פיקוח ושלב חינוך (תשע"ה)

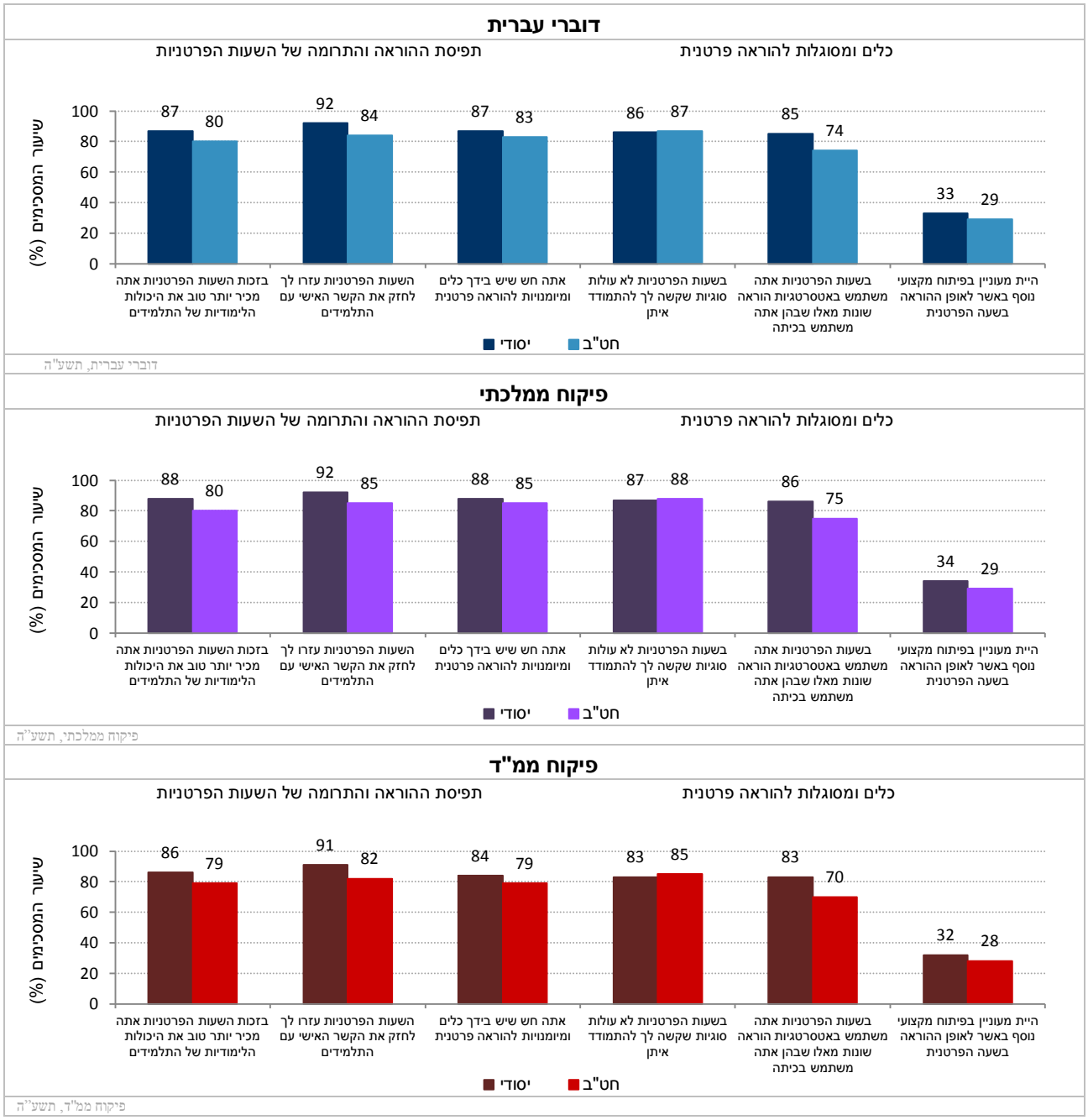

14.1.6 עמדות כלפי שעות השהייה ב"אופק חדש" – דיווחי מורים המשתתפים ב"אופק חדש"

בתת-הפרקים שלעיל, הוצגו נתונים על מידת היישום של השעות הפרטניות בבתי הספר ועל עמדות המורים כלפיהן. להלן יתוארו עמדות המורים כלפי שעות השהייה, שגם הן אחד הרכיבים המרכזיים ב"אופק חדש".

כפי שנכתב לעיל, במסגרת הרפורמה הוקצו למורה בבית ספר יסודי 5 שעות שהייה, ואילו למורה בחטיבת הביניים הוקצו 9 שעות שהייה. שעות השהייה מיועדות בעיקר להסטת העבודה מהבית לבית הספר וכוללות ישיבות עבודה, הכנת חומרי למידה ותכנון ההוראה, מפגשים פרטניים עם הורים ובדיקת עבודות ומבחנים.

כאמור, בתת-פרק זה מוצגות עמדות מורים המשתתפים ברפורמת "אופק חדש" כלפי שעות השהייה, שהוקצו להם במסגרת הרפורמה. בנושא זה לא חושב מדד מסכם, והנתונים של כל אחד מן ההיגדים מוצגים בנפרד. נתוני ההיגדים נאספו החל משנה"ל תשע"ה.

נתונים אלה נאספו בקרב מורים המשתתפים ברפורמת "אופק חדש".

להלן פירוט ההיגדים כפי שהם מוצגים בשאלון:

ללא מדד מסכם: עמדות כלפי שעות השהייה ב"אופק חדש"*
א. "במסגרת שעות השהייה אתה מצליח לבנות מערכי שיעור ו/או מבחנים"
ב. "במסגרת שעות השהייה אתה מצליח לבדוק עבודות ו/או מבחנים"
ג. "שעות השהייה מאפשרות לך לפנות את שעות אחר הצהריים והערב לעיסוקיך האישיים"
ד. "שעות השהייה מסייעות לך להכין את עצמך כראוי לשיעורים"

* סולם התשובות להיגד היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (מסכים או מסכים מאד) כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים).

נתוני ההיגדים (תשע"ה)

בתרשים 119 מוצגים נתוני ההיגדים העוסקים ב"עמדות כלפי שעות השהייה ב'אופק חדש'" בשנה"ל תשע"ה, לפי שלב חינוך בבתי ספר דוברי עברית, בבתי ספר בפיקוח ממלכתי ובבתי ספר בפיקוח ממ"ד (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

תרשים 119: דיווחי מורים על שעות השהייה ב"אופק חדש": שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי פיקוח ושלבי חינוך (תשע"ה)

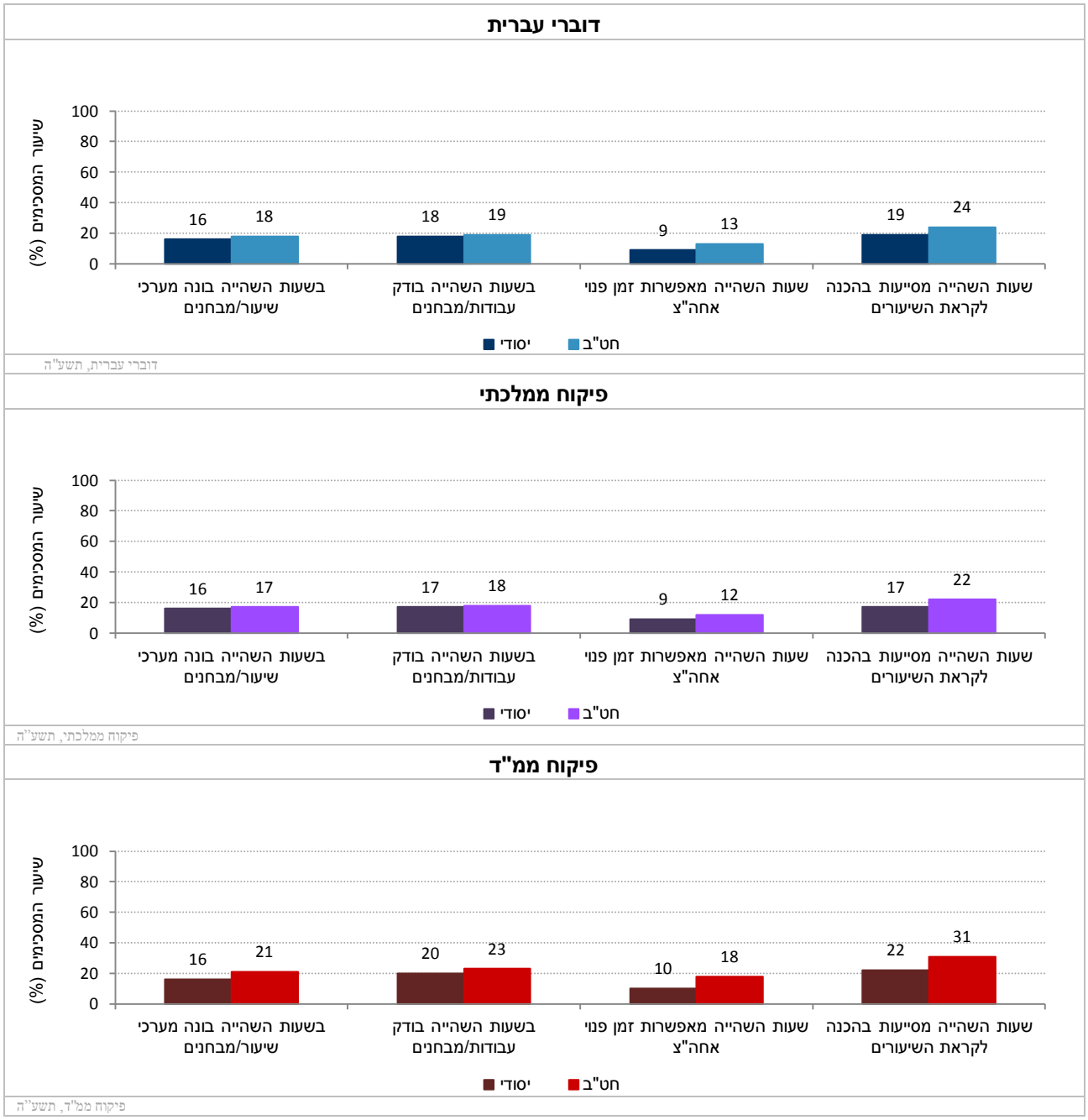

14.2 רפורמת "עוז לתמורה" – דיווחי מורים בחט"ע

"עוז לתמורה" היא רפורמה מערכתית המיושמת בחטיבות העליונות החל מתשע"ב, שמטרותיה הן קידום הישגי מערכת החינוך ברמת התלמיד, המורה ובית הספר והעצמת מעמד המורה. מרכיביה העיקריים של הרפורמה הם: עלייה בשכר המורים, שינוי שבוע העבודה של המורים לשבוע בן 40 שעות (הכולל 6 שעות פרטניות, 10 שעות תומכות הוראה ו-24 שעות הוראה פרונטאליות), תגמול מורים מצטיינים, חיזוק מעמד המנהל ושיפור סביבת העבודה של המורים.

יישום הרפורמה תוכנן להימשך באופן הדרגתי החל ממועד יישומה והיעד הוא כי בשנת תשע"ה הרפורמה תיושם בכל החטיבות העליונות בארץ. ליישום הרפורמה שני אופנים: בחלק מבתי הספר הרפורמה מיושמת באופן מלא, והמורים עובדים ישירות לשבוע עבודה בן 40 שעות. בחלק אחר של בתי הספר מונהג יישום חלקי, והשינוי בשבוע העבודה של המורים נעשה באופן הדרגתי משנה לשנה.

בתת-פרק זה מוצגים דיווחי מורים בחטיבות העליונות באשר להיבטים שונים של הרפורמה. נתונים על-אודות שביעות הרצון של המורים מן הרפורמה, המלצותיהם לגבי המשך יישומה של הרפורמה במערכת ועמדותיהם כלפי השעות תומכות ההוראה וכלפי השעות הפרטניות, נאספו בקרב מורים המשתתפים ברפורמת "עוז לתמורה". ואילו נתונים על- אודות יישום השעות הפרטניות ואיכותן נאספו בקרב כלל המורים בבית הספר.

יש לציין, כי 43% מבין המורים בחט"ע דוברות עברית שהשיבו על השאלון, ציינו שהם הצטרפו לרפורמת "עוז לתמורה" (49% בפיקוח הממלכתי לעומת 31% בפיקוח הממ"ד).

14.2.1 שביעות רצון כללית מרפורמת "עוז לתמורה" ורצון בהמשך הרפורמה – דיווחי מורים המשתתפים ב"עוז לתמורה"

להלן נציג את מידת שביעות הרצון של המורים מן הרפורמה, ובהמשך, את המלצתם של המורים למערכת – האם להמשיך ברפורמה או להפסיקה.

14.2.1.1 שביעות רצון כללית מרפורמת "עוז לתמורה" – דיווחי מורים המשתתפים ב"עוז לתמורה"

המורים המשתתפים ברפורמת "עוז לתמורה" נשאלו באיזו מידה הם שבעי רצון מן הרפורמה. הנתונים נאספו בקרב מורים בחט"ע. להלן מוצגות התפלגות תשובות המורים בחט"ע, בבתי ספר דוברי עברית, בתי ספר בפיקוח ממלכתי ובבתי ספר בפיקוח ממ"ד.

בלוח 22 מוצגת התפלגות תשובות של מורים המשתתפים ב"עוז לתמורה" לשאלה "באיזו מידה אתה שבע רצון מרפורמת "עוז לתמורה".

לוח 22: התפלגות תשובות המורים ב"עוז לתמורה" לשאלה "באיזו מידה אתה שבע רצון מרפורמת "עוז לתמורה"? בחלוקה לפי שלב חינוך בעבור בתי ספר דוברי עברית, בתי ספר בפיקוח ממלכתי ובתי ספר בפיקוח ממ"ד

מידת שביעות הרצון מרפורמת "עוז לתמורה"	שלב חינוך	בתי"ס פיקוח ממלכתי	בתי"ס פיקוח ממ"ד	בתי"ס דוברי עברית
במידה רבה או רבה מאד	חט"ע	30%	37%	31%
במידה בינונית	חט"ע	38%	38%	38%
מידה מועטה או כלל לא	חט"ע	32%	25%	31%

14.2.1.2 המלצת מורים ב"עוז לתמורה" למערכת החינוך באשר להמשך הרפורמה או להפסקתה – דיווחי מורים המשתתפים ב"עוז לתמורה"

המורים המשתתפים ב"עוז לתמורה" נשאלו מהי המלצתם למערכת – האם להמשיך את הרפורמה או להפסיקה.

בלוח 23 מוצגת התפלגות תשובות המורים לשאלה: אילו הדבר היה בידיך, האם היית ממליץ למערכת להמשיך או להפסיק את "עוז לתמורה":

לוח 23: התפלגות תשובות מורים ב"עוז לתמורה" על אפשרויות התשובה לשאלה "אילו הדבר היה נתון בידיך האם היית ממליץ למערכת להמשיך או להפסיק את 'עוז לתמורה'" בחלוקה לפי שלב חינוך בעבור בתי ספר דוברי עברית, בתי ספר בפיקוח ממלכתי ובתי ספר בפיקוח ממ"ד

אילו הדבר היה נתון בידיך האם היית ממליץ למערכת (להפסיק או להמשיך את "עוז לתמורה")	שלב חינוך	בתי"ס פיקוח ממלכתי	בתי"ס פיקוח ממ"ד	בתי"ס דוברי עברית
להפסיק את עוז לתמורה בבית הספר ולחזור למתכונת העבודה הקודמת לפני הרפורמה	חט"ע	17%	12%	16%
להמשיך את עוז לתמורה בבית הספר כפי שהוא	חט"ע	14%	15%	14%
להמשיך את עוז לתמורה בבית הספר עם מספר שינויים	חט"ע	69%	73%	70%

14.2.2 שעות פרטניות ב"עוז לתמורה" – דיווחי כלל המורים בחט"ע

כאמור, במסגרת רפורמת "עוז לתמורה" הוקצו למורים בחטיבות העליונות 6 שעות פרטניות. השעות הפרטניות מיועדות לעבודה עם קבוצה המונה עד 5 תלמידים, ותוֹכנן נקבע על-ידי בית הספר. שעות פרטניות בקבוצות קטנות מאפשרות למורה להגיע לכל תלמיד ותלמיד ולמקד אותו בלמידה, וכן מסייעות לתלמיד לפתח מיומנויות של למידה עצמית ולקבל אחריות רבה יותר על תהליך הלמידה.

בחלק זה נבקש לבחון היבטים שונים של הוראה פרטנית או הוראה בקבוצות קטנות ככלי של המורים לקידום היכולת הלימודית של תלמידים מנקודת מבט של כלל המורים.

להלן יוצגו נתונים על-אודות קיום השעות הפרטניות, מועדי השעות, מאפייני התלמידים המשתתפים בשעות אלה, מקצועות שנלמדו במסגרתם, מטרת השעות, עמדות מורים ותלמידים כלפי השעות הפרטניות וכד'.

14.2.2.1 קיום שעות פרטניות – דיווחי כלל המורים בחט"ע

שלושת ההיגדים שלהלן מבקשים לבחון את מדיניות בית הספר לגבי קיום השעות הפרטניות, האם מורים קיימו שעות פרטניות בקבוצה קטנה במהלך השבוע שקדם לריאיון והאם השעות מעוגנות במערכת השעות שלהם.

בנושא זה לא חושב מדד מסכם והנתונים של כל אחד מההיגדים מוצגים בנפרד. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שלב החינוך בעבור בתי ספר דוברי עברית, בתי ספר בפיקוח ממלכתי ובתי ספר בפיקוח ממ"ד. להלן פירוט ההיגדים כפי שהם מוצגים בשאלון:

ללא מדד מסכם: היגדים על-אודות קיום שעות פרטניות*
א. "במהלך השבוע האחרון העברת לתלמידים מכיתתך תגבור לימודי בקבוצות קטנות של עד 5 תלמידים"
ב. "במערכת השעות שלך יש שעות המיועדות לתגבור לימודי"**
ג. "בבית הספר שלך יש מדיניות ברורה לקיום השעות הפרטניות"

* סולם התשובות היה "כן" או "לא". בתרשים מוצג שיעור העונים "כן".

** שאלה זו הופנתה רק למורים שציינו כי במהלך השבוע האחרון העבירו לתלמידים מכיתתם תגבור לימודי/שעות פרטניות

נתוני ההיגדים (תשע"ה)

בתרשים 120 מוצגים נתוני ההיגדים העוסקים בקיום "שעות פרטניות" בבית הספר בשנה"ל תשע"ה, בבתי ספר דוברי עברית, בבתי ספר בפיקוח ממלכתי ובבתי ספר בפיקוח ממ"ד (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

תרשים 120: דיווחי המורים בחט"ע על קיום שעות פרטניות בבית הספר: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי פיקוח (תשע"ה)

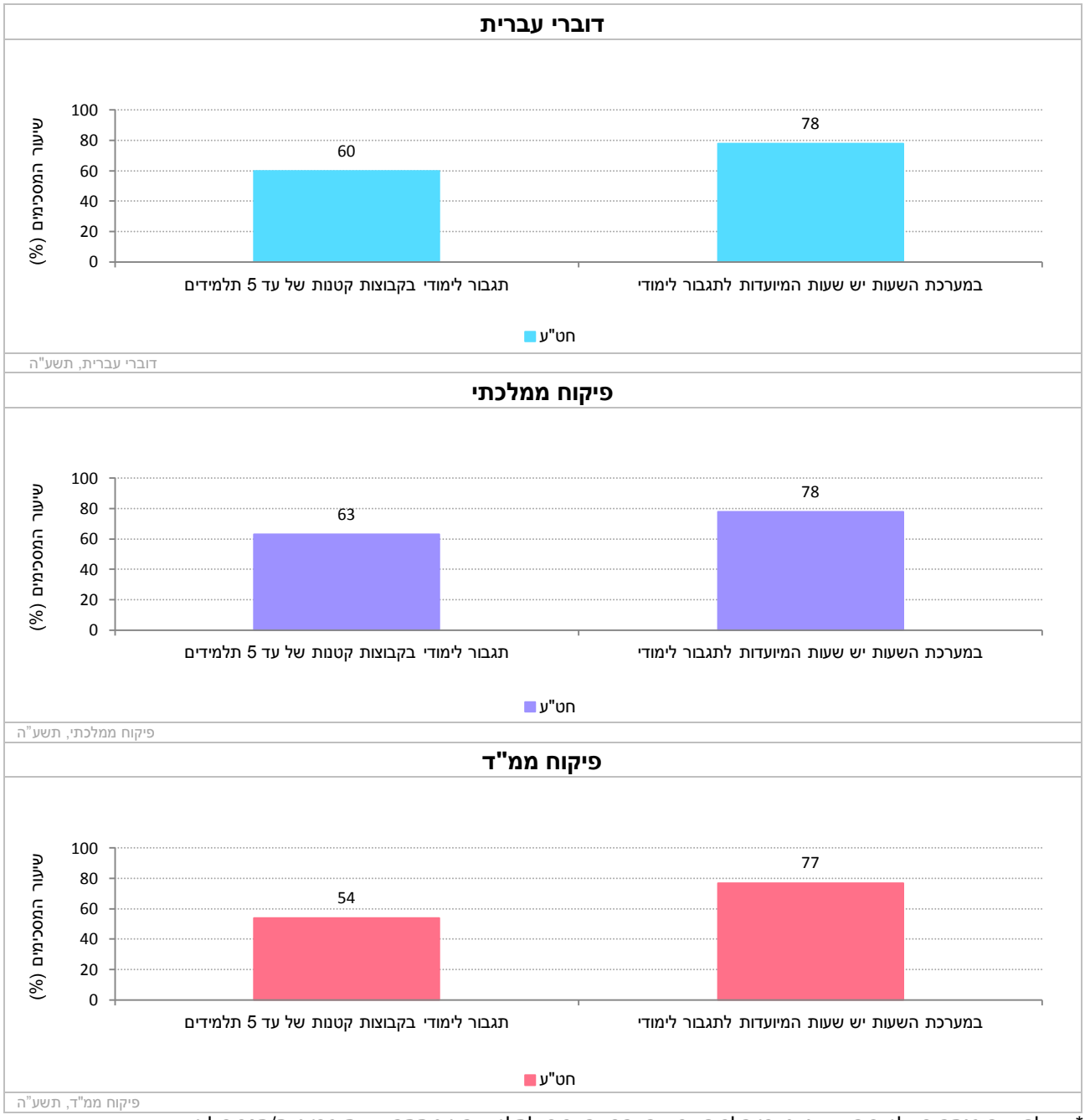

* שאלה זו הופנתה רק למורים שציינו כי במהלך השבוע האחרון העבירו לתלמידים מכיתתם שעות פרטניות/תגבור לימודי

בלוח 24 שלהלן מוצגים דיווחי מורים בחט"ע על ההיגד: "בבית הספר שלך יש מדיניות ברורה לקיום השעות הפרטניות" בבתי ספר דוברי עברית, בבתי ספר בפיקוח ממלכתי ובבתי ספר בפיקוח ממ"ד.

לוח 24: דיווחי מורים בחט"ע על ההיגד: "בבית הספר שלך יש מדיניות ברורה לקיום השעות הפרטניות" (תשע"ה) בעבור בתי ספר דוברי עברית, בתי ספר בפיקוח ממלכתי ובתי ספר בפיקוח ממ"ד.

היגד	בתי"ס פיקוח ממלכתי	בתי"ס פיקוח ממ"ד	בתי"ס דוברי עברית
בבית הספר שלך יש מדיניות ברורה לקיום השעות הפרטניות	85%	77%	83%

* סולם התשובות היה "כן" או "לא". בלוח מוצג שיעור העונים "כן".

14.2.2.2 מטרת השעות הפרטניות – דיווחי כלל המורים בחט"ע

המורים נשאלו מה הייתה מטרת השעות הפרטניות שקיימו. המורים התבקשו לבחור מבין רשימה של חמישה נושאים/תחומים להם ניתן היה להקדיש את השיעור (תגבור לימודי, העשרה, שיחות אישיות, בעיות משמעות וכד') את זה המאפיין ביותר שעה זו. להלן נציג את נתוני תשע"ה עבור כל אפשרויות התשובה לשאלה בבתי ספר דוברי עברית, בבתי ספר בפיקוח ממלכתי ובבתי ספר בפיקוח ממ"ד.

לוח 25 מציג את התפלגות תשובות כלל המורים בחט"ע על אפשרויות התשובה לשאלה: "למה הוקדשה בעיקר השעה הפרטנית".

לוח 25: התפלגות דיווחי המורים בחט"ע על אפשרויות התשובה לשאלה: "למה הוקדשה בעיקר השעה הפרטנית" עבור בתי ספר דוברי עברית, בתי ספר בפיקוח ממלכתי ובתי ספר בפיקוח ממ"ד

מטרת השעה הפרטנית	בתי"ס פיקוח ממלכתי	בתי"ס פיקוח ממ"ד	בתי"ס דוברי עברית
תגבור לימודי	83%	81%	82%
העשרה	6%	8%	7%
שיחות על התמודדות אישית, רגשית או חברתית בחיי התלמידים	2%	3%	3%
טיפול בבעיות משמעת ובעיות שוטפות אחרות	0%	0%	0%
פרויקט ייחודי	4%	5%	5%
אחר	4%	3%	4%

14.2.2.3 מטרת התגבור הלימודי שניתן במסגרת השעות הפרטניות – דיווחי כלל המורים בחט"ע

בשאלת המשך, נשאלו המורים שהקדישו את השעה הפרטנית לתגבור לימודי, לאיזה צורך היה התגבור. למורים הוצגו חמש אפשרויות תשובה מביניהן ניתן היה לבחור אפשרות אחת: "הכנה לקראת מבחן", "למידה למבחן בגרות" "תגבור לימודי לחומר שנלמד בכיתה", "העמקה בחומר שנלמד בכיתה", "השלמת חומר לימודי לתלמידים שנעדרו" או "אחר".

להלן נציג את נתוני תשע"ה בחט"ע עבור כל אפשרויות התשובה לשאלה בבתי ספר דוברי עברית, בבתי ספר בפיקוח ממלכתי ובבתי ספר בפיקוח ממ"ד.

לוח 26 מציג את התפלגות דיווחי כלל המורים בחט"ע על אפשרויות התשובה לשאלה: "לאיזה צורך היה התגבור הלימודי".

לוח 26: התפלגות תשובות המורים בחט"ע על אפשרויות התשובה לשאלה: "למה הוקדשה בעיקר השעה הפרטנית/תגבור לימודי" בחלוקה לפי שלב חינוך בעבור בתי ספר דוברי עברית, בתי ספר בפיקוח ממלכתי ובתי ספר בפיקוח ממ"ד.

מטרת התגבור הלימודי	בתי"ס פיקוח ממלכתי	בתי"ס פיקוח ממ"ד	בתי"ס דוברי עברית
הכנה לקראת מבחן בבית הספר	16%	12%	15%
למידה למבחן בגרות	36%	43%	38%
תגבור לימודי לחומר שנלמד בכיתה	30%	29%	30%
העמקה בחומר שנלמד בכיתה	8%	8%	8%
השלמת חומר לתלמידים שנעדרו משיעורים	6%	6%	6%
אחר	4%	2%	4%

14.2.2.4 תחומי הדעת בהם עסקו השעות הפרטניות שיועדו לתגבור לימודי – דיווחי כלל המורים בחט"ע

בהמשך לשאלה על מתן שעות פרטניות שיועדו לתגבור לימודי לתלמידים, נשאלו המורים על-אודות תחומי הדעת שבהם עסקו בשעות אלה. נתונים אלה נאספו בקרב כלל המורים בחט"ע שציינו כי הם קיימו שעות פרטניות במהלך השבוע האחרון שקדם לריאיון איתם.

לוח 27 להלן מציג נתונים על תחומי הדעת שבהם ניתנו שעות פרטניות בחט"ע בשנה"ל תשע"ה: בבתי ספר דוברי עברית, בבתי ספר בפיקוח ממלכתי ובבתי ספר בפיקוח ממ"ד לפי דיווחי המורים (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

לוח 27: דיווחי מורים בחט"ע על תחומי הדעת בהם נתנו שעות פרטניות בעבור בתי ספר דוברי עברית, בתי ספר בפיקוח ממלכתי ובבתי ספר בפיקוח ממ"ד*

תחומי דעת	שלב חינוך	בתי"ס פיקוח ממלכתי	בתי"ס פיקוח ממ"ד	בתי"ס דוברי עברית
מתמטיקה	חט"ע	20%	18%	19%
אנגלית	חט"ע	12%	19%	13%
היסטוריה	חט"ע	7%	6%	7%
עברית לדוברי עברית/לשון הבעה	חט"ע	8%	7%	8%
תנ"ך ומקרא	חט"ע	6%	15%	9%
אזרחות	חט"ע	6%	3%	6%
ספרות	חט"ע	6%	4%	5%
ביולוגיה	חט"ע	3%	4%	4%
פיזיקה	חט"ע	2%	1%	2%
כימיה	חט"ע	2%	0%	1%
מדעי המחשב	חט"ע	2%	1%	2%
שפה זרה שאינה אנגלית	חט"ע	0%	1%	1%
גאוגרפיה	חט"ע	2%	0%	1%
פסיכולוגיה	חט"ע	1%	0%	1%
קולנוע	חט"ע	1%	0%	1%
אומנות	חט"ע	1%	1%	1%
אחר	חט"ע	19%	20%	19%

* היגדים אלה הופנו רק למורים שהשיבו בחיוב על קיום שעות פרטניות במהלך השבוע האחרון שקדם לריאיון עימם. המורים התבקשו להתייחס לנושא בו עסק התגבור הלימודי האחרון שהעבירו באותו שבוע. למורים ניתנה האפשרות לציין תחום אחד בלבד.

14.2.3 איכות השעות הפרטניות – דיווחי כלל המורים בחט"ע

14.2.3.1 התמחות המורים בתחום הדעת שנלמד בשעות הפרטניות – דיווחי כלל המורים בחט"ע

בשאלה נוספת נשאלו המורים האם הם מלמדים את התלמידים שהשתתפו בשעה הפרטנית גם בכיתה את אותו תחום הדעת. למורים ניתנו שלוש אפשרויות תשובה: "כן", "לא", ו- "שעה זו לא עסקה בתחום דעת מסוים". להלן נציג את נתוני תשע"ה עבור כל אפשרויות התשובה לשאלה בחלוקה לפי שלב חינוך בבתי ספר דוברי עברית, בבתי ספר בפיקוח ממלכתי ובבתי ספר בפיקוח ממ"ד.

לוח 28 התפלגות דיווחי מורים בחט"ע על אפשרויות התשובה לשאלה: "האם אתה מלמד את התלמידים שהשתתפו בשעה הפרטנית גם בכיתה את אותו תחום הדעת"

לוח 28: התפלגות דיווחי המורים בחט"ע על אפשרויות התשובה לשאלה: "האם אתה מלמד את התלמידים שהשתתפו בשעה זו גם בכיתה את אותו תחום הדעת" בעבור בתי ספר דוברי עברית, בתי ספר בפיקוח ממלכתי ובבתי ספר בפיקוח ממ"ד

האם אתה מלמד את התלמידים בשעה פרטנית גם בכיתה את אותו תחום הדעת	בתי"ס פיקוח ממלכתי	בתי"ס פיקוח ממ"ד	בתי"ס דוברי עברית
כן	85%	82%	84%
לא	14%	17%	15%
שעה זו לא עסקה בתחום דעת מסוים	0%	0%	0%
אחר	1%	0%	1%

14.2.3.2 מועד הקיום של השעות הפרטניות – דיווחי כלל מורים בחט"ע

שאלה נוספת עסקה במועד הקיום של השעות הפרטניות. למורים ניתנו שלוש אפשרויות תשובה: "לפני תחילת הלימודים", "במהלך יום הלימודים", ו- "אחרי סיום יום הלימודים", מביניהן הם התבקשו לבחור אפשרות אחת. להלן נציג את נתוני תשע"ה עבור כל אפשרויות התשובה לשאלה בחלוקה לפי שלב חינוך בבתי ספר דוברי עברית, בבתי ספר בפיקוח ממלכתי ובבתי ספר בפיקוח ממ"ד.

לוח 29 מציג את התפלגות דיווחי המורים בחט"ע על אפשרויות התשובה לשאלה: "מתי התקיים התגבור האחרון שהעברת", בשנה"ל תשע"ד.

לוח 29: התפלגות דיווחי המורים בחט"ע על אפשרויות התשובה לשאלה: "מתי התקיים התגבור האחרון שהעברת?" בעבור בתי ספר דוברי עברית, בתי ספר בפיקוח ממלכתי ובתי ספר בפיקוח ממ"ד.

מועד הקיום של השעה הפרטנית	בתי"ס פיקוח ממלכתי	בתי"ס פיקוח ממ"ד	בתי"ס דוברי עברית
לפני תחילת הלימודים	7%	3%	6%
במהלך יום הלימודים	53%	70%	58%
אחרי סיום יום הלימודים	40%	27%	36%

14.2.3.3 קיום השעה הפרטנית במקום שיעור אחר – דיווחי כלל המורים בחט"ע

בהמשך נשאלו המורים (שדיווחו כי קיימו את השעה הפרטנית במהלך יום הלימודים), על חשבון איזה שיעור התקיימה שעה זו. למורים ניתנו ארבע אפשרויות תשובה: "לא על חשבון שיעור-לתלמיד הייתה שעת חלון", "על חשבון שיעור באותו תחום הדעת בו התקיימה השעה הפרטנית/תגבור לימודי", "על חשבון שיעור בתחום דעת אחר", ו-"אחר". להלן נציג את נתוני תשע"ה עבור כל אפשרויות התשובה לשאלה בחלוקה לפי שלב חינוך בבתי ספר דוברי עברית, בבתי ספר בפיקוח ממלכתי ובבתי ספר בפיקוח ממ"ד.

לוח 30 מציג את התפלגות דיווחי המורים בחט"ע על אפשרויות התשובה לשאלה: "על חשבון איזה שיעור התקיימה שעה זו".

לוח 30: התפלגות דיווחי המורים בחט"ע על אפשרויות התשובה לשאלה: "על חשבון איזה שיעור התקיימה שעה זו"

על חשבון איזה שיעור התקיימה השעה הפרטנית	בתי"ס פיקוח ממלכתי	בתי"ס פיקוח ממ"ד	בתי"ס דוברי עברית
לא על חשבון שיעור-לתלמיד הייתה שעת חלון	60%	46%	56%
על חשבון שיעור באותו תחום הדעת בו בוצעה השעה הפרטנית/תגבור לימודי	19%	24%	20%
על חשבון שיעור בתחום דעת אחר	20%	29%	23%
אחר	1%	1%	1%

* התפלגות הדיווחים היא מקרב המורים שציינו כי מועד הקיום של השעה הפרטנית היה במהלך שעות הלימודים

14.2.4 מאפייני התלמידים שהשתתפו בתגבור הלימודי – דיווחי כלל המורים בחט"ע

מורים שקיימו שעות פרטניות התבקשו לתאר את המאפיינים העיקריים של התלמידים שהשתתפו בשעה זו. המורים התבקשו לסמן מבין רשימה של שבעה מאפיינים את המאפיין העיקרי של תלמידיהם. להלן נציג את נתוני תשע"ה עבור כל אפשרויות התשובה לשאלה בחט"ע בבתי ספר דוברי עברית, בבתי ספר בפיקוח ממלכתי ובבתי ספר בפיקוח ממ"ד.

לוח 31 מציג את התפלגות דיווחי המורים בחט"ע על אפשרויות התשובה לשאלה: "מה היה המאפיין העיקרי של התלמידים שהשתתפו בשעה הפרטנית האחרונה שקיימת".

לוח 31: התפלגות דיווחי המורים בחט"ע על אפשרויות התשובה לשאלה: "מה היה המאפיין העיקרי של התלמידים שהשתתפו בשעה הפרטנית האחרונה שקיימת" בעבור בתי ספר דוברי עברית, בתי ספר בפיקוח ממלכתי ובתי ספר בפיקוח ממ"ד.

מאפיינים עיקריים של תלמידים בשעות הפרטניות/ תגבור לימודי	בתי"ס פיקוח ממלכתי	בתי"ס פיקוח ממ"ד	בתי"ס דוברי עברית
תלמידים מתקשים	45%	45%	45%
תלמידים בינוניים	26%	25%	26%
תלמידים מצטיינים	7%	7%	7%
תלמידים בעלי תחום עניין משותף, כגון אסטרונומיה, בעלי חיים וכדומה	3%	3%	3%
תלמידים עם קשיים רגשיים וחברתיים, או בעיות התנהגות ומשמעת	1%	2%	1%
אין מאפיין מסוים, הקבוצה הטרוגנית	13%	12%	13%
אחר	5%	5%	5%

14.2.5 עמדות כלפי שעות פרטניות ב"עוז לתמורה" – דיווחי מורים המשתתפים ב"עוז לתמורה"

המורים המשתתפים ברפורמת "עוז לתמורה" נשאלו על עמדותיהם כלפי השעות הפרטניות, שהוקצו להם במסגרת "עוז לתמורה". בנושא זה לא חושב מדד מסכם והנתונים של כל אחד מן ההיגדים מוצגים בנפרד. הנתונים מוצגים עבור בתי ספר דוברי עברית, בתי ספר בפיקוח ממלכתי ובתי ספר בפיקוח ממ"ד.

להלן פירוט ההיגדים כפי שהם מוצגים בשאלון:

ללא מדד מסכם: עמדות כלפי שעות פרטניות
תפיסת ההוראה והתרומה של השעות הפרטניות
א. "בזכות השעות הפרטניות אתה מכיר יותר טוב את היכולות הלימודיות של התלמידים"*
ב. "השעות הפרטניות עזרו לך לחזק את הקשר האישי עם התלמידים"*
ג. "בשעות הפרטניות אתה משתמש באסטרטגיות הוראה שונות מאלו שבהן אתה משתמש בכיתה"*
כלים ומסוגלות להוראה פרטנית
ד. "אתה חש שיש בידך כלים ומיומנויות להוראה פרטנית"*
ה. "בשעות הפרטניות לא עולות סוגיות שקשה לך להתמודד איתן"* ***
ו. "היית מעוניין בפיתוח מקצועי נוסף באשר לאופן ההוראה בשעה הפרטנית"**

* סולם התשובות להיגד היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (מסכים או מסכים מאד) כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים).

** סולם התשובות היה "כן" או "לא". בתרשים מוצג שיעור העונים "כן".

*** נוסח ההיגד בשאלון היה "בשעות הפרטניות עולות סוגיות שקשה לך להתמודד אתן". לצורך הדיווח נוסח ההיגד מחדש, כך שערך גבוה יותר בהיגד ישקף מצב רצוי יותר, בדומה לשאר ההיגדים

נתוני ההיגדים (תשע"ה)

בתרשים 121 מוצגים נתוני ההיגדים העוסקים ב"שעות פרטניות ב'עוז לתמורה'" בשנה"ל תשע"ה, בבתי ספר דוברי עברית, בבתי ספר בפיקוח ממלכתי ובבתי ספר בפיקוח ממ"ד (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

תרשים 121: דיווחי מורים על השעות הפרטניות ב"עוז לתמורה": שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי פיקוח (תשע"ה)

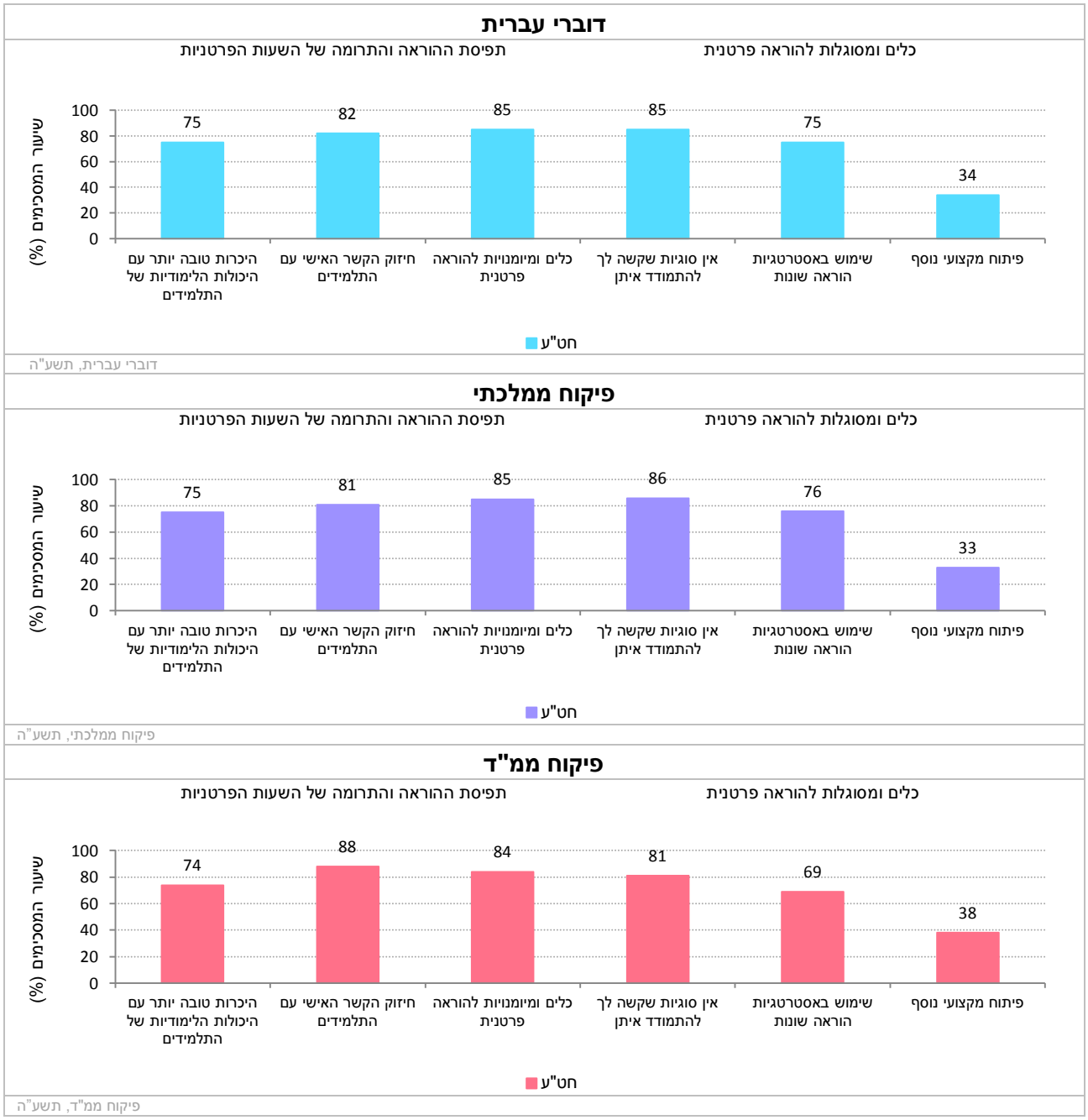

14.2.6 עמדות כלפי שעות תומכות הוראה ב"עוז לתמורה" – דיווחי מורים המשתתפים ב"עוז לתמורה"

בתת-הפרקים שלעיל, הוצגה מידת היישום של השעות הפרטניות בחטיבות העליונות ועמדות המורים כלפיהן. להלן יתוארו עמדות המורים כלפי השעות תומכות ההוראה, שגם הן אחד הרכיבים המרכזיים ב"עוז לתמורה".

כפי שנכתב לעיל, במסגרת הרפורמה הוקצו למורה בחטיבה העליונה 10 שעות תומכות הוראה. השעות תומכות ההוראה מיועדות בעיקר להסטת העבודה מהבית לבית הספר וכוללות ישיבות עבודה, הכנת חומרי למידה ותכנון ההוראה, מפגשים פרטניים עם הורים ובדיקת עבודות ומבחנים.

כאמור, בתת-פרק זה מוצגות עמדות מורים המשתתפים ברפורמת "עוז לתמורה" כלפי השעות תומכות ההוראה, שהוקצו להם במסגרת הרפורמה. בנושא זה לא חושב מדד מסכם, והנתונים של כל אחד מן ההיגדים מוצגים בנפרד.

נתונים אלה נאספו בקרב מורים בחט"ע, שציינו כי השתתפו ב"עוז לתמורה".

להלן פירוט ההיגדים כפי שהם מוצגים בשאלון:

ללא מדד מסכם: עמדות כלפי שעות תומכות הוראה ב"עוז לתמורה"*
א. "במסגרת השעות תומכות ההוראה אתה מצליח לבנות מערכי שיעור ו/או מבחנים"
ב. "במסגרת השעות תומכות ההוראה אתה מצליח לבדוק עבודות ו/או מבחנים"
ג. "השעות תומכות ההוראה מאפשרות לך לפנות את שעות אחר הצהריים והערב לעיסוקיך האישיים"
ד. "השעות תומכות ההוראה מסייעות לך להכין את עצמך כראוי לשיעורים"

* סולם התשובות להיגד היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (מסכים או מסכים מאד) כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים).

נתוני ההיגדים (תשע"ה)

בתרשים 122 מוצגים נתוני ההיגדים העוסקים ב"שעות תומכות הוראה" ב"עוז לתמורה" בשנה"ל תשע"ה בבתי ספר דוברי עברית, בתי ספר בפיקוח ממלכתי ובבתי ספר בפיקוח ממ"ד (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

תרשים 122: דיווחי מורים על שעות תומכות הוראה ב"עוז לתמורה": שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי פיקוח (תשע"ה)

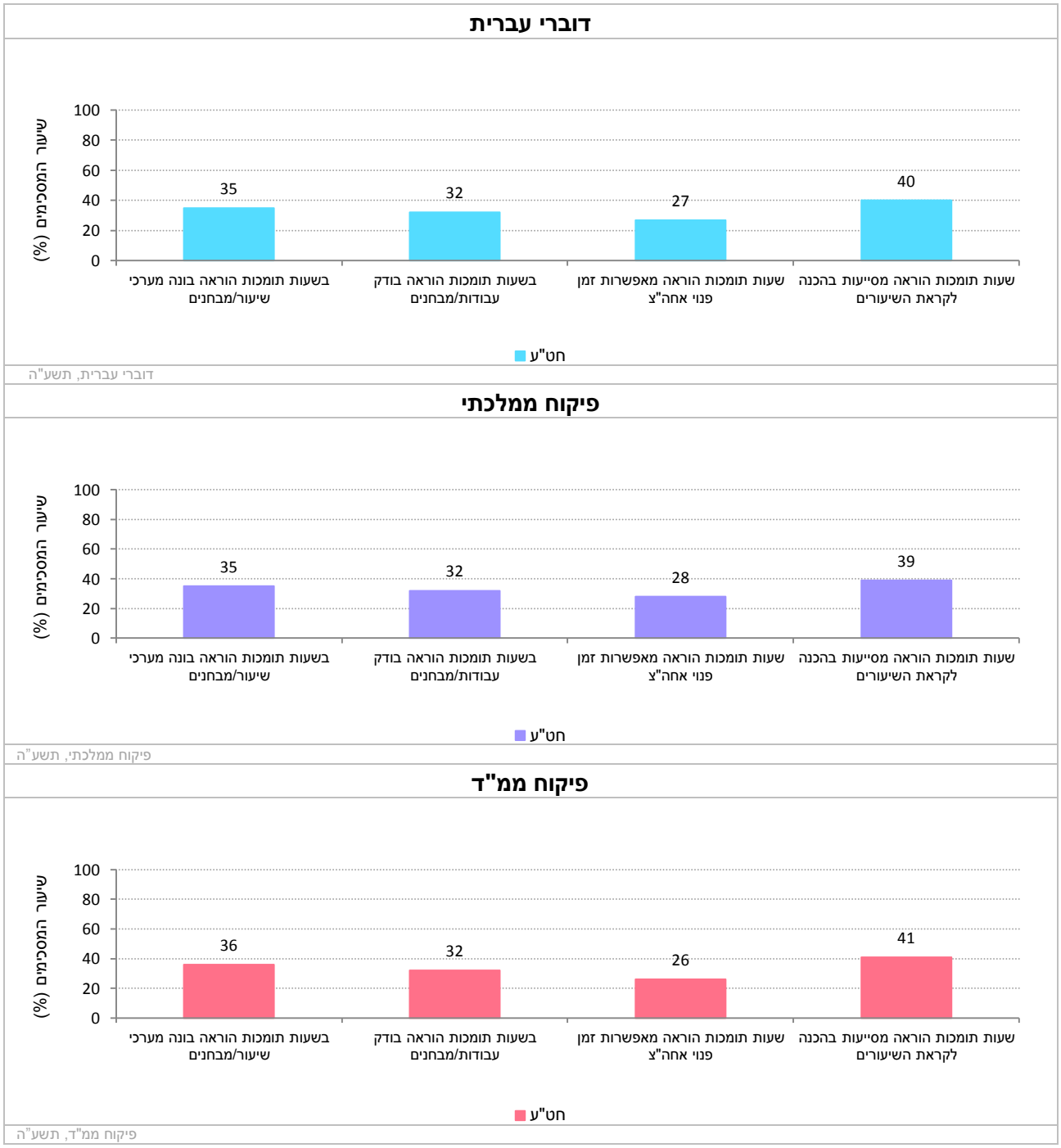

14.2.7 השתתפות תלמידים בשעות הפרטניות ועמדותיהם כלפיהן – דיווחי תלמידים בחט"ע

עד כה תוארו עמדות המורים כלפי השעות הפרטניות. בתת-הפרק הנוכחי נעסוק בהשתתפות תלמידים בשעות פרטניות ובעמדותיהם כלפי השעות הפרטניות, כל זאת מנקודת המבט של תלמידים בחט"ע.

14.2.7.1 השתתפות תלמידים בשעות הפרטניות – דיווחי תלמידים בחט"ע

שני ההיגדים שלהלן מבקשים לבחון האם לפי דיווחי התלמידים בבית הספר מתקיימות שעות פרטניות בקבוצה קטנה והאם התלמידים המשיבים השתתפו בשעות אלה. בנושא זה לא חושב מדד מסכם והנתונים של כל אחד מן ההיגדים מוצגים בנפרד. הנתונים מוצגים עבור בתי ספר דוברי עברית, בתי ספר בפיקוח ממלכתי ובתי ספר בפיקוח ממ"ד.

להלן פירוט ההיגדים כפי שהם מוצגים בשאלון:

ללא מדד מסכם: השתתפות תלמידים בשעות פרטניות – דיווחי תלמידים*
א. בבית הספר שלך יש שעות פרטניות, כלומר: שיעורים בהם מורים עובדים עם תלמידים באופן אישי או בקבוצות למידה קטנות
ב. מתחילת השנה השתתפת בשעות פרטניות**

* סולם התשובות היה "כן" או "לא". בתרשים מוצג שיעור העונים "כן".

** השאלה יועדה רק לתלמידים שהשיבו כי בבית ספרם יש שעות פרטניות.

נתוני ההיגדים (תשע"ה)

בתרשים 123 מוצגים נתוני ההיגדים העוסקים בהשתתפות תלמידים ב"שעות פרטניות" בשנה"ל תשע"ה, בבתי ספר דוברי עברית, בבתי ספר בפיקוח ממלכתי ובבתי ספר בפיקוח ממ"ד (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 123: דיווחי תלמידים על השתתפות ב"שעות פרטניות": שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי פיקוח (תשע"ה)

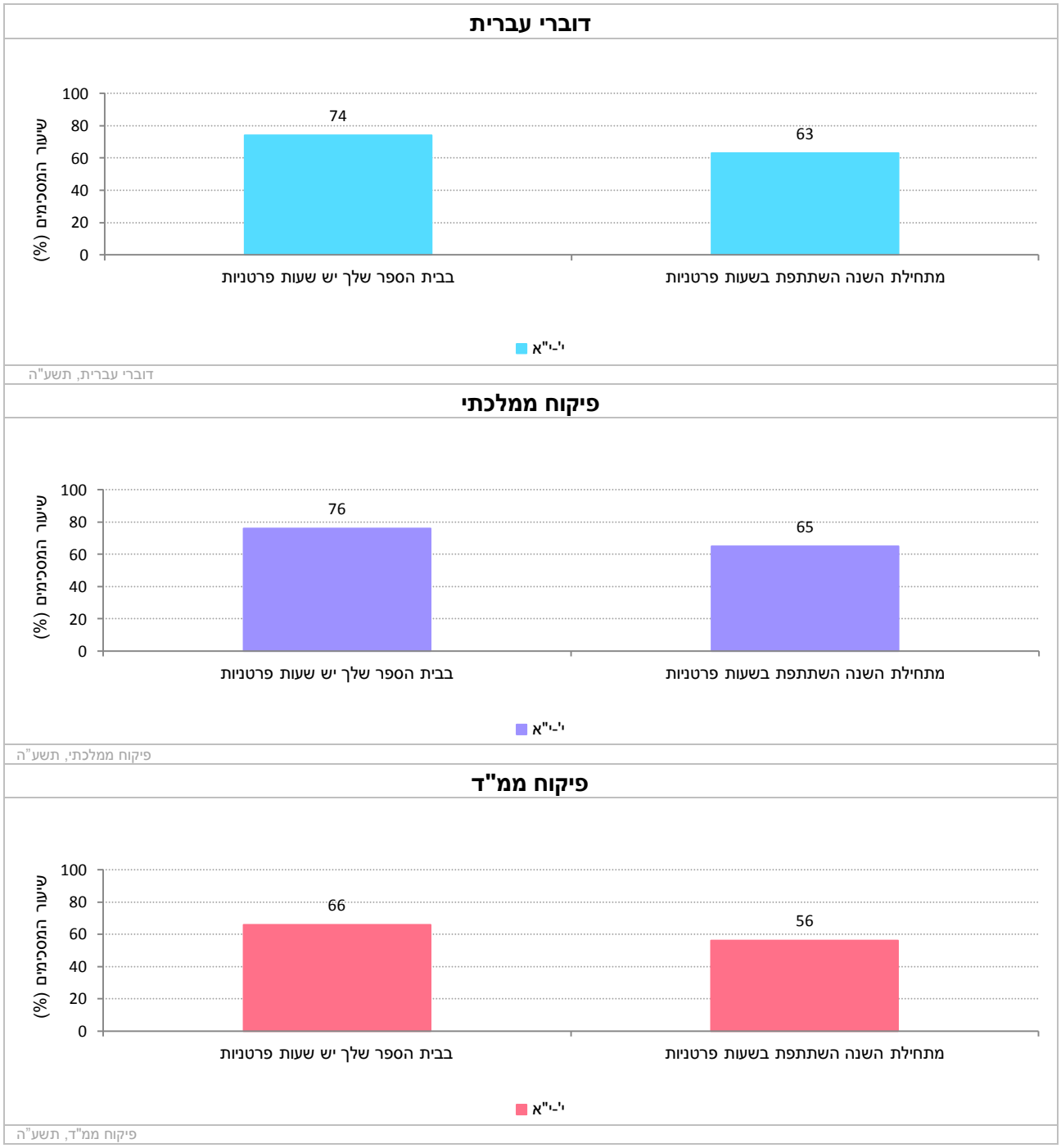

14.2.7.2 עמדות תלמידים כלפי השעות הפרטניות – דיווחי תלמידים בחט"ע

בהמשך לשאלות שלעיל, נשאלו התלמידים בחט"ע באשר לעמדותיהם כלפי השעות הפרטניות. בנושא זה לא חושב מדד מסכם והנתונים של כל אחד מן ההיגדים מוצגים בנפרד. הנתונים מוצגים עבור בתי ספר דוברי עברית, בתי ספר בפיקוח ממלכתי ובתי ספר בפיקוח ממ"ד.

להלן פירוט ההיגדים כפי שהם מוצגים בשאלון:

**ללא מדד מסכם: עמדות תלמידים כלפי שעות פרטניות* **
א. "בזכות השעות הפרטניות ההישגים הלימודיים שלי השתפרו במקצועות בהם השתתפתי בשעות הפרטניות"
ב. "במסגרת השעות הפרטניות למדתי דרכים איך להבין חומר שעד אז התקשיתי בהבנתו"
ג. "בזכות השעות הפרטניות יותר קל לי להבין את החומר הנלמד בשיעורים"
ד. "בדרך כלל המורה בשעות הפרטניות מתייחס לכל תלמיד באופן אישי"
ה. "אני תמיד מגיע לשעות הפרטניות שלי"
ו. "אני לא מוצא סיבות לא להגיע לשעות הפרטניות שלי"***
ז. "אני מרגיש שהשעות הפרטניות עוזרות לי"***
ח. "ההשתתפות בשעות הפרטניות היא לא בזבוז זמן"***

* סולם התשובות להיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (מסכים או מסכים מאד) כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים).

** השאלות יועדו רק עבור תלמידים שציינו, כי בבית ספרם יש שעות פרטניות ושהם השתתפו בשעות הפרטניות מתחילת השנה.

*** נוסח ההיגדים בשאלון היה "ההשתתפות בשעות הפרטניות היא בזבוז זמן", "אני מוצא כל מיני סיבות כדי לא להגיע לשעות הפרטניות שלי", "אני מרגיש שהשעות הפרטניות לא עוזרות לי". לצורך הדיווח בדוח נוסחו ההיגדים מחדש, כך שערך גבוה יותר בהיגד ישקף מצב רצוי יותר, בדומה לשאר ההיגדים

בתרשים 124 מוצגים נתוני ההיגדים העוסקים בעמדות תלמידים כלפי "שעות פרטניות" בשנה"ל תשע"ה, בבתי ספר דוברי עברית, בבתי ספר בפיקוח ממלכתי ובבתי ספר בפיקוח ממ"ד (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 124: דיווחי תלמידים ב"עוז לתמורה" על עמדותיהן כלפי שעות פרטניות: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי פיקוח (תשע"ה)

14.2.7.3 כוונות ההשתתפות בשעות פרטניות – דיווחי תלמידים בחט"ע

תלמידים שלא השתתפו מתחילת השנה בשעות פרטניות נשאלו, האם הם היו מעוניינים להשתתף בשעות מסוג זה במסגרת הלימודים. לתלמידים נִתנו שלוש אפשרויות תשובה: "לא הציעו לי, אבל אני מעוניין", "הציעו לי אבל אני לא מעוניין", "לא הציעו לי ואני לא מעוניין", והם התבקשו לבחור מביניהן את זו המתאימה ביותר לכוונותיהם.

להלן נציג את נתוני תשע"ה עבור כל אפשרויות התשובה לשאלה בבתי ספר דוברי עברית, בבתי ספר בפיקוח ממלכתי ובבתי ספר בפיקוח ממ"ד.

לוח 32 מציג את התפלגות דיווחי התלמידים בחט"ע על אפשרויות התשובה לשאלה: "האם היית מעוניין להשתתף בשעות פרטניות".

לוח 32: התפלגות דיווחי התלמידים בחט"ע על אפשרויות התשובה לשאלה: "האם היית מעוניין להשתתף בשעות פרטניות"*

האם היית מעוניין להשתתף בשעות פרטניות?	בתי"ס פיקוח ממלכתי	בתי"ס פיקוח ממ"ד	בתי"ס דוברי עברית
לא הציעו לי, אבל אני מעוניין	34%	35%	34%
הציעו לי, אבל אני לא מעוניין	32%	19%	29%
לא הציעו לי ואני לא מעוניין	34%	45%	37%

*השאלה יועדה רק לתלמידים שלא השתתפו מתחילת השנה בשעות פרטניות.

פרק 14: ממצאים עיקריים

רפורמת "אופק חדש"

שביעות רצון כללית מרפורמת "אופק חדש" – דיווחי מורים המשתתפים ב"אופק חדש" (יסודי וחט"ב)

- המורים נשאלו באיזו מידה הם שבעי רצון מרפורמת "אופק חדש". באופן כללי כ-32% מהמורים (35% ביסודי ו-29% בחט"ב) דיווחו כי הם שבעי רצון במידה רבה או רבה מאד מרפורמת "אופק חדש", ללא הבדלים ניכרים בין סוגי הפיקוח. 24% מהמורים ביסודי ו- 33% מהמורים בחט"ב דיווחו כי הם שבעי רצון במידה מועטה או כלל לא מרפורמת "אופק חדש". בחט"ב שיעור גבוה יותר של מורים בפיקוח ממלכתי דיווחו על שביעות מועטה מן הרפורמה בהשוואה לפיקוח הממ"ד (35% לעומת 24% בהתאמה).

המלצת מורים "באופק חדש" למערכת החינוך באשר להמשך הרפורמה – דיווחי מורים המשתתפים ב"אופק חדש" (יסודי וחט"ב)

- בשאלה נוספת נשאלו המורים האם הם היו ממליצים למערכת להמשיך או להפסיק את רפורמת "אופק חדש". כשלושה רבעים מן המורים ביסודי ובחט"ב המליצו להמשיך את "אופק חדש" עם כמה שינויים (שיעורים דומים בבתי ספר בפיקוח ממלכתי וממ"ד). עוד כ- 15% המליצו להמשיך את "אופק חדש" בבית הספר כפי שהוא.
- כ-10% מהמורים היו מעוניינים להפסיק את רפורמת "אופק חדש" ולחזור למתכונת העבודה הקודמת, כאשר שיעורי הדיווח בחט"ב עולים על אלו שביסודי בשני סוגי הפיקוח (7% ביסודי ו-15% בחט"ב).
- המורים שפרטו את השינויים הנדרשים ברפורמה, בקשו להוסיף ולייעל את ניצול שעות השהייה בבית הספר. המורים ציינו כי השעות אינן מנוצלות כראוי בשל הקצאתן לישיבות צוות, להדרכות ולמילוי מקום. כמו כן, בחלק מן המקרים המורים ציינו כי הם מתקשים למצוא פינת עבודה שקטה עם מחשב לשם עבודה או פגישה עם תלמידים ו/או הורים. המורים בקשו גם להקל את עומס העבודה המוטל עליהם ולקצר את יום הלימודים. לדבריהם, במקרים רבים לתלמידים קשה ללמוד ולהתרכז בסוף יום הלימודים. נושא נוסף שעלה בתדירות גבוהה בתשובות המורים עסק ברצון בשיפור התגמול הכספי ובתנאי העבודה של המורים.

קיום שעות פרטניות – דיווחי כלל המורים (יסודי וחט"ב)

- באופן כללי, רוב המורים דיווחו בתשע"ה שבמהלך השבוע האחרון הם קיימו שעות פרטניות (87% מהמורים ביסודי ו- 68% מהמורים בחט"ב).
- בהשוואה בין דיווחי מורים לפי סוגי פיקוח עולה כי מורים בבתי"ס בפיקוח ממלכתי דיווחו בשיעורים גבוהים יותר (90% לעומת 80% ביסודי ו-69% לעומת 66% בחט"ב) על קיום שעות פרטניות בהשוואה למורים בבתי"ס בפיקוח ממ"ד.
- בהשוואה לאורך שנים אפשר לזהות מגמת עלייה בדיווחים על קיום שעות פרטניות בין השנים תשס"ט-תשע"ד, אך בתשע"ה נרשמה ירידה בשני שלבי החינוך ובשני סוגי הפיקוח.
- מבין המורים שדיווחו בתשע"ה כי קיימו שעות פרטניות, 96% ביסודי ו- 92% בחט"ב דיווחו כי במערכת השעות שלהם יש שעות המיועדות לכך. בשלב חינוך חט"ב, שיעור המדווחים כך בבתי ספר בפיקוח ממלכתי גבוה משיעור המדווחים בבתי ספר בפיקוח ממ"ד (93% לעומת 88). ביסודי לא נרשמו הבדלים בין סוגי הפיקוח.
- לאורך השנים ניכרת עלייה בשיעורי הדיווח על עיגון שעות המיועדות ללמידה פרטנית במערכת השעות, כאשר בין תשע"ד לתשע"ה נרשמה ירידה בשיעורי הדיווח בשני שלבי החינוך ובשני סוגי הפיקוח.
- בשאלה נוספת נשאלו המורים על קיומה של מדיניות בית ספרית ברורה לקיום השעות הפרטניות. כ- 90% מבין המורים דיווחו על קיומה של מדיניות כזו בבית ספרם. שיעורי הדיווח בקרב מורים בפיקוח ממלכתי גבוהים משיעור המורים בפיקוח ממ"ד בשני שלבי החינוך. יש לציין כי בחט"ב בפיקוח הממ"ד שיעורי הדיווח הם הנמוכים ביותר ועומדים על 76%.

מטרת השעות הפרטניות - דיווחי כלל המורים (יסודי וחט"ב)

- השעה הפרטנית הוקדשה בעיקר לתגבור לימודי (מעל 80%) ובמידה פחותה מאוד להעשרה (כ-8%) לשיחות על התמודדת אישית רגשית או חברתית, לטיפול בבעיות משמעת ולפרויקט ייחודי (כ-2%-1%). לא נרשמו כמעט הבדלים בשיעורי הדיווח בין סוגי הפיקוח בהיבט זה.
- המורים שדיווחו כי מטרת השעות הפרטניות הייתה תגבור לימודי, התבקשו לציין במה עסק התגבור הלימודי. מרבית המורים (67% ביסודי ו- 50% בחט"ב) ציינו כי התגבור הלימודי עסק בחומר שנלמד בכיתה. בשלב חינוך חט"ב ציינו כרבע מן המורים כי התגבור הלימודי עסק בהכנה לקראת מבחן בבית הספר לעומת 8% בשלב חינוך יסודי. כ-15% מבין המורים ציינו כי התגבור הלימודי עסק בהעמקה בחומר שנלמד בכיתה.
- מורים שציינו כי השעה הפרטנית שמשה לתגבור לימודי דיווחו בנוסף, שמרבית התגבורים ביסודי עסקו

במתמטיקה (פיקוח ממלכתי-37%, פיקוח ממ"ד-33%) ובשפת אם (37% בפיקוח ממלכתי, 35% בפיקוח ממ"ד). מרבית התגבורים בחט"ב עסקו במתמטיקה (פיקוח ממלכתי-29%, פיקוח ממ"ד-37%) ובאנגלית (19% בפיקוח ממלכתי, 17% בפיקוח ממ"ד).

איכות השעות הפרטניות – דיווחי כלל המורים

- כ-80% מהמורים ביסודי דיווחו כי הם מלמדים את אותו תחום הדעת גם בכיתה וגם בשעה הפרטנית. בשלב חינוך חט"ב נרשמו הבדלים בין סוגי הפיקוח 73% מהמורים בפיקוח ממלכתי דיווחו כך לעומת 80% מהמורים בפיקוח ממ"ד.
- כ-60% מהמורים ביסודי ובחט"ב דיווחו כי הם מקיימים את השעות הפרטניות במהלך יום הלימודים. מורים בבתי ספר בפיקוח ממ"ד דיווחו בשיעור גבוה יותר בהשוואה למורים בפיקוח ממלכתי על קיום שעה פרטנית במהלך יום הלימודים (כ-80% לעומת כ-55% בהתאמה). קצת יותר משליש דיווחו כי הם מקיימים את השעה הפרטנית אחרי סיום הלימודים (ביסודי- 45% בפיקוח ממלכתי לעומת 21% בפיקוח ממ"ד ובחט"ב – 33% לעומת 17%). מיעוט מבין המורים (כ-4%) דיווחו כי השעה הפרטנית מתקיימת לפני תחילת הלימודים.
- מורים שקיימו את השעה הפרטנית במהלך יום הלימודים נשאלו על חשבון איזה שיעור התקיימה שעה זו. מורים בפיקוח ממלכתי דיווחו כי 49% מהשיעורים ביסודי ו-34% בחט"ב מתקיימים על חשבון שיעור באותו תחום דעת ואילו בפיקוח ממ"ד 52% מהמורים ביסודי ו-47% בחט"ב דיווחו כי השיעורים התקיימו על חשבון שיעור בתחום דעת אחר.
- כ- 40% מהמורים דיווחו כי התלמידים המשתתפים בשעות הפרטניות הם תלמידים חלשים (שיעור גבוה יותר בקרב פיקוח ממ"ד בהשוואה לפיקוח ממלכתי). 40% נוספים דיווחו כי התלמידים המשתתפים הם תלמידים בינוניים (שיעור גבוה יותר בקרב פיקוח ממלכתי בהשוואה לפיקוח ממ"ד). 6% מבין המורים דיווחו על השתתפות של תלמידים מצטיינים או של תלמידים ללא מאפיין מסוים.

עמדות כלפי שעות פרטניות - דיווחי מורים המשתתפים ב"אופק חדש" (יסודי וחט"ב)

- ככלל רוב המורים (כ-90%) דיווחו כי השעות הפרטניות תורמות להם בחיזוק הקשר האישי עם התלמידים וכי יש להם כלים ומסוגלות להוראה פרטנית. רק כשליש מהמורים דיווחו כי היו מעוניינים בפיתוח מקצועי נוסף באשר לאופן ההוראה בשעות הפרטניות. במרבית ההיגדים נרשמו שיעורי דיווח גבוהים יותר בקרב מורים בשלב חינוך יסודי בהשוואה לחט"ב.
- בהשוואה בין סוגי פיקוח לא נרשמו הבדלים משמעותיים.

עמדות כלפי שעות השהייה - דיווחי מורים המשתתפים ב"אופק חדש" (יסודי וחט"ב)

- ככלל, לפי דיווחי המורים המשתתפים ב"אופק חדש" שעות השהייה משמשות להכנה לקראת השיעורים (כ-22%), לבדיקת עבודת ומבחנים (כ-18%), לבניית מערכי שיעור (כ-17%) ומאפשרות זמן פנוי אחה"צ (כ-10%).
- נרשמו הבדלים בשיעורי הדיווח על ההיגדים בין מורים בפיקוח ממלכתי לפיקוח ממ"ד בעיקר בשלב חינוך חט"ב: 22% מהמורים בבתי ספר בפיקוח ממלכתי דיווחו כי בשעות השהייה הם מתכוננים לשיעורים, לעומת 31% מהמורים בבתי ספר בפיקוח ממ"ד. כ-12% מהמורים בבתי ספר בפיקוח ממלכתי דיווחו כי שעות השהייה מאפשרות זמן פנוי אחה"צ לעומת כ-18% מהמורים בבתי ספר בפיקוח ממ"ד.
- בבתי ספר בפיקוח ממלכתי לא נרשמו כמעט פערים בין שלבי החינוך השונים מלבד ההיגד "שעות השהייה מסייעות לי בהכנה לקראת שיעורים" 17% מהמורים ביסודי דיווחו על כך לעומת 22% מהמורים בחט"ב. בבתי ספר בפיקוח ממ"ד לעומת זאת נרשם פער בין שלבי החינוך השונים בכל ארבעת ההיגדים. הפער הגדול ביותר נרשם על ההיגד "שעות השהייה מסייעות לי בהכנה לקראת שיעורים" 22% מהמורים ביסודי דיווחו על כך לעומת 31% מהמורים בחט"ב.

רפורמת "עוז לתמורה"

שביעות רצון כללית מרפורמת "עוז לתמורה" – דיווחי מורים המשתתפים ב"עוז לתמורה" (חט"ע)

- ככלל, 31% מהמורים ציינו כי הם שבעי רצון מ"עוז לתמורה" במידה רבה או רבה מאד. בנוסף 31% מהמורים דיווחו על שביעות רצון מועטה או כלל לא. נמצא, כי שיעורי המורים הלא מרוצים גבוה יותר בבתי ספר בפיקוח ממלכתי בהשוואה לפיקוח ממ"ד (32% לעומת 25% בהתאמה) ואילו שיעורי המורים המרוצים גבוה יותר במקצת בבתי ספר בפיקוח ממ"ד בהשוואה לפיקוח ממלכתי (37% לעומת 30% בהתאמה).
- 70% מהמורים היו רוצים להמשיך עם רפורמת "עוז לתמורה" עם כמה שינויים ועוד 14% ציינו כי היו ממליצים להמשיך את "עוז לתמורה" בבית הספר כפי שהוא. 16% היו רוצים לחזור למתכונת הקודמת (בשיעור גבוה יותר בקרב מורים בבתי ספר בפיקוח ממלכתי).

- המורים שפרטו את השינויים הנדרשים ברפורמה, ציינו בעיקר את רצונם בהפחתת השעות תומכות ההוראה ואת הצורך בהגמשת עבודתם בשעות אלה. לדברי המורים, השעות אינן מנוצלות ביעילות בשל היעדר של חללי עבודה המתאימים לעבודה, הקצאתן למילוי מקום ולעבודות מנהליות ועייפות של המורים בשעות המאוחרות. בשל כך, גם אחרי שעות הלימודים נאלצים המורים להמשיך את עבודתם בבית.

קיום שעות פרטניות - דיווחי כלל המורים (חט"ע)

- כ-60% (63% בפיקוח ממלכתי ו- 54% בפיקוח ממ"ד) מהמורים דיווחו כי הם מקיימים תגבור לימודי בקבוצות קטנות של עד חמישה תלמידים. בנוסף 78% דיווחו כי במערכת השעות יש שעות המיועדות לתגבור לימודי (ללא הבדל בין סוגי הפיקוח). זאת ועוד, 83% מבין המורים דיווחו כי בבית ספרם יש מדיניות ברורה לקיום שעות פרטניות (85% בפיקוח ממלכתי לעומת 77% בפיקוח ממ"ד).
- השעה הפרטנית הוקדשה בעיקר לתגבור לימודי (כ-80%), במידה פחותה להעשרה (7%), לשיחות על התמודדות אישית, רגשית או חברתית, לפרויקט ייחודי או למטרה אחרת (כ-4%). לא נרשמו כמעט הבדלים בין סוגי הפיקוח.
- מורים שדיווחו כי השעה הפרטנית הוקדשה לתגבור לימוד נשאלו במה עסק התגבור הלימודי. מדיווחי המורים עולה כי מטרת התגבור הלימודי היא למידה לקראת מבחן בגרות (38%), תגבור לימודי לחומר שנלמד בכיתה (30%) הכנה לקראת מבחן בבית הספר (15%), העמקה בחומר, השלמת חומרים ואחר (כ-6%).
- 36% מהמורים בפיקוח ממלכתי לעומת 43% מהמורים בפיקוח ממ"ד דיווחו כי השיעורים עוסקים בלמידה לקראת מבחן בגרות. בנוסף 16% מהמורים בבתי ספר בפיקוח ממלכתי לעומת 12% מהמורים בפיקוח ממ"ד דיווחו כי השיעורים עוסקים בהכנה לקראת מבחן בבית הספר.
- תחומי הדעת שבהם ניתנו שעות פרטניות הם מתמטיקה (19%) ואנגלית (13%) בשני סוגי הפיקוח. בבתי ספר בפיקוח הממ"ד ניתנות שעות פרטניות גם בתנ"ך ובמקרא (15%). במידה פחותה נלמדים שאר המקצועות ההומניים והריאליים.

איכות השעות הפרטניות - דיווחי כלל המורים (חט"ע)

- רוב המורים (כ-85% בפיקוח ממלכתי ו-82% בפיקוח ממ"ד) דיווחו כי הם מלמדים את התלמידים בשעה הפרטנית את אותו תחום הדעת שהם מלמדים בכיתה.
- מעל מחצית מהמורים (58%) דיווחו כי התגבור האחרון התקיים במהלך יום הלימודים (הבדל גדול בין סוגי הפיקוח: 53% בקרב מורים בפיקוח ממלכתי לעומת 70% מהמורים בפיקוח ממ"ד), 36% דיווחו על תגבור אחרי סיום הלימודים (40% בקרב מורים בפיקוח ממלכתי לעומת 27% בפיקוח ממ"ד) ורק 6% לפני תחילת הלימודים.
- קצת יותר ממחצית מן השעות הפרטניות התקיימו בשעת חלון (60% בפיקוח ממלכתי לעומת 46% בפיקוח ממ"ד), כ-20% התקיימו על חשבון שיעור באותו תחום דעת (19% בפיקוח ממלכתי לעומת 24% בפיקוח ממ"ד) וכ-23% בתחום דעת אחר (20% בפיקוח ממלכתי לעומת 29% בפיקוח ממ"ד).
- בשאלה נוספת נשאלו המורים על אודות המאפיינים העיקריים של התלמידים שהשתתפו בשעות הפרטניות. 45% מבין המורים דיווחו על השתתפות של תלמידים חלשים בשעות הפרטניות (שיעור זהה בין שני סוגי הפיקוח). עוד 26% מבין המורים דיווחו על השתתפות של תלמידים בינוניים בשעות הפרטניות. 13% מבין המורים דיווחו על השתתפות של תלמידים ללא מאפיין מסוים בשיעורים ועוד 7% דיווחו על השתתפות של תלמידים מצטיינים בשיעורים.

עמדות מורים כלפי השעות הפרטניות – דיווחי מורים המשתתפים ב"עוז לתמורה"

- כ-80% מהמורים דיווחו כי השעות הפרטניות משמשות לחיזוק הקשר האישי עם התלמידים, שאין סוגיות שקשה להם להתמודד איתן ושהם מרגישים שיש להם כלים ומסוגלות להוראה פרטנית. רק 34% מהמורים היו רוצים פיתוח מקצועי נוסף.
- מורים בבתי ספר בפיקוח ממלכתי דיווחו בשיעורים גבוהים יותר בהשוואה לפיקוח ממ"ד על היכרות טובה עם התלמידים, שימוש באסטרטגיות הוראה שונות ושאין סוגיות שקשה להם להתמודד איתן. מורים בבתי ספר בפיקוח ממ"ד דיווחו בשיעורים גבוהים יותר על חיזוק הקשר עם התלמידים וצורך בפיתוח מקצועי נוסף.

עמדות מורים כלפי השעות תומכות ההוראה – דיווחי מורים המשתתפים ב"עוז לתמורה"

- כ- 40% מבין המורים דיווחו כי השעות תומכות ההוראה מסייעות להם בהכנה לקראת שיעורים, וכ- 35% דיווחו כי בשעות אלו הם בונים מערכי שיעור או מבחנים או בודקים עבודות/מבחנים. 27% דיווחו כי שעות תומכות הוראה מאפשרות להם זמן פנוי אחרי הצהרים.

- לא נרשמו כמעט הבדלים בין מורים משני סוגי הפיקוח.

השתתפות תלמידים בשעות פרטניות/תגבור לימודי– דיווחי תלמידים (חט"ע)

- 74% מהתלמידים (76% בפיקוח ממלכתי לעומת 66% בפיקוח ממ"ד) דיווחו כי בבית ספרם יש שעות פרטניות, וכ- 63% מהתלמידים (65% בפיקוח ממלכתי לעומת 56% בפיקוח ממ"ד) השתתפו בשעות אלה.

עמדות תלמידים כלפי השעות פרטניות – דיווחי תלמידים (חט"ע)

- כ-80% מהתלמידים שדיווחו כי בבית ספרם יש שעות פרטניות דיווחו כי השתתפות בשעות הפרטניות היא לא בזבוז זמן, כי הם לא מוצאים סיבות לא להגיע לשעות הפרטניות וכי השעות הפרטניות עוזרות להם. כ-70% דיווחו גם שהם מגיעים תמיד לשעות הפרטניות, מקבלים יחס אישי מהמורה, לומדים איך להבין את החומר ומשפרים את ההישגים הלימודיים שלהם.
- תלמידים בפיקוח ממ"ד דיווחו על כל ההיגדים בשיעור גבוה יותר מתלמידים בפיקוח ממלכתי. הפערים הגדולים ביותר (כ-6%) נרשמו בהיגדים: "בזכות השעות הפרטניות קל יותר להבין את החומר", "בשעה הפרטנית המורה מתייחסת באופן אישי לכל תלמיד", ו-"בזכות השעות הפרטניות ההישגים שלי השתפרו".
- תלמידים שלא השתתפו מתחילת השנה בשעות הפרטניות נשאלו, האם הם היו מעוניינים להשתתף בשעות מסוג זה במסגרת הלימודים. כשליש מתלמידי החט"ע ציינו כי הם מעוניינים להשתתף בשעות הפרטניות למרות שלא הציעו להם (ללא הבדל בין סוגי הפיקוח). כשלושים אחוז לא מעוניינים למרות שהציעו להם (32% בפיקוח ממלכתי לעומת 19% בלבד בפיקוח ממ"ד) ו-37% לא מעוניינים ולא הציעו להם (34% בפיקוח ממלכתי לעומת 45% בפיקוח ממ"ד).

לסיכום:

- באשר לרפורמת *"אופק חדש"*, ככלל, רק כשליש מהמורים בשני סוגי הפיקוח דיווחו כי הם שבעי רצון מרפורמת "אופק חדש" ולמרות זאת – מרביתם מעוניינים בהמשך יישומה (עם מספר שינויים).

כחלק מהרפורמה, מרבית המורים דיווחו שהם אכן מקיימים שעות פרטניות ושיעור המדווחים כך אף עולה עם השנים. ככל הנראה אחד הגורמים לכך היא העובדה שהמערכת הבית ספרית מקצה לכך שעות ייעודיות במערכת וקובעת מדיניות ברורה באשר לשעות הפרטניות (אם כי בשנה האחרונה נרשמה ירידה קלה בשיעורי המדווחים שבתיה"ס מקצים שעות ייעודיות במערכת לשעות פרטניות). עוד עדות להטמעה הטובה של השעות הפרטניות בבתיה"ס היא העובדה שמרביתן מתקיימות במהלך יום הלימודים, כשהתלמידים ערניים ובעלי כוחות, ולא בסופו (בשיעור גבוה יותר בפיקוח הממ"ד בהשוואה לממלכתי – כ-78% למול כ-55% בהתאמה). עם זאת, ראוי לתת את הדעת לעובדה שברוב המקרים, התלמידים המשתתפים בשעות הפרטניות יוצאים לשם כך משיעורים, ובלמעלה משליש מהמקרים – יוצאים משיעורים בתחום דעת אחר מזה שבו עוסקת השעה הפרטנית. ראוי לבדוק האם הדבר אינו גורם לפגיעה בתלמידים בתחומי הדעת בהם אינם נוכחים, והאם לא ניתן למזער את התופעה.

על פי רוב, השעות הפרטניות משמשות לתגבור לימודי, בעיקר של תלמידים מתקשים ו/או בינוניים, בעיקר בתחומי הליבה (מתמטיקה, שפה ואנגלית, ובפיקוח הממ"ד גם בתנ"ך) ונראה כי הן מוקדשות בעיקר לחיזוק ולתרגול של חומר אשר נלמד בכיתה. עם זאת, מעניין לציין שכרבע מהמורים בחטיבות הביניים מדווחים שהשעות הפרטניות משמשות להכנה לקראת מבחנים.

בסופו של דבר, המורים מכירים בחשיבות ובתרומה של השעות הפרטניות לקשר שלהם עם התלמידים, להצלחתם הלימודית וכן למגוון הכלים הפדגוגיים שיש למורה עצמו. לצד זאת, כשליש מהמורים מדווחים כי הם מעוניינים בפיתוח מקצועי ייעודי לשעות הפרטניות.

באשר לשעות השהייה בביה"ס – כאן הדעות של המורים היו פחות חיוביות. רק מיעוט מבין המורים דיווח שהשעות מפחיתות את זמן העבודה שלהם בשעות אחר הצהריים כששיעור המדווחים כך נמוך במיוחד בבתי"ס בפיקוח ממלכתי (כ-10% בלבד לעומת כ-15% בבתי"ס בפיקוח ממ"ד). בתשובותיהם הפתוחות בקשו המורים לייעל את אופן העבודה במסגרת שעות השהייה, ולהקצות להם פינות עבודה עם מחשב שיאפשרו להם לעסוק בבדיקת בחינות, בתכנון שיעורים, במפגשים עם תלמידים, הורים וכד'. זאת ועוד, לדברי המורים לעתים קרובות השעות אינן מנוצלות ביעילות בשל הקצאתן למילוי מקום ולעבודות מנהליות ובשל עייפות של המורים בשעות המאוחרות. לפיכך גם אחרי שעות הלימודים נאלצים המורים להמשיך את עבודתם בביתם.

באשר לרפורמת *"עוז לתמורה"*, בחינה של תשובות המורים לשאלות העוסקות ברפורמה מגלה תמונה דומה למדי לזו של "אופק חדש" בחלק מהמישורים: רק כשליש מבין המורים דיווחו על שביעות רצון גבוהה מהרפורמה, ועדיין רובם מעוניינים להמשיך ביישומה, קיימת התארגנות בית ספרית למען שעות קבועות במערכת עבור שעות הפרטניות ויש מדיניות ברורה בנושא; השעות הפרטניות מתבצעות על-פי-רוב במהלך יום

הלימודים ופחות בסיומו; הן מיועדות בעיקר לתגבור לימודי במתמטיקה ובאנגלית ובחינוך הממ"ד בחט"ע גם בתנ"ך. השעות מתאפיינות בתלמידים מתקשים ו/או בינוניים; המורים מביעים עמדות חיוביות באשר לתרומה של השעות הפרטניות.

עם זאת, חלק מהממצאים מצביעים על הבדלים בין "אופק חדש" המיושמת ביסודיים ובחט"ב לבין "עוז לתמורה" המיושמת בעיקר בחט"ע: בחט"ע הדגש הרב יותר שניתן בשעות הפרטניות הוא להכנה למבחנים בכלל ולמבחני בגרות בפרט; בחט"ע השעות הפרטניות מבוזרות יותר בין תחומי ליבה לבין תחומי דעת אחרים והתופעה של "הוצאה משיעורים" מצומצמת יותר (אם כי עדיין מדובר בתופעה נרחבת – מעט פחות ממחצית מהמקרים). עוד חשוב לציין כי שיעורי המורים בחט"ע המדווחים כי בפועל הם מקיימים שעות פרטניות (כ-60%) הוא נמוך יותר מאשר השיעור המקביל ביסודי (87%) ובחט"ב (68%).

ממצא מעניין נוסף הוא שבאופן יחסי העמדות של המורים בחט"ע כלפי שעות השהייה (נקראות "שעות תומכות הוראה" בחט"ע) מעט חיוביות יותר מאשר העמדות בקרב מורי יסודי וחט"ב, כאשר בקרב הראשונים 27% מדווחים ששעות השהייה מפחיתות מעומס העבודה אחה"צ, לעומת כ-10% בלבד ביסודיים ובחט"ב.

מנקודת המבט של התלמידים (בחט"ע בלבד), עולה בסך הכול תמונה של עמדות חיוביות כלפי השעות הפרטניות, ומבין אלו שהשתתפו בהן (כ-60% בקרב התלמידים) מרביתם חשים שהם נתרמים גם במישור הלימודי וגם במישור של הקשר עם המורים.